

T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

CEZA MUHAKEMESİNDE DİJİTAL DELİLLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yusuf Ziya TAN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Pınar MEMİŞ KARTAL

AĞUSTOS 2025

**T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

CEZA MUHAKEMESİNDE DİJİTAL DELİLLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yusuf Ziya TAN

Tez savunma jürisi: Prof. Dr. Pınar MEMİŞ KARTAL (Tez Danışmanı)

Prof. Dr. Adem SÖZÜER

Dr. Öğr. Üyesi Selin ALPASLAN

AĞUSTOS 2025

ÖNSÖZ

Akademik yolculuğum ilk önemli ürünü olan bu çalışma, uzun ve zorlu ancak her aşamasında düşünmemi, öğrenmemi ve sorgulamamı sağlayan kıymetli bir tecrübe oldu. Yalnızca ceza ve ceza muhakemesi hukuku alanındakiengin bilgi birikimiyle değil, yoğun çalışma temposuna rağmen ayırdığı zaman, sağladığı motivasyon ve değerleri katkılarıyla bu süreci tamamlamamı sağlayan değerli danışmanım Prof. Dr. Pınar Memiş Kartal’a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Asistanı olarak yetişiyor olmaktan onur duyduğum, bilgi ve tecrübelerinden faydalanma fırsatı bulduğum için kendimi çok şanslı hissettiğim, tez sürecimde hiçbir zaman desteğini esirgemeyen ve akademik gelişimime büyük katkılar sağlayan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Adem Sözüer’e çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecim boyunca bilgi ve desteğini esirgemeyen, yapıcı eleştirileri ve katkılarıyla bu çalışmanın olgunlaşmasında önemli rol oynayan, yine asistanları olduğum için kendimi çok şanslı hissettiğim değerli hocalarım Dr. Asuman İnceoğlu, Dr. Öznur Sevdiren ve Dr. Mualla Buket Soygüt’e içten teşekkürlerimi sunarım.

Lisans eğitimimde ceza ve ceza muhakemesi hukukunu sevdiren ve bu alanda akademik çalışma yapma isteğimi uyandıran, her ihtiyaç duyduğumda bilgi ve tecrübelerini paylaşarak bana ilham veren ve hayatımın önemli anlarında da yanımda olan değerli hocam Doç. Dr. Fahri Gökçen Taner’e çok teşekkür ederim.

Her koşulda yanımda olarak maddi ve manevi desteğini esirgemeyen sevgili anneme ve babama; tez sürecim boyunca yanımda olup disiplini ve desteğiyle beni

motive eden, sürecin zor zamanlarında yanımda olan yol arkadaşım Cansu'ya çok teşekkür ederim.

2210-A Yurt İçi Genel Yüksek Lisans Burs Programı çerçevesinde desteklerini sunan Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumuna teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: CEZA MUHAKEMESİNDE DELİL KAVRAMI.....	12
I. CEZA MUHAKEMESİNDE DELİLLER	13
A. Delil Kavramı	14
B. Delillere İlişkin Temel İlkeler.....	15
1. Delil Serbestisi İlkesi	15
2. Re’sen Araştırma İlkesi	17
3. Doğrudan Doğrualık İlkesi	20
C. Delillerin Özellikleri	23
1. Temsil Edicilik.....	24
2. Güvenilirlik ve Denetlenebilirlik	25
3. Müstereklik	25
4. Akılcılık	26
5. Erişilebilirlik	26
6. Hukuka Uygun Şekilde Elde Edilme	27
D. Delillerin Sınıflandırılması	29
1. Beyan Delilleri	33
a. Şüpheli ve Sanık Beyanı	33
b. Tanık Beyanı	35
2. Belge Delilleri.....	36
3. Belirti Delilleri.....	38
II. CEZA MUHAKEMESİNDE DİJİTAL DELİLLER.....	40
A. Dijital Delil Kavramı ve İlgili Kavramlar.....	41
1. Bilgi ve Veri.....	42
2. Bilişim.....	43
3. Bilişim Sistemi.....	43
4. Bilgisayar	46
5. Dijital Delil ve Elektronik Delil.....	47
B. Dijital Delillere İlişkin Temel İlkeler	50
C. Dijital Delillerin Özellikleri	51
1. Temsil Edicilik.....	52
2. Güvenilirlik ve Denetlenebilirlik	53
3. Müstereklik	54
4. Akılcılık	55
5. Erişilebilirlik	55
6. Hukuka Uygun Elde Edilme	56
D. Dijital Delilin Delil Sınıfları Arasındaki Yeri	57

E.	Dijital Delilin Elde Edilme Yöntemleri.....	65
1.	Bilişim Sistemlerinde Arama ve Elkoyma.....	68
2.	Ekran Görüntüsü Alma	70
3.	Noter Vasıtasıyla Elektronik Ortamdaki Verilerin Tespiti (e-tespit).....	74
4.	Uluslararası Adli Yardımlaşma	75
F.	Dijital Delil Elde Etme Aşamaları.....	78
1.	Dijital Delillerin Tespiti ve Toplanması	79
2.	Dijital Delillerin İncelenmesi ve Analizi	82
3.	Dijital Delillerin Güvenilirliğinin Sağlanması.....	84
4.	Dijital Delillerin Raporlanması.....	88
G.	Dijital Delillerin Değerlendirilmesi	88
İKİNCİ BÖLÜM: CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNDA DÜZENLENEN TEMEL DİJİTAL DELİL ELDE ETME YÖNTEMLERİ		98
I. Bilgisayarlarda, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Arama, Kopyalama ve Elkoyma (CMK m. 134)		99
A.	Tedbirin Hukuki Niteliği	101
B.	Tedbire Başvurma Şartları	105
1.	Somut Delillere Dayanan Kuvvetli Şüphe Sebeplerinin Varlığı	106
2.	Başka Surette Delil Elde Etme İmkânının Bulunması	107
C.	Tedbire Karar Vermeye Yetkili Mercii.....	109
D.	Tedbirin Uygulanma Şekli.....	110
1.	Arama.....	110
2.	Elkoyma	114
E.	Tedbire Kararına İtiraz	118
F.	Tedbirin Hukuka Aykırı Olarak Uygulanması	118
II. Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi (CMK m.135)		120
A.	İletişimin Dinlenmesi, İletişimin Kayda Alınması veya Sinyal Bilgilerinin Değerlendirilmesi.....	124
1.	Tedbirin Hukuki Niteliği	127
2.	Tedbire Başvurma Şartları	128
3.	Tedbir ile Elde Edilen Deliller	135
4.	Tedbire Karar Verecek Mercii ve Mercinin Kararına Karşı Kanun Yolu	137
5.	Tedbir Kararının Uygulanması	139
6.	Elde Edilen Kayıtların Yok Edilmesi	141
7.	Tesadüfen Elde Edilen Deliller.....	142
B.	Mobil Telefonun Yerini Tespit	145
C.	İletişimin Tespiti	147
SONUÇ.....		150

KISALTMALAR

AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
a.g.e.	: adı geçen eser
bkz.	: bakınız
BTK	: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
B. No:	: Başvuru Numarası
C.	: Cilt
CD.	: Ceza Dairesi
CGK.	: Ceza Genel Kurulu
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
D.	: Daire
E.	: Esas
İDDK	: İdari Dava Daireleri Kurulu
K.	: Karar
K.T.	: Karar Tarihi
m.	: madde
no:	: numara
RG.	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
ss.	: sayfalar
S.	: Sayı
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
vd.	: ve devamı
YD	: Yürütmenin durdurulması
§	: paragraf

RESUMÉ

L'objectif de la procédure pénale est de parvenir à la vérité matérielle par la voie judiciaire, dans le respect des droits de l'homme. La vérité matérielle consiste à établir aujourd'hui, à l'aide de preuves, un événement qui aurait eu lieu dans le passé. Les preuves sont les seuls outils utilisés pour parvenir à la vérité matérielle. Un événement prétendument survenu dans le passé est transposé dans le présent et concrétisé à l'aide de preuves. Dans ce contexte, les preuves sont des moyens qui servent l'objectif de la procédure pénale consistant à établir la vérité matérielle.

Conformément au principe de la liberté des preuves acceptées dans les procédures pénales, les preuves qui existaient sous diverses formes dans le passé se présentent aujourd'hui sous une forme numérique. L'émergence des preuves numériques est le résultat des changements survenus dans la vie sociale. À l'ère numérique, de nombreux besoins fondamentaux peuvent être satisfaits par le biais des systèmes informatiques dans le monde numérique. En raison de la numérisation de la vie, le recours aux preuves numériques n'est pas seulement nécessaire pour les crimes commis dans le monde numérique. Même si un crime est commis dans le monde physique, il peut laisser des traces dans le monde numérique. Dans ce contexte, il n'est pas possible d'établir une distinction catégorique entre les crimes pour lesquels il peut être nécessaire d'obtenir des preuves numériques, comme les crimes informatiques. Le recours aux preuves numériques peut s'avérer nécessaire pour tout type de crime. De nos jours, les preuves numériques sont souvent utilisées pour établir la vérité matérielle. À l'issue d'un procès limité aux preuves traditionnelles, il est souvent impossible d'établir la vérité matérielle. C'est pourquoi le monde numérique est devenu un sujet d'intérêt pour les procès pénaux.

Dans la première partie de l'étude, la place des preuves numériques a été examinée dans le cadre du concept de preuve en procédure pénale et des preuves. Dans ce contexte, les principes fondamentaux relatifs aux preuves, tels que la liberté de preuve, l'enquête d'office et le principe de directivité, ainsi que les caractéristiques que doivent présenter les preuves, ont été examinés en relation avec les preuves numériques ; la place des preuves numériques a été déterminée dans les classifications établies en matière de preuves. Il a été conclu que les preuves numériques dans leur ensemble n'entrent dans aucune catégorie de la classification établie sous forme de déclaration, de document et d'indice. Chaque preuve numérique doit faire l'objet d'un examen séparé en fonction de la classification sous forme de déclaration, de document et d'indice avant qu'une décision ne soit prise. La preuve numérique est acceptée comme moyen de preuve dans la procédure pénale conformément au principe de la liberté de la preuve. La preuve numérique tire sa spécificité de sa structure numérique composée de bits sous forme de zéros et de uns. Dans ce contexte, contrairement aux preuves traditionnelles, la preuve numérique n'a pas de structure concrète et physique. Cependant, elle est obtenue par le biais d'appareils qui ont une existence concrète et physique. Il apparaît que les caractéristiques attendues des preuves traditionnelles peuvent se manifester sous différentes formes dans les preuves numériques.

Dans la suite de l'étude, les méthodes fondamentales d'obtention de preuves numériques ont été examinées ; dans ce cadre, les problèmes rencontrés ont été abordés et des solutions ont été proposées. Parmi ces méthodes figurent la recherche et la saisie, ainsi que la capture d'écran, la détection électronique et l'entraide judiciaire. Il a été indiqué que la méthode de détection électronique pouvait être utilisée pour surmonter les difficultés rencontrées dans la garantie de la fiabilité des captures d'écran, mais que cette méthode nécessitait certaines modifications pour constituer une alternative complète, en raison de l'enregistrement des mots de passe et de son coût élevé. En ce qui concerne l'obtention de preuves numériques par le biais de l'entraide judiciaire, il a été souligné que les données numériques envoyées par un autre pays ne devaient pas être considérées comme exactes d'emblée et que, lorsque la demande aboutissait à l'envoi d'informations sur le contenu des données à caractère probatoire plutôt que des données elles-mêmes, la fiabilité des preuves ne pouvait être vérifiée.

L'accent a ensuite été mis sur les étapes à suivre pour obtenir des preuves numériques et sur les conséquences des erreurs commises au cours de ces étapes. Le

processus d'obtention des preuves numériques a été abordé sous les rubriques suivantes : identification et collecte, examen et analyse, garantie de la fiabilité, rapport et évaluation. De par leur nature, les preuves numériques peuvent être facilement modifiées et sont susceptibles d'être manipulées, ce qui nécessite un haut niveau d'attention ainsi que des connaissances et de l'expérience pour garantir leur fiabilité. Afin de garantir la fiabilité des preuves, il est nécessaire d'obtenir la valeur de hachage, d'utiliser un horodatage et de créer une chaîne de conservation. La fiabilité des preuves numériques peut être garantie par le respect de ces conditions et cette fiabilité peut être contrôlée. Les preuves numériques recueillies sans garantie de fiabilité ne peuvent être utilisées comme base pour une décision judiciaire.

L'évaluation des preuves est une tâche qui incombe au juge. Le juge peut se forger une opinion en se basant sur des moyens de preuve ayant valeur probante. Dans certains cas, le législateur a prévu l'obligation de faire appel à un expert pour l'évaluation des preuves. Toutefois, cette obligation ne s'applique pas aux preuves numériques. Dans de nombreux cas, l'évaluation des preuves numériques nécessite des connaissances techniques et spécialisées. Dans ce type de situation, le recours à un expert n'est plus facultatif. Même si le juge est en mesure de comprendre les preuves numériques et d'en tirer des conclusions grâce à ses connaissances techniques personnelles, le principe de contradiction exige que les preuves soient rendues compréhensibles par les autres parties au procès afin de ne pas porter atteinte au droit des parties à l'information et à la discussion. Dans ce contexte, l'autorité compétente à laquelle il convient de s'adresser est l'expert.

La deuxième partie de l'étude est consacrée aux mesures de contrôle des communications par télécommunication prévues aux articles 134 et 135 du Code de procédure pénale, qui doivent être comprises comme des mesures de recherche et de saisie dans le système informatique. Alors que l'article 134 du Code de procédure pénale permet d'obtenir des preuves numériques statiques, l'article 135 du Code de procédure pénale permet d'accéder à des preuves numériques dynamiques. Outre leurs caractéristiques juridiques, l'étude examine les conditions dans lesquelles ces mesures peuvent être prises, les personnes habilitées à les prendre, les modalités d'application des mesures et les points à prendre en compte lors de leur application.

Les preuves numériques statiques peuvent être obtenues au moyen d'une mesure de perquisition et de saisie dans le système informatique. Conformément à la disposition de l'article 135 du Code de procédure pénale, le système informatique faisant l'objet de la perquisition et de la saisie est le système informatique utilisé par le suspect. Par conséquent, la mesure peut être appliquée sur les systèmes informatiques utilisés par le suspect mais appartenant à une autre personne. Il n'est pas nécessaire que le système informatique faisant l'objet de la mesure soit utilisé régulièrement par l'auteur de l'infraction. Il suffit que l'auteur de l'infraction ait utilisé le système informatique une seule fois. Cependant, à ce stade, la question de l'obtention de données appartenant à des tiers à partir des systèmes informatiques faisant l'objet de la perquisition se pose. L'application de la mesure porte atteinte à la vie privée non seulement du suspect, mais aussi des personnes dont les données se trouvent dans le système. Dans ce contexte, on peut dire que la mesure constitue une restriction importante des droits et libertés fondamentaux. L'article 134 du Code de procédure pénale ne contient aucune disposition prévoyant que la mesure peut être appliquée à l'encontre du prévenu pendant la phase de poursuite. Cependant, la perquisition du système informatique peut également s'avérer nécessaire pendant la phase de poursuite.

L'article 135 du Code de procédure pénale prévoit les mesures suivantes : « écoute des communications », « enregistrement », « évaluation des informations relatives aux signaux », « localisation du téléphone mobile » et « identification des communications ». L'obtention de données numériques en mouvement est assurée par la mesure d'écoute et d'enregistrement des communications. Bien qu'un catalogue soit prévu à l'article 135 du Code de procédure pénale, aucun catalogue n'est prévu à l'article 134 du Code de procédure pénale. Par conséquent, les infractions auxquelles l'article 134 du Code de procédure pénale peut s'appliquer ne sont pas limitées. La mise en œuvre d'une mesure de perquisition dans un système informatique constituera une ingérence beaucoup plus grave que l'écoute et l'enregistrement des communications. Il serait donc opportun de prévoir un catalogue au titre de l'article 134 du Code de procédure pénale.

Enfin, les points de divergence entre les mesures prévues à l'article 134 du Code de procédure pénale et celles prévues à l'article 135 du Code de procédure pénale ont

été examinés. Dans ce contexte, les mesures se distinguent par leur application à distance, la mention d'une durée déterminée dans le texte de l'article, la possibilité de recourir à la phase de poursuite et l'existence d'une liste. Pour que la mesure prévue à l'article 134 du Code de procédure pénale puisse être appliquée, il est nécessaire de prévoir une durée maximale, d'établir un catalogue la rendant applicable à certaines infractions et de la rendre applicable également au stade de la poursuite.

Cette étude s'est attachée à mettre en évidence la place des preuves numériques dans les procédures pénales. Afin d'éviter les erreurs d'application qui pourraient survenir, notamment en matière de sécurité des preuves numériques, il est particulièrement important de modifier la législation et de former les praticiens. Compte tenu de l'évolution rapide du monde numérique, ces formations doivent être organisées régulièrement. Dans ce contexte, il convient de planifier des formations périodiques afin de permettre aux experts de suivre les évolutions et d'utiliser les méthodes les plus récentes. Bien que les preuves numériques soient fréquemment utilisées dans la pratique, le fait que les juristes ne maîtrisent pas suffisamment les concepts techniques et l'infrastructure concernés constitue un problème sérieux. C'est pourquoi tant les autorités de défense que les autorités judiciaires doivent disposer d'un niveau de connaissances de base en matière de preuves numériques. Dans ce contexte, il est nécessaire de mettre en place une structure institutionnelle dans le domaine de l'informatique judiciaire, à l'instar de l'Institut de médecine légale.

ABSTRACT

The purpose of criminal proceedings is to arrive at the material facts through judicial means, while respecting human rights. The material facts are the present-day determination, based on the evidence, of an event that is alleged to have occurred in the past. Evidence is the sole means of arriving at the material facts. An event alleged to have occurred in the past is brought to the present and realized through evidence. Within this scope, evidence is a means of serving the purpose of criminal proceedings to reach the material fact.

In accordance with the principle of freedom of evidence recognized in criminal proceedings, evidence that has emerged in various forms from the past to the present also appears in a digital form today. The emersion of digital evidence is a result of changes in social life. In today's digital age, many basic needs can be fulfilled through the digital world using information systems. As a result of the digitization of life, digital evidence is not only needed for crimes committed in the digital world. Although a crime is committed in the physical world, it can also leave traces in the digital world. Within this scope, no categorical distinction can be made, such as cybercrimes, regarding crimes that may require the acquisition of digital evidence. The need to resort to digital evidence may arise for any type of crime. In today's world, digital evidence is often used to establish material facts. In many cases, the material facts cannot be ascertained through a criminal proceeding that is limited to traditional evidence. Therefore, the digital world has become a matter of concern for criminal proceedings.

In the first chapter of this research, the position of digital evidence is discussed within the framework drawn by the concept of evidence and evidence in criminal proceedings. Within this scope, the basic principles of evidence, such as freedom of evidence, *ex officio* investigation, and the principle of directness, as well as the characteristics that evidence must have, are examined in relation to digital evidence, and the position of digital evidence in the classification of evidence is sought to be determined. It was concluded that digital evidence cannot be classified as a whole under any category in the classification of statements, documents, and indications. A separate evaluation is required for each digital evidence in terms of the classification as statements, documents, and indications. Digital evidence is accepted as a means of proof in criminal proceedings in accordance with the principle of freedom of evidence. Digital evidence is characterized by its digital structure consisting of bits in the form of zeros and ones. Within this scope, unlike traditional evidence, digital evidence does not have a tangible and physical structure. Instead, it is obtained through devices with a tangible and physical presence. The characteristics typically expected of traditional evidence can be found in different forms in digital evidence.

Subsequently, basic digital evidence collection methods were reviewed; solutions were proposed for the problems encountered within this scope. These methods include search and seizure, screenshots, electronic detection, and mutual legal assistance. For the reliability of screenshots, it was stated that electronic detection could be utilized to overcome the difficulties encountered, but that this method requires some modification to be a complete alternative due to its cost and the fact that it stores passwords. Regarding the acquisition of digital evidence through mutual legal assistance, it was emphasized that digital data sent by another country should not be accepted as accurate *a priori*, and that the reliability of the digital evidence cannot be verified when only information about the content of the data is sent, rather than the digital evidence itself.

Furthermore, the steps that must be followed during the acquisition of digital evidence and the ramifications of incorrect procedures have been emphasized. Digital evidence acquisition has been addressed under the headings of identification and acquisition, examination and analysis, ensuring reliability, reporting, and assessment. Due to the easily modifiable and manipulable nature of digital evidence, ensuring its

reliability requires a high level of attention, as well as knowledge and experience. In order to maintain the reliability of evidence, it is necessary to obtain a hash value, use a time stamp, and create a chain of custody. If these requirements are met, the reliability of digital evidence can be ensured and verified. Digital evidence collected without ensuring its reliability cannot be used as a basis for a judgment.

The evaluation of the evidence is the responsibility of the judge. The judge can form his or her opinion based on the evidence presented. In some cases, the law requires that an expert be consulted for the evaluation of the evidence. This is not the case, when it comes to digital evidence. The evaluation of digital evidence often requires technical and specialized knowledge. In such cases, consulting an expert is no longer optional. Although the judge may be able to understand and draw conclusions from digital evidence based on his or her own technical knowledge, in accordance with the principle of adversarial proceedings, the evidence must be rendered understandable to the parties of the proceedings in order to avoid violating their rights to be informed and to discuss the case. Within this scope, the competent authority to be consulted is an expert.

The second chapter of this research is dedicated to the searches and seizures in information systems as defined in CMK Art. 134 and the Interception of correspondence as defined in CMK Art. 135. While CMK Article 134 allows for the acquisition of static digital evidence, CMK Article 135 allows for access to streaming digital evidence. In addition to their legal characteristics, the conditions under which the measures may be applied, who may apply them, the methods of application, and the issues to be considered when applying the measures are emphasized.

The second part of the study is devoted to the measures for monitoring communications via telecommunications, as regulated in CMK Art. 134 and CMK Art. 135, which should be understood as search and seizure in the information system. While CMK Art. 134 allows for the acquisition of static digital evidence, CMK Art. 135 enables access to streaming digital evidence. Along with their legal characteristics, the conditions under which these measures may be applied, who may resort, implementation procedures, and particulars to be considered during implementation are covered.

Art. 135 of the CMK regulates the measures of “interception of communications,” “recording of communications,” “evaluation of signals,” “locating mobile phones,” and “detection of communications.” Acquisition of digital data in motion can be achieved through the measures of interception and recording of communications. While CMK Art. 135 includes a catalog, CMK Art. 134 lacks such a catalog. Therefore, the crimes to which CMK Art. 134 can be applied are not limited. The application of a search measure in a information system constitutes a much more severe intervention than the interception and recording of communications. Accordingly, a catalogue should also be provided under CMK Article 134.

In this regard, the differentiation between the measures set forth in CMK Art. 134 and CMK Art. 135 has been analyzed. Accordingly, the measures differ in terms of distant implementation, the specification of a certain period in the provision, the applicability during the prosecution phase, and the presence of a catalog. It is necessary to stipulate a maximum period for the implementation of the measure under CMK Art. 134, to provide a catalog of specific crimes to which the measure is applicable, and to make the measure applicable during the prosecution phase.

The study sought to reveal the place of digital evidence in criminal proceedings. In order to prevent possible improper implementations, particularly in terms of ensuring the reliability of digital evidence, besides legislative revisions, the training of practitioners is also crucial. Considering the rapidly evolving nature of the digital world, such training must be conducted on a regular basis. In this context, periodic training should be organized in order to ensure that experts keep up with developments and are capable of utilizing modern methods. Although digital evidence is frequently encountered in practice, the fact that legal professionals are not sufficiently familiar with the relevant technical concepts and infrastructure constitutes a serious problem. Therefore, both the defense and the judiciary must have a basic level of knowledge about digital evidence. In this context, just like the Institution of Forensic Medicine, an institutional structure must be established in digital forensics.

ÖZET

Ceza muhakemesinin amacı insan haklarına saygılı bir şekilde, adli yoldan maddi gerçeğe ulaşılmaktır. Maddi gerçek, geçmişte yaşandığı iddia edilen bir olayın deliller vasıtasıyla bugün tespit edilmesidir. Deliller, maddi gerçeğe giden yolda başvurulacak yegâne araçlardır. Geçmişte yaşandığı iddia edilen bir olay, deliller vasıtasıyla bugüne taşınmakta ve somutlaştırılmaktadır. Bu kapsamda deliller, ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşma amacına hizmet eden vasıtalarlardır.

Ceza muhakemesinde kabul edilen delil serbestisi ilkesi uyarınca geçmişten günümüzde çeşitli formlarda varlık gösteren deliller; günümüzde dijital bir yapıda da karşımıza çıkmaktadır. Dijital delillerin ortaya çıkması, toplumsal yaşamda meydana gelen değişikliklerin bir sonucudur. Dijital çağ olarak da isimlendirilen günümüzde pek çok temel ihtiyaç bilişim sistemleri vasıtasıyla dijital dünya üzerinden giderilebilmektedir. Yaşamın dijitalleşmesi sonucunda, yalnızca dijital dünyada gerçekleşen suçlar bakımından dijital delillere başvurusu ihtiyacı duyulmaz. Bir suç fiziksel dünyada işlenmesine rağmen dijital dünyada da birtakım izler bırakabilir. Bu kapsamda dijital delil elde edilmesine ihtiyaç duyulabilecek suçlar bakımından, bilişim suçları gibi herhangi bir kategorik ayrıma gidilemeyecektir. Herhangi bir suç bakımından ihtiyaç dijital delillere başvurma ihtiyacı ortaya çıkabilir. Günümüzde dijital delillere, maddi gerçeğe giden yolda sıklıkla başvurulmaktadır. Geleneksel deliller ile sınırlı kalmış bir muhakeme süreci sonunda, pek çok olayda maddi gerçeğe ulaşamayacaktır. Bu nedenle dijital dünya, ceza muhakemesini ilgilendirir hale gelmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde ceza muhakemesinde delil kavramı ile deliller bakımından çizilen çerçeve içerisinde dijital delilin yeri ele alınmıştır. Bu kapsamda

delillere ilişkin temel ilkelerden delil serbestisi, re'sen araştırma ve doğrudan doğruyalık ilkeleri ile delillerin taşınması gereken özellikler dijital deliller ile bağlantılı şekilde incelenmiş; delillerin bakımından yapılan sınıflandırmalarda dijital delilin yeri tespit edilmeye çalışılmıştır. Dijital delillerin bir bütün halinde; beyan, belge ve belirti şeklinde yapılan sınıflandırmada herhangi bir kategoriye girmediği sonucuna ulaşılmıştır. Her dijital delil bakımından beyan, belge ve belirti şeklindeki sınıflandırma bakımından ayrı inceleme yapılarak karar verilmelidir. Dijital delil ceza muhakemesinde delil serbestisi ilkesi uyarınca ispat vasıtası kabul edilmektedir. Dijital delile özelliğini, sıfır ve birler şeklinde bitlerden oluşan dijital yapısı vermektedir. Bu kapsamda dijital delilin geleneksel delillerin aksine somut ve fiziksel bir yapıda bulunmaz. Ancak somut ve fiziksel bir varlığa cihazlar üzerinden elde edilir. Geleneksel deliller taşınması beklenen özelliklerin dijital delillerde farklı şekillerde ortaya çıkabileceği görülmektedir.

Çalışmanın devamında temel dijital delil elde etme yöntemleri incelenmiş; bu kapsamda ortaya çıkan sorunlara değinilerek çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Bu yöntemler arasında arama ve elkoymanın yanı sıra ekran görüntüsü alma, e-tespit ve adli yardımlaşma da bulunmaktadır. Ekran görüntülerinin güvenilirliğinin sağlanması konusunda karşılaşılan zorlukların aşılması için e-tespit yönteminin kullanılabileceği ancak bu yöntemin şifreleri kaydetmesi ve maliyetli olması nedeniyle tam bir alternatif sağlayabilmesi için birtakım değişikliklere ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Adli yardımlaşma ile dijital delil elde edilmesi bakımından ise bir başka ülke tarafından gönderilen dijital verinin peşinen doğru kabul edilmemesi gerektiği, talebin sonucunda dijital delil niteliğindeki verinin kendisinin değil, içeriğine dair bilginin gönderildiği durumda delilin güvenilirliğinin denetlenemeyeceği vurgulanmıştır.

Ardından dijital delil elde edilirken izlenmesi gereken aşamalar ile bu aşamalarda yapılan yanlışlıkların sonuçları üzerinde durulmuştur. Dijital delilin elde edilme süreci; tespiti ve toplanması, incelenmesi ve analizi, güvenilirliğinin sağlanması, raporlanması ve değerlendirilmesi başlıkları altında ele alınmıştır. Dijital delillerin yapısı gereği kolayca değiştirilebilir ve manipülasyona açık olması, güvenilirliğinin sağlanması için yüksek düzeyde dikkatin yanı sıra bilgi ve tecrübe gerektirmektedir. Delillerin güvenilirliğinin korunması bakımından hash değerinin

alınması, zaman damgası kullanılması ve koruma zincirinin oluşturulması gerekmektedir. Dijital delillerin güvenilirliği bu şartlarının yerine getirilmesi ile sağlanabilecek ve sağlanan bu güvenilirlik denetlenebilecektir. Güvenilirliği sağlanmaksızın toplanan dijital delil hükme esas alınamayacaktır.

Delillerin değerlendirilmesi, hakime verilmiş bir görevdir. Hakim, delil vasfını haiz ispat vasıtalarına dayanmak suretiyle vicdani kanaatini inşa edebilir. Delillerin değerlendirilmesi için bazı hallerde kanun koyucu tarafından bilirkişiye başvuru zorunluluğu öngörülmüştür. Ancak dijital delillerin söz konusu olduğu hallerde bu türden bir zorunluluğa yer verilmemiştir. Pek çok durumda, dijital delilin değerlendirilebilmesi için teknik ve uzmanlık bilgisine ihtiyaç duyulacaktır. Bu tür durumlarda, bilirkişiye başvuru ihtiyari olmaktan çıkmaktadır. Hakim, kendi kişisel teknik bilgisi ile dijital delilleri anlamlandırabiliyor ve sonuç çıkarabiliyor olsa dahi, çelişme ilkesi gereğince tarafların bilme ve tartışma haklarının ihlal edilmemesi için delilin muhakemenin diğer süjeleri tarafından da anlaşılabilir hale getirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda başvurulacak merci bilirkişidir.

Çalışmanın ikinci bölümü, bilişim sisteminde arama ve elkoyma şeklinde anlaşılması gereken CMK m. 134 ile CMK m. 135'te düzenlenen telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi tedbirlerine ayrılmıştır. CMK m. 134 ile durağan haldeki dijital deliller elde edilebilecekken, CMK m. 135'e başvurulması halinde akış halindeki dijital delillere ulaşılabilir. Hukuki niteliklerinin yanı sıra tedbirlere hangi şartlar altında, kim tarafından başvurulabileceği, tedbirlerin uygulanma şekilleri ile tedbirler uygulanırken dikkat edilmesi gereken hususlar üzerinde durulmuştur.

Bilişim sisteminde arama ve elkoyma tedbiri vasıtasıyla durağan halde bulunan dijital deliller elde edilebilecektir. CMK m. 135'te yer alan hüküm uyarınca arama ve elkoymanın konusunu teşkil eden bilişim sistemi, şüpheli tarafından kullanılan bilişim sistemidir. Dolayısıyla şüpheli tarafından kullanılan ancak bir başkasına ait olan bilişim sistemleri üzerinde tedbirin uygulanması mümkündür. Tedbire konu bilişim sisteminin fail tarafından düzenli kullanılması da aranmamıştır. Failin bilişim sistemini bir kez kullanması yeterlidir. Ancak bu noktada aramanın konusu bilişim sistemlerinden üçüncü kişilere ait verilerin de elde edilmesi sorunu gündeme gelir.

Tedbirin uygulanması ile yalnızca şüphelinin değil, sistemde verileri bulunan kişilerin de özel hayatının gizliliğine müdahale söz konusudur. Bu kapsamda tedbirin temel hak ve özgürlüklere getirilmiş ağır bir sınırlama içerdiği söylenebilir. CMK m. 134'te tedbirin kovuşturma evresinde sanık hakkında uygulanabileceğine dair bir hükme yer verilmemiştir. Ancak bilişim sistemi üzerinde arama yapılmasına, kovuşturma evresinde de ihtiyaç duyulabilir.

CMK m. 135 kapsamında; "*iletişimin dinlenmesi*", "*kayda alınması*", "*sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi*", "*mobil telefonun yerinin tespiti*" ve "*iletişimin tespiti*" tedbirleri düzenlenmiştir. Hareket halindeki dijital verilerin elde edilmesi ise iletişimin dinlenmesi ve kayda alınması tedbiri vasıtasıyla sağlanmaktadır. CMK m. 135'te bir kataloğa yer verilmesine karşın CMK m. 134 bakımından herhangi bir kataloğa yer verilmemiştir. Bu nedenle CMK m. 134'ün uygulanabileceği suçlar sınırlandırılmamıştır. Bilişim sisteminde arama tedbirinin uygulanması, iletişimin dinlenerek kaydedilmesine nazaran çok daha ağır bir müdahale teşkil edecektir. Dolayısıyla CMK m. 134 bakımından da bir katalog öngörülmesi yerinde olacaktır.

Son olarak CMK m. 134 ile CMK m. 135'te düzenlenen tedbirlerin birbirlerinden ayrıldıkları hususlar incelenmiştir. Bu kapsamda uzaktan uygulanma, madde metninde belirli bir süre belirtilmesi, kovuşturma evresine başvurulabilme, kataloğun yer alması gibi hususlarda tedbirler ayrılmaktadır. CMK m. 134'teki tedbirin uygulanması için azami sürenin öngörülmesi, belirli suçlar bakımından uygulanabilir hale getiren bir katalog düzenlemesi ve tedbirin kovuşturma evresinde de uygulanabilir hale getirilmesi gerekmektedir.

Çalışmada dijital delillerin, ceza muhakemesindeki yeri ortaya konmaya çalışılmıştır. Dijital delillerin özellikle güvenliliğinin sağlanması hususunda ortaya çıkabilecek hatalı uygulamaların önüne geçilebilmesi için mevzuat değişikliklerinin yanı sıra uygulamacıların eğitilmesi de özel bir öneme sahiptir. Dijital dünyanın hızlı gelişen yapısı dikkate alındığında bu eğitimlerin ise düzenli yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda bilirkişilerin de zaman içerisinde gelişmeleri takip ederek güncel metotları kullanabilmelerini sağlamak amacıyla periyodik eğitim planlaması yapılmalıdır. Uygulamada dijital delillerle sıklıkla karşılaşılmasına rağmen, hukukçuların ilgili teknik kavramlara ve altyapıya yeterince vakıf olmamaları; ciddi

bir sorun teşkil etmektedir. Bu nedenle hem savunma hem de yargılama makamlarının, dijital delillere dair temel bilgi düzeyine sahip olması gerekir. Bu kapsamda tıpkı Adli Tıp Kurumu gibi, adli bilişim alanında kurumsal bir yapı inşa edilmesi gerekmektedir.

GİRİŞ

Muhakeme faaliyeti; hukuki bir sorunun mahkeme nezdinde çözülmeye çalışıldığı süreçte, görevli organ ve sùjeler tarafından gerçekleştirilecek işlemler bütünü olarak tanımlanır.¹ Bu kapsamda hukuki bir uyuşmazlığın çözümü için muhakemede yer alan sùjelerin yaptıkları hukuki işlemler ile akıl yürütmeler muhakeme faaliyetine dahildir.² Ceza muhakemesi ise suç isnadına ilişkin uyuşmazlıkların çözümlenmesini sağlamak amacıyla yürütölen yargısal işlemler ve süreçler bütünüdür.³ Ceza muhakemesiyle geçmişte yaşandığı iddia edilen bir olaya ilişkin şùphe ile başlayan süreç, bu şùphenin doğru olup olmadığı konusunda bir hükme varılması ile sona erer.⁴ Yaşandığı iddiasında bulunulmuş bir vakıanın iddia edildiğı şekilde gerçekten yaşanıp yaşanmadığı, yaşandıysa sanık tarafından meydana getirilip getirilmediğı ve olayın ceza hukuku bakımından sonuçları belirlenir.⁵ Bu

¹ TOROSLU Nevzat/ FEYZİÖĞLU Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 21. Baskı, Savaş, Ankara, 2021, s. 1.

² KUNTER Nurullah, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi, 8. Bası, Kazancı, İstanbul, 1986, s. 5; Toroslu/ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 1.

³ ÖZTÜRK Bahri / TEZCAN Durmuş / ERDEM Mustafa Ruhan / ALAN Esra / SIRMA GEZER Özge / SAYGILAR Yasemin F. / ÖZAYDIN Özdem / ERDEN TÖTÖNCÜ Efser / TOK Mehmet Can, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Bası, Seçkin, Ankara, 2024, s. 27; KARAKEHYA Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Bası, Adalet, Ankara, 2024, s. 40.

⁴ “Ceza muhakemesinin kurallarının uygulanmaya başlaması başlangıç şùphesi ile olmaktadır. Başlangıç şùphesinin, dayandığı deliller basit, diğer aşamalarda elde edilebilecek delillere göre yetersiz ve/veya sayıca az olmakla birlikte en azından belirti düzeyinde delillere dayanıyor olması ve bir suçun işlendiğı yolunda akla ve mantığa uygun bir şùphe ortaya koyması gerekmektedir.” Yargıtay CGK., E. 2023/378, K. 2024/64, K.T. 14.02.2024, Lexpera; BİRTEK Fatih, AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, Adalet, Ankara, 2016, s. 12.

⁵ YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Bası, Seçkin, Ankara, 2024, s. 87; ÖZTÜRK Bahri / TEZCAN Durmuş / ERDEM Mustafa Ruhan / ERDEN TÖTÖNCÜ Efser / SEYHAN Serkan / ALTINOK ÇALIŞKAN Elif / ALAN Esra / SIRMA GEZER Özge / SAYGILAR KIRIT Yasemin F. / ÖZAYDIN Özdem / TOK Mehmet Can / GÜZEL İdris / KÖKER Nilüfer, Dijital Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Seçkin, İstanbul, 2024, s. 37; ÖZTÜRK Bahri, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Bası, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Faköltesi Döner Sermaye İşletmesi, Ankara, 1995, s. 1; CENTEL Nur / ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 22. Bası, Beta, İstanbul, 2024, s. 44; Toroslu/ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 2.

kapsamda ceza muhakemesinde mahkemenin görevi tarihçinin görevine benzetilmiştir.⁶

Ceza muhakemesi geçmişten günümüze farklı safhalar geçirmiş, bu safhalarda muhakeme farklı amaçlar doğrultusunda yürütülmüştür.⁷ Son olarak, “*şüpheli ve sanığın haklarına saygılı bir şekilde*”⁸ maddi gerçeğin araştırılması safhasına gelinmiştir. Günümüzde ceza muhakemesinin amacı öğretide çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Bir görüşe göre ceza muhakemesinin amacı, insan haklarını ihlal etmeksizin maddi gerçeği ortaya çıkarmak⁹, adaleti sağlamak ve toplumsal barışı temin etmektir.¹⁰ Bu görüş maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasının yanı sıra, adaletin sağlanması ve toplumsal barışın teminini öne çıkarmaktadır. İnsanlığın tarih boyunca biriktirdiği acıların ve tecrübelerin bir sonucu olarak ceza muhakemesinin amacının maddi gerçeğe ulaşmak¹¹, bu yolda insan haklarına ve usul kurallarına uygun hareket edilmesi gerekmektedir.¹²

⁶ KUNTER Nurullah, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Bası, Sermet Matbaası, İstanbul, 1970, s. 386; TOSUN Öztekin, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, Cilt I- Genel Kısım, 4. Bası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1984, s. 38.

⁷ Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 87.

⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 7; Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 89; DEĞİRMENCİ Olgun, Ceza Muhakemesinde Sayısal (Dijital) Delil, Seçkin, Ankara, 2014, s. 111.

⁹ Bu kapsamda maddi gerçeğe ulaşılması amacı yalnızca kovuşturma evresinde mahkeme bakımından değil, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı bakımından da geçerlidir. KOCA Mahmut, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller, Ceza Hukuku Dergisi, C. 1, S. 2, 2006, s. 210; AYM tarafından da ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşma amacının soruşturma evresi boyunca da geçerli olduğu ifade edilmiştir. “*Bununla birlikte maddi gerçeğin araştırılmasını amaç edinen bir soruşturma yapılması, ... suretiyle de iddia makamı fonksiyonunu yerine getirir.*” AYM, E. 2011/43, K. 2012/10, K.T. 19.1.2012; “*Cumhuriyet savcısı soruşturma evresini başlatacak olan şüphelinin somut olayda bulunup bulunmadığını takdir edecek, soruşturma başlatacak şüphe olduğunu değerlendirmesi durumunda maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için emrinde bulunan adli kolluk görevlileri aracılığı ile şüphelinin lehinde ve aleyhine olan bütün delilleri toplayıp, şüphelinin haklarını korumak için gerekli olan tedbirleri alacaktır.*” Yargıtay CGK., E. 2023/378, K. 2024/64, K.T. 14.2.2024, Lexpera.

¹⁰ Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar / Özyayın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 43-44.

¹¹ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 111; Ceza muhakemesinin bahsedilen amacı AYM tarafından da “*Ceza muhakemesinin gayesi maddi gerçeği araştırmaktır.*” şeklinde ifade edilmiştir. AYM, E. 2011/43, K. 2012/10, K.T. 19.01.2012.

¹² “*Şüpheli ve sanığın haklarına saygılı*” şeklindeki ifade için bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 6; ŞEN Ersan / ERYILDIZ H. Sefa, Elkoyma, Seçkin, Ankara, 2017, s. 31.

Üzerinden zaman geçmiş bir olayın, deliller vasıtasıyla bugüne getirilmiş ve temsil edilmiş haline maddi gerçek denilmektedir.¹³ Bir başka ifadeyle maddi gerçek¹⁴ “bugüne dayanılarak dünyanın öğrenilmesi” ve “hüküm makamının mutlak gerçeği” şeklinde tanımlanmıştır.¹⁵ Mutlak gerçek ise doğruluğundan şüphe edilemeyecek bilginin varlığı ile ulaşılabilecek gerçek olup mutlak gerçeğin aksinin kabulü hiçbir şekilde mümkün değildir.¹⁶ Geçmişte yaşandığı iddia edilen bir olayı çözme gayreti içerisindeki ceza muhakemesinde bir olay ancak “yaklaşık olarak” tahayyül edilebileceğinden ceza muhakemesiyle mutlak gerçeğe değil maddi gerçeğe ulaşılması amaçlanır.¹⁷ Başından sonuna kadar tüm kurallara uygun şekilde yürütülen bir muhakeme sürecinin ardından dahi ulaşılan gerçek mutlak gerçek değil maddi gerçektir.¹⁸

Ceza muhakemesinde maddi gerçeğe ancak deliller vasıtasıyla ulaşılabilir.¹⁹ Geçmişteki bir olayın nasıl gerçekleştiğini tespit, deliller kullanılarak ve akıl yürütme ile yapılır.²⁰ Zira muhakemede failin gerçekleştirdiği iddia edilen fiil yargılanmakta, bu fiilin gerçekleşme biçimi ise deliller vasıtasıyla görünür hale gelmektedir.²¹ Deliller vasıtasıyla görünür hale gelen olay hakkında, iddia ve savunma makamlarının huzurda çarpışması gerekir.²² Maddi gerçeğe ancak tüm deliller toplandığı, bir arada

¹³ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 6; Yenisey / Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 90; KARAKEHYA Hakan, “Dolaylı Maddi Gerçek: Ceza Muhakemesinde Yargılama Makamının Maddi Gerçeğe Deliller Aracılığıyla Ulaşma Zorunluluğu Üzerine”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C. 7, S. 27, 2016, s. 67; KARAKEHYA Hakan, “Ceza Muhakemesinin Amacı”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, S. 2, 2007, s. 126; FEYZİOĞLU Metin, Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık, US-A, Ankara, 1996, s. 7.

¹⁴ Yargıtay Ceza Genel Kurulu ceza muhakemesi sonucunda elde edilen gerçeği maddi gerçek olarak nitelendirmiştir. “Yargılamanın konusunu oluşturan cezai uyumsuzluk çözüldükten ve maddi gerçeğe ulaşıldıktan sonra ilgili hukuk kuralının eksik veya yanlış uygulanması veya hiç uygulanmaması hukuka aykırılığı oluşturur.” Yargıtay CGK., E. 2018/545, K. 2019/504, K.T. 27.06.2019, Lexpera.

¹⁵ ŞAHİN Cumhur / GÖKTÜRK Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Bası, Seçkin, Ankara, 2024, s. 27.

¹⁶ FEYZİOĞLU Metin, Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçüsü Olarak Vicdani Kanaat, 2. Bası, Isık, İstanbul, 2015, s. 114.

¹⁷ Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesinde...**, s. 114.

¹⁸ Toroslu / Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesinde...**, s. 7; AYDIN Devrim, Ceza Muhakemesinde Deliller, 1.Bası, Yetkin, Ankara, 2014, s. 17; Karakehya, **Ceza Muhakemesi...**, s. 45; PELİT Şura Nur, “Vicdani İspat Sisteminde Bilimsel Delillerin Konumunun Türk Ceza Muhakemesi Hukuku Bağlamında İncelenmesi”, Editör: Pınar MEMİŞ KARTAL, Ceza Muhakemesinde Delil, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 3.

¹⁹ Delillerin elde edilmesinin ceza muhakemesinin en önemli işlemlerden olduğuna dair bkz. KOCA Mahmut, “Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delilleri Değerlendirme Yasası” Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 1-2, 2000, s. 109.

²⁰ Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesinde...**, s. 229.

²¹ Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 171.

²² Karakehya, **Ceza Muhakemesi...**, s. 217.

değerlendirildiği ve huzurda tartışıldığı takdirde ulaşılabilecektir.²³ Maddi gerçeğe ulaşma amacı uğruna ise her türlü yola başvurulması mümkün olmayıp²⁴ maddi gerçeği araştırma sınırını temel hak ve özgürlükler oluşturmaktadır.²⁵ Bu yolda maddi gerçeğe nasıl ulaşılabileceğini düzenleyen ceza muhakemesi normlarına uyulması gerekmektedir.²⁶ Günümüzde ise sıklıkla maddi gerçeğe giden yolun tespitinde dijital delillere başvurulması gerekmektedir. Bu kapsamda dijital delillerin ortaya çıkışı; deliller arasındaki yeri, elde edilmesi ve değerlendirilmesi konuları dikkate değerdir.

Tarih öncesi çağlardan itibaren insanlık, elde ettiği bilgiyi kaydetme ve aktarma ihtiyacı içerisinde girmiş, zaman içerisinde bu ihtiyacın karşılanması için çeşitli yöntemler kullanmıştır.²⁷ Yazının bulunmasıyla çok önemli bir eşik aşılmış, yazı sayesinde insanlar zaman içerisinde kendilerinin dahi hatırlamakta zorlanabileceği veya unutabileceği bilgileri kaydetme ve bunlara ihtiyaç duydukları takdirde ulaşılabilme imkanına sahip olmuştur.²⁸ Bu sayede insanlar sahip oldukları bilgiyi gelecek nesillerin yanı sıra, gelecekteki kendilerine de koruyarak aktarabilme imkanına kavuşmuştur. Dijital delilin ortaya çıkışı ise insanın bilgiyi saklama ihtiyacının yeni bir boyut kazanmasıyla olmuştur.

Bilgiyi işleme ve saklama teknolojilerindeki ilerlemeyle birlikte teknoloji ile insan yaşamı iç içe geçmiştir. Dijital veriyi depolayabilen ve çeşitli görevler için

²³ TOPAL GİZLENCİ Beyza Nur, Ceza Muhakemesinde Belirti, Adalet, Ankara, 2024, s. 23.

²⁴ Karakehya, **Ceza Muhakemesi...**, s. 51-52; ÜNVER Yener, “Ceza Muhakemesinde İspat, CMK ve Uygulamamız”, Ceza Hukuku Dergisi, C. 1, S. 2, 2006, s. 109; Toroslu/ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 8.

²⁵ DÜNDAR Meltem, İngiliz ve Türk Ceza Muhakemesi Hukuklarında Hukuka Aykırı Deliller, 1. Bası, On İki Levha, İstanbul, 2018, s. 25.

²⁶ Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar / Özaydın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 29; Öztürk / Tezcan / Erdem / Erden Tütüncü / Seyhan / Altınok Çalışkan / Alan / Sırma Gezer / Saygılar Kırıt / Özaydın / Tok / Güzel / Köker, **a.g.e.**, s. 109.; ÖZBEK Veli Özer / DOĞAN Koray / BACAŞIZ Pınar, Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Baskı, Seçkin, Ankara, 2021, s. 37; YURTCAN Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, 16. Bası, Seçkin, Ankara, 2019, s. 63; Ünver, **Ceza Muhakemesinde...**, s. 104-105; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 7; Öztürk, **a.g.e.**, s. 5; Yenisey / Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 89-90; “Günümüzde ceza muhakemesinin temel amacı maddi gerçeğe ulaşmak olmakla birlikte, klasikleşen bir retorik ile söylersek ne pahasına olursa olsun mutlak gerçeğe ulaşmak yerine, dürüst, temiz, adil bir yargılama ile önceden belirlenen usul hükümlerine uyularak maddi gerçeğe ulaşmak asıl hedef olmalıdır.” Karşı oy için bkz. Yargıtay 8. CD., E. 2016/17804, K. 2016/19040, K.T. 13.12.2016, Lexpera.

²⁷ ÜNAL Mehmet Altay / ÖZDEMİRCİ Fahrettin, “EBYS (e-BEYAS) ve e-Arşiv Sistemlerinde/Uygulamalarında Yapay Zekâ Yaklaşımı”, Editör: Fahrettin Özdemirci / Zeynep Akdoğan, Bilgi Sistemleri ve Bilişim Yönetimi, Ankara, 2017, s. 58.

²⁸ BENSGHİR Türksel Kaya, Bilgi Teknolojileri ve Örgütsel Değişim, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara, 1996, s. 28.

yeniden programlanabilen “ikili sisteme”²⁹ dayalı makinelerin geliştirilmesi, dijital çağın³⁰ başlangıcını simgelemektedir.³¹ Dijital çağda günlük faaliyetlerin önemli bir bölümü, teknoloji yardımıyla gerçekleştirilir hale gelmiştir. Bununla birlikte eğitim, sağlık, iletişim ve güvenlik gibi temel ve zaruri ihtiyaçların karşılanması ile alışveriş ve sosyalleşme gibi gündelik ihtiyaçların giderilmesinde de teknolojinin sunduğu imkân ve kolaylıklar sıklıkla kullanılmaktadır.³² Bu imkan ve kolaylıklardan internet, özellikle ifade özgürlüğünün kullanılması bakımından günümüz dünyasında vazgeçilmez bir rol oynamaktadır.³³ Yalnızca belirli alanlarda değil, yaşamın neredeyse her alanında kullanılan teknoloji ve teknolojinin beraberinde gelen dijitalleşme sebebiyle insanlar, en basit ve rutin faaliyetleri sırasında dahi arkalarında delil olarak değerlendirilebilecek dijital izler bırakmaktadır. Zira bilişim sistemi üzerinde “*her bir tık bir iz bırakmaktadır*”.³⁴ Bu dijital izler dijital delillerin ortaya çıkmasına neden olmuş,³⁵ bu gelişmeler ışığında maddi gerçeğe ulaşılabilmesi için ihtiyaç duyulan deliller içerisine, bilişim sistemleri üzerinden elde edilen dijital izlerin ortaya çıkardığı dijital deliller de eklenmiştir.³⁶

Getirdiği imkân ve kolaylıklar sayesinde hızlı bir şekilde kabul gören ve benimsenen teknolojik gelişmeler ve dijitalleşme, insan yaşamını yalnızca olumlu yönde etkilememiştir.³⁷ Teknoloji ve dijitalleşme, suç işlenebilmesi için yeni olanakları da beraberinde getirmiş,³⁸ bu da cihazların suç işlemek için bir araç olarak

²⁹ Sıfır ve birlerden oluşan ikili sistem, İngilizce’de binary olarak ifade edilmektedir. Bkz. <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce-t%C3%BCrk%C3%A7e/binary> (Erişim Tarihi: 22.10.2024)

³⁰ Dijital çağ kavramının bir diğer kullanımı için bkz. KATYAL Neal Kumar, “Criminal Law in Cyberspace”, University of Pennsylvania Law Review, C. 149, S. 4, 2001.

³¹ İlk bilgisayarlardan kabul edilen bu makinelerin Manchester MK 1 ile ENAC olduğu ifade edilmiştir. GERE Charlie, Digital Culture, 2. Baskı, Reaktion Books, Londra, 2008, s. 50.

³² Değirmenci, **a.g.e.**, s. 131.

³³ AYM, Yaman Akdeniz ve Diğerleri Başvurusu, B. No: 2014/3986, K.T. 02.04.2014, §39.

³⁴ KAYGISIZ Mustafa, Temel Kriminalistik Kavram- Teori- Uygulama, 4. Baskı, Seçkin, Ankara, 2017, s. 87.

³⁵ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 261.

³⁶ MEMİŞ KARTAL Pınar, “Sonuç Yerine Bilişim Suçlarında İspata İlişkin Kısa Bir Not”, Editör: Pınar MEMİŞ KARTAL, Ceza Muhakemesinde Delil, Der Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 248; MEMİŞ KARTAL Pınar / ALPTEKİN Gülfem Işıklar, “Türk Ceza Hukukunda Bilişim Sistemine Girme Suçuna İlişkin Değerlendirmeler (TCK.243/1)”, Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 29, S. 1, 2023, s. 17.

³⁷ BAŞLAR Yusuf, “Elektronik Delil ve Ceza Yargılamasında Kabul Edilebilirliğine İlişkin Bir İnceleme”, Legal Hukuk Dergisi, C. 16, S. 84, 2018, s. 1657.

³⁸ CİHAN Murat / YILDIZ Sıtkı, “Sosyal Medya Aracılığı ile İşlenen Suçlar: Facebook, Twitter ve Instagram Örnekleri”, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 11, S. 1, s. 139; ÖNOK Murat, “Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Işığında Siber Suçlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, S. 2, 2013, s. 1230.

kullanılması sonucunu doğurmuştur.³⁹ Fiziksel dünyada olduğu gibi, dijital dünyada⁴⁰ da suç işlenebilmekte, dijital dünya başlı başına bir olay yeri haline gelebilmektedir. Ayrıca dijital dünyada, fiziksel dünyada işlenmiş suçların aydınlatılması için kullanılabilecek dijital izler de yer almaktadır. Bulut depolama ve internet altyapısındaki gelişmeler ile bilişim sistemleri yaygınlaşmış ve farklı formlarda bilişim sistemleri hayatımıza girmiştir.⁴¹ Bu kapsamda bilgisayarlar, mobil telefonlar ve bulut depolama sistemleri gibi dijital izler barındıran elektronik cihazlar ceza muhakemesinin ilgi alanı hale gelmiştir.⁴² Günümüzde ceza muhakemesinde başvurulması gereken ispat vasıtaları arasında bilişim sistemlerinden elde edilen⁴³ dijital deliller de yer almaktadır.⁴⁴

Bilgisayar, mobil telefon gibi elektronik cihazların uzunca bir zamandır yaşamımızın ayrılmaz bir parçası haline geldiği göz önünde bulundurulduğunda; dijital delillerin zaman içerisinde diğer delillerden daha sık rastlanır hale geleceği açıktır.⁴⁵ Bilgisayarlar ve cep telefonları potansiyel dijital delil kaynaklarıdır ve bu cihazların incelenmesi sonucunda dijital delil elde edilebileceği konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Ancak bu cihazların yanı sıra oyun konsolu, akıllı saat veya video kamera gibi pek çok elektronik cihaz üzerinden de dijital delil elde edilebilmektedir.⁴⁶

Dijital delillerin ceza muhakemesinde kullanılması, birçok hukuki tartışmayı beraberinde getirmiştir. Teknoloji ile hukuk birbiriyle etkileşim halindedir. Dijital dünyada ortaya çıkan sorunların çözümünde teknolojinin getirdiği imkân ve

³⁹ YILMAZ Sacit, “5237 Sayılı TCK’nın 244. Maddesinde Düzenlenen Bilişim Alanındaki Suçlar”, TBB Dergisi, C. 23, S. 92, 2011, s. 64.

⁴⁰ “Dijital dünya” kavramı kullanımı için bkz. KÖSE Metin, Ceza Kovuşturmasında Delillerin Ortaya Konulması ve Değerlendirilmesi, Seçkin, Ankara, 2017, s. 205; Ayrıca “siber saha” kavramı kullanımı için bkz. ÇETİN Muhammet Sefa, Kovuşturma Evresinde Belge Delillerinin İkamesi ve Değerlendirilmesi- Ceza Hukuku Monografileri, Seçkin, Ankara, 2021.

⁴¹ APIŞ Özge, “Bilişim Sistemine Girme Suçu Bakımından Bilgisayarlarda, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Arama Kopyalama”, Yasama Dergisi, C. 13, S. 37, 2018, s. 58.

⁴² KESER BERBER Leyla, Adli Bilişim (Computer Forensic), Yetkin, Ankara, 2004, s. 39.

⁴³ Çetin, a.g.e., s. 89-90.

⁴⁴ Karakehya, **Ceza Muhakemesi...**, s. 209; Değirmenci, a.g.e., s. 21; SOYGÜT Buket, “The Evaluation Of Social Media Evidence In The Trials of Atrocity Crimes”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 21, S. 2, 2022, s. 1344.

⁴⁵ DÜLGER Murat Volkan, Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku, 10. Baskı, Seçkin, Ankara, 2023, s. 666.

⁴⁶ Değirmenci, a.g.e., s. 217.

kolaylıklara başvurulacak, bu imkân ve kolaylıkların sağlamlığı ise hukuk vasıtasıyla sağlanacaktır.⁴⁷ Bu kapsamda dijital delillerin elde edilmesi süreci ve güvenilirliğinin sağlanması hususları maddi gerçeğe ulaşılabilmesi için büyük önem taşımaktadır. İngilizce literatürde “*authentication*” sorunu olarak ifade edilen bu durum dijital delillerin güvenilirliği konusunda aşılması gereken en büyük sorunu ifade etmektedir.⁴⁸ Dijital delili oluşturan dijital verilerin silinmesi, değiştirilmesi ve manipüle edilmesinin kolaylığı⁴⁹ ceza muhakemesindeki yerini incelemeye değer hale getirmektedir. Bu nedenle, dijital verilerin hangi şartlar altında delil vasfını kazanacağı, elde edilmesi gerektiği ve ceza muhakemesindeki değeri ele alınması gereken konular arasındadır. Ayrıca kişisel kullanıma uygun bilgisayar veya mobil telefon gibi cihazları ile bulut depolama hesabı üzerinde delil araştırması yapılması sonucunda ceza muhakemesini ilgilendirmeyen çok sayıda kişisel veriye erişilmesi mümkündür. Zira kişinin kullandığı bilgisayar veya mobil telefon bilişim sistemleri, son derece özel bilgiler içerebilir ve bu alanlar üzerinde gerçekleştirilecek delil araştırma faaliyetleri kişinin özel hayatına oldukça ağır bir müdahale teşkil edecektir.⁵⁰

Dijital delillerin ceza muhakemesinde kullanılması yeni bir gelişme değildir. Ancak her geçen gün yapay zekâ gibi yeni imkân ve teknolojiler ortaya çıkmaktadır. Bu gelişmeler dijital delillere yeni boyutlar katmanın yanı sıra yeni tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Teknolojik gelişmelerin dijital delillerin güvenilirliğini artırmasının mümkün olması gibi, tersi de mümkündür. Bu kapsamda ekran görüntüleri ile ses ve/veya görüntü kayıtlarının sahtelerinin üretilmesi oldukça kolaylaşmıştır. Kişinin ses ve görüntüsünün yapay zekâ vasıtasıyla değiştirilerek yeni

⁴⁷ Memiş Kartal / Işıklar Alptekin, **a.g.e.**, s. 21.

⁴⁸ Soygüt, **a.g.e.**, s. 1356.

⁴⁹ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 392.

⁵⁰ ŞAHİN Cumhur, “Ceza Muhakemesinde Bilgisayarlarda, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Arama, Kopyalama ve Elkoyma (CMK M. 134)”, Yaşar Hukuk Dergisi, C. 1, S. 2, 2019, s. 271; BAŞLAR Yusuf, “Ceza Yargılamasında Elektronik Delillerin Elde Edilmesine ve Korunmasına İlişkin Usul Hükümleri”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, C. 3, s. 95; “*Bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve el koyma 5271 Sayılı CMK’nın 134. maddesinde düzenlenmiş olup, ... bireyin özel hayatına, kişisel verilerine yönelik olumsuz tesirleri göz önünde tutularak “son çare” olarak başvurulabilecek “özel koşullara bağlı” bir koruma tedbiri olması nedeniyle, genel adli aramadan ayrık ve istisnai olarak, ayrıntılı düzenlenmiş olup, bu hallerde arama kararının yalnızca hâkim tarafından verilebileceği öngörülmüştür.*” Yargıtay 16. CD. E. 2015/2056, K. 2017/5023, K.T. 21.09.2017, Lexpera.

ve gerçekçi görüntüler oluşturulabilmesine imkân tanıyan DeepFake⁵¹ gibi teknolojilerin yaşamımıza girmesiyle bu tür kayıtların itibar edilebilirliği yeni bir boyut kazanmıştır. Bu kayıtlar, DeepFake video üretimi üzerine hizmet veren web siteleri veya mobil uygulamalar vasıtasıyla kolayca hazırlanabilmektedir.⁵²

Dijital delilin, dezavantajlarının yanı sıra avantaj olarak değerlendirilebilecek üst veri (*metadata*)⁵³ içermesi, birebir kopyalanabilmesi⁵⁴, silindikten sonra bazı durumlarda geri getirilebilmesi ve içeriğinde arama yapılabilmesi gibi özellikleri de mevcuttur.⁵⁵ Ancak dijital deliller, kolaylıkla bozulabilmekte veya basit bir müdahale ile değiştirilebilmektedir.⁵⁶ Bu nedenle elde edilmesi ve incelenmesi özel ve teknik uzmanlık bilgisi gerektirmektedir. Elde etme ve inceleme süreçlerinde yeterli özenin gösterilmediği durumlarda dijital delilin bütünlüğü bozulabilmekte ve dijital delil ceza muhakemesi bakımından değerini kolaylıkla yitirebilmektedir.⁵⁷ Örneğin bilgisayarın kapatılması sonucunda geçici hafıza birimleri olan RAM’ler üzerindeki veriler kaybolabilmektedir.⁵⁸ Bu durum kopyalanan bir metnin bilgisayar yeniden başlatıldıktan sonra yapıştırılamamasına benzetilebilir. Bu bakımdan dijital delil, uyuşturucu ve uyarıcı madde şüphesiyle yapılan ev aramalarında, elde edilmek istenen maddenin tuvalete atılarak kolayca yok edilebilecek olması gibi, küçük birkaç dokunuşla çok hızlı bir şekilde yok edilebilir. Dijital delillerin geçici nitelik taşıdığı, bu kapsamda yakın gelecekte dahi varlığını sürdüreceğine dair kesinlik bulunmadığı ifade edilmiştir.⁵⁹ Ancak dijital deliller bakımından burada belirtilmesi gereken fark,

⁵¹ Uzmanlara göre iyi hazırlanmış bir DeepFake videosunun tespit edilmesi mümkün değildir. Bkz. ARSLAN Fatih, “Deepfake Technology: A Criminological Literature Review”, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 1, 2023, s. 705.

⁵² Arslan, **Deepfake...**, s. 704.

⁵³ Üstveri “*veri hakkında veri*” veya “*Web kaynakları ya da diğer şeyler hakkında makinece anlaşılabilir bilgi*” şeklinde tanımlanmış, bilgi kaynağına dair bilgi içermesi yönüyle kütüphanelerdeki kitaplara dair bilgiler içeren kataloğa benzetilmiştir. KÜÇÜK Mehmet Emin / AL Umut, “Metadata Kavramı”, Bilgi Dünyası Dergisi, C. 2, S. 2, s. 173. Veri hakkında veri şeklindeki tanım, “*literatürde en çok karşılaşılan ve en yalın*” tanımlamadır. KÜÇÜK Mehmet Emin / AL Umut, “Üst Veri Standartları ve Uygulamaları”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, C. 20, S. 1., 2003, s. 170.

⁵⁴ Dülger, **Bilişim...**, s. 678.

⁵⁵ Soygüt, **a.g.e.**, s. 1347.

⁵⁶ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 133.

⁵⁷ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 164.

⁵⁸ Dülger, **Bilişim...**, s. 674; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 144; DEMİRCAN Tunç, Bilişim Alanında Suçlar, Legal, İstanbul, 2016, s. 13.

⁵⁹ FIORELLA Giancarlo / GODART Charlotte / WATERS Nick “Digital Integrity: Exploring Digital Evidence Vulnerabilities and Mitigation Strategies for Open Source Researchers”, Journal of International Criminal Justice, C. 19, S. 1, 2021, s. 160.

silindikten sonra dahi geri getirilebilme imkanlarının bulunmasıdır.⁶⁰ Dijital deliller, yapısal farklılıkları nedeniyle görmezden gelinebilecek yahut kullanılmasından vazgeçilebilecek ispat vasıtaları değildir.⁶¹ Ancak muhakemenin amacına uygun şekilde kullanılabilmesi için özellikle elde edilme süreçlerinde yeterli özenin gösterilmesi gerekir. Zira orijinallliği bozulan dijital delil, ceza muhakemesinde ispat vasıtası olarak kullanılamayacaktır.⁶²

Ceza muhakemesi faaliyeti kapsamında geçmişte gerçekleştirildiği iddia olunan suçun aydınlatılmasında delillerin taşıdığı önem açıktır. Bu amaç doğrultusunda ceza muhakemesinde dijital delillere de başvurulacağı kabul edilmektedir.⁶³ Ceza muhakemesi etkili bir şekilde yürütülebilmesi için iddia, savunma ve yargılama makamlarının delillere dair temel bir bilgi birikimine sahibi olmaları gerekir. Bu kapsamda yalnızca fiziksel varlığa sahip geleneksel deliller hakkında bilgi sahibi olunması yeterli değildir. Geleneksel delillere dair bilinen; delilin nasıl ve kim tarafından elde edileceği, inceleneyeceği ve değerlendirileceği gibi hususların dijital deliller bakımından da bilinmesi gerekmektedir. Zira dijital delillerin günümüzde cezai muhakemesinde yüksek oranlarda kullanıldığı görülmektedir.⁶⁴ Teknolojinin gelişmesiyle beraber pek çok yeni suç ve suç işleme yöntemi ortaya çıkarken⁶⁵, bu gelişmelerle baş edebilmenin yegâne yolu dijital delillerin doğru anlaşılmasından geçmektedir. Bu gelişmeler, dijital delillere dair bilgi birikiminin değerini her geçen

⁶⁰ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 260.

⁶¹ “Ancak, dijital delillerin değiştirilebilme kolaylığı ve sanal oluşundan hareketle hükme esas alınamayacak olduğunun ileri sürülmesi delil olgusuna aykırıdır.” Yargıtay 9. CD., E. 2013/9110, K. 2013/12351, K.T. 9.10.2013, Lexpera.

⁶² Değirmenci, **a.g.e.**, s. 396.

⁶³ Buna örnek olarak dijital delillerin araştırılması gerektiğine dair Yargıtay 16. Ceza Dairesinin kararı gösterilebilir: “...sanık...’un üzerinde ele geçen cep telefonu, sim kart ve hafıza kartlarının incelenmesi neticesinde elde edilen dijital bilgiler de göz önünde bulundurularak tüm deliller birlikte değerlendirildikten sonra sonucuna göre sanıkların hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken...” şeklinde hüküm kurmuş ve fiziki bir varlığı olmayan dijital delillere de olayın özelliğine göre başvurulması gerekebileceğine hükmetmiştir. Yargıtay 16. CD., E. 2017/3023, K. 2017/5391, K.T. 21.11.2017, Lexpera.

⁶⁴ ERDEM Buğra, Cezai Konularda Uluslararası Adli Yardımlaşma, Seçkin, Ankara, 2023, s. 60; SARSIKOĞLU Şenel, “Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat Hukuku Açısından Elektronik Delil (E-Delil) Kavramı”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C. 6, S. 22, 2015, s. 447-448; GÖZÜŞİRİN Mesih, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Bilişim Suçları ve Bilişim Suçları ile Mücadeleye İlişkin Model Önerisi”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Kara Harp Okulu Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 89; Birleşik Krallıkta yapılan bir araştırmada dijital delillere başvurma oranının %90 olduğu ifade edilmiştir. Bkz. STOYKOVA Radina, “Digital evidence: Unaddressed Threats To Fairness And The Presumption of Innocence”, Computer Law & Security Review, C. 42, 2021, s. 1 <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105575> (Erişim Tarihi: 21.12.2024)

⁶⁵ Önok, **a.g.e.**, s. 1230.

gün artırmaktadır.⁶⁶ Bu çalışmanın amacı; dijital delillerin ceza muhakemesinde deliller arasındaki yerinin tespit edilmesi, maddi gerçeğin araştırılması ve adil yargılanma hakkı arasındaki dengenin gözetilmesi suretiyle elde edilmesi, değerlendirilmesi gibi hususların ceza muhakemesinin delillere ilişkin temel ilkeleri, AİHM, AYM ve Yargıtay kararları ile dijital delil elde edilmesine imkan sağlayan CMK düzenlemeleri çerçevesinde incelenerek ceza muhakemesi literatürüne katkı sunmaktır.

Bu amaçla bu çalışmaya öncelikle ceza muhakemesi bağlamında dijital delillerin doğru bir şekilde anlaşılabilmesi ve değerlendirilebilmesi için konuya ilişkin temel kavramların net bir şekilde ortaya konulması ile başlanmaktadır. Bu kavramlar arasındaki benzerliklerin, farklılıkların ve bağlantıların açıklanması, dijital delillere ilişkin yapılacak açıklamaların anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. İlk bölümde genel olarak delil kavramı, dijital delil kavramı ile bağlantılı kavramlar ve dijital delil kavramı, delillerin özellikleri ile bu özelliklerin dijital delile yansımaları, dijital delillerin geleneksel delillerden ayrılan yönleri; dijital delil ile bağlantılı temel ceza muhakemesi hukuku ilkeleri ve delillerin beyan, belge ve belirti şeklinde yapılan sınıflandırılması bakımından dijital deliller ele alınacaktır. Akabinde delillerin elde edilmesi ve değerlendirilmesi süreçleri incelenecek, dijital delil elde etme yöntemleri ele alınarak bu yöntemlerden kolluk tarafından gerçekleştirilen arama ve elkoyma tedbirleri bakımından dijital delil elde etme aşamalarında dikkat edilmesi gereken hususlar vurgulanacak ve dijital delilin değerlendirilmesinde teknik ve uzmanlık bilgisine ihtiyaç duyulan bilirkişi ele alınacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamında dijital delil elde edilebilecek temel düzenlemelerden olan m. 134 ve m. 135 ele alınacaktır. Dijital delillerin elde edilmesine yönelik düzenlemeler çerçevesinde karşılaşılan sorunlar incelenecek ve çözüm önerileri sunulacaktır. Ceza muhakemesinde ispat vasıtası olarak başvuru dijital delil niteliğindeki video

⁶⁶ KILIÇ Mehmet Serkan, “Elektronik Deliller ve Yapısal Özellikleri”, Editör: Hüseyin Çakır / Mehmet Serkan Kılıç, Adli Bilişim ve Elektronik Deliller, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 147; ARSLAN Çetin, “Dijital Delil ve İletişimin Denetlenmesi”, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, C. 3, S. 2, 2015, s. 257.

kamera kayıtları kapsamı itibariyle ayrı bir çalışmayı gerektirdiğinden bu çalışma kapsamı dışında tutulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM: CEZA MUHAKEMESİNDE DELİL KAVRAMI

Ceza muhakemesinde maddi gerçeğe ulaşılabilmesi için maddi sorunun çözülmesi, maddi sorunun çözülmesi için geçmişte yaşandığı iddia edilen isnada konu olayın, nasıl gerçekleştiğinin belirlenmesi gerekmektedir.⁶⁷ Bu doğrultuda olayın muhakeme süreçlerinde “*temsil edilmesi*” ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.⁶⁸ Daha önce ifade edildiği gibi bu temsil deliller aracılığıyla yapılmaktadır.⁶⁹ Modern ceza muhakemesinde şüpheli merkezli anlayış terkedilmiş, delil merkezli bir anlayışa geçilmiştir.⁷⁰ Dolayısıyla maddi sorunun çözümü için deliller kullanılmaktadır.⁷¹ Delil olmaksızın maddi gerçeğe ulaşılması mümkün değildir.⁷² Bu anlayışa göre merkeze deliller alınmakta ve deliller üzerinden faile ulaşılmaya çalışılmaktadır. Bu bakımdan maddi sorunun çözümüne ulaşmanın yegâne yolu delillerden geçmektedir.⁷³

İnsan haklarına saygılı bir şekilde adli yol ile maddi gerçeğe ulaşılması amacına giden yolda geleneksel delillerin⁷⁴ yanı sıra dijital delillere de başvurulmaktadır. Zira bilişim sistemlerinin hayatımızın pek çok alanına girdiği günümüz dünyasında, fiziksel dünyada olduğu kadar dijital dünyada da ceza hukukunu ilgilendiren pek çok iz ile karşılaşılabilir. Bu izlerin ise delil olarak değerlendirilebilmesi, pek çok uyuşmazlığın çözümünde kilit rol oynayacaktır. Teknoloji ve getirdiği dijitalleşme nazara alındığında ceza muhakemesi bakımından dijital deliller göz ardı edilemeyecek

⁶⁷ Karakehya, **Ceza Muhakemesi...**, s. 215; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 112.

⁶⁸ Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesinde...**, s. 229.

⁶⁹ Karakehya, **Ceza Muhakemesi...**, s. 46, 215.

⁷⁰ Delil üzerinden sanık tespit edilir. Bu kapsamda belirtilen delilleri öne çıkar. Bkz. Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 407.

⁷¹ Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesinde...**, s. 114.

⁷² BİRTEK Fatih, AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, Adalet, Ankara, 2016, s. 12; Koca, **Ceza Muhakemesi...**, s. 208.

⁷³ Karakehya, **Ceza Muhakemesi...**, s. 215; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 24-25.

⁷⁴ Geleneksel delil / dijital delil ayrımı kullanımı için bkz. Değirmenci, **a.g.e.**, s. 407; Söz konusu ayrım klasik delil / dijital delil şeklinde de ifade edilmektedir. Bkz. Dülger, **Bilişim...**, s. 669

derecede önemli bir noktaya gelmiştir.⁷⁵ Zira günümüzde suçların işleniş şekilleri dijitalleşmiş, yalnızca bilişim suçları değil artık bilişim suçları arasında sayılmayan suçlar da bilişim sistemleri kullanılarak işlenmeye başlanmış⁷⁶ veya geleneksel suçların aydınlatılması için dijital delillere başvurulabilmesi mümkün hale gelmiştir. Bu nedenle ceza muhakemesinde dijital delillere başvurma ihtiyacı yalnızca bilişim suçları bakımından değil, herhangi bir suç bakımından ortaya çıkabilmektedir.⁷⁷

Yalnızca geleneksel deliller üzerinden muhakemenin yürütülmesi, dijital delillerden yeterince istifade edilememesine neden olacaktır.⁷⁸ Bu nedenle deliller içerisinde dijital delillerin yerinin belirlenmesi, güvenilirliklerinin sağlanması, doğru biçimde anlaşılabilmesi ve ardından değerlendirilebilmesi ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşma gayesi bakımından temel bir gerekliliktir. Bu bölümde, ceza muhakemesinde deliller ele alınacak ve delillere dair genel çerçeve çizildikten sonra ise dijital delillerin bu çerçevedeki yeri tespit edilmeye çalışılacaktır.

I. CEZA MUHADEMESİNDE DELİLLER

Deliller ceza muhakemesine konu fiilin görünür hale gelmesine yarayan vasıtalarlardır.⁷⁹ Ceza muhakemesinde geleneksel delillerin yanı sıra elektronik ortamlarda üretilen, saklanan veya aktarılan dijital verilere de başvurulmaktadır. Bu veriler elektronik veya dijital delil olarak isimlendirilmektedir.⁸⁰ Dijital deliller, yeni bir delil türü şeklindeki anlaşılmamalıdır. Dijital delil kavramı, delilin dijital yapısının vurgulanması amacıyla kullanılmaktadır. Bu kapsamda dijital delili anlamak ve deliller içerisinde doğru yere konumlandırmak için öncelikle geleneksel delilin işlevini, türlerini, özelliklerini ve delillere ilişkin temel ilkeleri, ortaya koymak gerekmektedir. Geleneksel delil ile dijital delil arasında biçim ve teknik özellikler gibi farklılaşan

⁷⁵ GÖZÜŞİRİN Mesih, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Bilişim Suçları ve Bilişim Suçları ile Mücadeleye İlişkin Model Önerisi”, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 89; ALTAY Sıtkı Anlam, “Bankaların Mali Durumlarının Bozulmasının Hukuki Sonuçları”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001, s. 25.

⁷⁶ GÜREL Begüm / MENGİLLİ İpek, "Dijital Delil Kavramı ve Yargılamadaki Yeri" Leges Hukuk Dergisi, 2021, S. 139, s. 81.

⁷⁷ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 25.

⁷⁸ Gürel / Mengilli., **a.g.e.**, s. 101.

⁷⁹ Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 21.

⁸⁰ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 127.

kısımlar bu sayede belirginleştirilecek ve ortaya konulacaktır. Zira dijital delil de nihayetinde delildir ve delil vasfını delillere ilişkin temel ilke ve kurallardan almaktadır.

A. Delil Kavramı

Ceza muhakemesinde gerçekleştiği iddia edilen birtakım olayların varlığı deliller aracılığıyla incelenir ve ortaya konmaya çalışılır. Bu çerçevede delil, “*yargıcın vakıayı çözümlemesine ve bu vakıanın doğruluğunu kabul etmesine ya da reddetmesine olanak sağlayan araçlar*” şeklinde tanımlanabilir.⁸¹ Ceza muhakemesi, maddi gerçeğe ulaşma amacına doğru ilerlerken delillere başvurmak zorundadır.⁸² Bu amaç doğrultusunda deliller, iddia ve savunma makamları bakımından “ispat”, yargılama makamı açısından ise “sübut” adı verilen faaliyetlerde kullanılan araçlardır.⁸³ Delil kavramı “kanıt” ya da “ispat vasıtası” terimleriyle de ifade edilmektedir.⁸⁴ Bir başka tanıma göre, bir olayın doğruluğu hususunda olumlu ya da olumsuz bir kanaate varılması için başvurulmuş kişi ya da nesne “sübut vasıtası” veya “delil” olarak ifade edilmektedir.⁸⁵ Bu kapsamda muhakemede iddia edilen herhangi bir hususun kanıtlanması veya çürütülmesi amacıyla kullanılan ve delil olmanın şartlarını haiz her türlü vasıta delil niteliğindedir.⁸⁶

Türk ceza hukuku mevzuatında delil kavramına dair tanıma, 1983 tarihli Polisin Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelik m. 3’te yer verilmiştir.⁸⁷ Söz konusu düzenlemede delil, “*meydana gelen bir suçun aydınlatılması ve suç sanıklarının tespitine yarayan her türlü ispat vasıtası*” şeklinde tanımlanmıştır. Ancak bu

⁸¹ Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 169.

⁸² GÖDEKLİ Mehmet, “Türk Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçeğe Ulaşmanın Ön Koşulu Olarak Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, S. 4, 2016, s. 1817.

⁸³ KUNTER Nurullah / YENİSEY Feridun / NUHOĞLU Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Bası, Beta, İstanbul, 2010, s. 1325.

⁸⁴ Centel / Zafer s. 181; Değirmenci, s. 112.

⁸⁵ KANTAR Baha, Ceza Muhakemeleri Usulü, İkinci Kitap: Muhakeme Usulü, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1946, s. 137.

⁸⁶ “*Something (including testimony, documents and tangible objects) that tends to prove or disprove the existence of an alleged fact*” Black’s Law Dictionary (9th ed.). (2010). West Group: Dallas, 2009, s. 635.

⁸⁷ RG. 17.02.1983-17962.

tanımlama delillerin hukuka uygun şekilde elde edilmeleri gerektiğinin vurgulanması bakımından eksik kalmıştır. Zira delili her türlü ispat vasıtası olarak tanımlayarak her ne kadar delil serbestisine atıf yaptığı düşünülse bile delilin hukuka uygun yollardan elde edilmesi gerektiğine dair bir hüküm içermemektedir. Ayrıca “*meydana gelen suçun*” ifadesi de suçun mevcudiyetinin ön kabulüyle yola çıkılması bakımından yerinde değildir. Zira olayın mevcudiyeti, ceza muhakemesi süreçlerinde tartışma konusu yapılabilir. Tanıma göre suç işlenmiştir, delillere ise suçun sadece kim tarafından işlendiklerinin tespiti için ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla tanıma göre delillere ihtiyaç, yalnızca ispat noktasında duyulmaktadır. Her türlü ispat vasıtasını da delil olarak kabul eden bu tanımın, tahkik sisteminin⁸⁸ izlerini taşıdığı söylenebilir. Bugün gelinen ceza muhakemesi anlayışına göre delilin “*gerçekleştiği iddia edilen bir suçun aydınlatılması ve şüphelilerinin tespitine yarayan, hukuka uygun yollarla elde edilmiş ve huzurda tartışılmış her türlü ispat vasıtası*” şeklinde tanımlanması asgari teminatların sağlanması bakımından daha yerinde olacaktır. Bir ispat vasıtasının ceza muhakemesinde delil olarak kabul edilebilmesi için bazı şartları taşıması gerekir. Bu kapsamda delilde bulunması gereken özellikler ilerleyen kısımlarda incelenecektir.

B. Delillere İlişkin Temel İlkeler

Ceza muhakemesi hukukunda deliller ile ilişkili birtakım ilkeler bu başlık altında incelenecek, bu kapsamda delil serbestisi ilkesi, re’sen araştırma ilkesi ve doğrudan doğruyalık ilkesi ele alınacaktır.

1. Delil Serbestisi İlkesi

Ceza muhakemesinde kanuni delil sistemi terkedilmiş ve vicdani delil sistemine geçiş yapılmıştır.⁸⁹ Böylelikle yalnızca delil serbestisi değil, delillerin değerlendirilmesi serbestisi de kabul edilmiştir.⁹⁰ Delil serbestisi ilkesi uyarınca, her

⁸⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 124: “*Bu sistemde, hâkim, re’sen tutuklamaya, aramaya karar vermekte ve davayı hükme bağlamakta; davacı ve davalı bulunmamaktadır. Sadece araştıran ve hüküm veren bir hâkim ve onun bu faaliyetlerinin konusunu oluşturan bir obje olarak görülen sanık bulunmaktadır.*”

⁸⁹ Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 542; TURİNAY Faruk Yasin, Ceza Muhakemesinde Delillerin Toplanması Hâkim ve Mahkemenin Rolü, Seçkin, Ankara, 2024, s. 37.

⁹⁰ Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 200; Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 541; Öztürk, **a.g.e.**, s. 92; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 255.

şey delil olabileceği gibi istisnai haller dışında⁹¹ belirli vakıaların ispatı için önceden tespit edilen ispat vasıtalarının temin edilmesi gerekmez.⁹² Bu kapsamda hukuka uygun yollardan edilmesi kaydıyla her türlü delile başvurulması mümkündür.⁹³ CMK m. 217'nin birinci ve ikinci fıkralarında⁹⁴ ceza muhakemesinde delil serbestisi ilkesinin benimsendiği açıkça ifade edilmiştir.⁹⁵

Ceza muhakemesinde deliller, isnada konu maddi olay yaşandıktan sonra elde edilir.⁹⁶ Maddi olay, mağdur bakımından pek çok durumda öngörülebilir olmadığı için mağdurun kendisine karşı suç işleme ihtimali dahilinde yürütülecek bir muhakemede kullanılmak üzere delil toplaması beklenemez.⁹⁷ Zira maddi olay, genellikle taraflar arasındaki bir hukuki ilişkiye dayanmadığı için tarafların gelecekte bir suç işlenebileceğine dair bir hazırlığa girilerek delil biriktirmeleri, senet gibi önceden düzenlenmiş ispat vasıtaları sağlamaları mümkün olmaz. Ancak maddi olaydan önce bilinçli bir şekilde delil toplandığı durumlara rastlanması ise tamamen imkânsız değildir.⁹⁸

Serbesti içerisinde elde edilen delilin hükme esas alınabilmesi için taşıması gereken bazı özellikler vardır. Bir başka deyişle, ceza muhakemesinde maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi amacına hizmet eden delil serbestisi ilkesinin kabul edilmesi, deliller bakımından sonsuz bir serbesti getirmez.⁹⁹ Delil olarak kullanılması istenen ispat vasıtalarının birtakım özellikleri taşımaları beklenir. Ancak bu özellikleri taşıyan

⁹¹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 219.

⁹² Delil serbestisi ilkesine dair bir istisnaya CMK m. 222'de yer verilmiştir. Duruşmanın kanuna uygun yürütülmediği iddia edilmek istendiği durumda, bu iddianın ispatı ancak duruşma tutanağı ile mümkündür. Duruşma tutanağına ilişkin ise ikinci cümlede tutanağa karşı yalnızca sahtecilik iddiasının ileri sürülebileceği hükme bağlanmıştır. Bu kapsamda kural olarak duruşma tutanağında yer almayan herhangi bir durumun var olmadığı kabul edilecektir. Bir başka istisna ise hukuk davalarını etkileyen, TCK m. 209 gibi suçlara ilişkin ceza davalarında mevcuttur. Bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 8.

⁹³ Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 217.

⁹⁴ "(1) ... deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir. (2) Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir."

⁹⁵ SEVDİREN Öznur, "Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Kamu Görevlileri Tarafından Tutulan Tutanağın Ceza Muhakemesinde İspat Değeri", *Suç ve Ceza Dergisi*, S. 2, 2022, s. 341

⁹⁶ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 111; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 255.

⁹⁷ Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 217; Toroslu / Feyzioğlu, s. 168; Centel / Zafer, s. 840.

⁹⁸ Bu duruma örnek olarak tehdit edilen ve kendisine karşı suç işleneceğini düşünen bir kimsenin bu suça ilişkin delil toplamaya yönelik hazırlık yapması, örneğin video kamera kurması verilebilir.

⁹⁹ Gökçen / Çakır, **a.g.e.**, s. 2913; Ayrıca bkz. Yargıtay 16. CD., E. 2015/4672, K. 2016/2330, K.T. 21.04.2016, Lexpera.

⁹⁹ Öztürk, **a.g.e.**, s. 87: "... ceza yargılamasında kural her şeyin delil olabilmesidir. Ancak, yine de delillerde kimi özellikler aranmaktadır."

ispat vasıtaları delil olarak hüküm kurulurken dikkate alınabilecektir. Delil serbestisi ilkesi uyarınca hâkim bilimsel deliller ile de bağlı değildir.¹⁰⁰

2. Re'sen Araştırma İlkesi

Ceza muhakemesinde maddi gerçek hâkim tarafından, re'sen araştırma ilkesi çerçevesinde taraflarca getirilen deliller ile bağlı kalınmaksızın araştırılır.¹⁰¹ Deliller bakımından Anglo-Sakson hukuk sistemlerinde taraflarca hazırlanma ilkesi geçerliiyken Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde re'sen araştırma ilkesi kabul edilmektedir.¹⁰² Anglo-Sakson hukuk sistemi hakimi adeta bir gözlemci, bir hakem olarak muhakemeyi seyreden pozisyonuna yerleştirmekte, muhakemeye müdahalesini azaltmaya çalışmaktadır.¹⁰³ Kıta Avrupası sisteminde ise hakim muhakemenin aktif bir parçası olarak çalışmaktadır.

Kıta Avrupası hukuk sisteminin bir parçası olan Türk hukuk sisteminde ceza muhakemesi bakımından re'sen araştırma ilkesi geçerlidir. Ceza muhakemesinin amacı maddi gerçeğe ulaşmak olduğundan mahkemeye re'sen araştırma yetkisi tanınmıştır. Zira mahkeme taraflarca getirilen şekli gerçekle yetinmeyecek, maddi gerçeğin başka olduğu kanaatindeyse delil araştırması yaparak maddi gerçeğe ulaşmaya gayret edecektir. Bu kapsamda hâkimin değerlendirebileceği deliller, yalnızca taraflarca huzura getirilen delillerle sınırlı değildir.¹⁰⁴ Bu delillerin dışında hâkim, maddi gerçeğe ulaşmak için ihtiyaç duyduğu diğer delillerin de araştırılmasını isteyebilir.¹⁰⁵

Kovuşturma evresinde mahkeme tarafından delil toplanması hakkında öğretide farklı görüşler ileri sürülmüştür. Ancak en baştan belirtmek gerekir ki, makul sürede

¹⁰⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 841.

¹⁰¹ Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 7-8; Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 94; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 793.

¹⁰² Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 218. Re'sen araştırma ilkesi, esasında Orta Çağ Kıta Avrupa'sında uygulanan ceza muhakemesi sistemi olan tahkik sisteminde kullanılan bir ilkedir. Re'sen araştırma ilkesinin tahkik sisteminin ayırt edici özelliği olduğu ifade edilmiştir. Bu ilke günümüze tahkik sisteminin bir kalıntısı olarak gelmiştir. Bu kapsamda itham sistemiyle tahkik sisteminin hangisinin uygulandığının hakim re'sen delil araştırması yapmasının mümkün olup olmadığına bakılarak anlaşılabileceği ifade edilmiştir. Ayrıntılı açıklama için bkz. Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesinde...**, s. 81-85.

¹⁰³ Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 218.

¹⁰⁴ Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 218.

¹⁰⁵ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 793; Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 218.

yargılama yapılabilmesi için iddianamenin tüm deliller toplandıktan sonra düzenlenmesi şarttır.¹⁰⁶ Aksi halde kovuşturma evresi uzamaktadır. Bir görüşe göre, delil toplama işi soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısına verilmiş bir görevdir. Bu nedenle kovuşturma evresinde hâkimin re'sen delil toplaması mümkün değildir.¹⁰⁷ Mahkeme ancak tarafların talep ettiği delilleri toplayabilecektir.¹⁰⁸ Bu kapsamda mahkemenin delillerin tamamı toplanmaksızın kendisine sunulan iddianameyi kabul ederek eksiklerini kovuşturma evresinde tamamlamak yerine bu iddianameyi iade etmesi gerekir.¹⁰⁹ 1412 sayılı Mülga CMUK m. 214¹¹⁰ ve 237¹¹¹'de düzenlenen ve hakimın re'sen delil toplamasına imkan tanıyan hükümlere 5237 sayılı CMK'da yer verilmemesi, hakimın kovuşturma evresinde delil toplayamayacağının gerekçesi olarak gösterilmiştir.¹¹²

Diğer bir görüşe göre ise CMK'da re'sen araştırma ilkesi varlığını sürdürmektedir.¹¹³ CMK'da mahkemeye geniş bir re'sen delil araştırma yetkisini doğrudan veren bir düzenleme bulunmamasına rağmen mahkemenin duruşma sırasında re'sen tanık dinlemeye, bilirkişiden görüş almaya veya keşif ve muayene yapılmasına karar vermeye¹¹⁴ yetkili kılınması re'sen araştırma ilkesinin varlığına gerekçe olarak gösterilmektedir.¹¹⁵ Bunlara ilaveten, CMK m. 192'de düzenlenen başkan veya hakimın görevleri arasında delillerin ikame edilmesi de yer almaktadır.¹¹⁶ Bu kapsamda bahsedilmesi gereken bir diğer hüküm ise CMK'nın kovuşturma evresi başlıklı üçüncü kitabında düzenlenen CMK m. 207'dir. Bu hüküm uyarınca “*delilin ortaya konulması istemi, bunun veya ispat edilmek istenen olayın geç bildirilmiş olması nedeniyle reddedilemez*”. Hüküm ile mahkemenin karar verene kadar delil

¹⁰⁶ Köse, **a.g.e.**, s. 60.

¹⁰⁷ YARSUVAT Duygun, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukuna Hakim İlkeler”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 1, 2010, s. 382.

¹⁰⁸ Yarsuvat, **a.g.e.**, s. 382.

¹⁰⁹ CMK m. 174 uyarınca m. 170'e uygun düzenlenmeyen iddianamenin iadesi gerekmektedir.

¹¹⁰ 1412 sayılı mülga CMUK m. 214: “*Mahkeme reisi dahi resen şahit ve ehlihibre celbine ve başkaca sübut sebeplerinin toplanmasına karar verebilir.*”

¹¹¹ 1412 sayılı mülga CMUK m. 237: “*Mahkeme vukubulan talep üzerine veya kendiliğinden şahit ve ehlihibre celbini ve başkaca sübut sebeplerinin ihzar ve iradını emredebilir.*”

¹¹² Yarsuvat, **a.g.e.**, s. 382.

¹¹³ Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 218-219; Köse, **a.g.e.**, s. 61; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 793.

¹¹⁴ CMK m. 61, 63/1, 69/2 ve 181/2.

¹¹⁵ Köse, **a.g.e.**, s. 61; Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 218-219; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 793.

¹¹⁶ Madde metninde “...delillerin ikame edilmesini sağlar.” şeklinde ifade edilmiştir.

araştırması yapabilmesinin mümkün olduğu ifade edilmiştir.¹¹⁷ Bu kapsamda 1412 sayılı mülga CMUK'da hakime verilen re'sen delil araştırma yetkisinin 5237 sayılı CMK'da da devam ettiği ifade edilmiştir.¹¹⁸ Ceza muhakemesinde mahkemenin maddi gerçeğe ulaşmak amacıyla re'sen delil araştırması yapabileceği, mahkemenin pasif bir süje olmadığına vurgu yapılarak, AYM tarafından da kabul edilmiştir.¹¹⁹

Re'sen araştırma yetkisinin kabul edilmesinin sakıncası, mahkemenin mahkumiyet için kendiliğinden delil araştırmasına girişmesi olarak ifade edilmiş, bu kapsamda Cumhuriyet savcısı tarafından toplanan ve mahkumiyet ihtimali kuvvetli görülerek mahkemeye sunulan delillerin mahkumiyet için yeterli gelmediği takdirde mahkemenin kendiliğinden bir delil araştırması yapamayacağı da ifade edilmiştir.¹²⁰ Ancak mahkeme tarafından re'sen toplanması istenen bir delil sanığın aleyhine olabileceği gibi lehine de olabilir. Bu nedenle mahkemenin re'sen araştırma yetkisini haiz olduğunun kabulü, mahkûmiyet hükmüne giden yolu açmak için değil, maddi gerçeğe ulaşılabilmesi için gereklidir. Kovuşturma evresinde mahkemece delil toplanabileceğine ilişkin bir düzenleme, CMK m. 174/1-c' de yer almaktadır. Hüküm uyarınca *“Suçun sübûtuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen”* iddianamenin iade edilmesi gerekmektedir. Hükümün mefhumu muhalifinden (*argumentum a contrario*) suçun sübutuna doğrudan etki etmeyecek deliller toplanmadan düzenlenen iddianamenin iadesi gerekmediği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda soruşturma evresinde toplanmamış delillerin toplanması işi, CMK m. 207 de gözetildiğinde kovuşturma evresinde mahkemenin üzerinde kalmaktadır. Maddi gerçeğe ulaşılabilmesi için ihtiyaç duyulduğu takdirde bu delillerin mahkeme tarafından toplanabileceğinin kabulü, ceza muhakemesinde maddi gerçeğe ulaşma amacı bakımından daha yerindedir.

¹¹⁷ Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar / Özaydın / Erden Tüttüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 642.

¹¹⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 794.

¹¹⁹ AYM, E. 2015/9, K. 2015/94, K.T. 22.10.2015, § *“Ceza muhakemesinde mahkeme, dava açıldıktan sonra pasif konumda olmayıp, hüküm vermek için yeterli kanaate ulaşınca kadar maddi gerçeği araştırmaya devam etmek zorundadır. Maddi gerçeği resen araştırma ilkesi uyarınca mahkemeler, Cumhuriyet savcısının ortaya koyduğu delillerle bağlı olmadıkları gibi hüküm için gerekli tüm araştırmaları kendiliğinden yapmak ve tarafların haklarını korumakla yükümlüdürler.”*

¹²⁰ Koca, **Ceza Muhakemesi**, s. 210-212; Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar / Özaydın / Erden Tüttüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 396.

Ceza muhakemesinde re'sen araştırma ilkesinin sonucu, mahkemenin taraflarca ileri sürülen iddia ve savunmalar¹²¹ ile bağlı kabul edilmemesidir. Mahkeme, delilleri vicdani kanaatine göre değerlendirdikten sonra karar verecektir.¹²² Bu doğrultuda mahkeme, suçun açık bir şekilde kabulünü içeren ikrar ile dahi bağlı değildir. Zira ikrar, suçu üstlenme amacıyla da edilebilir. TCK m. 270'te¹²³ gerçeğe aykırı şekilde suçu üstlenen sanık hakkında cezai sorumluluk düzenlenmesi kanun koyucunun suçu üstlenilebileceğini öngördüğünü ve engellenmeye çalışıldığını göstermektedir.¹²⁴

3. Doğrudan Doğrualık İlkesi

Ceza muhakemesinde, doğrudan doğrualık ilkesi uyarınca vicdani kanaatiyle hüküm verecek ve verdiği hükmü gerekçelendirecek olan hâkimin, kural olarak delillere herhangi bir aracı kullanmadan bizzat temas etmesi gerekmektedir.¹²⁵ Hakim ile deliller arasındaki bu temasın sağlanması ise duruşmalar vasıtasıyla gerçekleştirilecektir.¹²⁶ Bu sayede hâkim kanaatini, kendi özel bilgisine yahut duruşma dışında edindiği izlenimlere değil doğrudan duruşmada algıladıklarına dayanarak oluşturacaktır.¹²⁷ Doğrudan doğrualık ilkesi CMK m. 188'de "*Duruşmada, hükme katılacak hâkimler ... hazır bulunması şarttır.*"¹²⁸ şeklinde, m. 217/1'de "*Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir.*" şeklinde ve m. 210'un gerekçesinde "*Delillerin hükmü verecek*

¹²¹ CMK m. 225/2: "*Mahkeme, fiilin nitelendirilmesinde iddia ve savunmalarla bağlı değildir.*"

¹²² Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 794; Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 219.

¹²³ TCK m. 270; "*Yetkili makamlara, gerçeğe aykırı olarak, suçu işlediğini veya suça katıldığını bildiren kimseye iki yıla kadar hapis cezası verilir. Bu suçun üstsoy, altsoy, eş veya kardeşi cezadan kurtarmak amacıyla işlenmesi halinde; verilecek cezanın dörtte üçü indirilebileceği gibi tamamen de kaldırılabilir.*"

¹²⁴ MEMİŞ KARTAL Pınar, "Türk Ceza Hukukunda Suç Üstlenme", Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi C. 27, S. 1, 2021, s. 20; Öztürk, **a.g.e.**, s. 88; Karakehya, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 219.

¹²⁵ Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 89; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 790.

¹²⁶ Bkz. CMK m. 217/1.

¹²⁷ AİHM, Orhan Şahin/Türkiye Kararı, B. No: 48309/17 K.T. 12.04.2024, §49, HUDOC; AİHM, Cutean/Romanya Kararı, B. No:53150/12, K.T. 02.12.2014, §61, HUDOC.

¹²⁸ AİHM tanıkları bizzat dinleyerek deliller ile doğrudan doğruya temas eden mahkeme tarafından beraatine karar verilen sanığın, daha sonra bu tanıkları doğrudan doğruya dinlemeyen bir heyet tarafından bu beyanlara dayanılarak mahkûm edilmesinin doğrudan doğrualık ilkesini ihlal ettiğine ve bu kapsamda adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. "*Bu nedenle, Doğubayazıt Ağır Ceza Mahkemesinin A.Y.'yi dinlemeden başvuranı bazı ciddi suçlardan mahkûm etmesi nedeniyle Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki doğrudanlık ilkesine uygun hareket edip etmediği sorusu ortaya çıkmaktadır. A.Y.'nin ifadelerinin yargılamalarda önemli rol oynadığı ve A.Y.'yi dinleyen mahkemenin yargılamaların başında başvuranı beraat ettirdiği dikkate alınmalıdır.*" AİHM, Orhan Şahin/Türkiye Kararı, B. No: 48309/17, K.T. 12.03.2024, §45, HUDOC.

mahkeme huzurunda ortaya konulması, tartışılması ve irdelenmesi adil yargılama ilkesinin temel gereklerindendir.” şeklinde açıkça ifade edilmiştir.

Öğretide “*delillerin vasıtasızlığı*”¹²⁹ veya “*delillerin doğrudan doğruyalığı*” şeklinde de ifade edilen doğrudan doğruyalık ilkesinin kaynağının kovuşturma evresinde geçerli olan sözlülük ilkesi olduğu ifade edilmiştir.¹³⁰ Bu kapsamda iddia, savunma ve yargılama makamları duruşmada bir araya gelecek, deliller ortaya konulacak ve tartışacak, delillere bizzat temas eden hâkim ile deliller arasında doğrudan doğruyalık sağlanmış olacaktır.¹³¹

Ceza muhakemesinde doğrudan doğruyalık vicdani kanaatiyle hükmü verecek olan hakim tarafından sağlanacaktır. Dolayısıyla esas mahkemenin hâkimi ile deliller arasına istinabe, naip hakimlik ya da bilirkişi incelemesi gibi araçların girdiği durumlarda hâkim tarafından elde edilebilecek kanaat “*dolaylı*” bir kanaat haline gelecektir.¹³² Deliller ile doğrudan doğruya temas etmesi gereken hakimin yapması gereken delilin niteliğine göre; dinlemek, okumak ve fiziksel incelenme yapmak şeklinde değişecektir.¹³³ Ancak delil kaynakları ile delillere doğrudan doğruya temas edildiği takdirde vicdani kanaat sağlam temeller üzerine inşa edilebilir. Hâkim ile deliller arasındaki mesafenin çeşitli araçlar kullanılarak açılması; örneğin verilen ifadenin kâğıttan okunması gibi¹³⁴ delil ile doğrudan doğruya temas edilmediği hallerde bu delillerin ispat gücünün düşeceği ifade edilmektedir.¹³⁵

¹²⁹ Gedik, **Ceza ...**, s. 937.

¹³⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 790; Birtok, **AİHM...**, s. 471.

¹³¹ Doğrudan doğruyalık ilkesi bakımından AYM tarafından yapılan değerlendirmede ise; mahkumiyetin tanık beyanlarına dayandırıldığı, tanıkları dinleyen heyet ile mahkumiyet hükmünü veren heyetteki üç üyeden başkan ve bir üyenin değiştiği, değişen heyetin tanık beyanları hakkındaki değerlendirmesini yalnızca tutanakları okuyarak yapıldığı, buna rağmen “*katılan tanıklarının yansız bir şekilde beyanda bulunduklarına ilişkin olarak tam bir vicdani kanaat oluşmuş*” şeklinde gerekçesiz bir değerlendirmede bulunulduğu, yedek hakimlik veya tanıkların tekrar dinlenmesi gibi telafi edici güvenlerin sağlanmadığı ifade edilerek doğrudan doğruyalık ilkesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir. AYM, Erdal Sonduk, B. No: 2020/23093, K.T.15/2/2024, § 67-70.

¹³² Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 94; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 791; Birtok, **AİHM...**, s. 473; Gedik, **Ceza**, s. 937.

¹³³ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 790; Öztürk, **a.g.e.**, s. 88; Gedik, **Ceza...**, s. 937.

¹³⁴ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 792.

¹³⁵ ŞAHİN Cumhuriyet, Ceza Muhakemesinde İspat, Yetkin, Ankara, 2001, s. 186.

Ceza muhakemesindeki istinabe ve naip hâkim kurumları, doğrudan doğruyalık ilkesinin istisnalarını teşkil etmektedir. Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS¹³⁶) sistemiyle yapılan sorgularda ise, sanığın duruşmada hazır bulunma ve savunma hakkının ihlal edilmemesine özen gösterilmelidir.¹³⁷ Bu kapsamda zorlayıcı bir neden olmaksızın hâkimin değişmesi de doğrudan doğruyalık ilkesine aykırılık teşkil eder.¹³⁸ Özellikle mahkumiyete esas teşkil eden deliller ortaya konulduktan sonra hâkimin değişmesi, doğrudan doğruyalık ilkesi bakımından oldukça sakıncalıdır. Zira duruşmaların; araya bir boşluk girmeden, delillerle temas eden hâkim veya hakimler tarafından yürütülmesi, hükmün ve gerekçenin deliller ile doğrudan temas etmiş hakimlerce yazılması gerekmektedir. Hâkim değişikliği sonrası, yeni gelen hâkim tarafından önceki tutanakların okunması, doğrudan doğruyalık bakımından yeterli teminatı sağlamayacaktır. Ancak doğrudan doğruyalık ilkesi, mahkeme heyetinde herhangi bir değişikliğe gidilmesini mutlak surette yasaklayan bir kural olarak yorumlanmamalıdır.¹³⁹ Bu kapsamda duruşmada yedek hâkim bulundurulması bir çözüm olarak gündeme gelebilir.¹⁴⁰

Soruşturma evresinde savcılık makamı tarafından toplanmış ve tutanağa bağlanmış delillerin kovuşturma evresinde kullanılması söz konusu olmaktadır. Doğrudan doğruyalık ilkesine uygun bir kovuşturma evresinden söz edilebilmesi için, soruşturma evresinde toplanmış bu tür delillere mahkemece yalnızca bahsedilerek yer verilmesi yeterli değildir.¹⁴¹ Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı tarafından elde edilmiş bir delilin kovuşturma evresinde hâkim tarafından doğrudan doğruya incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekir. AİHM tarafından önemli bir tanığın dinlenmesi gibi sanık hakkında ciddi sonuçlar doğurabilecek delillerin ortaya konduğu ve tartışıldığı durumlarda, doğrudan doğruyalık ilkesinin adil yargılanma hakkının ihlal edilmemesi bakımından temel bir güvence olduğu; bu tür bir delil ortaya

¹³⁶ SEGBİS Yönetmeliği'nin Tanımlar ve kısaltmalar başlıklı üçüncü maddesine SEGBİS tanımlanmıştır. Bu tanıma göre “SEGBİS: Bilişim Sisteminde ses ve görüntünün aynı anda elektronik ortamda iletildiği, kaydedildiği ve saklandığı Ses ve Görüntü Bilişim Sistemini ... ifade eder.”

¹³⁷ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 793; Birtok, **AİHM...**, s. 477.

¹³⁸ Birtok, **AİHM...**, s. 474.

¹³⁹ AİHM, P.K./Finlandiya, B. No: 37442/97, K.T. 09.07.2002, HUDOC.

¹⁴⁰ Bkz. CMK m. 188/3. Bu yönde bkz. SOYASLAN Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Bası, Yetkin, Ankara, 2020, s. 392;

¹⁴¹ Kunter / Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 1295.

konduktan sonra heyette meydana gelebilecek bir değişikliğin ardından delilin yeniden ortaya konması gerektiği kabul edilmektedir.¹⁴²

Doğrudan doğruyalık ilkesi bakımından bir diğer husus ise hâkimin duruşmada delillerle bizzat temas etmek suretiyle elde ettiği izlenimlerin zaman içerisinde silikleşebilmesidir. Hâkim tarafından delillere bizzat temas edilerek edinilen izlenimler, zamana yenik düşme tehlikesi altındadır. Bu kapsamda kanun koyucu tarafından duruşmaların kural olarak ara verilmeksizin şekilde yapılması düzenlenmiştir.¹⁴³ Doğrudan doğruyalık ilkesi uyarınca delillerin duruşmada ortaya konması ve tartışılması ile hükmün kurulması arasında uzun bir boşluk bırakılmamalıdır¹⁴⁴. Ancak bu sayede doğrudan doğruyalık ilkesi vasıtasıyla elde edilen fayda hükme gerçekten yansıtılabilecektir.

C. Delillerin Özellikleri

Ceza muhakemesinde delil serbestisi ilkesi kabul edilmesine karşın bu serbesti, delillerin herhangi bir sınırlamaya tabi olmaksızın elde edilebilmesi ve kullanılabilmesi şeklinde uygulanmaz. Ceza muhakemesinde bir delilin varlığından söz edilebilmesi için ilgili ispat vasıtasının sahip olması gereken birtakım özellikler mevcuttur. Bu özelliklerden yoksun ispat vasıtaları, ceza muhakemesi bakımından delil olarak nitelendirilemeyecektir. Yalnızca deliller bakımından aranan, delillerin taşınması gereken özellikleri taşıyan ispat vasıtaları delil olarak değerlendirilebilir.¹⁴⁵

Bir ispat vasıtasının ceza muhakemesinde delil niteliği kazanabilmesi için taşınması gereken özellikler “temsil edicilik”, “güvenilirlik ve denetlenebilirlik”, “müştereklik”, “akılcılık”, “erişilebilirlik” ve “hukuka uygun şekilde elde edilme”

¹⁴² AİHM, Beraru/Romanya Kararı, B. No: 40107/04, K.T. 08.10.2014, §64, HUDOC; AİHM, Cutean/Romanya Kararı, B. No: 53150/12, K.T. 02.12.2014, §60, HUDOC; AİHM, Cerovšek ve Božičnik/Slovenya Kararı, B. No: 68939/12 ve 68949/12, K.T. 07.03.2017, § 43, HUDOC; AİHM, Orhan Şahin/Türkiye Kararı, B. No: 48309/17, K.T. 12.03.2024, §48, HUDOC.

¹⁴³ CMK m. 190.

¹⁴⁴ AYM, Erdal Sonduk, B. No: 2020/23093, K.T.15/2/2024, §51: “Doğrudan doğruyalık ilkesinin bir gereği olarak 5271 sayılı Kanun'un 190. maddesinde delillerin ortaya konulmasıyla karar arasında bir kesinti olmaması için ana bir ilke olarak duruşmaya ara verilmeksizin devam edilmesi, zorunlu hâllerde en kısa süreyle ara verilmesi benimsenmiştir. Anılan hükmün de doğrudan doğruyalık ilkesini hayata geçirmeye yönelik olduğu hususunda şüphe bulunmamaktadır.”

¹⁴⁵ Toroslu/ Feyzioğlu, s. 200; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 259; Topal Gizlenci, **a.g.e.**, s. 26.

şeklinde sıralanabilir.¹⁴⁶ Bu özellikleri taşımayan ispat vasıtaları ise delil değerlendirme yasağı kapsamı içerisinde kalmaktadır. Bu yasak kapsamında ve CMK m. 206/2 uyarınca, taşınması gereken özelliklerden noksan ispat vasıtalarının duruşmada ortaya konmasına izin verilmeyeceği gibi, bu vasıtalar hükme de esas alınamazlar.¹⁴⁷ Dolayısıyla delilin taşınması gereken özellikleri üzerinde barındırmayan bir ispat vasıtasına dayanılması suretiyle inşa edilen hüküm hukuka aykırı olacaktır. Yargıtay tarafından da delilin sahip olması gereken özelliklere ilişkin belirlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda Yargıtay tarafından delillerin gerçekçi, akılcı, temsil edici ve hukuka uygun olması gerektiği ifade edilmektedir.¹⁴⁸

1. Temsil Edicilik

Deliller temelde cezai uyumsuzluğa konu olaya dair bir hususun tespit edilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Bu amaca hizmet edebilmesi için delilin; maddi olay ile bir ilgisinin bulunması, maddi olayı temsil edebilmesi gerekir. Delilin temsil kapasitesi, olayın tamamına ilişkin olabileceği gibi bir parçasına ilişkin de olabilir.¹⁴⁹ Delil kabul edilebilmenin şartları arasında temsil ediciliğin bulunduğu, mülga 1412 sayılı CMUK'ta "*maksada elverişlilik*"¹⁵⁰ şeklinde ifade edilmiştir.¹⁵¹ CMK m. 206/2-b uyarınca ise "*Delil ile ispat edilmek istenilen olayın karara etkisi yoksa*" denilerek temsil edicilik vasfına sahip olmayan delillerin reddedileceği düzenlenmiştir. Delilin maddi olayı temsil edebilmesi için algılanabilir olması gerektiği ifade edilmekte,

¹⁴⁶ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 258-259.

¹⁴⁷ CMK m. 206/2: "*Ortaya konulması istenilen bir delil aşağıda yazılı hâllerde reddolunur...*"; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 259; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 114.

¹⁴⁸ "*Gerçek; akla uygun ve realist, olayın bütünü veya bir parçasını temsil eden kanıtlardan veya kanıtların bütün olarak değerlendirilmesinden ortaya çıkarılmalıdır.*" Yargıtay CGK., E.1993/79, K.1993/108, K.T.19.04.1993, Lexpera; "*Ceza yargılamasında somut gerçek arandığından, yargıcı bu gerçeğe götürebilecek her şey kanıt olabilir. Ancak hükme dayanak alınan kanıtların gerçekçi, akılcı, olayı temsil edici, kanıtlayıcı ve hukuka uygun bulunmaları ve mutlak surette her türlü kuşkuyu gidermeye yeter düzeyde olmaları gerekir.*" Yargıtay 9. CD., E. 2021/7372, K. 2023/5109, K.T. 13.09.2023, Lexpera; Aynı yönde bkz. Yargıtay 16. CD., E. 2015/4672, K. 2016/2330, K.T. 21.04.2016, Lexpera.

¹⁴⁹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 258; Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 200-201; Topal Gizlenci, **a.g.e.**, s. 28; Maddi olayı temsil etmediği düşünülen delilin reddedileceği CMK m. 206/2-b'de açıkça "*Delil ile ispat edilmek istenilen olayın karara etkisi yoksa*" şeklinde ifade edilmiştir.

¹⁵⁰ Mülga 1412 sayılı CMUK m.238/2 b ve d bentleri.

¹⁵¹ Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 201; Ayrıca delillerin gerçekçi olması gerektiği Yargıtay tarafından da ifade edilmiştir: "*Deliller gerçekçi olmalıdır, beş duyu organıyla öğrenilmelidir.*" Yargıtay 16. CD., E. 2015/4672, K. 2016/2330, K.T. 21/04/2016, Lexpera.

delilin taşıması gereken bu algılanabilirlik özelliği ise somut yapıda bulunarak beş duyu organıyla algılanabilmesi şeklinde açıklanmaktadır.¹⁵²

2. Güvenilirlik ve Denetlenebilirlik

Bir ispat vasıtasının delil niteliğini kazanabilmesi için taşıması gereken bir diğer özellik ise güvenilirliktir. Güvenilirlik, delilin sağlamlığını ve özgünlüğünün korunmasını gerektirir. Bu kapsamda iki husus üzerinde durulmalıdır. Bunlar ispat vasıtasının sonradan üretilmemesi ile sonradan üretilmese dahi üzerinde değişiklik yapılmamasıdır.¹⁵³ Başka bir ifade ile güvenilir ve denetlenebilir bir delilden ancak delilin “*orijinal*”¹⁵⁴ olması halinde söz edilebilir. Delilin güvenilirliğinin denetlenebilmesi için aslının elde edilmesi ve buna dayanılması gerekmektedir.¹⁵⁵

Delilin güvenilirliğinin değerlendirilmesi hâkim tarafından gerçekleştirilecek bir faaliyettir.¹⁵⁶ Zira hâkim hükmünü üzerine inşa edeceği delilleri özenle incelemelidir. CMK’da hâkime delillerin güvenilirliğini denetleme imkânı tanıyan birtakım yetkiler verilmiştir. Bu kapsamda hâkime verilen tanık beyanının güvenilirliği denetleme yetkisi örnek gösterilebilir.¹⁵⁷

3. Müstereklik

Öğretide “*delillerin kolektifliği*” olarak da ifade edilen delillerin müsterekliği, delillerin ve içeriklerinin mahkeme tarafından bilinmesi ile yetinilemeyeceği, bunların taraflarca da bilinmesi gerektiği anlamına gelmektedir.¹⁵⁸ Müsterekliğin sağlandığından söz edilebilmesi için süjelerin duruşmadan önce delilin varlığından haberdar edilmesi, bu doğrultuda ilgili herkesin duruşmaya davet edilmesi gerekir.

¹⁵² Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 258.

¹⁵³ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 258.

¹⁵⁴ TDK tarafından “*orijinal*” “*Fabrikası tarafından yapılan, taklit olmayan (araç ve gereç).*” şeklinde tanımlanmıştır. Orijinal kelimesi kendine Türk Dil Kurumu sözlüğünde de yer bulduğundan kullanmakta bir sakınca görülmemiştir. Bkz. TDK, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 27.01.2023)

¹⁵⁵ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 116.

¹⁵⁶ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 258.

¹⁵⁷ CMK m. 58/1: “*Gerekirse tanıklığına ne dereceye kadar güvenilebileceği hakkında hâkimi aydınlatacak durumlara, özellikle şüpheli, sanık veya mağdur ile ilişkilerine dair sorular yöneltilir.*” Hâkim beyan delilini ortaya koyan tanığa, ortaya konan beyan delilinin denetlenebilmesi amacıyla ceza muhakemesindeki diğer süjelerle ne gibi bir ilişkisi bulunduğunu CMK m. 58/1 ikinci cümlesi uyarınca sorabilir. Bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 258-259.

¹⁵⁸ Ünver, **Ceza Muhakemesinde...**, s. 119; Toroslu/ Feyzioğlu, s. 202.

Daha sonra delil duruşmada tartışmaya açılmalı ve muhakemenin sùjelerine çelişme ilkesi kapsamında bilme ve tartışma imkanları tanınmış olmalıdır.¹⁵⁹ Bu kapsamda yalnızca mahkeme tarafından bilinen, muhakemenin diğèr sùjelerinin bilgisi dahilinde olmayan ve tartışılmasına imkân verilmeyen deliller, hükme esas alınamaz.¹⁶⁰

4. Akılcılık

Ceza muhakemesinde mahkeme tarafından hükme, akıl yürütme faaliyeti sonucunda ulaşılabacaktır. Bu kapsamda delillerin işaret ettiğı gerçeğın akıl ve mantık süzgecinden geçebilir olması gerekmektedir. Akıl yürütmeyle ulaşılabacak hükme giden yolu işaret eden deliller, akla yatkın ve bilim tarafından kabul edilebilir olmalıdır. Akılcılık kapsamında deliller aynı zamanda bilimsel bir nitelik de taşımalı, bilim ile çelişmemelidir. Bilimsellikten uzak bir delilin akılcılık vasfından söz edilemeyecektir.¹⁶¹

5. Erişilebilirlik

Delillerin erişilebilir olması elde edilebilmelerini ifade eder. Delil olarak kullanılmak istenen bir ispat vasıtasına erişilebilmesi gerekmektedir. Zira erişilemeyen, elde edilemeyen bir ispat vasıtasına mahkeme temas edemeyecektir.¹⁶² Ancak mahkemenin delillerle doğrudan temas etmesi, doğrudan doğruyalık ilkesinin bir gereğidir.¹⁶³ Eğer kullanılmak istenen ispat aracına erişilmesi mümkün değilse, bu aracın duruşmaya getirilmesi ve huzurda tartışılması da mümkün değildir. Erişilmesi mümkün olmayan bir ispat vasıtası olayı kısmen veya tamamen temsil edemeyecektir.¹⁶⁴

Delil bir zamanlar erişilebilir nitelikteyken zaman içerisinde erişilebilirlik özelliğini kaybetmiş olabilir. Erişilmesi zaman içerisinde mümkün olmaktan çıkan

¹⁵⁹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 259.

¹⁶⁰ CMK m. 216 ve m .217/1; Ünver, **Ceza Muhakemesinde...**, s. 119.

¹⁶¹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 259; Topal Gizlenci, **a.g.e.**, s. 27; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 116. Akılcı olmayan bir delile örnek olarak, falcının kehaneti verilmiştir. Bkz. Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 201.

¹⁶² Erişilebilirlik yerine elde edilebilirlik de denilmektedir. Bkz. Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 201.

¹⁶³ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 259.

¹⁶⁴ Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 201.

delillere ilişkin düzenleme CMK m.211/1'de¹⁶⁵ yer almaktadır. Bu tür delillerin tutanağa bağlanmış olması halinde, tutanak duruşmada okunabilecektir.¹⁶⁶

6. Hukuka Uygun Şekilde Elde Edilme

Ceza muhakemesinde maddi gerçeğe giden yolda kullanılan delillerin tüm diğer özelliklerinin yanı sıra hukuka uygun şekilde elde edilmiş olmaları da gerekmektedir. Hüküm ancak hukuka uygun yollardan elde edilmiş deliller üzerine inşa edilebilir.¹⁶⁷ Hukuka aykırı delillerin ceza muhakemesinde kullanılmasının getirdiği sakıncalar nedeniyle delillerin taşınması gereken özellikler içerisinde en başta hukuka uygun elde edilmenin gelmesi gerektiği ifade edilmiştir.¹⁶⁸ Delillerin hukuka uygun elde edilmediği ise yalnızca ceza hukuku bağlamında değil, bir bütün halinde tüm hukuk düzeni dikkate alınarak belirlenir. Bu kapsamda uyulması gereken kurallara aykırı yöntemler ile elde edilmiş ispat vasıtaları hukuka aykırı delildir ve bunların CMK m. 217 uyarınca hâkimin vicdani kanaatine etki edemeyeceği ve hükme esas alınamayacağı ifade edilmektedir.¹⁶⁹ Delillerin hukuka uygun elde edilmesi gerekliliğine Anayasa m. 38'in¹⁷⁰ yanı sıra CMK m. 206/2-a'da¹⁷¹, m. 217/2'de¹⁷² yer verilmiş, m. 289/1-i'de hükmün hukuka aykırı yöntemlere elde edilen delile dayanması mutlak temyiz nedenleri arasında gösterilmiştir.¹⁷³

Hukuka aykırı elde edilmiş bir delil, bir hukuk kuralının hiç uygulanmaması veya yanlış uygulanması halinde meydana gelebilir.¹⁷⁴ Bu kapsamda, delile bir hukuk kuralı ihlal edilerek ulaşıldığı takdirde elde edilen delil hukuka aykırı delil olarak

¹⁶⁵ “a) Tanık veya sanığın suç ortağı ölmüş veya akıl hastalığına tutulmuş olur veya bulunduğu yer öğrenilemezse, b) Tanık veya sanığın suç ortağının duruşmada hazır bulunması, hastalık, malûllük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle belli olmayan bir süre için olanaklı değilse, Bu kişilerin dinlenmesi yerine, daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanaklar ile kendilerinin yazmış olduğu belgeler okunabilir.”

¹⁶⁶ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 259.

¹⁶⁷ Yenisey / Nuhoglu, s. 549.

¹⁶⁸ GEDİK Doğan, “Ceza Muhakemesinde Hakimin Delilleri Değerlendirme Serbestliği (CMK m.217)”, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 21, S. 2, 2019, s. 923.

¹⁶⁹ Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 202; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 259; Öztürk, **a.g.e.**, s. 5; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 420.

¹⁷⁰ Anayasa m. 38/6: “Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.”

¹⁷¹ “Delil, kanuna aykırı olarak elde edilmişse...”

¹⁷² “Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir.”

¹⁷³ “Temyiz dilekçesi veya beyanında gösterilmiş olmasa da aşağıda yazılı hâllerde hukuka kesin aykırılık var sayılır: ... i) Hükmün hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delile dayanması.”

¹⁷⁴ Bkz. CMK m. 288/2.

nitelendirilir. Hukuka aykırı delinin ise ceza muhakemesinden dışlanarak yok sayılması gerekmektedir.¹⁷⁵ Ancak Yargıtay tarafından hatalı bir şekilde geçmişte, delilin elde edilme sürecinde bulunan eksikliklerin delili hukuka aykırı delil haline getirmeyeceğine; dolayısıyla her ne kadar usul doğru işletilmemiş olsa da bu delillerin hükme esas alınabileceğine karar verilmiştir.¹⁷⁶ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun *"hukuk devletinde bazı hakların mutlak, diğer bazı hakların ise nisbi koruma altında bulundurulduğu belirtildikten sonra; buna bağlı olarak "mutlak delil yasakları" ve "nisbi delil yasakları" kavramlarının ortaya çıktığı"* kabulünün¹⁷⁷ aksine kanunumuzda *"mutlak delil yasakları"* ve *"nisbi delil yasakları"* şekline ikili bir ayrıma gidilmemiştir. Hukuka aykırı deliller tümünden reddedilmiş, bu delillerin hüküm vermede kullanılamayacağı CMK m. 217'de açık bir biçimde düzenlenmiştir.¹⁷⁸ CMK'da sadece *"hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş"* delillerin takdir yetkisine konu olduğu düzenlenmişken, Yargıtay ve derece mahkemeleri tarafından eldeki delilin hukuka aykırı elde edilmesine rağmen bu hukuka aykırılığın herhangi bir hakkı ihlal etmediği gerekçesiyle¹⁷⁹ hükme esas alınabileceği şeklinde yapılan değerlendirme hukuka aykırıdır.¹⁸⁰ Yargıtay, daha sonra verdiği kararlarda ise bu

¹⁷⁵ Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 549; *"Hukuka aykırılık ise CMK'nın 288. maddesinde tanımlanmıştır. Bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması hukuka aykırılıktır. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi delilin elde edilmesi aşamasında bir hukuk kuralı ihlal edilmiş ise artık bu delil hukuka aykırıdır ve CMK 217/2 uyarınca dışlanması gerekir. Hukuka aykırılığı sadece delilin elde edilmesi aşamasında yasak sorgu yöntemlerinin kullanılmasına indirgemek gerekir. Hukuk kuralına aykırı davranılarak elde edilen her delil değerlendirme yasağı kapsamına girmelidir. Bir delilin kullanılması, hükme esas alınması hukuk kuralı ile çatışıyor ise artık bu delil dışlanmalıdır. Kullanılmama ve hükme esas alınmama kapsayacak şekilde bunu "hukuka aykırı delilin değerlendirme yasağı" olarak ifade edebiliriz."* Yargıtay 4. CD., E. 2021/20498, K. 2024/1825, K.T. 15.02.2024, Lexpera.

¹⁷⁶ *"Usulüne göre alınmış arama kararına istinaden, herhangi bir hak ihlaline neden olunmadan yapılan arama sonunda ele geçen delillerin, sırf arama sırasında bulunması gereken kişilerin orada bulundurulmaması suretiyle şekle aykırı hareket edildiğinden bahisle "hukuka aykırı olarak elde edilmiş delil" sayılmaları ve mahkumiyet hükmüne dayanak teşkil edememeleri kabul edilemez."* Yargıtay CGK., E. 2007/147, K. 2007/159, K.T. 26.06.2007, Lexpera.

¹⁷⁷ *"...hak ihlalinin niteliği üzerinde durularak, bir hukuk devletinde bazı hakların mutlak, diğer bazı hakların ise nisbi koruma altında bulundurulduğu belirtildikten sonra; buna bağlı olarak "mutlak delil yasakları" ve "nisbi delil yasakları" kavramlarının ortaya çıktığının ifade edildiği..."* Yargıtay CGK., E. 2007/147, K. 2007/159 K.T. 26.06.2007, Lexpera.

¹⁷⁸ Hukukumuz mutlak delil yasağı bulunduğu dair bkz. Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar / Özaydın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 398.

¹⁷⁹ *"... her şekle aykırılığın aynı zamanda bir hak ihlaline de yol açacağı şeklindeki bir kabulün doğru olmadığı, bu anlamda, olayımızda olduğu gibi "hakim, savcı, iki ihtiyar heyeti üyesi veya iki komşu" bulunmadan yapılan bir aramada, CYUY. nin 97. maddesine şekli bir aykırılık söz konusu ise de; herhangi bir hakkın ihlal edildiğini söylemenin son derece güç olduğu,"* Yargıtay CGK., E. 2007/147, K. 2007/159, K.T. 26.06.2007, Lexpera.

¹⁸⁰ Belirtmek gerekir ki iç hukukta daha üstün bir koruma sağlanıyorsa AİHS m. 54 uyarınca AİHS yerine iç hukuk kuralının uygulanması gerekir. Bkz. HACI Can, *"Türk Hukuk Düzeninin Milletlerarası Hukuka Açıklığı"*, Yasama Dergisi, S. 12, 2009, s. 45. Bu kapsamda Yargıtay'ın hukuka aykırı delilleri tümünden dışlayan ve AİHS'e göre daha yüksek bir standart koyan CMK'yı uygulamak yerine, delilin

yaklaşımından vazgeçmiş, hukuka aykırılığı tüm hukuk düzeni bakımından değerlendirmiş, somut bir hakkın ihlal edilip edilmediğine bakmaksızın hukuka aykırı delil söz konusu olduğu takdirde delilin kullanılamayacağına hükmetmiştir.¹⁸¹ Hukukumuzda, hukuka aykırı delillerin mutlak reddi yaklaşımının benimsendiği AYM tarafından da ifade edilmiştir.¹⁸²

Delilin hukuka aykırı şekilde elde edildiği durumlarda, her zaman bir hakkın ihlal edileceği ifade edilmektedir.¹⁸³ Ancak ceza muhakemesinde hukuka aykırı ispat vasıtalarının kullanılması tamamen yasaklanmış olup bir hakkın ihlal edilip edilmediğine bakılmaksızın hukuka aykırı ispat vasıtasının reddedilmesi gerekmektedir. Zira hüküm verme faaliyeti gerçekleştirilirken ancak hukuka uygun şekilde elde edilen deliller dikkate alınabilir.¹⁸⁴

D. Delillerin Sınıflandırılması

Ceza muhakemesinde, maddi olayın somutlaştırılarak günümüzde yeniden ortaya konması için başvuru deliller; öğretide çeşitli şekillerde sınıflandırılmakta, çeşitli ayrımlara tabi tutularak incelenmektedir.¹⁸⁵ Bu bağlamda yapılan en eski ayırım, genel nitelikte deliller ve özel nitelikte deliller şeklindeki ayırımdır.¹⁸⁶ Genel nitelikte deliller suçun işlendiğini, yani maddi varlığını ortaya koymaktadır. Özel nitelikteki deliller ise suçun failine ve ne şekilde gerçekleştirildiğine ilişkin delillerdir.¹⁸⁷

Diğer bir ayrıma göre ise deliller doğrudan doğruya deliller ve dolaylı deliller olmak üzere ikiye ayrılır. Ceza muhakemesine konusu olaya doğrudan ışık tutan

yargılamayı adil olmaktan çıkarmadığı gerekçesiyle hukuk kurallarındaki eksik uygulamaya rağmen delile geçerlilik tanınması hukuka aykırıdır.

¹⁸¹ "...tanıklıktan çekinme hakkı olduğu hatırlatılmadan beyanının alınması suretiyle usul kurallarına aykırı davranıldığı anlaşıldığından, yerel mahkeme hükmünün sair yönleri incelenmeksizin öncelikle belirlenen bu usuli nedenden dolayı bozulmasına karar verilmelidir." Yargıtay CGK., E. 2013/251, K. 2013/454, K.T. 12.11.2013, Lexpere.

¹⁸² "... hukukumuzda toplanmaları sırasında kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilip edilmediğine bakılmaksızın hukuka aykırı delillerin ceza yargılamasında kullanılması yasaklanarak ikinci görüşün benimsendiği anlaşılmaktadır." AYM, Yüce Divan, E. 2011/1, K. 2012/1, K.T. 19.12.2012, s. 156.

¹⁸³ HAFIZOĞULLARI Zeki, "Hukuka Aykırı Surette Elde Edilen Deliller Meselesi", Yeni Türkiye – Yargı Reformu Özel Sayısı, S. 10, 1996, s. 643.

¹⁸⁴ Anayasa m. 38/6; CMK m. 217/2; Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 202; Değirmenci, **a.g.e.**, 422.

¹⁸⁵ Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 205; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 123; Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 407.

¹⁸⁶ Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 205.

¹⁸⁷ Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 205.

deliller “*doğrudan delil*” veya “*dar manada delil*”, bu olay ile ilişkili yan olaylara ışık tutan deliller ise “*dolaylı/dolayısıyla delil*” ya da “*belirti delili*” şeklinde isimlendirilir. Bu ayrım delillerin ispat ettiği hususa göre yapılmaktadır.¹⁸⁸ Ancak doğrudan doğruya delil ile dolaylı delil ayrımının temsil ettiği anlam konusunda farklı görüşler de mevcuttur.¹⁸⁹ Ceza muhakemesinde geçmişte gerçekleştiği iddia edilen bir olay incelendiği için esasında bütün delillerin aslında dolaylı delil olduğu, ancak farklı dolaylılık dereceleri taşıdığı da ifade edilmiştir.¹⁹⁰ Ancak günümüzde, vicdani delil sistemiyle bu sınıflandırmaya atfedilen önem azalmıştır.¹⁹¹

Dolaylı delillerin isnada konu olayı doğrudan doğruya ispat etmemesi sebebiyle, diğer delillerle birlikte değerlendirilmesi gerekir. Bu kapsamda delillerin yap-boz parçalarına benzetildiği örnek düşünüldüğünde, bulunan parçanın gerçekten eldeki yap-boza ait olup olmadığının tespiti için diğer parçalarla uyumunun da gözetilmesi gerekmektedir. Diğer delillerle birlikte değerlendirilen dolaylı delil, hâkimin vicdani kanaatinin oluşmasına katkı sağlayacaktır.¹⁹²

Belirtmek gerekir ki tanık beyanı gibi birtakım delillerin kategorik biçimde doğrudan doğruya yahut dolaylı delil şeklinde nitelendirilmesi yerinde değildir. Delilin doğrudan doğruya delil mi yoksa dolaylı delil mi olduğu tespit edilmek istendiğinde, bakılması gereken delilin temsil ettiği husustur. Tanık beyanı üzerinden bu husus somutlaştırılabilir. Eğer tanık beyanı delilinin içeriği şüpheli veya sanık hakkında “Gördüm, o yaptı.” şeklinde doğrudan doğruya bir temsil içeriyorsa, doğrudan doğruya delilin varlığından söz edilebilecekken; “Sadece evden çıkarken gördüm.” gibi maddi olayı doğrudan çözmeyen bir içerikteyse dolaylı delilden söz edilecektir.

¹⁸⁸ Yenisey / Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 551; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 259; BIÇAK Vahit, Suç Muhakemesi Hukuku, 2. Bası, Seçkin, Ankara, 2011, s. 430; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 124; Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 407.

¹⁸⁹ Bir görüşe göre zorla yaptırılan açıklamalar doğrudan doğruya delili, ikrar sonucunda elde edilen delilleri ise dolayısıyla delili oluşturur. Bkz. TOSUN Öztekin, Ceza ve Medeni Muhakeme Hukuku Açısından Hukuka Aykırı Yollardan Elde Edilmiş Delillerin İspat Kuvveti, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1976 s. 11. Diğer bir görüşe göre delilin ispat ettiği husustan ziyade yargıç tarafından ne şekilde elde edildiğine göre ayrım yapılmalıdır. Bkz. Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 205.

¹⁹⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 260.

¹⁹¹ Yenisey / Nuhoglu **a.g.e.**, s. 552.

¹⁹² Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 260; Yenisey / Nuhoglu **a.g.e.**, s. 552.

Doğrudan doğruya delil ile dolaylı delil arasında yapılan ayrım, bu deliller arasındaki doğruluk yahut güvenilirliğe ilişkin farkı ortaya koymak için yapılan bir ayrım değildir. Ayrım, delilin ispat etmek iddiasında olduğu şeye dair bir ayrımdır. Dolaylı delil olarak bir video kamera kaydı ele alındığında, bu delilin gerçeği yansıtır yansıtmadığının denetlenmesi gerekmektedir. Kayıt ancak bu denetim yapıldıktan sonra hükme esas alınabilir bir delil haline gelir. Bu kamera kaydının, doğrudan doğruya delil niteliğindeki bir tanık beyanından daha güvenilir olması mümkündür. Öğretide doğrudan doğruya delil niteliğindeki tanık beyanı delilinin, dolaylı delillerden daha az güvenilir olduğu ifade edilmektedir.¹⁹³

Doğrudan doğruya ya da dolaylı delil ayrımın, delilin değeri bakımından yapılan bir ayrım olduğu da ifade edilmiştir.¹⁹⁴ Ancak belirtmek gerekir ki bu ayrım delilin hâkimin vicdani kanaati üzerinde meydana getireceği etkiye ilişkin bir ayrım değildir.¹⁹⁵ Doğrudan doğruya delillerin varlığı halinde dolaylı delillere yine başvurulabilir. Doğrudan doğruya delillere, dolaylı deliller karşısında peşin bir üstünlük tanınmamıştır. Ceza muhakemesinde kesin delil kabul edilmediğinden, hiçbir delil aksi ispatlanamaz nitelikte değildir.¹⁹⁶ Dolaylı delillerde olduğu gibi doğrudan doğruya deliller ile de mahkeme bağlı değildir. Bu kapsamda hâkim, doğrudan doğruya delilin varlığına rağmen, bu delile itibar etmeyip dolaylı delilleri kendi içerisinde anlamlandırmak suretiyle de hüküm kurabilir.

Başka bir ayrım ise delillerin elde edildiği kaynağa göre sınıflandırarak yapılmaktadır. Bu ayrıma göre ceza muhakemesinde deliller, elde edildikleri kaynağa göre ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır.¹⁹⁷ Deliller kişilerden elde edilebileceği gibi eşyalar üzerinden de elde edilebilir.¹⁹⁸ Sanık, tanık ve bilirkişi¹⁹⁹ beyanları gibi

¹⁹³ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 260.

¹⁹⁴ Yenisey / Nuhoglu, s. 551.

¹⁹⁵ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 260.

¹⁹⁶ Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 408.

¹⁹⁷ Bu sınıflandırma bakımından şahsi delil ile maddi delil ayrımı ifadesi de kullanılmaktadır. Bkz. Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 407.

¹⁹⁸ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 124. Ayrıca kişi veya nesne yerine maddi ve şahsi ifadeleri de kullanılmaktadır. Bkz. Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 206.

¹⁹⁹ Bilirkişinin bir delil değil, delil değerlendirme aracı olduğuna dair bkz. EREM Faruk, *Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku*, 6. Bası, Işın Yayıncılık, Ankara, 1986, s. 404; Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar / Özaydın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 395; Öztürk / Tezcan / Erdem / Erden Tütüncü / Seyhan / Altınok Çalışkan / Alan / Sırma Gezer / Saygılar Kırıt / Özaydın / Tok / Güzel / Köker, **a.g.e.**, s. 429.

kimselerce ortaya konulan deliller “*kaynağı kişi olan deliller*”, belge ve belirti delilleri gibi nesnelerden elde edilen deliller ise “*kaynağı nesne olan deliller*” şeklinde nitelendirilir.²⁰⁰ Bu ayrıma göre kaynağı kişi olan deliller altında beyan delilleri, kaynağı eşya olan deliller arasında belge ve belirti deliller incelenecektir. Bir diğer görüşe göre ise kaynağına göre deliller beyan, belge, iz, nesne ve vücut parçası gibi kategorilere ayrılmaktadır.²⁰¹

Kaynağı kişi olan deliller, delili ortaya koyan kimsenin zihninin ürünü beyanlara dayanmaktadır. Delil kaynağı kişinin yalan söylemediği, doğru söylediğini düşündüğü durumda dahi; olayın kişinin aktardığından farklı gerçekleştiği kabul edilebilir. Kişinin yalan söylemese dahi yanılması mümkündür. Zira insan zihni bilgisayarların aksine, kaydedilen verileri olduğu gibi saklama imkanından yoksundur. Devreye insan faktörü girdikten sonra delilin kaynağı insanın algısı ve kanaatleri de devreye girecektir. Gerçekler ve kanaatler arasında net bir çizgi çizmek ise mümkün değildir.²⁰²

Deliller bakımından yapılan bir diğer ayırım ise içeriklerine göre yapılan ayırımdır. İçeriklerine göre deliller beyan, belge ve belirti delilleri şeklinde üçe ayrılır.²⁰³ Bu kısma kadar bahsedilen ayrımların tamamında esas itibariyle; beyan, belge yahut belirti delillerinden bahsedilmiştir.²⁰⁴ Bu sınıflandırma yasada açıkça ifade edildiği için beyan belge ve belirti dışında bir delil türünün kabul edilmesi söz konusu değildir. Bu durum dikkate alındığında beyan, belge ve belirti şeklindeki sınıflandırmanın sınırlı sayıda (*numerus clausus*) olduğu anlaşılmaktadır. Delil türleri bakımından mevcut bu sınırlama ise delil serbestisi ilkesiyle bir çelişki meydana getirmemektedir.²⁰⁵ Zira delil serbestisi ilkesi, sınırsız bir delil türleri sistemi değil, belirli hususların ispatının belirli delillere bağlanmadığını ifade eder.

²⁰⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 261.

²⁰¹ Bıçak, **a.g.e.**, s. 436.

²⁰² McGourlay/ Thomas/ Gower, **a.g.e.**, s. 420.

²⁰³ Yenisey / Nuhoğlu, s. 552; Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 407.

²⁰⁴ Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 407.

²⁰⁵ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 271.

1. Beyan Delilleri

Ceza muhakemesine konu maddi olaya dair bilgi sahibi olan pek çok kimse tarafından açıklamalar yapılabilir. Kişilerce yapılan bu açıklamalar beyan delili olarak kabul edilir.²⁰⁶ Beyan delilleri, gerçeklerden çıkarım yapmayı ve değer yargılarında bulunmayı içerir.²⁰⁷ Açıklamalar şüpheli veya sanık tarafından yapılabileceği gibi mağdur veya tanık tarafından da yapılabilir. Şüpheli ifadesinden anlaşılması gereken CMK m. 2/1-a'da, sanıktan anlaşılması gereken ise CMK m.2/1-b'de ifade edilmiştir. Bu kapsamda soruşturma evresinde suç isnadı altında olan kimseye şüpheli, kovuşturma evresinde hüküm kesinleşinceye kadar geçen süre zarfında suç isnadı altındaki kimse ise sanık denilmektedir.

Kovuşturma evresinde bir açıklamanın beyan delili kabul edilebilmesi için huzurda yapılması gerekir.²⁰⁸ Ancak soruşturma evresinde de birtakım açıklamaların yapılmış olması ve bunların belgelendirilmesi gündeme gelebilir. Bu açıklamalar kovuşturma evresinde mahkemede yeniden ortaya konduğu takdirde beyan delili vasfını haiz olacaktır.²⁰⁹ Beyan delilleri; şüpheli ve sanık beyanı ile tanık beyanı olmak üzere iki başlık altında incelenecektir.²¹⁰

a. Şüpheli ve Sanık Beyanı

Ceza muhakemesinin konusunu oluşturan maddi olay hakkında en çok bilgi sahibi olan yegâne kimse şüpheli ve sanıktır.²¹¹ Zira bazı suçlarda mağdurun olayın gerçekleşme şekline dair bilgisi dahi bulunmayabilir. Yalnızca netice mağdurun bilgisi dahilinde bulabileceği gibi mağdurun neticeye dair bilgisinin eksik olması da

²⁰⁶ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 124.

²⁰⁷ McGourlay/ Thomas/ Gower, **a.g.e.**, s. 422.

²⁰⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 260.

²⁰⁹ Ancak belirtmek gerekir ki, soruşturma evresinde beyan delili özellikleri taşıyan birtakım açıklamaların belge delili haline getirilerek yani yazıya geçirilerek kovuşturma evresinde okunabilmesine imkân tanınmıştır. Burada delilin türü değişmektedir, artık her ne kadar delil kaynağı bir kişi de olsa, yazıya geçirildiği ve yazılı evrak okunduğu için artık bir beyan değil, bir belge delilinin varlığı söz konusudur. Bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 260.

²¹⁰ Beyan delillerinin şüpheli ve sanık beyanı ile tanık beyanı şeklinde ayrıma tabi tutulmasının yetersiz kaldığına dair eleştiri için bkz. Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 430.

²¹¹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 262; Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 407; Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 797.

mümkündür.²¹² Hırsızlık suçunu ele aldığımızda, mağdur gerçekten de olayın meydana geliş şekline dair bilgisi bulunmayabilir. Hatta bazen mağdur, eşyasının çalınıp çalınmadığı ile kendisinin kaybedip etmediği hususunda tereddüde dahi düşebilir. Maddi vakıayı bizzat tecrübe ettiğine dair şüphe duyulan şüpheli ve sanıktan elde edilecek beyan, maddi gerçeğe ulaşmak için oldukça önemlidir.²¹³ Ancak belirtmek gerekir ki şüpheli ve sanık beyanı, tanık beyanından ayrılmaktadır. Zira şüpheli ve sanık, ceza muhakemesinin sonucundan doğrudan etkilenmektedir. Bu nedenle şüpheli ve sanık tarafından suçun gizlenmesi amacıyla yahut tam tersi bir başkası tarafından işlenen suçun üstlenilmesi amacıyla yanlış beyanlarda bulunulması beklenebilir.²¹⁴ Bir delilin önemli olması ile güvenilirliği ve itibar edilebilirliği farklıdır. Beyanın elde edilmesi önemli olmakla birlikte, elde edilen beyana şüpheyile yaklaşılması gerekir. Şüpheli ve sanık beyanının bazı durumlarda elde edilememesi de mümkündür. Zira şüpheli ve sanığa susma hakkı tanınmıştır.²¹⁵

Sanığın beyanının delil değeri konusunda ikili bir ayrıma gidilmekte, dar anlamda delil olarak değerlendirilemeyeceği ancak geniş anlamda deliller arasında bulunduğu öne sürülmektedir.²¹⁶ Nitekim kovuşturma evresine geçildikten sonra delillerin ortaya konacağı zaman CMK m. 206/1’de düzenlenmiştir. Bu kapsamda, “*sanığın sorguya çekilmesinden sonra delillerin ortaya konulmasına başlanır*”. Kanun koyucunun bu iradesi dikkate alındığında, sanığın sorgusu dar anlamda deliller içerisinde yer almayacak; ancak geniş anlamda bir beyan delili olarak değerlendirilebilecektir. Hüküm verirken hâkimin dayanabileceği yegâne unsur deliller olduğuna göre, sanığın sorgusu sırasında elde edilen beyanların da geniş anlamda delil kabul edilebileceği ifade edilmiştir.²¹⁷

²¹² Bu kapsamda bilişim sistemine girme (TCK m. 243) suçu ele alındığında, bu suçun mağduru olan kimse bilişim sistemine girildiğinden haberdar dahi olmayabilir.

²¹³ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 262. En önemli beyan delilinin tanık olduğuna dair bkz. Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 552.

²¹⁴ Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 796.

²¹⁵ Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 167; Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 796.

²¹⁶ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 271.

²¹⁷ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 271.

b. Tanık Beyanı

Tanık dış dünyadan elde ettiği algısını yetkili merciin soruları üzerine ceza muhakemesine taşıyan kimsedir.²¹⁸ Tanık tarafından mahkemeye aktarılan tüm beyanların doğruluğu; algı, hafıza ve hatırlamadan oluşan üç temel değişkene bağlıdır.²¹⁹ Soruşturma evresinde cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturma evresinde ise mahkeme veya naip hâkim ile istinabe söz konusu olduğu takdirde istinabe hâkimi tarafından tanık dinlenebilir. Tanık soruşturmanın muhatabı değildir. Bu kapsamda tanık uyuşmazlığın tarafı değildir.²²⁰ Şüpheli veya sanığın dinlendiği sırada bulunduğu statü tanıklık statüsü değildir. Tanık, ceza soruşturması bakımından muhakemenin süjeleri arasında yer almayan doğruyu söyleme yükümlülüğü altındaki üçüncü kişidir. Bu kapsamda mağdurun yahut suçtan zarar görenin beyanının, tanık beyanı şeklinde değerlendirilmemesi gerekir.²²¹ Algılamalarını aktaran bu kimse delilin kaynağı iken, bu kimse tarafından ortaya konulan beyanlar beyan delilidir.²²²

Tanıklık yapmanın kendisi başlı başına bir yükümlülük olup tanıklık yaparken de tanığın doğruyu söylemek ve yemin etmek²²³ suretiyle beyanlarını doğrulama yükümlülüğü bulunmaktadır.²²⁴ Bu yükümlülüklerinin yanında tanığa kendisini ve yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmama hakkı tanınmıştır.²²⁵ Tanıkların birden fazla olması halinde tanıkların ayrı ayrı ve yanlarında diğer tanıklar bulunmaksızın ve sözü kesilmeksizin dinlenmesi gerekir.²²⁶

İspat edilmek istenen olay, tanık tarafından görülmüş olabileceği gibi, tanıklık yapılabilmesi için bu durum zorunlu değildir.²²⁷ Olayı başka kişilerden duyan, suç mahaline daha sonradan gelen kimselerin de tanıklığına başvurulması mümkündür. Ancak bizzat gördüğü bir olayı anlatan tanığın beyanı ile olayı bizzat görmemiş ancak

²¹⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 284.

²¹⁹ McGourlay/ Thomas/ Gower, **a.g.e.**, s. 423.

²²⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 284; Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 410.

²²¹ Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 407-410; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 287.

²²² Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 284.

²²³ Yemin etmeden dinlenebilecek kişilere ilişkin düzenlemeler için bkz. CMK m. 50, 51, 236/1.

²²⁴ Anayasa m. 38/5 ve CMK m. 48. Ayrıca bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 287.

²²⁵ CMK m. 48, 53, 54, 55, 60. Ayrıca bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 287.

²²⁶ CMK m. 52/1 ve CMK m. 59/1. Ayrıca bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 302-303.

²²⁷ Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 411.

başkalarından duymuş ve bunları aktaran tanığın beyanı arasında bir fark olacaktır.²²⁸ Zira gördüklerini değil, duyduklarını aktaran tanığın aktardığı hususların gerçekliği kesin olarak bilinmez.²²⁹ Tanıklık, yalnızca isnada konu fiile, fiilin oluş şekline, kim tarafından gerçekleştirildiğine ilişkin yapılmak zorunda değildir. Fiile ilişkin tanıklık yapılabileceği gibi fiilden kaynaklanan cezai sonuçlara etki edecek hususlara ilişkin de tanıklık yapılması mümkündür.²³⁰

2. Belge Delilleri

Belge delili “*somut olayı temsil eden insan yapımı bir ispat aracı*” şeklinde tanımlanır.²³¹ Belge delilleri, kaydettiği somut olayı olduğu gibi yansıtan delillerdir.²³² Somut olayın bir nesneye aktarılması sonucu elde edilirler. Burada aktarılan şey somut olay, aktarım yapılan şey ise somut bir nesnedir. Somut olay, kişiler tarafından somut nesnelere aktarılır ve nesneler vasıtasıyla saklanır.²³³ Belirtmek gerekir ki belge delilinin nesne üzerine aktarımı yazı suretiyle yapılmak zorunda değildir.²³⁴

Kanun koyucu tarafından kovuşturma evresinde belge delillerinin okunması ve ardından katılan ile vekiline, Cumhuriyet savcısına, sanık ve müdafine beyanda bulunmak isteyip istemediklerinin sorulması düzenlenmiştir.²³⁵ Bu aynı zamanda kanun koyucu tarafından çelişme ilkesinin gerçekleştirilmek istendiğinin bir göstergesidir. Zira çelişme ilkesi altında yer alan iki temel haktan ilki olan bilme, delilin duruşmada okunması suretiyle gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Belge delili çok uzun ve geniş kapsamlı olabilir. Bu tür bir belge delilinin söz konusu olduğu durumda yine, CMK m. 215 ve 209 hükümleri uyarınca bu delillerin de duruşmada anlatılması ve tartışmaya açılması gerekir.²³⁶ Ancak CMK’da bu tür belgelerin

²²⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 284.

²²⁹ Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 412.

²³⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 284.

²³¹ Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 431.

²³² Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 312; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 124.

²³³ Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 431.

²³⁴ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 124; Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 432.

²³⁵ CMK m. 214-215.

²³⁶ Belge delilinin duruşma dışında okunmasına ve duruşmada tartışılmasına imkân veren bir düzenleme bizim hukuk sistemimizde mevcut değildir. Ancak örneğin Alman ceza muhakemesi hukukunda, heyet tarafından belge delilinin duruşma dışında okunmasına karar verilebilmektedir. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 315.

duruşma dışında okunmasına dair düzenlemeye yer verilmemesinin birtakım sorunlara yol açtığı ifade edilmiştir.²³⁷

Belge delili, ceza muhakemesinde okumak haricinde keşif veya bilirkişi incelemesi gibi işlemlere de konu edilebilir.²³⁸ Belgenin değiştirildiğinin veya bozulduğunun iddia edilmesi halinde yapılacak bilirkişi incelemesi bu duruma örnektir. Zira bu iddiaların değerlendirilmesi özel ve teknik bilgi birikimi gerekmektedir. Özel ve teknik bilgi gerektiren konularda ise devreye bilirkişi girecek, belge delili teknik bilgisiyle belgenin sağlamlığını ve güvenilirliği konusunda bir inceleme yapacaktır. Bu durumda belge bilirkişi incelemesinin konusu haline gelir.

Belge delili hükme esas alınmadan önce mutlaka bu delilin sağlamlığı ve güvenilirliği konusunda gerekli denetimler yapılmalı ve tereddütler giderildikten sonra hükme esas alınmalıdır. Bunun için öncelikle belgenin aslının veya onaylı örneğinin elde edilmesi gerekir.²³⁹ Bu gereklilik Yargıtay tarafından da belirtilmektedir.²⁴⁰ Yazılı belgeler bakımından onaylı örnek ile asıl belge arasındaki en önemli fark, onaylı örneğin fotokopi olmasıdır. Delilin orijinali sunulmaksızın yalnızca fotokopisi sunulduğu hallerde; sunulan fotokopi üzerinden belgenin aslı ile birebir olup olmadığının denetlenebilmesi imkânı pek çok durumda mevcut değildir. Söz gelimi eğer belgenin ıslak imzalı olmadığı, imzanın bilgisayarda korsan şekilde belge üzerine eklendiği ileri sürüldüğü takdirde kopya bir belge üzerinden sağlamlık ve güvenilirlik denetimi yapılamayacaktır. Bu nedenle mahkemece vicdani kanaate esas alınacak belge delilinin aslının dosya kapsamına alınması yerinde olacaktır.

²³⁷ Örneğin, yüzlerce sayfalık bir kitabın suçu ve suçluyu övdüğü iddiası ile açılan kamu davasında kitabın belge delili olarak duruşmada okunması gerekmektedir. Ancak mahkemeler uygulamada genellikle kitabın duruşmada okunması yerine bir bilirkişi görevlendirerek kitabı ona okutma yolunu tercih etmektedir. Bilirkişinin kitap gibi uzun belge delillerinin özetlenmesi amacıyla kullanılması, bilirkişinin teknik ve uzmanlık gerektiren işlerde kullanılabileceğine ilişkin CMK m. 66/1 hükmüne aykırılık teşkil eder. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 315-316.

²³⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 314.

²³⁹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 314.

²⁴⁰ “Hükme dayanak yapılan bilirkişi raporunun da atıfta bulunduğu 17/12/2008 tarihli ön inceleme raporu ile eklerinin asılları veya onaylı örnekleri getirtilmeden onaysız fotokopileri ile yetinilmek suretiyle hüküm kurularak CMK’nın 209. maddesine aykırı davranılması...” Yargıtay 5. CD., E. 2012/2017, K. 2012/5045, K.T. 10.05.2012, Lexpera.

3. Belirti Delilleri

Belirti kavramı, bir olay sonucu geride kalan iz ve eserlerin tamamını ifade eder.²⁴¹ Beyan ve belge delili dışında kalan iz ve eserlerin belirti delili olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.²⁴² Bu iz ve eserler kendi içerisinde “doğal (tabii) belirtiler” ve “yapay (suni) belirtiler” olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulabilir. Olay yerinde failin bilgisi dışında kalan, failin geride bıraktığından habersiz olduğu iz ve eserlere doğal belirtiler denir.²⁴³ Bu iz ve eserler failin iradesinin dışında, çoğu durumda fail bu izlerin farkında olmadığı için arkada bırakılan izlerdir; zira arkasında parmak izi gibi, inceleyen kimseleri doğrudan kendisine yönlendirecek türden izleri failin bilerek bırakmayacağı, en azından bırakmayacak şekilde hareket etmek isteyeceği, bıraktığının farkına vardıktan sonra ise bunları ortadan kaldırmaya çalışacağı söylenebilir.²⁴⁴ Fail tarafından bu delillerin ortadan kaldırılması için girişilen çaba da esas itibarıyla bir belirtidir.²⁴⁵ Bu kapsamda failin iradesi dışında bırakılan doğal belirtilere örnek olarak failin tuttuğu silah üzerinde kalan parmak izi, olay yerinde kalan ayak izi veya saç teli örnek gösterilebilir. Belirti delillerinden sonuç çıkarılması için delile bağlı olarak keşfe veya bilirkişi incelemesine başvurulması gerekebilir.²⁴⁶ Fail veya üçüncü kişilerce belirli bir amaca hizmet etmesi amacıyla meydana getirilen yapay nesneler ise yapay belirtilerdir.²⁴⁷ Yapay belirtilere örnek olarak olay yerinde bulunan düğme, tabanca veya bıçak gibi nesneler verilebilir.

Belirti delilleri genellikle isnada konu olayı doğrudan ispat etmeyen dolaylı deliller şeklinde görünürler. Belirti delilleri kimi zaman beyan veya belge delillerine kıyasla daha tarafsız ve nesnel bulgular sunabilir. Ancak, bu tür deliller çoğu durumda suçu doğrudan doğruya ispat edecek nitelikte değildir. Bu nedenle, vicdani kanaat inşa edilirken belirti delillerinin diğer delillerle birlikte değerlendirilmesi gerekir.²⁴⁸

²⁴¹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 316; Belirtilerin fiziki parçacıklar olduğu ifade edilmiştir. Bkz. Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 578. Bununla birlikte belirti delili kapsamında değerlendirilen dijital deliller fiziki varlığa sahip olmayabilir.

²⁴² Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 433, Değirmenci, **a.g.e.**, s. 125.

²⁴³ Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 576; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 316.

²⁴⁴ Kunter, **a.g.e.**, s. 455; Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 434; Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 576; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 316.

²⁴⁵ Kunter, **a.g.e.**, s. 455.

²⁴⁶ Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 578; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 317.

²⁴⁷ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 316.

²⁴⁸ Kunter, **a.g.e.**, s. 455; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 317; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 125.

Belge ve beyan delillerinde olduğu gibi belirti delillerinin de güvenilirliğinin sağlanması gerekir.²⁴⁹ Bu kapsamda olay yerinde bilerek hazırlanmış ve bırakılmış belirtilerin bulunması söz konusu olabilir. Bu durum, yalan beyan vermesi için hazırlanan tanığın beyanına benzetilebilir. Tanık delilinin güvenilmezliğinden nasıl söz ediliyorsa, belirti delili de benzer şekilde hazırlanmış ve güvenilmez olabilir. Öğretide belirti delileri dilsiz tanığa benzetilmiştir.²⁵⁰ Bu nedenle belirti delillerinin de dikkatle incelenmesi ve mantık süzgecinden geçirilerek değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirme yalnızca belirtilerin ispat ettiği husus açısından değil, diğer delillerle olan uyumu bakımından da yapılmalıdır. Belirti delillerinin incelenmesi için bazı durumlarda bilimsel yöntemlere ihtiyaç duyulur. Bilirkişiler²⁵¹ tarafından yapılan incelemeler ve testler neticesinde hazırlanan raporlar sayesinde, belirtiler anlamlı hale gelir.²⁵² Bilirkişiler tarafından hazırlanan bu raporların öğretide bilimsel delil olduğu ifade edilmiştir.²⁵³ Ancak belirtmek gerekir ki bilirkişi raporu bir delil değil, delil değerlendirmeye yarayan araçtır.²⁵⁴

Bir ispat vasıtasının delil niteliğini haiz kabul edilmesi ile o vasıtanın ispatlamak iddiasında olduğu hususu tek başına ispata elverişli bulunması farklıdır. Bu kapsamda bir delilin temsil ettiği hususu ispata tek başına gücünün yetmediği durumlarda vicdani kanaat oluşumunda, delilin temsil ettiği vakaların diğer delillerle doğrulanması gerekmektedir. Ancak bir delilin bir hususu ispata tek başına yeterli görülmesi, o delile itibar edileceği anlamına gelmez. Zira ceza muhakemesinde hâkim, delilleri değerlendirme serbestisi içerisinde vicdani kanaatine göre kararın verir. Bu kapsamda delil türleri arasında bir üstünlük ilişkisi yoktur.

²⁴⁹ Kunter, **a.g.e.**, s. 455.

²⁵⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 317.

²⁵¹ Bilirkişiliğe dair düzenlemeler CMK'da ve 3.08.2017 tarih ve 30143 sayılı Resmî Gazete yayımlanan Bilirkişilik Yönetmeliği'nde yer almaktadır.

²⁵² Yenisey / Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 578.

²⁵³ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 317.

²⁵⁴ EREM Faruk, *Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku*, 6. Bası, Işın Yayıncılık, Ankara, 1986, s. 404; Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar/ Özeydin / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 395; Öztürk / Tezcan / Erdem / Erden Tütüncü / Seyhan / Altınok Çalışkan / Alan / Sırma Gezer / Saygılar Kırıt / Özeydin / Tok / Güzel / Köker, **a.g.e.**, s. 429.

II. CEZA MUHALEMESİNDE DİJİTAL DELİLLER

Teknoloji gün geçtikçe değişmekte ve gelişmekte, teknolojiadaki bu değişim ve gelişim ceza muhakemesini de doğrudan etkilemektedir. Bu kapsamda yapay zekâ, giyilebilir teknolojiler, sürücüsüz arabalar ve sanal gerçeklik gibi eskiden uzak görünen teknolojiler süratle hayatımıza girmektedir. Bu gelişmelerin etkisiyle dijital dünya ile fiziksel dünya arasındaki sınır belirsizleşmekteyken ceza muhakemesinde ihtiyaç duyulan deliller aranırken sıklıkla dijital ortamlar ile karşılaşılmakta, dijital ortamlardan delil elde etmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ortamlardan delil elde edilmesi işlemi ise adeta biyolojik bir varlık üzerinden DNA tespit edilmesi işlemi gibi teknik ve uzmanlık bilgisi gerektiren bir konudur.²⁵⁵

2019 yılında başlayan Covid-19 pandemisinin de etkisiyle dijitalleşme eğilimi hız kazanmıştır. Dijitalleřmenin etkisiyle günümüzde dijital deliller ile sıklıkla karşılaşılır hale gelinmiştir. Buna rağmen dijital delillerin deliller içerisinde önemli bir yer kapladığının gerek avukatlar gerekse hakim ve savcılar tarafından bilinmediği görölmektedir.²⁵⁶ Ceza muhakemesi sűjelerinin dijital delillere dair yeterli seviyede bilgi birikimine ve tecrübeye sahibi olmamaları, şüpheli ve sanıklar bakımından çeşitli zorluklara yol açmaktadır.²⁵⁷ Dijital delile ilişkin gerekli bilgilerin noksan olduğu durumlarda muhakeme sűreleri gerektiği gibi yürütölemeyecektir. Bu nedenle delillerin önemli bir kısmını oluşturan dijital delillerin tam ve doğru şekilde anlaşılması, ceza muhakemesinin doğru yürütölmesi açısından önem taşır.²⁵⁸

Yukarıda ifade edildiği gibi hayatın bűtünüyle dijital ortamlara kaymasının bir sonucu olarak, kâğıda nazaran pek çok avantaj sunan dijital ortamlar ceza muhakemesini ilgilendirir hale gelmiştir. Zamanla bu gelişmelerin etkisiyle ceza muhakemesi kâğıdın yerini bilişim sistemleri almıştır.²⁵⁹ Bilgilerin saklanması ve iletilmesi bakımından bilişim sistemleri geleneksel yöntemleri geride bırakmıştır.

²⁵⁵ DÜLGER Murat Volkan, “Adli Bilişim ve Ülkemizde Uygulaması”, 2021, SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3790772> (Erişim Tarihi: 26.10.2024), s. 20-25.

²⁵⁶ Başlar, **Elektronik Delil...**, s. 1657.

²⁵⁷ Mason, Stephen. “Bilişim Hukukunda Delillerin Toplanması”, Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı, Cilt. 2, Ankara, 08-11 Ocak 2008, s. 171.

²⁵⁸ Mason, s. 183.

²⁵⁹ Özen / Özocak, **a.g.e.**, s. 43.

Günümüzde artık bu işlemlerin yerine getirilmesinde bilişim sistemlerine dayalı yöntemlerin kullanımı hakim hale gelmiştir.²⁶⁰

A. Dijital Delil Kavramı ve İlgili Kavramlar

Dijitalleşmenin sağladığı hareket alanı ve kolaylıklar ile dijital ortamlarda bırakılan izler günümüzde ceza muhakemesinin merkezinde dahi yer alabilmektedir. Bu izlerin maddi gerçeğe ulaşılmasına hizmet edebilecek olması dijital delil kavramını gündeme getirmiştir.²⁶¹ Bu doğrultuda dijital delil kapsamı, nasıl elde edilebileceği, hangi yöntem ve kurallarla değerlendirilmesi gerektiği gibi hususlar zaman içerisinde daha dikkate değer hale gelmiştir. Temel hak ve özgürlükleri ihlal etmeden suçların aydınlatılabilmesi için dijital ortamlardan delil toplanması ihtiyacı ile karşılaşan ceza muhakemesi bakımından sınırların ve sınırlamaların önceden ortaya konması yararlı olacaktır. Bu kapsamda öncelikle dijital delil kavramının incelenmesi ve çerçevesinin çizilmesi gerekir.

Dijital delillerin ceza muhakemesi süreçlerinde kullanılmaya başlanması ile muhakeme faaliyetleri yeni bir boyut kazanmıştır.²⁶² Dijital delillerin ceza muhakemesindeki işlevini ve düzenlendiği normları tam anlamıyla kavrayabilmek için temel kavramların bilinmesi gerekmektedir. Ancak bilişim ve buna bağlı olarak bilişim sistemi, bilgisayar gibi temel kavramlar, mevzuatımızda açık bir şekilde tanımlanmamıştır. ²⁶³ Dijital delillere dair çerçevenin doğru çizilmesi ilişkili temel kavramların net bir şekilde ortaya konmasına bağlıdır. Böylece dijital delillere ilişkin normların incelenmesi ve yorumlanabilmesi de mümkün olacaktır. Bu kapsamda ilk olarak “bilgi”, “veri”, “bilgisayar”, “bilişim”, “bilişim sistemi”, “bilgisayar kütüğü” ve “bilgisayar programı” kavramları kısaca ele alınacaktır.

²⁶⁰ YAVUZ Emrehan, “Bilişim Sistemlerinde Arama, Kopyalama ve Elkoyma”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2024, s. 62.

²⁶¹ ÇALIŞIR Kurtuluş Tayanç, Uygulamada Arama ve Elkoyma, Adalet, Ankara, 2012, s. 44.

²⁶² Değirmenci, **a.g.e.** s. 403.

²⁶³ ERDAĞ Ali İhsan, “Bilişim Alanında Suçlar (Türk ve Alman Ceza Hukukunda)”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 2, 2010, s. 277.

1. Bilgi ve Veri

Bilgi (İng. *Information*²⁶⁴, Fr. *Information*, Alm. *Information*)²⁶⁵ ve veri (İng. *Data*, Fr. *Donnée*, Alm. *Daten*)²⁶⁶, kavramları sıklıkla birbirine karıştırılmakta veya birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Ancak bu iki kavram bilgi işleme süreçlerinin farklı aşamalarını ifade eder.²⁶⁷ Veri kavramı; bir içeriğin tanımlanması, iletilmesi veya işlenmesi amacıyla kullanılan geniş bir kavramdır.²⁶⁸ Veriye dair bir tanıma 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun m. 2/1-k’de yer verilmiştir. Bu tanıma göre “*bilgisayar tarafından üzerinde işlem yapılan her türlü değer*” veri olarak nitelendirilebilir. Veri ile bilgi arasındaki bağlantı, bilginin aktarılması ve işlenmesi bakımından başlangıç noktasını verilerin oluşturmaktan kaynaklanmaktadır. Veriler, tek başlarına bir anlam ifade etmezler. Ancak veri işlenerek bilgiye dönüştürülür. Bunun için ise verilerin çözümlenmesi ve anlamlandırılması gerekir.²⁶⁹ Daha kapsamlı bir veri tanımına Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi²⁷⁰ m. 1/1-b’de yer verilmiştir. Bu kapsamda veri “*bilgisayar sisteminin bir işlevi yerine getirmesini mümkün kılan bir programı da kapsayan, olguların, bilginin veya kavramların bir bilgisayar sisteminde işlenmeye uygun haldeki her türlü temsilini ifade eder.*” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımda verinin kapsamına bilgisayar programları da dahil edilmiştir. Veri öğretilde ise bilişim sistemi tarafından işlenen, saklanan ve kullanılan

²⁶⁴ YAŞA Yasemin, Hukuk Terimleri Sözlüğü İngilizce-Türkçe / Türkçe-İngilizce, 8. Baskı, Beta, İstanbul, 2021, s. 88.

²⁶⁵ DELIJSKA Boriana/ MANOILOV Plamen, Elsevier's Dictionary of Computer Science in English, German, French, and Russian, 1. Bası, Elsevier Science Inc., Amsterdam, 2001, s. 262.

²⁶⁶ ÖZTÜRK Nurten / ÜNVER Yener / SHAHED Baharak / ZİYADOV Nazim / TEKELİOĞLU Leyli / KORKUSUZ Refik / SONAY EVİK Vesile / TINÇ Mehmet, “Bilişim Hukuku”, Editör: Yener ÜNVER, Karşılaştırmalı Hukuk Terimleri Sözlüğü, 2. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 544-545.

²⁶⁷ Bensghir, a.g.e., s. 14.

²⁶⁸ ERSOY Yüksel, “Genel Hukuki Koruma Çerçevesinde Bilişim Suçları”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 49, S. 3, 1994, s. 169.

²⁶⁹ Bensghir, a.g.e., s. 14.

²⁷⁰ Öğretilde sözleşmeden sıklıkla Budapeşte sözleşmesi olarak bahsedilmektedir. Sözleşme 2/5/2024 tarih ve 28988 sayılı kanun ile onaylanmıştır. Bkz. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc098/kanuntbmmc098/kanuntbmmc09806533.pdf (Erişim Tarihi: 14.11.2024); Sözleşme adli yardımlaşma başlığı altında ele alınacaktır. Sözleşme için bkz. https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2812020085427AK185_SanaLOrtamda%C4%B0slene nSuclar.pdf (Erişim Tarihi: 29.03.2025)

dijital bilgi olarak tanımlanmıştır.²⁷¹ Bu kapsamda bilişim sistemi içerisinde bulunan veriler, bilgilerin soyut bir yapı halinde saklanan halleridir.²⁷²

2. Bilişim

Bilişim, (İng. *informatics*, Fr. *informatique*, Alm. *informatik*²⁷³) bilginin elektronik ortamlarda toplanması ve işlenmesi şeklinde ifade edilebilir.²⁷⁴ Bilginin toplanması ve işlenmesi faaliyetinin kapsamına ise “aktarılması, organize edilmesi, saklanması, tekrar elde edilmesi, değerlendirilmesi ve dağıtımı için gerekli kuram ve yöntemler” kullanılması girmektedir.²⁷⁵ Öğretide bilişim kavramının verilerin bilişim sistemleri vasıtasıyla işlenmesi, muhafaza edilmesi, düzenlenmesi, analiz edilmesi ve aktarılması gibi süreçleri ifade ettiği belirtilmektedir.²⁷⁶ Bir diğer ifade ile bilişim, bilişim sistemleri kullanılarak gerçekleştirilen iş ve işlemlerdir.²⁷⁷ Bilişim kavramının bilgisayarı aşan bir niteliğe sahip olduğu ifade edilmiştir.²⁷⁸ Bilişimde artık bireyler tarafından oluşturulmayan veriler ile sıklıkla karşılaşmaktadır. Öğretide bilişimin konusunu teşkil eden verinin, bireyler tarafından oluşturulmasının gerekmediği ifade edilmektedir.²⁷⁹ Zira artık bilişim sistemleri kendiliğinden veri toplayabilmekte, bunları saklayabilmekte, analiz edebilmekte ve aktarabilmektedir.

3. Bilişim Sistemi

Bilişim sistemi kavramına TCK’da birden fazla maddede yer verilmiştir. Bu kapsamda kanun koyucu tarafından TCK’nın gerekçesinde de kavrama dair bir

²⁷¹ Dülger, **Bilişim...**, s. 83.

²⁷² Öztürk / Tezcan / Erdem / Erden Tütüncü / Seyhan / Altınok Çalışkan / Alan / Sırma Gezer / Saygılar Kırıt / Özaydın / Tok / Güzel / Köker, **a.g.e.**, s. 34; ÖZBEK Veli Özer / DOĞAN Koray / BACAŞIZ Pınar, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 19. Baskı, Seçkin, Ankara, 2024, s. 1022-1023; AKARSLAN Hüseyin, Bilişim Suçları, 2. Baskı, Seçkin, Ankara, 2015, s. 1023.

²⁷³ EKİCİ Şerafettin, Bilişim ve Teknoloji Hukuku, 3. Baskı, Seçkin, Ankara, 2024, s. 38; Öztürk / Ünver / Shahed / Ziyadov / Tekelioğlu / Korkusuz / Sonay Evik / Tınç, **a.g.e.**, s. 536-537.

²⁷⁴ Demircan, **a.g.e.**, s. 6.

²⁷⁵ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 63.

²⁷⁶ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 53, ÖZBEK Veli Özer / DOĞAN Koray / BACAŞIZ Pınar, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 19. Baskı, Seçkin, Ankara, 2024, s. 1022-1023; Akarslan, **a.g.e.**, s. 29. KARAASLAN Reşit / KÜZECİ Elif / KARAKEHYA Hakan / MEMİŞ Tekin, Bilişim Hukuku, <https://ets.anadolu.edu.tr/storage/nfs/HUK124U/ebook/HUK124U-17V1S1-8-0-1-SV1-ebook.pdf>, s. 12 (Erişim Tarihi: 11.02.2024); AKBULUT Berrin, “Sistemi Engelleme, Bozma, Verileri Yok Etme veya Değiştirme”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 24, S. 2, 2016, s. 24.

²⁷⁷ Demircan, **a.g.e.**, s. 7.

²⁷⁸ Karaaslan / Küzeci / Karakehya / Memiş, **a.g.e.**, s. 12; Aksi yönde bkz. Dülger, **Bilişim...**, s. 74.

²⁷⁹ Bkz. Ekici, **a.g.e.**, s. 38: “*Kanımızca bilişim, işlenebilir her türlü nitelikteki sayısal verilerin...*”.

tanımlamaya yer verilmiştir. Bilişim sistemine girme suçunun düzenlendiği TCK m. 243'ün gerekçesinde *“verileri toplayıp yerleştirdikten sonra bunları otomatik işlemlere tabi tutma olanağı veren manyetik sistem”* şeklinde bir tanım yer almaktadır.²⁸⁰ Bu tanım dönemin koşullarına göre yeterli olsa da bilişim sistemlerini yalnızca manyetik ortamda çalışan ve verileri depolama ve işleme fonksiyonlarını yerine getiren sistemler şeklinde ifade etmesi nedeniyle günümüz veri işleme teknolojilerini tam manasıyla karşılamamaktadır. Günümüzde bilişim sistemlerinde katı hal sürücüler gibi manyetik olmayan donanımlar da sıklıkla kullanılmaktadır. Kanun koyucu tarafından TCK'nın gerekçesinde verilen tanım incelendiğinde bilgisayar esas alınarak bir tanım yapıldığı anlaşılmaktadır.²⁸¹ Bu tanım, bilişim sisteminin yalnızca veri işleme fonksiyonunu vurgulaması sebebiyle eleştirilmektedir.²⁸²

12.03.2025 tarihli ve 7545 sayılı Siber Güvenlik Kanunu²⁸³ da bilişime sistemine dair bir tanımlamaya yer vermiştir. Bu tanıma göre bilişim sistemi, *“bilgi ve iletişim teknolojileri vasıtasıyla sağlanan her türlü hizmetin, işlemin ve verinin sunumunda kullanılan donanım, yazılım, sistem ve aktif veya pasif durumda bulunan tüm diğer bileşenleri”* ifade etmektedir. Siber Güvenlik Kanunu'nda yer verilen tanım; bilişim sistemlerini, bilgi ve iletişim teknolojileri vasıtasıyla hizmet sunan tüm donanım, yazılım ve bileşenleri kapsayacak şekilde tanımlamaktadır. Kanun koyucu tarafından yapılan tanım, bilişim sistemlerinin güncel hallerini kapsamaktadır.

Bilişim sistemine dair bir diğer tanım Budapeşte Sözleşmesi'nde yer almaktadır. Bilişim sistemi m. 1/1-a'da *“bir veya birden fazlası, bir program uyarınca otomatik veri işleyebilen herhangi bir cihaz veya birbiriyle bağlantılı veya ilgili bir grup cihaz”*

²⁸⁰ 765 sayılı mülga TCK'da kullanılan *“bilgileri otomatik işleme tabi tutmuş sistem”* kavramı yerini *“bilişim sistemi”* kavramına bırakmıştır. Mülga TCK'da tercih edilen kavram, 5237 sayılı TCK'nın gerekçesinde bilişim sistemi tanımlanırken kullanılmıştır. Ayrıca bilişim sistemi, Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik'in “Tanımlar ve Kısaltmalar” başlıklı 3. maddesinde *“Bilgisayar, çevre birimleri, iletişim altyapısı ve programlardan oluşan veri işleme, saklama ve iletmeye yönelik sistem”* şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımdan, bilişim sisteminin yalnızca bilgisayardan ibaret olmadığı, onunla bağlantılı diğer cihaz ve unsurları da kapsadığı anlaşılmaktadır.

²⁸¹ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 53.

²⁸² Değirmenci, **a.g.e.**, s. 53; Akbulut, **a.g.e.**, s. 25.

²⁸³ RG. 19.03.2025-32846.

şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca bilişimin, bilginin saklanması ile iletilmesi üzerine yoğunlaşmış bir akademik disiplin olduğu ifade edilmektedir.²⁸⁴

“Bilgiyi düzenli ve anlamlı bir şekilde toplamak, işlemek, saklamak, yönetmek ve dağıtmak için” kullanılan sistemleri ifade eden bilişim sistemi kavramının hukukçular tarafından yeterli kapsam ve derinlikte tanımlanması mümkün görülmemektedir.²⁸⁵ Belirtmek gerekir ki bilişim sistemleri bilgisayardan ibaret olmadığı gibi²⁸⁶ yalnızca manyetik sistemlerden de ibaret değildir.²⁸⁷ Bilgisayar ve bilişim sistemi kavramları ise eş anlamlı olmayıp bilişim sistemi kavramı içerisinde bilgisayar kavramını da alan daha geniş bir kavramdır.²⁸⁸ Her bilgisayar bir bilişim sistemidir ancak bu ifadenin tersi doğru değildir.²⁸⁹ Bu kapsamda ağ üzerinden bilgi aktarımı yapma kapasitesini haiz elektronik ev aletleri ile ağlar bilişim sistemi olarak nitelendirilebilecektir.²⁹⁰

Bilişim sisteminin kapsamına verilerin işlenmesi ve aktarılmasında kullanılan yazılım, donanım, bilgisayar ağları ile cihazları dahildir.²⁹¹ Bilişim sistemi, donanım ve yazılımın bir araya gelerek uyumlu çalışması ile oluşur.²⁹² Dolayısıyla bilişim sistemi donanım olarak isimlendirilen fiziksel parçalar ile bu parçalar üzerinde çalışan yazılımların bir bütünüdür. Yazılım esas itibarıyla bir komutlar yığınıdır ve fiziksel donanımları bilişim sistemi haline getirir.²⁹³ Bilgisayarlar üzerinden gidildiği takdirde, MacOS veya Windows gibi işletim sistemleri²⁹⁴ birer yazılımdır. Bilgisayar programı ise bilgisayarda belirli bir görevin yerine getirilmesi amacıyla düzenlenmiş yazılımlardır.²⁹⁵ Bu kapsamda yazılım, bilgisayar programını kapsar niteliktedir.²⁹⁶ Yazılımlarının yanı sıra bilgisayarın içerisinde yer alan işlemci, ram, anakart ile bilgisayarla anlaşabilmemizi sağlayan insan arabirim aygıtlarından²⁹⁷ ekran, klavye,

²⁸⁴ Demircan, **a.g.e.**, s. 6.

²⁸⁵ Memiş Kartal / Işıklar Alptekin, **a.g.e.**, s. 21.

²⁸⁶ Değirmenci, **a.g.e.** s. 53.

²⁸⁷ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 53-54; Akbulut, **a.g.e.**, s. 25.

²⁸⁸ Özbek / Doğan / Bacaksız, **Türk...**, s. 1023.

²⁸⁹ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 54; Karaaslan / Küzeci / Karakehya / Memiş, **a.g.e.**, s. 12.

²⁹⁰ YENİDÜNYA Ahmet Caner / DEĞİRMENCİ Olgun, Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Bilişim Suçları, İstanbul 2003, s. 31.

²⁹¹ Akbulut, **a.g.e.**, s. 24; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 36; Akarslan, **a.g.e.**, s. 29; Demircan, **a.g.e.**, s. 7.

²⁹² Akbulut, **a.g.e.**, s. 25.

²⁹³ Demircan, **a.g.e.**, s. 14.

²⁹⁴ İşletim yazılımı olarak da ifade edilmektedir. Bkz. Demircan, **a.g.e.**, s. 15.

²⁹⁵ Ersoy, **a.g.e.**, s. 169; Demircan, **a.g.e.**, s. 14.

²⁹⁶ Demircan, **a.g.e.**, s. 14.

²⁹⁷ Çevre giriş çıkış birimleri olarak da ifade edilmiştir. Bkz. Demircan, **a.g.e.**, s. 14.

fare gibi fiziksel donanım unsurları da bilişim sisteminin kapsamına dahildir.²⁹⁸ Kanun koyucu tarafından TCK'nın gerekçesine yapılan bilişim sistemi tanımının, gelişen teknolojilere uyum sağlayabilecek bir tanım olduğu ifade edilmektedir.²⁹⁹ Bilişim sistemleri bakımından "kütük" kavramı ise, kullanıcılar tarafından oluşturulmuş verileri depolamak için kullanılan depolama birimini ifade etmektedir.³⁰⁰

4. Bilgisayar

Bilgisayar (İng. *computer* Fr. *ordinateur*, Alm. *computer*³⁰¹) dijital delil elde edilebilecek ortamların başında gelmektedir. CMK m. 134'te de bilgisayar kavramına yer verilmiş, delil araştırması yapılacak yer "*bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde*" şeklinde ifade edilmiştir. Bilgisayar en temel bilişim sistemidir³⁰² ve bilişim sistemleri arasında en yaygındır.³⁰³ Bilgisayar kavramı ile ifade edilmek istenenin anlaşılması, dijital delillerin elde edilmesi süreçlerinin anlaşılabilmesi bakımından önemlidir. Bilgisayara dair bir tanımlamaya mevzuatımızda açıkça yer verilmemiştir. Ancak öğretide bilgisayara dair pek çok tanımlama yapılmıştır.³⁰⁴ Bu kapsamda yapılan bir tanım; "*verileri işleme yeteneğine sahip, işlevleri talimatlara dayalı olarak yerine getiren, dijital devrelere sahip bir makine*" şeklindedir.³⁰⁵ Günümüzde bilgisayarlar kullanılabilmeleri için ihtiyaç duyulan donanımlardan sıyrılmış, dokunarak veya ses vasıtasıyla kontrol edilebilir hale gelmiştir.³⁰⁶ Bu gelişmeler çerçevesinde verileri işleme, depolama ve aktarabilme kabiliyetine sahip elektronik cihazların bilgisayar kabul edilmesi gerekir. Zira günümüzde alışılmış ekran kasa ve klavyeden oluşan bilgisayar formunun dışındaki pek çok elektronik cihaz, içerisinde bilgisayar barındırmaktadır.³⁰⁷ Hesap makinesi gibi bir elektronik cihaz ile bilgisayar arasındaki fark, bilgisayarın bilişim yeteneğine

²⁹⁸ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 36; Demircan, **a.g.e.**, s. 14.

²⁹⁹ Akbulut, **a.g.e.**, s. 25.

³⁰⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 491.

³⁰¹ Öztürk / Ünver / Shahed / Ziyadov / Tekelioğlu / Korkusuz / Sonay Evik / Tınç, **a.g.e.**, s. 536-537.

³⁰² Öztürk / Tezcan / Erdem / Erden Tütüncü / Seyhan / Altınok Çalışkan / Alan / Sırma Gezer / Saygılar Kırıt / Özeydin / Tok / Güzel / Köker, **a.g.e.**, s. 34.

³⁰³ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 31; Yılmaz, **a.g.e.**, s. 63.

³⁰⁴ Bilgisayar işlevlerine göre veya hem fiziksel yapısı hem de işlevleri birlikte değerlendirilerek tanımlanmaktadır. Bkz. Dülger, **Bilişim...**, s. 64 vd.

³⁰⁵ "A machine with digital circuits that uses data and performs functions based on instructions.". Bkz. <https://thelawdictionary.org/computer/> (Erişim Tarihi: 01.02.2024)

³⁰⁶ Dülger, **Bilişim...**, s. 65.

³⁰⁷ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 54.

sahip olması ve bu sayede genel amaçlarda kullanılabilmesidir.³⁰⁸ Bu nedenle bilgisayarlar için kapsayıcı bir tanımın bulunmadığı ve yapılmasının zor olduğu ifade edilmektedir.³⁰⁹ Çalışma boyunca, bilgisayara nazaran daha kapsayıcı olduğu ifade edilen bilişim sistemi kavramı tercih edilecektir.

5. Dijital Delil ve Elektronik Delil

Elektronik delil ile dijital delil kavramları (İng. *Electronic (Digital) Evidence*, Fr. *Preuve numérique*, Alm. *Elektronisch (Digitale) Beweise*³¹⁰) eş anlamlı olmamakla birlikte sıklıkla birbirleri yerine kullanılmaktadır.³¹¹ Öğretide kimi yazar dijital delil kavramını³¹² kullanırken kimi yazar elektronik delil kavramını³¹³ tercih etmektedir. Kavramlar arasında, esasında bir hiyerarşi bulunmaktadır. Elektronik ve dijital delil arasındaki fark, elektronik cihazların sinyalleri işlerken kullanmakta oldukları yöntem üzerinden açıklanabilir. Elektronik cihazlar tarafından, bir çeşit büyüklük temsil eden sinyaller işlenir. Bu sinyal işleme faaliyeti ise analog ve dijital adı verilen iki farklı şekilde yapılabilir.³¹⁴

Günümüzde dijital kavramı ile bilgisayar teknolojisi kavramının birbirleri yerine kullanılır hale gelmiş olmasına karşın dijital kavramı, dijital veriyi yahut bu veriyi işleyen makinelerden daha fazlasını, çok katmanlı bir olgular ağını tanımlamaktadır.³¹⁵ Teknik anlamıyla dijital, ayrıksı yapıda saklanan verileri ifade eder.³¹⁶ Dijital sinyaller, analog sinyallerin aksine sabit ve belirli bir değere sahiptir. Bu değer genellikle sıfırlar ve birler ile temsil edilir.³¹⁷ Analog sinyaller, dijital sinyallerden sürekli bir akış halinde olmaları yönünden ayrılmaktadır.³¹⁸ Analog sinyalleri işleyen elektronik cihazlar analog cihaz, dijital sinyalleri işleyen elektronik cihazlar dijital cihaz

³⁰⁸ Demircan, **a.g.e.**, s. 9.

³⁰⁹ Dülger, **Bilişim...**, s. 65; Demircan, **a.g.e.**, s. 9.

³¹⁰ Öztürk / Ünver / Shahed / Ziyadov / Tekelioğlu / Korkusuz / Sonay Evik / Tınç, **a.g.e.**, s. 538-539.

³¹¹ Bkz. Dülger, **Bilişim...**, s. 668; Başlar, **Elektronik Delil...**, s. 1660.

³¹² Değirmenci, **a.g.e.**, s. 61; Turinay, **a.g.e.**, s. 31.

³¹³ YETİM Servet, Ceza Muhakemesi Hukuku Kapsamında Sosyal Medyadan Elektronik Delil Toplama ve Değerlendirme (Facebook Örneği), Seçkin, Ankara, 2016, s. 95.

³¹⁴ Arslan, **Dijital...**, s. 256.

³¹⁵ Gere, **a.g.e.**, s. 15.

³¹⁶ Gere, **a.g.e.**, s. 15.

³¹⁷ KERR Orin Samuel, "Digital Evidence and the New Criminal Procedure", Columbia Law Review, C. 105, S. 1, 2005, s. 284.

³¹⁸ Arslan, **Dijital...**, s. 256.

denilmektedir.³¹⁹ Analog sinyaller, analog cihazlar tarafından herhangi bir ek işleme ihtiyaç duyulmaksızın olduğu gibi işlenebilir ve kaydedilebilir. Bu sayede analog cihazlarda depolanan sinyallerin beş duyu organı vasıtasıyla algılanabilmesi mümkündür. Bu duruma örnek, analog fotoğraf makinelerinin üzerine yazdığı film şeritleridir. Fotoğraf makinesi içerisinden film şeridi çıkarıldığında, film şeridinin üzerinden çekilen resim çıplak gözle dahi seçilebilmektedir. Buna karşın dijital sinyallerin beş duyu organıyla algılanabilmesi mümkün değildir ve ancak sayısal hale çevrilerek işlenip saklanabilir.³²⁰ Bilgisayarlarda işlenen ve saklanan veriler de ikilik sistemdeki dijital verilerdir.³²¹ Ancak modern bilgisayarlar, bayt olarak isimlendirilen sekiz bitlik gruplar üzerinden işlem yapabilmektedir.³²²

Mevzuatta dijital delil veya elektronik delil kavramlarına dair doğrudan bir tanımlamaya yer verilmemiştir.³²³ Öğretide; elektronik delil, “*elektronik cihazlar üzerinde saklanabilen ya da bu cihazlar aracılığıyla iletilebilen ve muhakeme bakımından değer taşıyan bilgi ve veriler*” olarak tanımlanmaktadır.³²⁴ Elektronik deliller tanımlanırken, elektronik cihazlar üzerinde saklanabilme veya bu cihazlar vasıtasıyla iletilebilme nitelikleri ile ceza muhakemesi bakımından değer taşımaları³²⁵ üzerinde durulmaktadır.³²⁶ Bu şartları sağlayan veriler, ceza muhakemesi bakımından elektronik delil olarak kabul edilebilecektir. Elektronik cihazlar üzerinde bulunma ile bu cihazlar vasıtasıyla iletilebilme, elektronik delile özelliğini verir.³²⁷ Elektronik ortamda saklanan her türlü veri değil, muhakeme konusu somut olayla ilgili olan veriler tanımın kapsamı altındadır.³²⁸ Elektronik delillerin kapsamına dijital delillerin

³¹⁹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 261.

³²⁰ Arslan, **Dijital...**, s. 256.

³²¹ Gere, **a.g.e.**, s. 15.

³²² GARFINKEL Simson L., “Digital Forensics”, American Scientist Dergisi, C. 101, S. 5, 2013, s. 371.

³²³ BİLGİÇ Seçil, “Digital Evidence Collection in Turkey”, Editör: FRANSSEN Vanessa / TOSZA Stanisław, The Cambridge Handbook of Digital Evidence in Criminal Investigations, Cambridge University Press, Cambridge, 2025, s. 512

³²⁴ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 261.

³²⁵ “İspat aracı olan delilin değerlendirilmesinde, ceza muhakemesi hukukunda bir delil için öngörülen nitelikleri taşıyıp taşımadığı nazara alınıp, genel olarak; somut olayın özellikleri, yüklenen suçun işleniş biçimi, dosyadaki diğer deliller gibi hususlar gözetilip, özel olarak da; delilin temsil ettiği olayın niteliği, ele geçiriliş yeri, şekli ve zamanı, bu delilin sair karakteristik özellikleri gibi hususlar göz önünde bulundurulmalıdır.” Yargıtay 9. CD., E. 2013/9110, K. 2013/12351, K.T. 09.10.2013, Lexpera.

³²⁶ Keser Berber, **a.g.e.**, s. 46; Özocak, s. 114; Değirmenci, s. 127.

³²⁷ “Dijital delillerin yapısı gereği manipülasyona açık olduğu bilinmektedir. Diğer delil türlerine göre özellik arz eden bazı yönleri olmakla birlikte...” Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2013/9110, K. 2013/12351, K.T. 09.10.2013, Lexpera.

³²⁸ SARSIKOĞLU Şenel, “Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat Hukuku Açısından Elektronik Delil (E-Delil) Kavramı”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C. 6, S. 22, 2015, s. 439.

yanı sıra analog deliller de dahildir.³²⁹ Bu açıklamalar ışığında, elektronik delil kavramı içerisine analog ve dijital delil kavramları dahildir. Dolayısıyla elektronik delil kavramı dijital delil kavramını kapsar niteliktedir.

Dijital deliller, *“adli bilişimle ilgili bir çalışma esnasında, bilişim sistemleri (bilgisayarlar, mobil telefon, dijital fotoğraf makineleri, dijital videolar, dijital faks makineleri vb.) ve bu kapsamdaki depolama aygıtları üzerinden elde edilen”* deliller olarak tanımlanmaktadır.³³⁰ Bir başka tanıma göre ise elektronik cihazlarda depolanan ya da bu cihazlar aracılığıyla aktarılan verilerin tamamı dijital delildir.³³¹ Bu kapsamda değerlendirildiğinde, dijital deliller bilişim sistemleri tarafından oluşturulan ve depolanan verilerdir. Dolayısıyla bir verinin dijital delil olarak kabul edilebilmesi için bilişim sistemi kullanılarak saklanabilmesi gerekmektedir. Bir bilişim sistemi üzerinde yüksek miktarda veri bulunur. Ancak sistem üzerinde yer alan verilerin tamamı dijital delil niteliğinde değildir. Bir verinin ceza muhakemesi bakımından delil değeri taşıyabilmesi için içeriğinin muhakeme faaliyet ile çözülmesi amaçlanan maddi sorun ile bağlantılı olması gerektirir. Zira ancak bu veriler dijital delil niteliğine sahip olacaktır.³³² Elektronik delillerin içerisinde yer alan analog deliller bu çalışma kapsamına alınmadığından çalışma genelinde kullanılması tercih edilen terim dijital delildir. Anayasa Mahkemesi³³³ ve Yargıtay³³⁴ tarafından da dijital delil kavramı kullanılmaktadır. Bu kapsamda dijital delil, bilişim sistemleri ve bunlar üzerinden kullanılan depolama araçlarından edinilen verilerdir. Dijital deliller, isnada konu olayı gösteren ses ya da görüntü kayıtları gibi doğrudan veya olaya dolaylı yoldan açıklık getiren izler şeklinde bulunabilir.³³⁵

³²⁹ MASON Stephen. “Bilişim Hukukunda Delillerin Toplanması”, Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı, C. 2, Ankara, 2008, s. 172-173.

³³⁰ HENKOĞLU Türkay, Adli Bilişim, 2. Baskı, Pusula, İstanbul, 2014, s. 5.

³³¹ GÜL Ahmet, “Elektronik Delillerin Değerlendirilmesi ve Kabul Edilebilirliği-İyi Uygulama Örnekleri ve Karşılaşılan Zorluklar”, <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/552/dosya/elektronik-delillerin-degerlendirilmesi-yargitay-uygulamaları-ahmet-gul28-06-202113-48.pdf> (Erişim Tarihi: 17.02.2025).

³³² Değirmenci, **a.g.e.**, s. 31; Dijital delilin delil kabul edilmesi, medeni hukuktaki tüzel kişilere kişiliğin hukuk tarafından verilmesine benzetilmiş ve dijital delillere de orijinallik vasfının hukuk tarafından verildiği ifade edilmiştir. Bkz. GÖKSU Mustafa, Hukuk Yargılamasında Elektronik Delil, Adalet, Ankara, 2011, s. 7-8.

³³³ AYM, Sencer Başat ve Diğerleri Kararı, B. No: 2013/7800, K.T. 18.06.2014, §26.

³³⁴ Yargıtay CGK., E. 2021/99, K. 2022/713, K.T. 15.11.2022, Lexpera; Yargıtay CGK., E. 2016/544, K. 2020/127, K.T. 25.02.2020, Lexpera.

³³⁵ Arslan, **Dijital...**, s. 255.

B. Dijital Delillere İlişkin Temel İlkeler

Ceza muhakemesi hukukunda deliller ile ilişkili temel bazı ilkeler daha önce ele alınmıştır. Bu kısımda bütün ilkelere yer verilmemiş, ilkeler dijital delillerle doğrudan veya dolaylı olarak ilişkilendirilebilecek nitelikleri gözetilerek ele alınmıştır. Dijital deliller, delil niteliklerini delil serbestisi ilkesi ile³³⁶ kazandıklarından, öncelikle delil serbestisi ilkesine değinilecektir. Akabinde mahkemece deliller arasında yer alan dijital delillerin elde edilmesine imkân sağlayabilecek resen araştırma ilkesinden bahsedilecektir. Son olarak ise doğrudan doğrualık ilkesi, dijital deliller bağlamında değerlendirilecektir.

Ceza muhakemesinde delil serbestisi ilkesinin kabul edildiği, bu kapsamda belirli hususların ispatı için önceden tespit edilen birtakım delillerin varlığının gerekmediği ancak bu durumun sınırını delil yasakları ile delillerin taşınması gereken özelliklerin teşkil ettiği ifade edilmişti. Bu kapsamda dijital deliller, ceza muhakemesinde delil serbestisi ilkesi uyarına delil olarak değerlendirilir.³³⁷ Dolayısıyla delil serbestisinin sınırını oluşturan delillerin taşınması gereken özellikleri, dijital delillerin de taşınması gerekmektedir.

Resen araştırma ilkesi bağlamında, CMK m. 134'te düzenlenen ve daha sonra ele alınacak dijital delil elde etme yöntemlerinden olan bilişim sistemlerinde arama tedbiri bağlamında bir uyumsuzluğa dikkate çekilmesi gerekmektedir. Resen araştırma ilkesi uyarınca maddi gerçeği araştırın hâkim, kovuşturma evresinde delil araştırması yapabilmektedir. Ancak dijital delil elde edilmesi bakımından sıklıkla başvurulmuş hükümlerden CMK m. 134, yalnızca soruşturma evresinde başvurulabilecek bir tedbir şeklinde düzenlenmiştir.³³⁸ Bu kapsamda resen araştırma ilkesine dijital deliller bağlamında getirilen bir sınırlamadan söz edilebilir. Ancak getirilen bu sınırlama, ceza muhakemesinin maddi gerçeği bulma gayesine uygun düşmemektedir.

Bilişim sistemlerinde arama ve elkoymanın tedbirine yalnızca soruşturma evresinde başvurulabilmesine karşın gizlilik esaslı yürütülmesi gereken iletişimin

³³⁶ Dülger, **Bilişim...**, s. 668.

³³⁷ Arslan, **Dijital...**, s. 257; Dülger, **Bilişim...**, s. 668.

³³⁸ CMK m. 134/1 “Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada...”

tespiti tedbirine kovuşturma evresinde de başvurulabileceği düzenlenmiştir.³³⁹ Bu düzenleme kovuşturma evresinde de dijital delil elde edilebileceğini göstermektedir. Ayrıca iddia veya savunma makamı tarafından da mahkemeye kovuşturma evresinde dijital delil sunulabilir.

Geleneksel delillerden, bitlerden oluşan soyut yapısı nedeniyle ayrılan dijital deliller bağlamında hâkimin dijital delil gibi teknik bilgi gerektiren konularda bilirkişi incelemesine başvurması gerekir.³⁴⁰ Dijital delillerin teknik ve uzmanlık gerektiren yapısının, doğrudan doğruyalık ilkesi çerçevesinde hâkimin delillerle doğrudan temas etmesini engellemesine müsaade edilmemelidir. Bu doğrultuda bilirkişinin duruşmaya gelmesi, duruşmada bizzat dinlenilmesi ve raporunun tartışmaya açılması gerekir.³⁴¹ Dijital deliller bağlamında duruşmada delilin bilirkişi vasıtasıyla ortaya konması ve tartışma faaliyeti sonucunda doğrudan doğruyalık ilkesi bakımından meydana gelen eksikliklerin giderilmesi mümkün olabilecektir.³⁴²

C. Dijital Delillerin Özellikleri

Ceza muhakemesinde delil serbestisi ilkesinin kabul edildiği, delillerin delil serbestisi çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği, ancak bunun sınırsız bir serbesti sunmadığı zira delillerin birtakım özellikleri haiz ispat vasıtaları oldukları, bu özelliklerden yoksun ispat vasıtalarının ise delil niteliğinde değerlendirilemeyeceği ifade edilmişti. Delil niteliğine sahiplik iddiasındaki bir ispat vasıtasının taşıması gereken özellikler “temsil edicilik”, “güvenilirlik ve denetlenebilirlik”, “müştereklik”, “akılcılık”, “erişilebilirlik” ve “hukuk uygun şekilde elde edilme” şeklinde sıralanmıştı.

Dijital delillerin de bu özellikleri taşıması gerekmektedir.³⁴³ Ancak bu genel belirlemenin ardından belirtmek gerekir ki geleneksel delillerin aksine soyut bir yapıya sahip dijital deliller bakımından bu özellikler, geleneksel delillerdeki haliyle

³³⁹ CMK m. 135/1 “Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada...”

³⁴⁰ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 403.

³⁴¹ Öztürk / Tezcan / Erdem / Erden Tütüncü / Seyhan / Altınok Çalışkan / Alan / Sırma Gezer / Saygılar Kırı / Özaydın / Tok / Güzel / Köker, **a.g.e.**, s. 429.

³⁴² Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 792; Birtok, **AİHM...**, s. 476;

³⁴³ BAŞLAR Yusuf, Ceza Yargılamasında Elektronik Delil, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 96; Gürel / Mengilli, **a.g.e.**, s. 83; Topal Gizlenci, **a.g.e.**, s. 312.

bulunmayabilir. Zira dijital deliller, geleneksel delillerden farklı şekilde beş duyu organıyla algılanabilen somut bir yapıda değil, manyetik alanlarda kodlanan bitler halindedir.³⁴⁴

1. Temsil Edicilik

Ceza muhakemesinde bir ispat vasıtasının delil niteliğini haiz kabul edilmesi için bu vasıtanın temsil edicilik vasfını taşıması, bu kapsamda temsil edici bir delilden söz edilebilmesi için delilin algılanabilmesi gerektiği daha önce ifade edilmiştir. Bu özellik, delilin somut ve dolayısıyla beş duyu organıyla algılanabilir yapıda bulunması gerekliliği şeklinde açıklanmaktadır.³⁴⁵ Belirtmek gerekir ki, çalışmanın konusunu teşkil eden dijital deliller, somut yapıda bulunan geleneksel delillerden farklı olarak, somut bir donanımın içinde soyut bir yapıda bulunmaktadır.³⁴⁶ Dijital delili üzerinde barındıran donanım, delilin kendisi değil yalnızca taşıyıcısıdır. Delilin beş duyu organı ile algılanabilmesi gerekliliği, öğretide delilin gerçekçi olması başlığı altında da ele alınmaktadır.³⁴⁷ Dijital deliller bu kapsamda değerlendirildiğinde, beş duyu ile algılanabilir somut bir delilin varlığından söz edilemeyecektir.³⁴⁸

Soyut yapıdaki dijital delil, bilişim sistemleri aracılığıyla beş duyu ile algılanabilir hale getirilecektir. Böylelikle, delillerin temsil edicilik özelliği dijital deliller bakımından da aranabilir hale gelir. Dijital delilin temsil edicilik vasfını taşıması kısmen veya tamamen görülebilir. Zira dijital delil olayın doğrudan bir parçasını yahut yalnızca bir kısmını temsil edebilmektedir. Ancak maddi olayla hiçbir alakası bulunmayan, maddi olayı hiçbir şekilde temsil etmeyen dijital veriler, dijital deliller bakımından da aranan temsil edicilik vasfını taşımadıklarından dijital delil niteliğini haiz kabul edilemeyecektir.³⁴⁹

³⁴⁴ Dülger, **Bilişim...**, s. 669.

³⁴⁵ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 258.

³⁴⁶ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 132; Dülger, **Bilişim...**, s. 669.

³⁴⁷ Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 201; Topal Gizlenci, **a.g.e.**, s. 27.

³⁴⁸ Özen / Özocak, **a.g.e.**, s. 59; Dijital delillerin soyut yapıda bulunduğu dair tespit, Yargıtay tarafından atıf yapılarak kabul edilmiştir. Bkz. Yargıtay CGK., E. 2017/956, K. 2017/370, K.T. 26.09.2017, Lexpera.

³⁴⁹ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 114.

2. Güvenilirlik ve Denetlenebilirlik

Geleneksel deliller gibi dijital deliller bakımından da güvenilir bir delilden söz edilebilmesi için delilin sonradan üretilmemiş veya değiştirilmemiş olması gerekir. Bu kapsamda güvenilir ve denetlenebilir bir dijital delilden ancak “*orijinal*” ispat vasıtasının elde edilmesi halinde söz edilebileceği daha önce ifade edilmiştir. Geleneksel deliller bakımından aranan delilin aslının elde edilmesi ve buna dayanılması gerekliliği,³⁵⁰ dijital deliller bakımından da geçerlidir. Buna ilaveten dijital delilin güvenilirliğinin ve denetlenebilirliğinin sağlanabilmesi için fark edilmesi, algılanabilmesi gerekir.³⁵¹ Zira ancak algılanabilmesi mümkün halde bulunan bir dijital delilin güvenilirliği incelenebilir ve denetlenebilir.

Delilin güvenilirliğinin değerlendirilmesi hâkim tarafından gerçekleştirilecek bir faaliyettir.³⁵² Zira hâkim hükmünü üzerine bina edeceği delilleri özenle incelemelidir. Dijital deliller bağlamında güvenilirliğin sağlanmadığına dair uygulamada pek çok sorun ve tartışma mevcuttur. Bu kapsamda öncelikle belirtmek gerekir ki dijital delilin güvenilirliğinin sağlanması zorunluluğu yalnızca CMK m. 134 uyarınca gerçekleştirilen bilişim sistemleri üzerinde arama ve elkoyma tedbirinin uygulanması sırasında geçerli değildir. Birçok farklı şekilde elde edilebilen dijital delilin, elde edilmiş yöntemine uygun şekilde güvenilirliğinin sağlanması gerekir. Bu kapsamda temel hak ve özgürlükler üzerinde meydana getirdiği ağır müdahaleye rağmen uygulamada sıklıkla başvuru; sorunlu bir uygulamaya sahip CMK m. 134 çerçevesinde³⁵³ dijital delillerin elde edilme süreçleri, karşılaşılan sorunlar ve bu süreçte delilin güvenilirliğinin nasıl sağlanabileceği çalışmanın devamında ayrı bir başlık altında ele alınmıştır.

³⁵⁰ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 116.

³⁵¹ Topal Gizlenci, **a.g.e.**, s. 27.

³⁵² Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 258.

³⁵³ “Ancak şu ana kadarki uygulamada, bazı istisnalar dışında, buna hemen hemen hiç uyulmadığı, yalnızca “kanun maddesi tekrar edilerek” talepte bulunulduğu ve karar verildiği görülmektedir. Dolayısıyla verilen kararların büyük çoğunluğu hukuka aykırıdır. Beklentim CMK’nın 134. maddesinde değişiklik yapılması ve bu değişikliktir sonra, artık bu konuda hassasiyet gösterilmesi ve hem taleplerin hem de kararların, kanunun şartlarını karşılar şekilde gerekçelendirilmesidir.” Bkz. Dülger, **Bilişim...**, s. 641.

Son olarak belirtmek gerekir ki, geleneksel deliller gibi dijital delillerin güvenilirliğinin denetlenmesi de hâkimin görevidir. Dijital delillerin denetlenebilmesi için ise hâkim süjelerin itirazlarını dikkate almalı, teknik ve uzmanlık bilgisi gerektiren konularda bilirkişiye başvurmalıdır. Bu kapsamda dijital delilin güvenilirliği; uzman incelemeleri sonucunda, hâkim tarafından tespit edilerek ortaya çıkar.³⁵⁴

3. Müstereklik

Geleneksel delillerde olduğu gibi dijital delillerin de müsterekliğinin sağlanması gerekir. Bu kapsamda dijital delillerin içeriklerinin mahkeme tarafından bilinmesi ile yetinilemez, yargılama makamı haricinde iddia ve savunma makamlarınca da bilinmesi gerekir. Mahkeme tarafından bilinen, ancak muhakemenin diğer süjelerinin bilgisine sunulmayan ve tartışılmasına imkân verilmeyen delillerin hükme esas alınamayacağı ifade edilmiştir.³⁵⁵ Bu kapsamda, hâkimin şahsi bilgisine dayanılması suretiyle de hüküm kurulamayacağına değinilmesi gerekir.³⁵⁶ Zira hâkimin dijital delillere dair şahsi bilgisine dayanması halinde çelişme ilkesi altında yer alan bilme hakkı ve tartışma hakkının kısıtlanması söz konusudur. Bu durumda mahkeme kanaatini, duruşmada değil duruşma dışında elde ettiği şahsi bilgisine dayanarak inşa etmektedir. Dolayısıyla mahkemenin sahip olduğu ancak taraflarca bilinmeyen özel ve teknik bilgiye dayanılması, delilin müsterekliğini engelleyecektir. Bu kapsamda, bilirkişiye başvurmak yerine kendi özel ve teknik bilgisini kullanan hâkim tarafından bilme ve tartışma hakkının kısıtlanmış olacağı sonucuna ulaşılır. Bunun önüne geçilebilmesi ve müsterek bir delilden söz edilebilmesi için, dijital deliller bakımından bilirkişi incelemesi yaptırılmalıdır. Zira dijital delil söz konusu olduğunda teknik ve uzmanlık bilgisine gerek vardır. Hâkim bu ihtiyaca cevap verebilecek nitelikleri taşısa dahi, iddia ve savunma makamları taşımadığı takdirde, delillerin müsterekliğinin sağlandığından söz edilemez. Dolayısıyla, delillerin müsterekliği gereğince dijital delil söz konusu olduğu durumda hâkimin bilirkişiye başvurması gerektiği ifade edilebilir. Dijital deliller bakımından bilirkişiye başvurulması dijital delillerin değerlendirilmesi başlığı altında ele alınmıştır. Dijital delilin sınırsız sayıda kopyalanabilir yapısının ise

³⁵⁴ ADIGÜZEL Bilal, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat Yasakları”, Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021, s. 74; Altay, **a.g.e.**, s. 25.

³⁵⁵ CMK m. 216 ve m. 217/1; Ünver, **Ceza Muhakemesinde...**, s. 119.

³⁵⁶ Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 202.

müştereklik bağlamında bir kolaylık sağladığı, zira bu sayede taraflara delilin orijinaliyle birebir bir kopyasının verilebileceği ifade edilmiştir.³⁵⁷

4. Akılcılık

Dijital delillerin de akla ve mantığa uygun, bilim tarafından kabul edilebilir olması gerekmektedir. Dijital deliller bağlamında akılcılık kendisini yine akla ve mantığa yatkın olma şeklinde gösterir. Akla yatkınlığa dair inceleme dijital deliller bağlamında hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından doğrudan yapılabileceği gibi bilirkişi vasıtasıyla dijital delilin incelenmesi sonrasında da yapılabilir. Bu kapsamda öncelikle dijital delilin elde edilme şeklinde uygun bir akla yatkınlık denetimi gerçekleştirilmelidir. Uzaylılar ile iletişime geçtiğini, bu iletişimin dijital kayıtlarını aldığını iddia eden müştekinin sunduğu deliller, akla yatkın bulunmayabilir. Dijital delillerin içeriğinin ise akla yatkın olup olmadığından söz edilebilmesi için öncelikle anlaşılabilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda çoğu durumda yapılması gereken, dijital delilin alanında uzman bir bilirkişi tarafından incelenmesinin sağlanması ve ortaya çıkan içerikle birlikte bilirkişi tarafından hazırlanan raporun bilimsel değerinin de denetlenerek akıl ve mantık süzgecinden geçirilmesidir.³⁵⁸

5. Erişilebilirlik

Delillerin erişilebilir halde bulunması, bu kapsamda elde edilebilmesi gerektiği zira elde edilemeyen bir ispat vasıtasının duruşmaya getirilemeyeceği ve tartışılmayacağı daha önce ifade edilmiştir. Deliller bakımından aranan bu şart, dijital deliller bakımından da geçerlidir. IP adresi bilgisi yahut bulut depolamada saklanan dijital veriler gibi dijital delillerin ülke sınırlarını aşan yapısı, erişilebilirlik noktasında zorluklara yol açmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan sorunların çözümünde ise adli yardımlaşmaya başvurulmaktadır. Adli yardımlaşma ayrı bir başlık altında ele alınacaktır. Ancak erişilebilirlik bahsi altında belirtmek gerekir ki; adli yardımlaşma neticesinde verinin aslına değil, verinin varlığına veya yokluğuna dair bilgiye ulaşılması halinde delilin erişilebilirliğinden söz edilemeyecektir. Örneğin, IP adresi bilgisi sorulduğu takdirde yahut bulut depolamadan bir dijital veri elde edilmesi

³⁵⁷ Başlar, *Ceza Yargılamasında Elektronik Delil*, s. 96.

³⁵⁸ Değirmenci, *a.g.e.*, s. 454.

istendiği takdirde, verilerin kendisinin gönderilmemesi halinde dijital verinin erişilebilirliği tam olarak sağlanmış kabul edilemeyecektir.

Bir bilişim sistemi üzerinden dijital delil toplanması istendiğinde, delil kaynağı niteliğindeki bilişim sistemi fiziken elde edilebilir. Bilişim sistemi elde edilmesine rağmen sistemdeki verilerin şifrelenmesi gibi nedenlerden dolayı verilere doğrudan erişim sağlanamayabilir. Bu verilere erişilebilmesi için birtakım başka işlemlerin yapılması, şifrelerin kırılması gerekecektir. Bu sayede veriler erişilebilir hale gelecek ve dijital delil niteliğindeki veriler tespit edilerek ayrıştırılabilecektir.

6. Hukuka Uygun Elde Edilme

Geleneksel deliller bakımından aranan hukuka uygun yollardan elde edilmiş olma şartı dijital deliller bağlamında da aranacaktır. Zira ceza muhakemesinde maddi gerçek, delil yasaklarına uygun hareket edilmesi suretiyle araştırılır. Bu kapsamda dijital delillerin elde edilmesi süreçlerinde ulaşılmak istenen delile dair kanuni düzenlemelere uygun hareket edilmesi gerekmektedir. Kanuni düzenlemenin öngördüğü şekil ve şartlara uyulmaksızın elde edilen dijital deliller ise hukuka aykırı delil niteliğindedir.³⁵⁹ Dijital delil elde etme yöntemlerinden olan bilişim sistemlerinde arama ve iletişimin denetlenmesi tedbirleri çalışmanın ikinci bölümünde ele alınmıştır. Bu kapsamda özellikle bilişim sisteminde arama koruma tedbirine başvurulduğu durumlarda, aramanın ve devamında elkoymanın düzenlenen şartlara tamamen uygun gerçekleştirilmesi gerekir. Bu kapsamda, tedbire başvurulması için aranacak şartlardan herhangi birinin eksikliği halinde elde edilen dijital deliller, hukuka aykırılığı mutlak delil yasağı kabul eden sistemimiz bakımından hükme esas alınamaz hale gelecektir.³⁶⁰

Delillerin hukuka uygun şekilde elde edilmesi şartı, mülga CMUK'nın aksine yalnızca hakim veya Cumhuriyet savcısı tarafından elde edilen deliller bakımından değil, delil her kim tarafından elde edilirse edilsin incelenmesi gereken bir özelliktir.³⁶¹

³⁵⁹ Öztürk / Tezcan / Erdem / Erden Tütüncü / Seyhan / Altınok Çalışkan / Alan / Sırma Gezer / Saygılar Kırıt / Özaydın / Tok / Güzel / Köker, **a.g.e.**, s. 135-136.

³⁶⁰ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 431; Adıgüzel, **a.g.e.**, s. 74

YAVUZ Emrehan, "Bilişim Sistemlerinde Arama, Kopyalama ve Elkoyma", Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2024.

³⁶¹ Öztürk / Tezcan / Erdem / Erden Tütüncü / Seyhan / Altınok Çalışkan / Alan / Sırma Gezer / Saygılar Kırıt / Özaydın / Tok / Güzel / Köker, **a.g.e.**, s. 120.

Dijital delilin başlıca elde edilme yöntemleri çalışmanın ilerleyen kısımlarında ele alınacaktır. Ancak bu bağlamda bilişim sistemlerinde arama ve elkoyma tedbirleri gibi yahut iletişimin denetlenmesi koruma tedbirleri vasıtasıyla elde edilmeyen dijital deliller bağlamında da delilin hangi vasıtalarda ne şekilde elde edildiğinin sorgulanması gerekmektedir. Bu kapsamda mağdur tarafından sunulan dijital delil niteliğindeki bir ispat vasıtasının da hukuka uygun elde edilip edilmediği değerlendirilmelidir.

Mağdur tarafından özellikle gizli kaydedilen ses kayıtları bakımından kayıtların delil niteliği tartışılmaktadır. Bu kapsamda Yargıtay tarafından belirli şartların sağlanması halinde, bu türden kayıtlar hukuk uygun kabul edilmektedir.³⁶² Bu kapsamda kişinin; bir daha delili elde etme olanağının bulunmaması, planlı yapmaması, sesi veya görüntüsü kaydedilen kişinin tuzağa düşürülmemesi, ani gelişen bir durumda başvurulması ve ilgili makama başvurulmasının mümkün olmaması gerekmektedir.³⁶³

D. Dijital Delilin Delil Sınıfları Arasındaki Yeri

Öğretide deliller belirli özelliklerine göre sınıflandırılmaktadır. Öğretide yapılan; özel nitelikte – genel nitelikte, doğrudan doğruya – dolaylı, kaynağı kişi-kaynağı nesne olan deliller ve beyan-belge-belirti şeklindeki ayrımlar daha önce ele alınmıştır.³⁶⁴ Bu sınıflandırmalar içerisinde dijital delilin yeri ele alınmadan önce dijital delilin öğretide ayrı bir delil türü olduğunun da ifade edildiği belirtilmelidir.³⁶⁵ Dijital deliller ile geleneksel deliller arasındaki fark, bitlere kodlanan dijital delilin yapısından kaynaklanmaktadır.³⁶⁶ Bu kapsamda dijital deliller, geleneksel delillere nazaran soyut yapısıyla farklı bir yapıda bulunan ancak mevcut delil sınıflandırmaları içerisinde değerlendirilebilecek delillerdir. Öğretide de dijital delillerin tamamen

³⁶² Yargıtay CGK, E. 2010/187, K. 2011/131, K.T. 21.6.2011, Lexpera.

³⁶³ “Kişinin kendisine karşı işlenmekte olan bir suçla ilgili olarak, bir daha kanıt elde etme olanağının bulunmadığı ve yetkili makamlara başvurma imkanının olmadığı ani gelişen durumlarda karşı tarafla yaptığı konuşmaları kayda alması halinin hukuka uygun olduğunun kabulü zorunludur. Aksi takdirde kanıtların kaybolması ve bir daha elde edilememesi söz konusudur.” Yargıtay CGK, E. 2010/187, K. 2011/131, K.T. 21.6.2011, Lexpera.

³⁶⁴ Toroslu / Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 205; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 123; Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 407.

³⁶⁵ Turinay, **a.g.e.**, s. 31.

³⁶⁶ Dülger, **Bilişim...**, s. 669.

belirti delili veya zaman zaman belge delili olarak da değerlendirilebileceği ifade edilmektedir.³⁶⁷

Dijital delil suçun maddi varlığını ortaya koyar şekilde genel nitelikte veya failini yahut gerçekleşme şeklini ortaya koyar şekilde, dolayısıyla özel nitelikte bulunabilir. Örneğin bilişim sistemleri kullanılarak gerçekleştirilen bir dolandırıcılık suçunda failin mağdurun hesabından yaptığı para transferine dair dijital kayıtlar genel nitelikte değerlendirilebilecekken, para transferi yapılan hesabın bağlı olduğu banka kartından para çekilirken ATM'nin güvenlik kamerasından kaydedilen görüntüler suçun failini ortaya koyabileceğinden özel nitelikte delil vasfında değerlendirilebilir.

Uyuşmazlık konusu olayı doğrudan doğruya veya dolaylı olarak ispat eden delillere dair yapılan ayırmada dijital delilin konumu da ortaya konmalıdır. Delillerin ispat ettiği hususa göre sınıflandırma yapan doğrudan doğruya deliller ile dolaylı deliller ayırımında³⁶⁸ ise dijital deliller gerek doğrudan doğruya delil gerekse dolaylı delil niteliğinde olabilir. Doğrudan doğruya dijital delillere örnek, isnada konu fiilin şüpheli veya sanık tarafından doğrudan doğruya gerçekleştirildiğini gösteren video kamera kayıtları yahut hesabın aidiyeti hususunda bir şüphe bulunmayan bir sosyal medya paylaşımı içerisindeki hakareti gösterir ekran resmi verilebilir.³⁶⁹

Bu kapsamda bir hırsızlık suçu ele alındığında, hırsızlık suçunu şüphelinin işlediğini doğrudan gösteren video kamera görüntüsü doğrudan doğruya delil, şüphelinin hırsızlığın gerçekleştirildiği yere doğru gittiğini gösteren video kamera görüntüsü ise dolaylı delildir. Bunun nedeni, şüphelinin hırsızlığın gerçekleştirildiği yere doğru gittiğini gösteren video kamera görüntüsü yalnızca şüphelinin o tarafa gittiğini ispat etmesidir. Fakat şüpheli tarafından hırsızlık suçunun işlendiğini tek başına ispat edememektedir.

Delillerin elde edildiği kaynağa göre yapılan sınıflandırmada kaynağı nesne olan deliller ile kaynağı kişi olan deliller ayırımıyla karşılaşılmaktadır. Dijital deliller bu

³⁶⁷ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 130.

³⁶⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 259.

³⁶⁹ Hırsızlık anının video kaydını içeren bir dijital delil doğrudan doğruya delil, bilgisayar korsanlarının arkalarında bıraktığı dijital izler ise dolaylı delil niteliğinde değerlendirilebilir. Bkz. Değirmenci, **a.g.e.**, s. 130.

ayrım bakımından “*kaynağı nesne olan deliller*” arasında yer alabileceği gibi “*kaynağı kişi olan deliller*” arasında da yer alabilir. Zira dijital delil, bazen kişiden doğrudan doğruya bir bilişim sistemi vasıtasıyla elde edilir. Bu duruma örnek olarak SEGBİS olarak isimlendirilen³⁷⁰ sistem vasıtasıyla dinlenen tanık yahut iletişimin denetlenmesi tedbiri aracılığıyla dinlenen sanık gösterilebilir. Bu kapsamda ulaşılan delillerin kaynağı nesne değil kişidir.

Delilin beyan, belge ve belirti şeklindeki sınıflandırılmasında, dijital delillerin hangi sınıf içerisinde yer aldığı hususunda öğretide çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu kapsamda dijital delilin herhangi bir sınıfa ait olup olmadığı ve hangi sınıf içerisinde değerlendirilebileceği ele alınacaktır. Bu ayrıma göre, öncelikle dijital delilin beyan, daha sonra belge ve belirti delilleri içerisinde yer alıp alamayacağı değerlendirilecektir.

Bilişim sistemlerinin beyan delili niteliğinde delillerin elde edilmesi amacıyla kullanılmasına, SEGBİS üzerinden gerçekleştirilen birtakım işlemlerde karşılaşılmaktadır. Sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı mevcut olup duruşmaya bizzat katılması esastır.³⁷¹ Ancak SEGBİS vasıtasıyla sanıktan, sanık duruşmaya bizzat katılmaksızın beyan delili elde edilebilmektedir. Bunun yanı sıra tanık beyanının da SEGBİS vasıtasıyla elde edilmesi mümkündür. SEGBİS’in kullanılmasına ilişkin hükümler Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik’te (SEGBİS Yönetmeliği)³⁷² yer almaktadır.³⁷³ SEGBİS aracılığıyla ses ve görüntü aynı anda ve karşılıklı aktarılır ve yalnızca aktarılmakla kalmaz, dijital formda saklanır.³⁷⁴ Ses ve görüntünün saklanması gerektiğine dair hüküm ise SEGBİS Yönetmeliği’nde, SEGBİS kullanarak yapılacak tüm ceza

³⁷⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 310.

³⁷¹ “*Kuşkusuz sanığın hazır bulunması sadece bir ödev değil, aynı zamanda bir haktır.*” CGK., E. 2008/148 K. 2008/169 T. 10.6.2008; “*Genel kural sanığın duruşmada hazır bulundurulmasıdır. Bu hak ciddi nedenlere dayalı olarak mahkeme kararı ile sınırlandırılabilir.*” Yargıtay CGK., E. 2018/429, K. 2019/33, K.T. 22.01.2019, Lexpera.

³⁷² RG. 20.09.2011-28060.

³⁷³ SEGBİS doğrudan doğrualık ve çelişme ilkeleri bakımından tartışmalı olan istinabenin alternatifi olabilir. Bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 312. Ancak sanığın duruşmaya katılma hakkının SEGBİS ile de sınırlandırıldığı ve gerek çelişme gerekse doğrudan doğrualık ilkeleri bakımından tam bir teminat sağlanmadığı gözetilerek SEGBİS’in kategorik ve ezbere uygulanmasından kaçınılması gerekir. Bkz. Emrah Yayla Başvurusu, AYM, 2017/38732 B. No:6/2/2020, § 71,82.

³⁷⁴ SEGBİS Yönetmeliği m. 4/1: “*Görüntü ile sesin aynı anda güvenli bir şekilde iletilmesi ve kaydedilebilmesi gerekir.*”.

muhakemesi işlemlerinin kaydedilmesi gerektiği şeklinde yer alır.³⁷⁵ Bu kapsamda elde edilen ve UYAP sisteminde tutulan verilerin delil olarak kabul edilebileceği hüküm altına alınmış, bu tür dijital kayıtların ceza yargılamasında delil niteliği taşıdığı ortaya konmuştur.³⁷⁶ SEGBİS kullanılarak elde edilen beyan delilleri, dijital delil niteliğini de haizdir.

SEGBİS kullanılarak dinlenen kimselerden elde edilen beyanlarının daha sonra yazılı tutanak haline getirilmesi gerekmektedir.³⁷⁷ Taraflara UYAP sistemi üzerinde kaydedilen dijital SEGBİS kayıtlarının değil, kayıtların yazılı tutanağa dönüştürülmüş hallerinin verileceği düzenlenmiştir.³⁷⁸ Dijital delillerde delilin orijinali, dijital veridir ve bu kapsamda elde edilen dijital kayıtların klon kopyaları yerine yazılı tutanakların verilmesi, çelişme ve silahların eşitliği bağlamında sakıncalı bir uygulama olacaktır.³⁷⁹ Ancak tarafların kayıtları izlemeyi talep etmesi halinde, taraflarca kayıtların ilgili makamın gözetiminde izlenebilmesi mümkündür.³⁸⁰

SEGBİS Yönetmeliği m. 9 uyarınca, SEGBİS'in kullanılabilir olduğu durumlarda, işlemlerin kayıt altına alınması gerektiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda sanığın sorgusunun veya şüpheli tarafından verilen ifadenin bilişim sistemleri vasıtasıyla kaydedilebilmesi mümkündür. Kaydedilen bu ifadeler, dijital yapıda depolandığı takdirde dijital delil niteliğini haiz kabul edilebilir. Zira bir bilişim sistemi vasıtasıyla beyan elde edilmekte, arayüzün arkasındaki sıfır ve birler aracılığıyla bu beyan mahkeme salonuna taşınmaktadır. Bu kapsamda kaydedilen beyanların güvenilirliğinin sağlanması gerekir. Güvenilirliği sağlanan dijital nitelikte depolanan beyan delilleri, yerine kaydedildiği tutanaklar ile eşdeğerde olacaktır.³⁸¹ Ancak SEGBİS vasıtasıyla elde edilen beyan delilleri, dijital delilin genellikle elde edilmesi aşamalarında gündeme gelen güvenilirlik gibi tartışmalardan ari kalmaktadır. Belirtmek gerekir ki; taraflara yalnızca yazılı tutanak şeklinde iletilen, ancak delilin

³⁷⁵ SEGBİS Yönetmeliği m. 9/1.

³⁷⁶ Yargıtay CGK, E. 2011/5-231, K. 2011/262, K.T. 13.12.2011, yargitay.gov.tr.

³⁷⁷ SEGBİS Yönetmeliği m. 7.

³⁷⁸ SEGBİS Yönetmeliği m. 8.

³⁷⁹ AYM, Yankı Bağcıoğlu ve Diğerleri Başvurusu, Başvuru Numarası: 2014/253, K.T. 09/01/2015, §55. *“dijital verilerin imajlarının verilmesine ilişkin taleplerin kabul edilmemesi, ... savunma hakkının kısıtlanması niteliğinde olduğu...”*.

³⁸⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 311.

³⁸¹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 275.

aslıının dijital formatta bulunduğu bu tür durumlarda, güvenilirlik elde edilen kaydın yazıya geçirilmesi bakımından denetlenebilir.

Bir diğer tür olarak belge delilleri nesneler üzerinden elde edilir. Somut olayın kaydedildiği ve taşındığı nesne kaydedilen verinin türüne göre çeşitlilik gösterebilir. Bu kapsamda delilin nesne üzerine yazı ile aktarılmasının zorunlu olmadığı ifade edilmişti.³⁸² Ses ve görüntülerin de elektronik cihazlar üzerinde kaydedilmesi mümkündür. Dolayısıyla olayın nesne üzerine yazıyla aktarıldığı takdirde yazılı belge, ses veya görüntünün kaydedildiği durumlarda ise depolanan nesne belge delilinin taşıyıcısıdır.³⁸³

Dijital delillerin beyan, belge veya belirti delilleri arasındaki yerine dair öğretide çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşler ses ve/veya görüntü kayıtları içeren dijital delillerde olduğu gibi delilin içeriğine göre de çeşitlilik arz etmektedir. Ancak burada dijital delilin, başlı başına yeni bir delil türü olmadığını³⁸⁴; beyan, belge ve belirti veya doğrudan doğruya, dolaylı şeklinde yapılan sınıflandırmalar içerisinde kendine yer bulabileceğini belirtmek gerekir. Bir görüşe göre dijital delil belge veya belirti delili olabilir.³⁸⁵ Her dijital delilin kendi yapısı, özellikleri ve içeriği bakımından ayrı ayrı değerlendirme yapılması gerekmektedir. Söz gelimi eğer dijital bir ses veya görüntü kaydından söz ediliyorsa dijital bir belirti delilinden söz edilebilir. Ancak dijital deliller okunabilir bir yapıda ise o zaman belge delili olarak kabul edilmelidir.

Diğer bir görüşe göre ise dijital deliller, ceza muhakemesine konu olayın açıklığa kavuşturulmasına ancak dolaylı şekilde katkı sağlayabileceği için belirti delili niteliğinde kabul edilmelidir.³⁸⁶ Dijital delilin içeriğinin değiştirilebilmesini kolaylığı ve yapılan bu değişikliğin daha sonra anlaşılmasının güçlüğü nedeniyle yalnızca dijital delile dayanılarak mahkûmiyete karar verilemeyecek olması bu görüşe gerekçe gösterilmiştir. Bu kapsamda dijital deliller, genellikle olaya bizzat şahit olmuş tanık beyanının aksine doğrudan doğruya maddi sorunun çözümüne dair bilgi sunmaya muktedir değildir. Ancak doğrudan doğruya delil niteliği taşıyabilecek, isnada konu

³⁸² Değirmenci, **a.g.e.**, s. 124; Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 432.

³⁸³ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 312.

³⁸⁴ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 130.

³⁸⁵ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 314; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 130.

³⁸⁶ Özbek, **Elektronik...**, s. 185-186.

olaya ışık tutabilecek nitelikteki ve/veya görüntü kayıtları şeklindeki dijital delillerden söz edilebilir. Bu kapsamda dijital delillerin bir bütün halinde belirti delilleri arasında değerlendirilmesi yerine dijital delilin özelinde değerlendirme yapılması daha yerine bir yaklaşım kabul edilebilir. Zira dijital delilin kategorik olarak belirti delili şeklinde sınıflandırılması, zaman içerisinde ortaya çıkabilecek yeni dijital deliller bakımından da sorun yaratabilir.

Belirtmek gerekir ki öğretide ses ve/veya görüntü kayıtlarını saklamaya elverişli taşınabilir bellek, CD, film şeridi, fotoğraf, kroki veya kaset gibi dijital veya analog suretle veri taşıyan araçların taşıdıkları delillerin belge delili olup olmadığı hususunda görüş birliği mevcut değildir.³⁸⁷ Bir görüşe göre bu araçların belge delili olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.³⁸⁸ Bu kayıtların da bir bakımdan yazılı açıklamalar ve bu kapsamda belge delili niteliğinde değerlendirilebileceği ifade edilmiştir.³⁸⁹ Diğer bir görüşe göre ise belge delilinin okunmasına ilişkin hükümden yola çıkılarak okumadan farklı şekillerde incelenmesi gereken ses ve/veya görüntü içeren delillerin keşfin konusunu teşkil eden yapay belirtidir.³⁹⁰ Ses ve/veya görüntü ihtiva eden kayıtların okuma suretiyle değil, izleme veya dinleme suretiyle incelenir. Bunların belge delili olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunan görüşe göre, CMK’da yer alan belge delilinin okunmasına dair hükümlerde³⁹¹ yer alan okunma ifadesinin sözlük anlamıyla değil, belgenin anlaşılabilmesi için dinleme ve izleme gerekiyorsa onları da kapsayacak şekilde anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir.³⁹²

Belge delillerinin elde edilmesi için soruşturma evresinde arama ve elkoyma koruma tedbirlerine başvurulabilir. Ancak kovuşturma evresinde, soruşturma evresinde elde edilen bu belgelerin duruşmada ortaya konması ve tartışmaya açılması

³⁸⁷ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 313, 357.

³⁸⁸ Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 432; Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar / Özaydın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 329

³⁸⁹ Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar/ Özaydın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 329. Aksi yönde bkz. ÖZBEK Veli Özer, “Elektronik Ortamda Saklı Bulunan Verilerin Ceza Muhakemesinde Delil Niteliği ve Değerlendirilmesi”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 59, S. 1-2, 2001, s. 185-189.

³⁹⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 313.

³⁹¹ CMK m. 214 ve 215.

³⁹² Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 433; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 125.

gerekir.³⁹³ Kanun koyucu CMK m. 214³⁹⁴ ve 215'te³⁹⁵ belge delillerinin duruşmada okunmasına dair hükümlere yer vermiştir. Bu hükümler gözetildiğinde, kanun koyucu tarafından belge delilinin mutlaka okunabilir bir içeriğe sahip olması gerektiği çıkarılabilir.³⁹⁶ Ancak bu dar yorum yapıldığı takdirde, görülerek veya işitilerek içerikleri hakkında bilgi edinilmesi mümkün deliller belge delili değil, keşfin konusu belirti delili olarak kabul edilecektir.³⁹⁷

Sağlamlığı ve güvenilirliği adli bilişim uzmanları tarafından tespit edilmiş ve sesi kaydedilen kimsenin özel hayatının gizliliği hakkının özüne müdahale teşkil etmeyen ses kayıtları belirti delili kabul edilebilir.³⁹⁸ Kişiler arasındaki aleni kabul edilemeyecek konuşmaların kişilerin rızası alınmaksızın dinlenerek kaydedilmesi ise TCK m. 133'te kendine yer bulan “*Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması*” suçuna vücut verecek, bu kapsamda hukuka aykırı delil niteliğinde değerlendirilebilecektir.³⁹⁹

Ses veya görüntü içeren delillerin ilgili olduğu olayı ispat etmeye tek başlarına yetip yetmeyeceği konusu tartışmalıdır. Öğretide bu delillerin tek başlarına ispat gücüne sahip olmadıkları, mutlaka diğer delillerle birlikte değerlendirilmeleri gerektiği ifade edilmiştir.⁴⁰⁰ Yargıtay tarafından ses bantlarının ispat gücünün tek başına zayıflığı tespit edilerek diğer delillerle desteklenmeksizin itibar edilemeyeceği ifade edilmiştir.⁴⁰¹ Ancak bu değerlendirme, delil serbestisi ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Ses veya görüntü içeren deliller hukuka uygun şekilde elde edildiği, incelenerek sağlamlığının teyit edildiği ve güvenilebilir hale geldiği durumlarda, bu delillerin diğer delillerle arasında herhangi bir fark

³⁹³ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 313.

³⁹⁴ “Bir açıklamayı ve görüşü içeren resmî belge ve diğer yazılar ve fennî muayene ve doktor raporlarının okunmasından sonra ...”

³⁹⁵ “Suç ortağının, tanığın veya bilirkişinin dinlenmesinden ve herhangi bir belgenin okunmasından sonra...”

³⁹⁶ Öztürk / Tezcan / Erdem / Erden Tütüncü / Seyhan / Altınok Çalışkan / Alan / Sırma Gezer / Saygılar Kırıt / Özaydın / Tok / Güzel / Köker, **a.g.e.**, s. 396.

³⁹⁷ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 313.

³⁹⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 313; Özbek, **Elektronik...**, s. 189.

³⁹⁹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 313.

⁴⁰⁰ Öztürk / Tezcan / Erdem / Erden Tütüncü / Seyhan / Altınok Çalışkan / Alan / Sırma Gezer / Saygılar Kırıt / Özaydın / Tok / Güzel / Köker, **a.g.e.**, s. 399.

⁴⁰¹ “Yukarıda değinildiği gibi, teyp bantları, kaydedilen sözlerin kime ait olduğunun şüpheye yer bırakmayacak şekilde saptanmasının teknik olarak mümkün bulunmaması nedeniyle tek başlarına delil değeri taşımazlar.” Yargıtay 13. HD, E. 1199/9505, K. 2000/1439, KT. 22.02.2000, Legalbank.

bulunmamaktadır.⁴⁰² Temel güvenceler sağlandığı takdirde ses ve görüntü ihtiva eden deliller, ispat gücü bakımından diğer delillerden ayrılmayacaktır.⁴⁰³ Ses ve görüntü içeren delillerin ispat gücü, diğer tüm delillerle aynı standartlar altında değerlendirilmeli, baştan dezavantajlı durumda görülmemelidir. Ancak manipülasyona daha açık olduğu bilinen bu tür delillere⁴⁰⁴ dayanılarak vicdani kanaat inşa edilmeden delillerin güvenilirliği ve sağlamlığı hususunda çok daha kapsamlı incelemeler yapılması suretiyle ortaya çıkabilecek tereddütler giderilmelidir.⁴⁰⁵

Belge delilinin, bozulduğu veya değiştirildiği gibi iddialar karşısında keşif veya bilirkişi incelemesinin konusu haline geleceği ifade edilmişti. Belge delilinin keşfe konu olduğu duruma, UYAP Doküman Editörü⁴⁰⁶ ile hazırlanmış dijital bir belge delilinde imza bulunmadığı iddiası karşısında hâkim tarafından yapılacak inceleme örnek verilebilir. Elektronik ortamda düzenlenmiş ve elektronik imza ile imzalanmış “.udf” dosya uzantısına sahip bir belgenin üzerinde imza bulunup bulunmadığını anlamak için bilirkişi incelemesi yapılmasına, teknik bilgi veya uzmanlığa gerek yoktur. Zira belge açıldığı takdirde, imza mevcut ise görülecektir. Böyle bir durum söz konusu olduğunda hâkim tarafından belge üzerinde inceleme yapılabilir. Böylece, belge dar anlamda keşfe konu olur. Bu iddia karşısında dijital belge delilinin hâkim tarafından incelenmesi, belge delilinin dar anlamda keşfe konu olması halidir. Ancak, belge delilinin duruşmada okunması faaliyeti keşif değil, belge delilinin okunması olarak nitelendirilebilir.⁴⁰⁷

⁴⁰² Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 313; YILDIZ Ali Kemal, “Ses ve/veya Görüntü Kayıtlarının İspat Fonksiyonu”, Ceza Hukuku Dergisi, C. 1, S. 2, 2006, s. 259-260.

⁴⁰³ AİHM, Khan/Birleşik Krallık, B. No: 34394/97, K.T. 28.01.2014, HUDOC; “Öğretide bazı yazarlar tarafından ifade edildiği ve Dairemizce de kabul edildiği üzere, 5271 sayılı CMK’nın ses ve görüntü kayıtlarına ayrı bir önem verdiği, teknolojik gelişmelere paralel olarak ses ve görüntü kayıtlarının da artık tek başına delil olarak değerlendirilmesi gerektiği, ses kayıtlarının kolayca tahrif edilmeye ve taklide müsait olması sebebiyle, sadece belirti delili sayılıp, tek başına mahkûmiyete esas teşkil edemeyeceğini kabul etmenin isabetsiz olacağı...” Yargıtay 5. CD., E. 2013/16791, K. 2014/516, K.T. 17.01.2014, Lexpera.

⁴⁰⁴ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 392.

⁴⁰⁵ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 313.

⁴⁰⁶ “UYAP (Ulusal Yargı Ağı Projesi) Bilişim Sistemi Doküman Editörü, Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı tarafından geliştirilen, belgeler oluşturmanıza yardım etmek üzere tasarlanmış UYAP Bilişim Sistemiyle entegre çalışabilen bir kelime işleme programıdır.” <https://uyap.gov.tr/Uyap-Editor-Yardim> (Erişim Tarihi: 18.12.2024)

⁴⁰⁷ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 314.

Belge delili güvenilirliğinin denetlenebilmesi için orijinal delilin elde edilmesi gerektiği, bu hususun Yargıtay tarafından da kabul edildiği ifade edilmişti.⁴⁰⁸ Ses ve/veya görüntü kaydı içeren dijital delillerin belge delili olduğunun kabul edilmesi halinde belge delillerinin asıllarının dosya kapsamına alınması gerekliliğine dair mevcut içtihat, ses ve/veya görüntü kaydı içeren deliller bakımından da uygulanabilir hale gelecektir. Bu kapsamdaki dijital delillerin belge delili niteliğini haiz kabul edilmeleri daha yerinde görülmektedir.

Ses ve/veya görüntü kaydı ihtiva eden delillerin, delil türleri arasında hangi delil türüne mensup bulunduğu dair öğretide görüş birliği sağlanamadığı ifade edilmiştir. Ses ve/veya görüntü kayıtları haricindeki belirti delillerinin genellikle sübut için yeterli olmadığı ifade edilmektedir.⁴⁰⁹ Bu nedenle belirti delillerinin, diğer delillerle desteklenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaç ise hâkimin hüküm verirken yenmesi gereken şüphenin akla ve mantığa yatkın⁴¹⁰ olmasından kaynaklanır.⁴¹¹ Diğer delillerle desteklenme ihtiyacı, belirti delillerinin diğer delillere kıyasla daha az önemli olduğu anlamına gelmez.⁴¹² Somut olaya ilişkin diğer delillerle birlikte değerlendirilmesiyle belirti delilleri, maddi sorunun çözümünde önemli bir rol oynar.⁴¹³

E. Dijital Delilin Elde Edilme Yöntemleri

Ceza muhakemesinde delillerin elde edilmesi veya toplanması şeklinde ifade edilen süreç maddi gerçeğe giden yolun aşamalarından bir tanesidir. Bu kapsamda delillerin elde edilmesi, ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşma amacı bakımından bir zorunluluktur. Delillerin elde edilmesi öğretide, *“hüküm verme yetkisine sahip makamın hükmünü verebilmesi için delillerin ulaşılabilir hale getirilmesi süreci”*

⁴⁰⁸ “Hükme dayanak yapılan bilirkişi raporunun da atıfta bulunduğu 17/12/2008 tarihli ön inceleme raporu ile eklerinin asılları veya onaylı örnekleri getirtilmeden onaysız fotokopileri ile yetinilmek suretiyle hüküm kurularak CMK’nın 209. maddesine aykırı davranılması...” Yargıtay 5. CD., E. 2012/2017, K. 2012/5045, K.T. 10.05.2012, Lexpera.

⁴⁰⁹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 317.

⁴¹⁰ Bu kapsamda bir örnek vermek gerekirse, sanık fiilin uzaylılar tarafından işlendiği iddiasında bulunuyorsa hâkim bu şüpheyi yenmekle uğraşmayacaktır.

⁴¹¹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 317.

⁴¹² Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 434; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 125.

⁴¹³ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 317; Alman hukukunda okuma dışı yollarla algılanan bu tür kayıtlar, belge delilleri bakımından yalnızca “okuma” işleminin esas alınması nedeniyle, suni belirti olarak keşif faaliyetinin konusu olarak değerlendirilmektedir. Bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 357.

olarak tanımlanmıştır.⁴¹⁴ Delil elde etme işleminin gerçekleştirileceği zaman soruşturma evresidir.⁴¹⁵ Buna karşın soruşturma evresinde, yalnızca şüphe sebeplerinden bahsedilebileceği, soruşturma evresinde elde edilen şüphe sebeplerinin, duruşmada delil niteliği kazanacağı ileri sürülmüştür.⁴¹⁶ Ancak soruşturma evresi esas itibarıyla delillerin toplanması gereken evre olduğundan ve kamu davasının, delillerin tamamını topladıktan sonra açılması gerektiğinden soruşturma evresinde delillerin taşınması gereken özellikleri haiz ispat vasıtalarının delil niteliğini kabul edilebilir.

CMK’da şüphelinin lehine ve aleyhine olan tüm delillerin⁴¹⁷ soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı tarafından toplanması esas alınmıştır.⁴¹⁸ Cumhuriyet savcısı, bir suçun işlendiğine dair izlenim edinebileceği bir hali ihbar veya başka bir şekilde öğrenmesi ile delil elde etmek amacıyla harekete geçecektir.⁴¹⁹ Elde edilmesi gereken delillerden dijital niteliği haiz delillerin de mevcut olması halinde, bunların da toplanması gerekmektedir. Soruşturma evresinin amacının, kovuşturma evresine hazırlanmak olduğu ifade edilmiştir.⁴²⁰ Kovuşturma evresi için delillerin toplanması suretiyle hazırlık yapılacaktır. Soruşturma evresinde delillerin süratle toplanması, maddi gerçeğe ulaşılabilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Süratle toplanma, kolaylıkla değiştirilebilen ve yok edilebilen dijital deliller bakımından ayrı bir önem taşımaktadır. Bilişim sistemlerinde arama ve elkoymanın düzenlendiği CMK m. 134’ün yalnızca soruşturma evresinde başvurulabilecek şekilde düzenlenmesi⁴²¹ de soruşturma evresini dijital delillerin elde edileceği zaman olarak öne çıkarmaktadır. Zira zaman içerisinde bu delillerin elde edilemez hale gelmeleri yahut elde edilmeleri için ihtiyaç duyulan tedbire başvurulamaması mümkündür. Tam ve usulüne uygun bir delil toplama süreci yürütülmesi, muhakemenin sağlıklı yürütülerek sonucunda maddi

⁴¹⁴ Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar / Özaydın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 334.

⁴¹⁵ Öztürk/ Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar/ Özaydın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 334; Köse, **a.g.e.**, s. 59;

⁴¹⁶ Yenisey / Nuhoglu, **a.g.e.**, s. 629.

⁴¹⁷ Köse, **a.g.e.**, s. 60.

⁴¹⁸ CMK m. 160/2’de bu durum, “*şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak*” şeklinde ifade edilmiştir.

⁴¹⁹ CMK m. 160/1: “*Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.*”.

⁴²⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 76.

⁴²¹ CMK m. 134’te tedbire başvurulabilecek zaman “*Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada*” ifadesiyle soruşturma evresi şeklinde düzenlenmiştir.

gerçeğe ulaşılabilmesi ve hukuki sorunun çözülebilmesi için şarttır. Bu kapsamda dijital delillerin de soruşturma evresinde toplanması esastır.

Soruşturma evresinin yanı sıra kovuşturma evresinde de dijital delil elde edilebilir. Ancak CMK’da dijital delillerin elde edilmesi bakımından soruşturma evresinin önceliklendirildiği söylenebilir.⁴²² Bu kapsamda dijital delil elde edilmesi için de harekete geçmesi beklenen birinci makam Cumhuriyet savcısıdır. Zira CMK m. 134’te düzenlenen bilişim sistemlerinde arama tedbiri de yalnızca soruşturma evresinde başvurulması mümkün bir tedbir olarak düzenlenmiştir. Tedbirin detaylarına çalışmanın ilerleyen kısımlarında değinilecektir.

Dijital delil, dijital niteliği itibarıyla geleneksel delillerden ayrılmaktadır. Dijital delilin tanımı dikkate alındığında bu delillerin yalnızca bilgisayarlar veya mobil telefonlar üzerinde arama ve elkoyma ile iletişimin denetlenmesi tedbiri uygulanması sonucunda elde edilen delillerden ibaret olmadığı görülmektedir. Dijital delil, elde etme yönteminden bağımsız, dijital delil niteliğine sahiptir. Dijital delile özelliğini, bilgilerin sıfır ve birlerin vücut verdiği bit dizileri şeklinde kodlanması vermektedir.⁴²³ Dijital delil elde etme yöntemleri arasında bilişim sistemlerinde arama öne çıkmaktadır. Ancak pek çok farklı şekilde dijital delil elde edilebilmesi mümkündür.

Dijital deliller, yalnızca suç şüphesi altındaki kişilerden, bu kişilere ait bilişim sistemleri üzerinden elde edilmezler. Mağdura ait bilişim sistemlerinden de dijital delil niteliğine sahip dijital veriler elde edilebilir. Bu duruma örnek olarak mağdurun mobil telefonuna gönderilen tehdit içerikli mesajları verilebilir.⁴²⁴ Bu başlık altında, uygulamada sıklıkla karşılaşılan dijital delil elde etme yöntemlerine değinilecektir.

⁴²² CMK m. 134’te yer alan bilişim sisteminde arama koruma tedbiri yalnızca soruşturma evresinde başvurulabilecek şekilde düzenlenmiştir. CMK m. 135’te yer alan iletişimin denetlenmesi koruma tedbirinin ise kovuşturma evresinde uygulanabilir şekilde düzenlenmesi eleştirilmiştir. Bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 508.

⁴²³ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 130; TAŞKAYA Sevim Sena, “Dijital Deliller ve Türk Hukukunda Bilişim Sistemlerinde Arama ve Elkoyma”, Editör: Pınar MEMİŞ KARTAL, Ceza Muhakemesinde Delil, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 133.

⁴²⁴ GOODISON Sean E. / DAVIS Robert C. / JACKSON Brian A., “Digital Evidence and the U.S. Criminal Justice System: Identifying Technology and Other Needs to More Effectively Acquire and Utilize Digital Evidence”, 2015, s. 7, <https://www.jstor.org/stable/10.7249/j.ctt15sk8v3.1> (Erişim Tarihi: 07.08.2024).

1. Bilişim Sistemlerinde Arama ve Elkoyma

Bilginin dijital olarak saklanabileceğinin keşfedilmesi, bilgiyi saklama ve aktarma ihtiyacı bakımından bir dönüm noktası olmuştur. Bu sayede bilgi, bildiğimiz ölçüde fiziksel varlığını yitirerek devre kartları üzerinde yer alan çipler üzerinde, bir vasıta olmaksızın görülemez, duyulamaz ve ulaşılamaz hale gelmiştir. Bilginin depolanması ve saklanması meydana gelen bu dijital değişim, bilgiyi saklama alışkanlıklarını da kökünden değiştirmiş, daha dijital merkezli hale getirmiştir. Bilgilerin dijital olarak depolanabilmesi ve saklanabilmesi sayesinde yüzlerce kilogram ağırlığına ulaşacak yazılı belgeler, bir yetişkinin cebine sığar hale gelmiştir. Bu gelişmeler maddi gerçeğe ulaşma amacı güden ceza muhakemesinin, bilişim sistemleri üzerinde arama ve elkoyma tedbirleri uygulayarak delil elde etmesini gerektirmektedir.⁴²⁵

Bir bilişim sistemi üzerinde aramanın çeşitli şekillerde yapılabileceği kabul edilmektedir. İncelenmek istenen bilişim sisteminde uçucu⁴²⁶ olarak tabir edilen veriler bulunuyorsa cihaz üzerinde yapılacak arama cihazın bulunduğu ortamda yapılabilir. Bu arama, mahalde arama olarak isimlendirilir. Buna karşın bilişim sistemi fiziksel şekilde elde edilmesine rağmen, sistemin veya verilerin şifrelenmesi gibi arama yapılması engellenebilir yahut kısıtlanabilir. Bu durumda sisteme el konularak laboratuvar ortamında detaylı incelemeye tabi tutulması gerekecektir. Bu kapsamda gerçekleştirilecek arama faaliyeti mahalden uzakta yapılan aramadır.⁴²⁷ Bu doğrultuda, 5271 Sayılı CMK m. 134 ile Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği m. 17 bilişim sistemleri üzerindeki gerçekleştirilecek mahalde ve mahalden uzakta aramayı düzenler.

Bilişim sistemine bizzat hiç ulaşılamaması da mümkündür. Bu durumda kolluk tarafından sisteme fiziksel bir temasta bulunulmaksızın ağ bağlantısı vasıtasıyla uzaktan arama gerçekleştirilebilmektedir.⁴²⁸ Bu kapsamda yapılan arama ise uzaktan

⁴²⁵ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 191.

⁴²⁶ Uçucu veriler “Çalışmakta olan bilgisayar sistemlerinde var olan ancak sistem kapandığında/elektrik kesildiğinde kaybolan, fiziksel olarak veri depolama biriminde kayıtlı kalmayan verilerdir.” ÖZBEK Murat, “Adli Bilişimde Delillerin Toplanması ve İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013 s. 42.

⁴²⁷ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 224.

⁴²⁸ Özen / Özocak, **a.g.e.**, s. 50; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 225.

arama şeklinde ifade edilir.⁴²⁹ Uzaktan aramada, şüpheliden habersiz şekilde bilişim sistemine girilmektedir.⁴³⁰ Bilişim sisteminin sahibinin yahut kullanıcısının, bilişim suçları söz konusu olduğunda yeterli bilgiye sahip olmadığı takdirde suçun işlendiğinin dahi farkına varamayabileceği ifade edilmiştir.⁴³¹ Bu durum uzaktan aramanın muhatabı şüpheli bakımından da geçerlidir. Şüpheli de derin bir bilişim sistemi bilgisi sahibi olmadığı takdirde, sistem üzerinde arama yapıldığının farkına varamayabilir. Ayrıca sisteme habersiz girilerek şüphelinin elde edilen veriler üzerindeki gözetim imkânı elinden alınmakta, elde edilecek delillerin güvenilirliğinin sağlanmasını güçleştirilmektedir.⁴³²

Arama konusunda son olarak bulutta aramadan bahsedilmelidir. Her ne kadar artık bilişim sistemleri içerisinde yer alan sabit diskler yüksek miktarlarda veri depolamayabilme imkânı tanısa dahi buna paralel şekilde artan kalite beklentisi⁴³³ ve veri depolama ihtiyacı alternatif çözümler üretmeyi gerekli kılmıştır. Bilgiyi dijital formatta depolayan teknolojiler yakın geçmişe kadar yüksek maliyetler ve yetersiz kapasite nedeniyle yalnızca gerçekten saklamaya değeceği düşünülen verilerin depolanmasında ve iş amacıyla kullanılmaktayken ilerleyen veri depolama ile bilgisayar teknolojileri ve internet altyapısındaki gelişim sayesinde bulut depolama sistemleri yaygınlaşmıştır. İnsanların veri saklama alışkanlıkları ise bu gelişmeler doğrultusunda değişmekte, bilişim sistemleri içerisinde yer alan sabit disklerin yerine bulut depolama teknolojileri daha çok tercih edilir hale gelmektedir.⁴³⁴ Bulut depolamanın yaygınlaşmasının hem bir sonucu hem de bir göstergesi, akıllı telefonların dahili bellek kapasitelerinin katlanarak artmayı bırakması, hatta azalmaya başlamasıdır.⁴³⁵ Bu kapsamda bulut bilişim sistemleri üzerinde arama yapılarak dijital delil elde edilebilecektir.⁴³⁶

⁴²⁹ Özen / Özocak, **a.g.e.**, s. 50; GÖKSOY Resul, “Ceza Muhakemesinde Dijital Delillerin Elde Edilmesi ve Güvenilirliğinin Sağlanması”, Seçkin, Ankara, 2019, s. 127; AKYOL YASTIKCI Fatma, “Ceza Muhakemesinde Delil Yasakları Bakımından Dijital Deliller”, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2024, s. 72.

⁴³⁰ Özen / Özocak, **a.g.e.**, s. 50.

⁴³¹ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 226; Önok, **a.g.e.**, s. 1235.

⁴³² Özen / Özocak, **a.g.e.**, s. 50.

⁴³³ Buna örnek olarak akıllı cep telefonlarından çekilen yüksek kaliteli fotoğraf ve videolar verilebilir.

⁴³⁴ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 237.

⁴³⁵ eeNews Europe, <https://www.eenewseurope.com/en/cellphone-memory-capacity-declines-as-online-storage-and-cloud-services-increase/>, (Erişim Tarihi: 22.01.2024).

⁴³⁶ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 141.

Bilgi çağı olarak da isimlendirilen günümüzde⁴³⁷ bilgi temel bir ekonomik değer haline gelmiştir.⁴³⁸ Bulut bilişim hizmetleri kullanıcılara genellikle bilgiyi elde etmeyi isteyen büyük teknoloji şirketleri tarafından sunulmaktadır. Bulut depolama hizmetlerine örnek olarak Apple tarafından sağlanan iCloud veya Google tarafından sağlanan Google Drive verilebilir. Bulut depolama hizmetleri sayesinde kullanıcılar, depoladıkları verilere, cihazda depolamaksızın bulut üzerinden doğrudan erişim sağlayabilmektedir. Bulut depolama, bulut bilişim altyapısının yanı sıra internet sayesinde mümkün hale gelmektedir. Bulut depolama sayesinde yüksek boyutlardaki veriler, kullanılan cihazın sabit depolaması dışında saklanmaktadır. Ancak burada ortaya çıkan bir diğer sorun, verilerin nerede depolandığının bilinmemesi yahut önemsenmemesidir. Birden çok bilişim sistemi bir araya geldiği için verilerin tamamının aynı bilişim sisteminde yer almaması da ihtimal dahilindedir.⁴³⁹ Ancak verilerin nerede depolandığı hukuki süreçlerde önem taşımaktadır.⁴⁴⁰ Bulut depolamanın faydaları arasında felaket anlarında veri kurtarma, düzenli yedekleme, merkezi yönetim imkânı, depolama maliyetlerinin azaltılması ve sanallaştırılmış kaynak kullanımı sayılabilir.⁴⁴¹ Ancak bulut depolamada veriler silindikten sonra kurtarılabilmesi çoğunlukla mümkün olmamaktadır.⁴⁴² Bulut depolamanın dijital deliller bağlamında en kayda değer özelliği ise verileri cihaz üzerinden değil bir başka bilişim sisteminde saklamasıdır. Bu sistemler üzerinde gerçekleştirilecek arama ise bulutta arama olarak nitelendirilir.⁴⁴³

2. Ekran Görüntüsü Alma

Ekran görüntüsü almak, görüntülenen ekranın resim formatında kaydedilmesi anlamına gelmektedir.⁴⁴⁴ Günümüzde internet üzerinden sahte ekran görüntüleri

⁴³⁷ BOZKURT Aras / HAMUTOĞLU Nazire Burçin / KABAN LİMAN Ayşegül / TAŞÇI Gülşah / AYKUL Mona, “Dijital Bilgi Çağı: Dijital Toplum, Dijital Dönüşüm, Dijital Eğitim ve Dijital Yeterlilikler”, Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, C. 7, S. 2, 2021, s. 36.

⁴³⁸ Bensghir, **a.g.e.**, s. 17.

⁴³⁹ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 237.

⁴⁴⁰ Henkoğlu, **a.g.e.**, s. 219.

⁴⁴¹ ALDIABAT Khaled/ RASHID Ameer Sardar Kwekha/ TALAFHA Hind/ KARAJEH Ahmad, “The Extent of Smartphones Users to Adopt the Use of Cloud Storage”, Journal of Computer Science, C. 14, S. 12, 2018, s. 1588-1589, DOI:10.3844/jcssp.2018.1588.1598 (Erişim Tarihi: 12.03.2025)

⁴⁴² Değirmenci, **a.g.e.**, s. 239.

⁴⁴³ Göksoy, **a.g.e.**, s. 127; Akyol Yastıkcı, **a.g.e.**, s. 72.

⁴⁴⁴ Ekran görüntüsü almak Cambridge Dictionary’de şu şekilde tanımlanmıştır: “*to make an image of what is shown on a computer screen so it can be copied or saved*”

hazırlamak çok daha kolay bir hale gelmiştir. Sahte WhatsApp yazışmaları veya sosyal medya gönderileri hazırlamaya yarayan çok sayıda internet sitesi bulunmaktadır. Bu web siteleri sayesinde gerçekmiş gibi görünen ekran görüntüleri üretilebilmektedir. Örneğin sahte WhatsApp ekran görüntüsü üretilirken; şebeke türü, cihazın pil yüzdesi, ekran görüntüsünün alındığı telefonun işletim sistemi (iOS/Android) ve koyu mod gibi seçenekler ayarlanabilmektedir.⁴⁴⁵ Bu imkanlar Instagram⁴⁴⁶ ve X⁴⁴⁷ gibi sosyal medyalar bakımından da geçerlidir. Bu web siteleriyle ekran görüntülerinin güvenilirliği sarsılmaktadır. Bir ekran görüntüsünün delil değeri taşıyabilmesi için güvenilirliğinin sağlanması gerekir.

Ekran görüntüsü alma suretiyle delil elde edilmesi yöntemine genellikle mağdur veya vekili tarafından sosyal medya üzerinden işlenen hakaret ve tehdit gibi suçlar bakımından başvurulmaktadır.⁴⁴⁸ Gerek kovuşturma gerekse soruşturma evresinde taraflardan biri tarafından sunulan ekran görüntülerinin, güvenilirliği sağlanmaksızın delil olarak kabul edilmemesi gerekir. Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısına taraflarca sunulan ekran görüntülerinin elde edilmesi bakımından iki durum ile karşılaşılması mümkündür. Bunlardan ilki, ekran görüntüsünün dijital formatta sunulması; ikincisi ise ekran görüntüsünün bir yazıcı vasıtasıyla çıktısının sunulmasıdır. Her iki durumda da Cumhuriyet savcısı tarafından, ekran görüntüsü doğru kabul edilerek işlem yapılmadan önce, ekran görüntüsünün güvenilirliğinin denetlenmesi gerekir.

Bilgisayar çıktısı alınarak dijital delil, fiziksel bir varlık kazanmaktadır. Ancak bu fiziksel forma dönüştürme işlemi sonucu elde edilen bilgisayar çıktısının delil değeri verinin delil değerine kıyasla daha zayıftır.⁴⁴⁹ Zira dijital delil yalnızca ekranda görünenden ibaret değildir.⁴⁵⁰ Bilgisayar çıktısının, dijital delilin içeriğini tamamen

<https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/screenshot> (Erişim Tarihi: 22.10.2024)

⁴⁴⁵ Bu araçlar genellikle *Fake Whatsapp Chat Generator* (Sahte Whatsapp Sohbet Oluşturucu) gibi isimlerle faaliyet göstermektedir. Bkz. <https://fakedetail.com/fake-whatsapp-chat-generator> (Erişim Tarihi: 22.11.2024)

⁴⁴⁶ Bkz. <https://zeoob.com/generate-instagram-post/> (Erişim Tarihi: 24.11.2024)

⁴⁴⁷ Bkz. <https://tweethunter.io/fake-tweet-generator> (Erişim Tarihi: 24.11.2024); <https://www.brandbird.app/tools/fake-tweet-generator> (Erişim Tarihi: 24.11.2024)

⁴⁴⁸ ASLAN Ahmet/ BACAKSIZ Selman/ YILDIZ Okan, Sosyal Medya ve Ceza Hukuku, 2. Bası, Adalet, Ankara, 2023, s. 17.

⁴⁴⁹ Özbeke, *Elektronik...*, s. 197.

⁴⁵⁰ Bilgisayar verisinin altı katmandan oluştuğu ifade edilmiştir. Bkz. Değirmenci, *a.g.e.*, s. 132.

yansıtmıyor olması da mümkündür. Bilgisayar çıktısının kalitesi, yazdırma işlemini gerçekleştiren donanımın sıkı sıkıya bağlıdır. Uygun şartlarda, özellikle yazılı belgelerde aslına çok yakın sonuçlar elde edilebilecektir. Ancak fotoğraf gibi dijital delillerin çıktılarının alınması halinde önemli bozulmalar yaşanabilir. Bu kapsamda fotokopilerin ve çıktıları alınmış dijital belgelerin delil olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususu gündeme gelir. Mevcut bir belgenin fotokopisinin çekilmesi veya dijital bir belgenin çıktısının alınması suretiyle belgenin kopyası oluşturulmaktadır. Elde edilen bu kopya uygun şartlarda aslıyla birebir örtüşebilir. Dijital belgenin çıktısının alındığı durumda ayrıca belgeye fiziksel bir varlık da kazandırılmaktadır. Ancak fotokopilerin veya çıktıları alınmış dijital belgelerin hükme esas alınmasının önündeki engel, değiştirilmiş olma ihtimalleridir. Bu kapsamda, Yargıtay tarafından aslı veya onaylı bir sureti huzura getirilmeyen ve tartışılmayan bir belgenin hükme esas alınamayacağı ifade edilmiştir.⁴⁵¹ Fotokopisi dosya kapsamına alınan bir belge ancak aslı incelendiği ve güvenilirliği sağlandığı takdirde hükme esas alınabilir.⁴⁵² Yargıtay'ın bu içtihadından hareketle, güvenilir ve denetlenebilir bir delilden bahsedilebilmesi için, bilgisayardan çıktısı alınarak dosyaya sunulan dijital belge delillerinin, ayrıca dijital asıllarının sunulması gerektiği sonucu çıkarılabilir. İnceleme süreçlerinde ise bu dijital asıl değil, orijinal delile zarar vermeden inceleme gerçekleştirilebilmesi için delillerin birebir kopyaları kullanılmalıdır.

Ayrıca dijital delil, ancak bir yazılım ve donanım kombinasyonu ile beş duyuyla algılanabilir hale gelir. Bu nedenle bir dijital delilin donanım ve yazılım kombinasyonu kullanılarak algılanabilir hale gelmesiyle karşılaşılan içerik, ceza muhakemesi bakımından delilin “aslı” kabul edilebilir.⁴⁵³ Bunun bir adım ötesine geçildiğinde, donanım ve yazılım kombinasyonu ile algılanabilir hale getirilen dijital delilin aslına uygun bir şekilde çıktısı alındığı ve fiziksel bir form kazandırıldığı takdirde ceza muhakemesi bakımından delil olarak kullanılabilmesi tespiti yapılacaktır.⁴⁵⁴

⁴⁵¹ “Hükme esas alınan olay tutanağının ve ekspertiz raporunun aslı veya onaylı örneği getirilmeden, olay tutanağının onaysız fotokopisiyle yetinilerek hüküm kurulması suretiyle 5271 sayılı CMK’nın 169. maddesine aykırılık oluşturulması, ... Bozmayı gerektirmiş, ...”. Yargıtay, 10. CD., E. 2020/20954, K. 2021/6547, K.T. 31.5.2021, Lexpera.

⁴⁵² Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 259.

⁴⁵³ Değirmenci, **a.g.e.**, 116.

⁴⁵⁴ Değirmenci, **a.g.e.**, 116.

Ekran görüntüsünü elde eden Cumhuriyet savcısının bu görüntünün içeriğini dikkate alarak bir değerlendirme yapması gerekir. Zira ekran görüntüsü alınan içerik, herkes tarafından ulaşılabilecek kamuya açık ve henüz silinmemiş bir sosyal medya paylaşımına⁴⁵⁵, bir YouTube videosuna yahut bir gazete haberine ait olabilir. Sosyal medya paylaşımları günümüzde delil olarak kullanılmaktadır. Bu durumda Cumhuriyet savcısı tarafından, internet üzerinden ilgili sayfaya ulaşılarak ekran görüntüsünün gerçek olup olmadığı tespit edilebilir. Buna karşın ekran görüntüsünün içeriğine, herkes tarafından erişilememesi de mümkündür. Bu duruma örnek olarak, iki kişi arasındaki yazışmalar gösterilebilir. Bu tür durumlarda yalnızca bir tarafın sunduğu ekran görüntüsüne dayanmak yerine, hâkim kararıyla her iki tarafın cihazlarının da incelenmesi suretiyle yazışmaların doğrulanması delilin güvenilirliğinin sağlanması için yerinde olacaktır. Aksi takdirde, bir tarafın manipüle ettiği bir delile dayanılması mümkündür.

Bir diğer durum, herkes tarafından erişilemeyecek bir içeriğe sahip ekran görüntüsü bilgisayar çıktısı şeklinde sunulmasıdır. Uygulamada bilgisayar çıktılarına dayanılarak mahkûmiyet hükmü tesis edildiği ifade edilmiştir.⁴⁵⁶ Bilgisayar çıktılarının hükme esas alınabilmesi için, dijital aslının elde edilerek içeriğinin teyit edilmesi ve bu sayede güvenilirliğinin sağlanması gerekir.⁴⁵⁷ Adli bilişim uzmanları tarafından yapılan inceleme sonucunda çıktısı sunulan ekran görüntüsünün güvenilirliği sağlanabilecektir. Aslına uygun bir kopyanın varlığı şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya konduğu takdirde, ekran görüntüsü ceza muhakemesi bakımından delil değeri taşıyabilecektir. Ancak yukarıda bahsedilen sahte ekran görüntüsü üretilmesine yarayan web siteleri de dikkate alındığında, bilgisayar çıktısı şeklinde sunulan ekran görüntüsünün güvenilirliğinin çıktı üzerinden denetlenmesinin güç olacağı söylenebilir. Bu kapsamda güvenilirliği denetlenmeksizin yalnızca bilgisayar çıktısına dayanılmak suretiyle mahkûmiyet hükmü verilmesi hatalı

⁴⁵⁵ Soygüt, **a.g.e.**, s. 1348; Ekran görüntüsünde yer alan bilgilere dayanarak suçun kim tarafından işlendiğinin tespit edilebilmesi amacıyla paylaşımın yapıldığı hesabın açık kaynak analizinin yapılması gerektiği, paylaşımın yapıldığı hesap gerçek bir kişiye ait değilse yahut kapatılmış ise bu analiz sonuçsuz kalacağı, ancak bu tür durumlarda şifremi unuttum gibi seçeneklerin kullanılması suretiyle şüpheli hesabın sahibine dair bilgilerin toplandığı ve bu bilgilere dayanılarak paylaşımı yapan kimsenin tespit edilmeye çalışıldığı ifade edilmiştir. Bkz. SEMİZ Murat, Bilişim Suçları ve Soruşturma Yöntemleri, 3. Bası, Adalet, Ankara, 2022, s. 61-62.

⁴⁵⁶ Başlar, **Elektronik Delil...**, s. 1681.

⁴⁵⁷ ÖZKAN Halid, “Ceza Muhakemesinde Ekran Görüntüsü Çıktılarının Delil Niteliği”, Editör: Yener Ünver, Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat, Uluslararası Suçlar, Seçkin, Ankara, 2014, s. 283.

olacaktır.⁴⁵⁸ Bu kapsamda ekran görüntüsünün güvenilirliğine dair sorunların önüne geçilebilmesi için noter vasıtasıyla elektronik ortamdaki verilerin tespiti (e-tespit) hizmeti kullanılabilir.

3. Noter Vasıtasıyla Elektronik Ortamdaki Verilerin Tespiti (e-tespit)

Ekran görüntüsü almak suretiyle ispat edilmek istenen içerikler çok hızlı bir şekilde değişebilir hatta tamamen ortadan kalkabilir. Bu nedenle bu içeriklere dair delil elde edilirken hızlı hareket edilmesi gerekir. Bu kapsamda uyuşmazlığa konu bir sosyal medya paylaşımı silindiği takdirde mahkemeye sunulması imkânsız hale gelebilir. Ekran görüntüsünün alınması ilk akla gelen delil elde etme yöntemi olmaktadır. Ancak yukarıda açıklandığı üzere, ekran görüntülerinin ispat değeri ile ilgili sorunların varlığı ekran görüntüsüne alternatif olarak e-tespit işlemini gündeme getirmektedir.⁴⁵⁹

1512 sayılı Noterlik Kanunu m. 198/A uyarınca 1 Mart 2016 tarihinde kullanıma açılan Elektronik Ortamda Verilerin Tespiti (e-tespit) dijital bir tespit hizmeti olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda internet ortamında yer alan bir sayfanın ekran görüntüsü, kişinin başvurusu üzerine delil olarak kullanması amacıyla kaydedilebilmektedir. Yapılacak tespit işlemleri, e-Devlet Kapısı⁴⁶⁰ aracılığıyla başlatılabilmekte ve bu sayede tespit ettirilmek istenilen içerik hızlı bir şekilde kayıt altına alınabilmektedir. Bu kapsamda kişi sisteme giriş yaptıktan sonra e-tespit yapmak istediği web sitesini açarak ilgili içeriği kaydedebilmektedir. Bu tespit işlemi, sayfanın veya sayfada paylaşılan içeriğin daha sonra silinmesi durumuna karşı kişiye bir ispat kolaylığı sağlamaktadır. E-tespit işlemi için e-devlet sistemi üzerinden gerekli adımlar tamamlandıktan sonra sağlanan başvuru numarası ile herhangi bir noterliğe gidilerek ekran görüntüsü elde edilebilir.⁴⁶¹ Bu hizmetin dezavantajları arasında ise kişinin yüksek maliyete katlanmak durumunda kalması ile girilen şifrelerin sistem tarafından kaydedilmesi sayılabilir.⁴⁶²

⁴⁵⁸ Başlar, **Ceza Yargılamasında Elektronik Delil**, s. 114.

⁴⁵⁹ GEDİK Doğan, “Bilişim Suçlarında IP Tespiti ile Ekran Görüntüleri Çıktılarının İspat Değeri”, *Bilişim Hukuku Dergisi*, C. 1, S. 1, 2019, s. 77.

⁴⁶⁰ <https://www.turkiye.gov.tr/e-tespit-7071> (Erişim Tarihi:04.01.2025)

⁴⁶¹ <https://portal.tnb.org.tr/Sayfalar/TespitHiz.aspx> (Erişim Tarihi:04.01.2025)

⁴⁶² “Şifreli girilen web sayfalarında şifreler de kayıt edilecektir. Güvenliğiniz açısından tespit işleminizi tamamladıktan sonra şifrenizi değiştirmeniz önerilir.” <https://portal.tnb.org.tr/Sayfalar/TespitHiz.aspx> (Erişim Tarihi:04.01.2025)

Ceza muhakemesinde sıklıkla dijital delillerin güvenilirliğinin sağlanmasına ilişkin sorunlar ile karşılaşilmektedir. E-tespit hizmetinin kullanılması, ekran görüntülerinin manipülasyona açık yapısından kaynaklanan endişelerin giderilmesine katkı sağlayabilir. Bu yöntemle elde edilen ekran görüntüleri, sonradan değiştirilse yahut silinse dahi, silinen içeriğin belirli bir tarihte varlığını ortaya koymaktadır. Bu kapsamda tespit işlemi Türkiye Noterler Birliği tarafından sunulan sistem üzerinden gerçekleştirildiği için delilin bütünlüğü ve güvenilirliği konusunda kuşku epey azalacaktır. Böylece, bu işlem yargılama makamı tarafından ekran görüntüsünün kabul edilebilirliğini artıracak ve ispat sorunlarının aşılmasına katkı sağlayacaktır.

4. Uluslararası Adli Yardımlaşma

Bulut bilişim sistemleri vasıtasıyla verilerin, cihazlar üzerindeki depolama biriminin dışında depolanabilmesi mümkün hale geldiği ifade edilmiştir. Bulut bilişim vasıtasıyla veriler fiziksel olarak elde bulundurulmuş cihazda değil, internet bağlantısındaki gelişmelerin de etkisiyle ülke dışında dahi bulunabilen veri merkezleri olarak isimlendirilen yerlerde saklanmaktadır.⁴⁶³ Bulut bilişim sistemleri vasıtasıyla bir başka ülkenin sınırları içerisinde depolanan verilerin, veriler üzerinden dijital delil elde edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Yahut bir suçun aydınlatılmasında kullanılmak üzere yabancı bir internet sitesinden kullanıcıya dair IP adresi⁴⁶⁴ bilgisine edilmesine ihtiyaç duyulabilmektedir.⁴⁶⁵ Ceza muhakemesi bağlamında delil olarak değerlendirilecek bu veriler, veriye erişim sağlanan cihazlar ile aynı ülkede yer almaz. Bu kapsamda ceza muhakemesinde diğer ülkelerde yer alan bilişim sistemleri üzerinden delil elde edilmesine ihtiyaç duyulabilir.

Dijital deliller, kendine has yapısı sayesinde sınır tanımadan, aktarılabilmekte ve depolanabilmektedir.⁴⁶⁶ Bu yönüyle geleneksel delillerden ayrışır. Bu kapsamda

⁴⁶³ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 157.

⁴⁶⁴ IP adresi, bilişim sisteminin kullanıcılarını tanımlamaya yarar. Gedik, **Bilişim...**, s. 56; IP adresi, internete erişim sağlayan her cihaza internet servis sağlayıcıları tarafından atanan kimlik numarasıdır. Bilişim sistemleri IP adresi aracılığıyla ağa bağlanır. Öztürk / Tezcan / Erdem / Erden Tütüncü / Seyhan / Altınok Çalışkan / Alan / Sırma Gezer / Saygılar Kırıt / Özaydın / Tok / Güzel / Köker, **a.g.e.**, s. 655-656; IP adresi bilişim sistemleri arasındaki iletişimi sağlar. Taşkaya, **a.g.e.**, s. 134.

⁴⁶⁵ Dülger, **Bilişim...**, s. 657.

⁴⁶⁶ Taşkaya, **a.g.e.**, s. 133.

dijital delilin bu özelliğine vurgu yapabilmek amacıyla, ülke sınırlarını aşarak birden fazla ülkenin yasalarını ihlal eden veya başka ülkeler üzerinde de etki doğuran suçlar bakımından ifade edilen “*sınır aşan suçlar*” kavramı⁴⁶⁷ dijital delillere “*sınıraşan deliller*” şeklinde yansıtılabilir.⁴⁶⁸

Başka bir ülkede bulunan bilişim sistemleri üzerinden delil elde edilmesi ihtiyacı söz konusu olduğunda, ilgili devletin adli yardımlaşma mekanizmalarına başvurulması gerekmektedir.⁴⁶⁹ Bu kapsamda dijital delil uluslararası adli yardımlaşma sayesinde elde edilir. Uluslararası adli yardımlaşma ülkeler arasında yapılan anlaşmalar ve 6706 sayılı Cezai Konularda Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu⁴⁷⁰, kapsamında yürütülmektedir. Kanun adli yardımlaşmaya dair taraf olunan uluslararası antlaşmaların uygulanmasını kolaylaştırmak ve dağınık hükümleri bir araya toplamak amacıyla düzenlenmiştir. Öğretide muhakeme süreçlerinin uzamasının engellenmesi için uluslararası adli yardımlaşma süreçlerinin Adalet Bakanlıkları arasında doğrudan iletişim yoluyla da yürütülebileceği ifade edilmektedir.⁴⁷¹

Uluslararası adli yardımlaşma bakımından birtakım ilkeler kabul edilmektedir. Bu kapsamda iletilen talepler, kural olarak talepte bulunulan devletin iç hukuk kurallarına göre değerlendirilir. Talebin, karşı tarafın mevzuatına uygun şekilde yerine getirilmiş olması, gönderilecek delillerin geçerli kabul edilebilmesi için yeterlidir.⁴⁷² Bu kapsamda çifte cezalandırılabilirlik koşulundan da söz edilmesi gerekir. Bu koşul uyarınca talep eden devlet ile talebi karşılayan devletin hukuk sistemlerinde, talep

⁴⁶⁷ AYTEKİN İNCEOĞLU Asuman, “Göçmen Kaçakçılığı Suçu”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 175 – 176, 2019, s. 389.

AKILLIOĞLU Tekin, “Yönetimde Açıklık-Gizlilik ve Bilgi Alma Hakkı”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 46, S. 1-2, 1991, s. 2.

⁴⁶⁸ Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi m. 3’te suçun sınıraşan nitelikte kabul edilebilmesi için gereken şartlar sıralanmıştır. “(a) Suç birden fazla devlette işlendiğinde; (b) Suç tek bir devlette işlendiğinde ancak, hazırlanma, planlama, idare veya kontrolünün önemli bir kısmının başka bir devlette gerçekleşmesi halinde; (c) Suç tek bir devlette işlendiğinde ancak, birden fazla devlette suç teşkil eden faaliyetlerde bulunan örgütlü bir suç grubu suça karıştığında; veya (d) Suç tek bir devlette işlendiğinde, ancak başka bir devlette önemli etkileri olduğunda.” https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020102044bm_45.pdf (Erişim Tarihi: 12.11.2024)

⁴⁶⁹ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 228.

⁴⁷⁰ RG. 02.05.2016-29703.

⁴⁷¹ Dülger, **Bilişim...**, s. 214.

⁴⁷² Dülger, **Bilişim...**, s. 215.

konusu fiilin suç olarak kabul edilmesi gerekir. Aksi takdirde uluslararası adli yardımlaşma talepleri yerine getirilmeyebilir.⁴⁷³

Dijital delillerin kolayca değiştirilebilir ve bozulabilir yapıları nedeniyle, dijital delil elde edilebilmesi için adli yardımlaşmanın normalden daha hızlı gerçekleştirilmesi gerekmektedir.⁴⁷⁴ Ancak talepte bulunulan ülkedeki mevzuat ve teknik altyapı eksikliği ile süreçlerin uzun sürmesi gibi nedenlerle yöntemin çoğu zaman etkili sonuçlar vermediği ifade edilmektedir.⁴⁷⁵ Adli yardımlaşma süreçlerinin yavaş olması, dijital delillerin yapısal özellikleri ile uyumlu değildir. Yapıları gereği dijital delillerin klon kopyalarının kolayca oluşturulabilmeleri ve aktarılabilmesi ise adli yardımlaşmaya alternatif yeni yöntemlerin kullanılabilmesine imkân tanır niteliktedir. Bu kapsamda günümüzde daha etkili ve hızlı alternatif adli yardımlaşma usullerine gerek duyulmaktadır.⁴⁷⁶ Dijital deliller ve uluslararası adli yardımlaşma bağlamında Budapeşte Sözleşmesine değinilmelidir.⁴⁷⁷

Türkiye, 2010 yılında imzaladığı ve 2014'te yürürlüğe koyduğu Budapeşte Sözleşmesi ile siber suçlarla mücadelede uluslararası iş birliğine taraf olmuştur. Sözleşmenin amacı, dijital delillerin silinmeksizin adli yardımlaşma süreci sonuçlanana kadar saklanmasıdır.⁴⁷⁸ Bu kapsamda birtakım suçların tanımlanması ile taraf devletlerin iç hukuklarında mevzuat uyumunun sağlanması hedeflenmiştir. Bununla beraber siber suçlarla mücadelede ortak iş birliği mekanizmaları kurulmak istenmiştir.⁴⁷⁹ Budapeşte Sözleşmesi dijital delil elde edilmesi ihtiyacı duyulan tüm suçlar bakımından uygulanabilecektir.⁴⁸⁰

Budapeşte Sözleşmesi, dijital delillerin korunması ve uluslararası adli yardımlaşma yoluyla paylaşılması hususlarında somut düzenlemeler getirmektedir.⁴⁸¹ Bu kapsamda, adli yardımlaşmaya konu edilmek istenen dijital delil niteliğindeki

⁴⁷³ Dülger, **Bilişim...**, s. 216.

⁴⁷⁴ Önok, **a.g.e.**, s. 1235; Semiz, **a.g.e.**, s. 347.

⁴⁷⁵ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 228; Semiz, **a.g.e.**, s. 347.

⁴⁷⁶ Önok, **a.g.e.**, s. 1236.

⁴⁷⁷ Daha önce ifade edildiği gibi sözleşmenin resmi adı Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi'dir.

⁴⁷⁸ Semiz, **a.g.e.**, s. 347.

⁴⁷⁹ Önok, **a.g.e.**, s. 1242.

⁴⁸⁰ Önok, **a.g.e.**, s. 1245.

⁴⁸¹ Semiz, **a.g.e.**, s. 347-348.

verilerin geçici olarak saklanması istenebilecektir.⁴⁸² Bu kapsamda iletişimin kesintisiz sağlanabilmesi için “24 saat 7 gün İletişim Ağı” kurulacaktır.⁴⁸³ Ancak, sözleşmede dijital deliller bağlamında getirilmesi beklenen klasik adli yardımlaşmanın ötesinde yenilikler getirilememiştir.⁴⁸⁴

Yurt dışı merkezli sosyal ağ sağlayıcılarından dijital veri temin edilmesi gerektiği durumlarda yakın tarihe kadar uluslararası adli yardımlaşma yoluna başvurulması gerekmektedir. Zira bu şirketlerin Türkiye’de temsilcisi bulunmamaktaydı. Ancak bu süreç hem yavaş hem de çoğu zaman şirketler bilgi paylaşmayı reddettiği için etkisiz kalmaktaydı.⁴⁸⁵ Kanun koyucu tarafından bu hususta bir düzenleme yapılarak günlük erişimi bir milyonu aşan yurt dışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcılarına Türkiye’de temsilci bulundurma zorunluluğu getirilmiştir.⁴⁸⁶ Bu düzenleme ile verilerin sosyal ağ sağlayıcılarından adli yardımlaşmaya başvurulmaksızın elde edilmesi amaçlanmaktadır.⁴⁸⁷

F. Dijital Delil Elde Etme Aşamaları

Dijital delil, geleneksel delillerin aksine konuya dair bilgisi eksik kimseler tarafından fark edilemeyecek niteliktedir.⁴⁸⁸ Bilişim sistemleri üzerinden delil elde edilmesi teknik ve özel bilgi gerektirmektedir.⁴⁸⁹ Bir bilişim sistemi üzerinden yapılan

⁴⁸² Budapeşte Sözleşmesi m. 29. “Taraflardan biri, diğer Tarafın ülkesindeki bir bilgisayar sistemi aracılığıyla depolanan ve talepte bulunan Tarafın arama yapma veya veriye benzer şekilde erişim sağlama, el koyma veya benzer şekilde güvence altına alma veya açıklanması amacıyla karşılıklı yardım talebine konu etmeyi düşündüğü verilerin süratli şekilde korunmasına hükmedilmesini veya bunun temin edilmesini sözkonusu Taraftan talep edebilir.”

⁴⁸³ Budapeşte Sözleşmesi m. 35. “Her bir Taraf, bilgisayar sistemleri ve verileriyle ilgili cezaî suçlar konusundaki soruşturma veya kovuşturma veya cezaî suçun elektronik ortamda toplanmış delilleri için anında yardım temin edilmesini sağlamak amacıyla günde 24 saat ve haftanın 7 gününde erişilebilecek bir irtibat noktası belirleyecektir...”

⁴⁸⁴ Önok, **a.g.e.**, s. 1242.

⁴⁸⁵ Dülger, **Bilişim...**, s. 658.

⁴⁸⁶ 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun Ek m. 4 “Türkiye’den günlük erişimi bir milyondan fazla olan yurt dışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcı; Kurum, Birlik, adli veya idari makamlarca gönderilecek tebligat, bildirim veya taleplerin gereğinin yerine getirilmesi ve kişiler tarafından bu Kanun kapsamında yapılacak başvuruların cevaplandırılması ve bu Kanun kapsamındaki diğer yükümlülüklerin yerine getirilmesini temin için yetkili en az bir kişiyi Türkiye’de temsilci olarak belirler ve bu kişinin iletişim bilgilerine kolayca görülebilecek ve doğrudan erişilebilecek şekilde internet sitesinde yer verir. Sosyal ağ sağlayıcı bu kişinin kimlik ve iletişim bilgilerini Kuruma bildirmekle yükümlüdür...”

⁴⁸⁷ Dülger, **Bilişim...**, s. 658.

⁴⁸⁸ Dülger, **Bilişim...**, s. 678.

⁴⁸⁹ ÖZÖCAK Gürkan, “Ceza Muhakemesinde Elektronik Delillerin Tespiti ve Toplanması”, İzmir 2. Uluslararası Bilişim Hukuku Kurultayı Bildiriler Kitabı, İzmir, 2011, s. 117.

arama neticesinde elde edilen verilerin delil değeri taşıyabilmesi için elde edilmesi sürecinde bütünlüğünün bozulmaması adına birtakım kurallara uygun hareket edilmesi gerekir.⁴⁹⁰ Dijital delilin elde edilmesi süreci, bilişim sisteminin bulunduğu yere gidilmesi ile başlayıp tüm işlemler tamamlandıktan sonra hazırlanan raporun mahkemeye sunulmasına kadar devam etmektedir.⁴⁹¹ Bu süreçlerde; elde etme, inceleme ve analiz için kolluk tarafından birtakım bilgisayar programları kullanılmaktadır.⁴⁹² Usulüne uygun yürütülecek bu süreç sonunda somut ve algılanabilir yapıda bulunmayan dijital delil, ceza muhakemesi bakımından delil haline gelmektedir.⁴⁹³ Dijital delil elde edilmesi için yürütülecek süreçler masraflı süreçlerdir.⁴⁹⁴ Bir önceki kısımda, ceza muhakemesinde dijital delilin arama ve elkoymanın yanı sıra ekran görüntüsü alma, adli yardımlaşma ve e-tespit gibi yöntemler vasıtasıyla da elde edilebileceğine değinilmiştir. Bu kısımda, dijital delil elde etme yöntemleri arasında yer alan ve CMK m. 134'te düzenlenen bilişim sistemi üzerinde gerçekleştirilecek mahalinde veya mahalinden uzakta arama ve elkoyma suretiyle delil elde edilmesi aşamaları incelenecektir.

1. Dijital Delillerin Tespiti ve Toplanması

Bir bilişim sistemi üzerinde arama yapılacağı durumda; aramaya hazırlık için bilişim sisteminin bulunduğu yer, bağlı olduğu ağ ve bilişim sisteminin kendisi hakkında bilgi toplanması gerekir. Bu ön değerlendirmede toplanan bilgiler çerçevesinde, yapılacak müdahalede uygulanacak yöntem ve kullanılacak teknik donanımlar belirlenebilecektir.⁴⁹⁵ Daha sonra olay yerine gidilerek bu yerin özel olarak durumu değerlendirilecek ve bilişim sistemine yapılması planlanan müdahale gerçekleştirilecektir.⁴⁹⁶ Yapılacak arama sırasında olay yerinde üçüncü kişiler bulunabilir. Olay yerindeki bu kişilerin yapacakları, sigortaları attırmak gibi küçük müdahaleler ile sistem üzerinden elde edilecek verilerin kaybolabilir. Bu sebeple olay yerinde bulunan üçüncü kişilerin bilişim sistemine herhangi bir şekilde müdahale

⁴⁹⁰ BAŞLAR Yusuf, "Elektronik Delilin Toplanması ve Muhafazası", Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 1, s. 86.; Dülger, **Bilişim...**, s. 680; Göksoy, **a.g.e.**, s. 124; Akyol Yastıkcı, **a.g.e.**, s. 68.

⁴⁹¹ Değirmenci, **Dijital Delil...**, s. 191.

⁴⁹² ÇAM Ali Rıza, Adli Bilişim ve Kolluk, On İki Levha, İstanbul, 2015, s. 81.

⁴⁹³ Dülger, **Bilişim...**, s. 680; Akyol Yastıkcı, **a.g.e.**, s. 68.

⁴⁹⁴ Önok, **a.g.e.**, s. 1236.

⁴⁹⁵ Dülger, **Bilişim...**, s. 680; Göksoy, **a.g.e.**, s. 124.

⁴⁹⁶ Başlar, **Elektronik Delilin...**, s. 83.

etmesinin önüne geçilmesi gerekir. Bu nedenle olay yerindeki kişi sayısının en aza indirgenmelidir.⁴⁹⁷ Dijital delilin bütünlüğünün bozulmaması için tedbirler alındıktan sonra, bu kapsamda dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise müdahaleyi gerçekleştirecek kimselerin yeterli teknik bilgi ve donanımına sahip kimseler olmalarıdır. Bu kimselerin adli bilişim uzmanları arasından seçilmelidir.⁴⁹⁸

Sistemin çalışır durumda olup olmamasına göre uygulanması gereken yaklaşım değişmektedir. Bu kapsamda müdahalede bulunacak kişilerin alanında uzman kişilerden seçilmesi ve gerekli eğitim ve donanımına sahip bulunması gerekir. Sistem üzerinde halihazırda çalışır durumda olan virüs programı gibi yazılımların dijital delile zarar verebilmesi mümkündür.⁴⁹⁹ Olay yerinde kapalı bir bilişim sistemi ile karşılaşılması durumunda ise sistemin çalıştırılmamalıdır.⁵⁰⁰ Kapalı durumda bulunan bilişim sistemin çalıştırılması ile içerisinde bulunan veriler üzerinde değişiklikler meydana gelecektir. Buna karşın olay yerinde çalışmakta olan bir bilişim sistemi ile karşılaşılabilir. Bu durumda sistemin kapanması halinde ram üzerinde depolanan veriler silinecektir. Çalışan bir bilişim sisteminin varlığı halinde ise sistem üzerinde halihazırda hangi uygulamaların çalıştığı bilgisi ile beraber sistemin çalışır durumda bulunduğu tutanağa bağlanması gerekmektedir. Çalışan bir bilişim sisteminin ağa bağlı bulunması ise sisteme, ağ bağlantısı vasıtasıyla uzaktan müdahaleye edilebilmesi imkanını sağladığından sistemin bağlı olduğu ağın bilgileri tutanağa kaydedildikten sonra bağlantısının koparılması gerekir.⁵⁰¹

Arama süreci boyunca çeşitli hukuka aykırılık iddiaları gündeme gelebilir. Teknolojik imkanlar kullanılarak arama sürecinin mümkün olduğu kadar şeffaf ve denetlenebilir hale getirilmesi gerekir. Bu kapsamda süreç boyunca yapılacak her işlemin fotoğraf ve video kaydı alınarak gerçekleştirilmesi,⁵⁰² ayrıca tutanak tutularak

⁴⁹⁷ Değirmenci, s. 212.

⁴⁹⁸ Dülger, **Bilişim...**, s. 680; Göksoy, **a.g.e.**, s. 124; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 212, 213; Özocak, **a.g.e.**, s. 119; Özen / Özocak, **a.g.e.**, s. 53; Akyol Yastıkcı, **a.g.e.**, s. 68; Koç / Çakır, s. 1103.

⁴⁹⁹ AL-SALEH Mohammed I., "The Impact of the Antivirus on the Digital Evidence", International Journal of Electronic Security and Digital Forensics, C. 5, S. 3-4, 2013, s. 13, <https://doi.org/10.1504/IJESDF.2013.058656>

⁵⁰⁰ Henkoğlu, **a.g.e.**, s. 27; ÖZTÜRK Mustafa İlker, Bilişim Cihazlarındaki Sayısal Delillerin Tespiti ve Değerlendirilmesinde İş Akış Modelleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2007, s. 68.

⁵⁰¹ Göksoy, **a.g.e.**, s. 125; Başlar, **Elektronik Delilin...**, s. 85.

⁵⁰² Değirmenci, **Dijital Delil...**, s. 268; Çam, **a.g.e.**, s. 195.

imza altına alınması gerekir.⁵⁰³ Tutanak ile daha sonra yapılacak incelemelerde işlemin herhangi bir hukuka aykırılığa sebebiyet verilmeksizin gerçekleştirildiği tespit edilebilir. İşlem sürecinin kaydedilmesi ve imzalı tutanağa bağlanması dijital delilin bütünlüğünün sağlandığına dair bir denetlenebilirlik sağlayacak, bu sayede yürütülen işlemlerin güvenilirliğine katkı sunacaktır.⁵⁰⁴

Dijital delil bakımından karşılaşılan bir diğer zorluk veriyi ortaya çıkaran kimsenin tespitidir.⁵⁰⁵ Aramanın gerçekleştirildiği mahalde bilişim sisteminin yanı sıra birtakım diğer nesneler ile de karşılaşılmaması muhtemeldir. Bu nesneler üzerinde yapılacak incelemeler ile bilişim sisteminin kim tarafından kullanıldığını gösteren deliller elde edilebilir. Örneğin bir işyerinde yapılacak incelemede, bilişim sistemiyle aynı masada yer alan isimlik üzerinde yer alan isim buna örnek gösterilebilir. Bilişim sisteminin ise özellikle donanım kısmında yer alan, insan arabirim aygıtları olarak isimlendirilen, bilgisayar ile insan arasındaki iletişimi sağlayan klavye ve fare gibi cihazların üzerinde, aramaya konu bilişim sistemini kimin kullandığına dair deliller bulunabilir. Bu nedenle bilişim sistemine bağlı olan insan arabirim aygıtları üzerinde parmak izi incelemesi yapılabilir. Ancak belirtmek gerekir ki, bilişim sisteminin insan arabirim aygıtları dışındaki parçalarında; özellikle işlemci, RAM veya sabit disk üzerinde yapılacak fiziksel parmak izi incelemelerinde elde edilecek delilin, bilişim sisteminin kullanıcılarından ziyade sistemi bir araya getiren yahut bakım yapan kimselere ait olabileceği de dikkate alınmalıdır. Bu kapsamda bilişim sistemi üzerinden delil elde edilmesi amacıyla yapılacak incelemelerde, bilişim sisteminin kim tarafından kullanıldığına işaret edebilecek geleneksel delillerin toplanmasının ihmal edilmemesi gerekir.⁵⁰⁶ Ceza muhakemesi işlemlerinin tekrarlanması imkânı pek çok durumda mümkün olmadığı için adli kolluk görevlilerince işlemler, savcının bilgisi dahilinde yürütülmelidir.⁵⁰⁷

⁵⁰³ Göksoy, **a.g.e.**, s. 125.

⁵⁰⁴ Göksoy, **a.g.e.**, s. 124.

⁵⁰⁵ Taşkaya, **a.g.e.**, s. 133.

⁵⁰⁶ Kaygısız, **a.g.e.**, s. 87; Özocak, **a.g.e.**, s. 119; Yalnızca dijital delil üzerinden sahibinin kim olduğunun anlaşılabilmesinin zorluğuna dair bkz. Çevik Bir Başvurusu, B. No:2021/31595, K.T.: 19/7/2023. “Orta Doğu Teknik Üniversitesinde görevli üç uzmana düzenlenen 1/4/2016 tarihli bilirkişi raporunun sonuç kısmında özetle ..., bu kapsamda CD muhtevasında bulunan dosyaların kim tarafından ve ne zaman oluşturulmuş veya değiştirilmiş olduğunun söylenemeyeceği belirtilmiştir.”

⁵⁰⁷ “Adli kolluk görevlileri el koyduğu olayları, uyguladığı tedbirleri Cumhuriyet savcısına derhâl bildirmek ve aldığı emirleri yerine getirmek zorundadır. Ceza muhakemesinde yapılan işlemlerin tekrarlanma fırsatının olmaması, sürecin hızlı işlemesi nedeniyle adli kolluk görevlilerinin Cumhuriyet savcısından aldığı talimatlara uygun bir biçimde delil toplaması, toplanan delilleri muhafaza etmesi ve

2. Dijital Delillerin İncelenmesi ve Analizi

Bilişim sisteminden verilerin toplanmasının ardından, elde edilen veriler arasında, arama konusu suça ilişkin dijital delil niteliğine sahip olabilecek veriler bulunup bulunmadığı adli bilişim uzmanları tarafından yapılacak inceleme sonucunda tespit edilecektir.⁵⁰⁸ Bu kapsamda uygulanması gereken inceleme yönteminin bilişim sisteminin türüne göre belirlenmesi gerekir.⁵⁰⁹ Bilgisayar üzerinden yapılacak aramalarda anahtar sözcükler kullanılarak deliller tespit edilmeye çalışılabilir.⁵¹⁰ Dijital delillerin kolayca değiştirilebilir ve bozulabilir yapısı dikkate alındığında, inceleme delilin güvenilirliğine ve bütünlüğüne zarar verilmeksizin gerçekleştirilmelidir.⁵¹¹ Bu kapsamda yapılacak incelemenin; ihtiyaç duyulabilecek yazılım ve donanımlar konusunda bilgi sahibi, teknolojik gelişmeleri yakından takip eden, elindeki yazılım ve donanımları buna göre güncelleyerek incelemelerine bunları yansıtan adli bilişim uzmanları tarafından gerçekleştirilmesi gerekir.⁵¹²

Dijital delillerin sıfır ve birlerden oluşan yapıları, sınırsız sayıda kopyalanmalarına ve kopyalar üzerinden inceleme yapılmasına imkân vermektedir. Bu kapsamda dijital bir delilin eksiksiz bir klonu oluşturulabilmekte, hatta bu klondan da başka klon kopyalar üretilebilmektedir. Bu imkândan faydalanılarak sistemdeki verilerin klon kopyalarının oluşturulması gerekir.⁵¹³ Sistem üzerindeki verilerin klon kopyalarının oluşturulması; yalnızca veri barındıran alanların değil, temizlenmiş alanların da kopyalanmasını içerir. Bu sayede sistem üzerindeki silinmiş verilerin geri getirilerek incelenebilmesi mümkün olabilir.⁵¹⁴ Bu noktada, dijital delillerin geleneksel delillerden ayrılan yönü ise bu delillerin aslıyla klon kopyaları arasında

yetkililere teslim etmesi gerekmektedir.” Yargıtay CGK., E. 2023/378, K. 2024/64, K.T. 14.02.2024, Lexpera.

⁵⁰⁸ Özocak, **a.g.e.**, s. 117; KAYNAKÇIOĞLU Uğur, “Ceza Muhakemesinde Dijital Deliller”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 54.

⁵⁰⁹ Henkoğlu, **a.g.e.**, s. 7 vd.; Kaynakçıoğlu, **a.g.e.**, s. 54.

⁵¹⁰ Alman hukukunda, şüphelinin muhtemel niteliklerine uygun anahtar kelimeler saptanarak bilgisayar verilerinde tarama işlemi gerçekleştirilmektedir. Bu sayede suç isnadı altında olan kimseye ait veriler de ayırt edilmektedir. Bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 492.

⁵¹¹ Kaynakçıoğlu, **a.g.e.**, s. 51.

⁵¹² Keser Berber, **a.g.e.**, s. 46; Göksoy, **a.g.e.**, s. 127; Kaynakçıoğlu, **a.g.e.**, s. 52.

⁵¹³ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 116.

⁵¹⁴ Dülger, **Bilişim...**, s. 690; Gül, **a.g.e.** s. 3.

içerik anlamında hiçbir farklılığın bulunmamasıdır.⁵¹⁵ Sistem üzerinden bir bütün halinde, klon kopyalama yapılması için başvurulması gereken yöntem ise imaj alma⁵¹⁶ yöntemidir.⁵¹⁷ Dijital delillere imaj alınmaksızın müdahale edilmemesi gerekir.⁵¹⁸

İmaj alma yöntemi ile kopyala-yapıştır yöntemi arasında önemli farklar bulunmaktadır. Kopyala-yapıştır işleminden farkı, imaj alma işlemi vasıtasıyla depolama biriminin dolu görünmeyen kısımlarının da kopyalanmasıdır.⁵¹⁹ Bu kapsamda yapılacak incelemelerin alınan imaj üzerinden yapılması gerekir.⁵²⁰ Bu yöntemin sağladığı faydaların başında, kolayca değiştirilebilen dijital delilin tahrir edilmesi halinde, orijinali üzerinden yeni bir imaj alınarak incelemenin riske atılmaksızın yinelenmesi gelecektir.⁵²¹ Arama işleminin mahalde yahut mahalden uzakta yapılacak olması fark etmeksizin inceleme imaj üzerinden gerçekleştirilmelidir.⁵²² Çelişme ve silahların eşitliği bağlamında etkili bir savunma yapılabilmesi için dijital delil içerdiği düşünülen imajın, bir kopyasının şüpheli veya müdafisine verilmesi gerekir.⁵²³ Ancak belirtmek gerekir ki imaj alma işlemi esnasında sistemdeki verilerinin tamamının kopyalanması, temel hak ve özgürlüklere orantısız şekilde müdahale içermesi nedeniyle eleştirilmektedir.⁵²⁴

⁵¹⁵ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 116.

⁵¹⁶ İmaj alma, “sistemdeki tüm verilerin özel yazılımlar kullanmak suretiyle ve alt seviye bit bazında başka bir ortamda bir örneğinin (imajının/kopyasının) oluşturulması” şeklinde tanımlanmaktadır. Bkz. Dülger, **Bilişim...**, s. 686.

⁵¹⁷ Henkoğlu, **a.g.e.**, s. 49; Koper, **a.g.e.**, s. 200.

⁵¹⁸ CGK., E. 2016/544 K. 2020/127 T. 25.2.2020, Lexpera “...dijital delillere imaj alınmadan önce müdahale edildiği intibasını ortadan kaldıracak önlemler alınmadan inceleme yapılması hâlinde arama ve elkoyma işleminin yasaya ve hukuka uygunluğundan bahsetmek mümkün olmayacak ve elde edilen veriler hukuka aykırı yöntemle elde edilen delil niteliğinde olacaktır.”

⁵¹⁹ Dülger, **Bilişim...**, s. 687.

⁵²⁰ Dülger, **Bilişim...**, s. 694; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 191-192; Özen / Özocak, s. 53; Koç / Çakır, s. 1104.

⁵²¹ EREN Muhammet Ali, Dijital Delil ve Delil Yasakları, Seçkin, Ankara, 2023. s. 110.

⁵²² Değirmenci, **a.g.e.**, s. 361.

⁵²³ AYM, Yankı Bağcıoğlu ve Diğerleri Başvurusu, Başvuru Numarası: 2014/253, K.T. 09/01/2015, §55. “dijital verilerin imajlarının verilmesine ilişkin taleplerin kabul edilmemesi, ... savunma hakkının kısıtlanması niteliğinde olduğu...”, §74 “İsnatların esasını oluşturan delillerle ilgili savunmanın etkisiz kalmasını doğuracak şekilde erişim ve inceleme imkânının sağlanmaması, ceza yargılamasının temel işlevinin yerine getirilmemesi sonucunu doğurur.”, §76 “Mahkemece delillerin bu şekilde gizlenmiş olması, özellikle de devlet sırrı gerekçesiyle delillerin savunma makamına açılmaması ve inceletirilmemiş olması, başvuru sahiplerinin, dijital delillerin sıhhati konusundaki iddialarını tam olarak ileri sürmesini imkânsız kılmuştur. Oysa Mahkeme, bu dijital delillere göre bir değerlendirme yaparak mahkûmiyet kararı vermiş ve Yargıtay tarafından aynı nedenlerle verilen hüküm onanmıştır (bkz. §§ 25-26). Bu koşullarda Mahkemece izlenen usul ve yöntemin, silahların eşitliği ilkesinin gereklerine uygun olmadığı ve başvuru sahiplerinin menfaatlerini yeterince koruyan bir güvence içermediği açıktır.”

⁵²⁴ Karakülah / Küçük, **a.g.e.**, s. 49.

Analiz aşamasında, inceleme sonucu elde edilen veriler delil değerleri gözetilerek değerlendirilir.⁵²⁵ Bu kapsamda inceleme aşaması daha teknik bir süreçken, analiz aşaması daha hukuki bir süreçtir. İmajı alınan veri yığınının içerisinden dijital delil niteliğine haiz veriler seçilmeye çalışılacaktır. Bu kapsamda imaj dosyası üzerinde arama yapılmak suretiyle delil olabilecek verilere ulaşılmaya çalışılır.⁵²⁶ Belirtmek gerekir ki elde edilen dijital verilerin tamamı değil; bunlar arasında yalnızca isnada konu suça ilişkin bilgiler sunan dijital veriler, dijital delil olarak nitelendirilebilir.⁵²⁷ Arama sonuçlarının değerlendirilmesi ve dijital delil niteliğini haiz olan verilerin, muhakemeyi ilgilendirmeyen verilerden ayıklanması gerekir.⁵²⁸ Bu süreçte, işlemleri gerçekleştirecek kimsenin teknik bilgisinin yeterli olması elde edilen delillerin güvenilirliğini doğrudan etkileyecektir.⁵²⁹ Bunun yanında incelemenin uygun teknik donanımına sahip laboratuvar ortamında gerçekleştirilmesi gerekir.⁵³⁰ Gerçekleştirilen işlemlerin kovuşturma evresinde denetlenebilmesini sağlayacak en önemli unsur, adım adım belgelendirmesidir.⁵³¹ Son aşama olan raporlama aşamasında, bu aşamada gerçekleştirilmesi beklenen analizler dikkate alınacak⁵³², dolayısıyla herhangi bir noksanlık sonraki aşamaları da doğrudan etkileyecektir.

3. Dijital Delillerin Güvenilirliğinin Sağlanması

Dijital delillerin güvenilirliği, tartışılan ve üzerinde durulması gereken temel sorunlardan biridir. Dijital delilin güvenilirliğinin sağlanması ile ilgili kimse bilgisinin tespit edilmesine ihtiyaç duyulur.⁵³³ Bu kapsamda bilişim sistemi üzerinde elde edilen dijital delilin, kimin faaliyeti sonucu varlık kazandığının araştırılması gerekmektedir. Ancak bu sorunun çözümü bahsedildiği gibi titiz bir çalışma ve özen gerektirmektedir. Zira dijital deliller kolayca değiştirilebilir, bozulabilir veya manipülasyona uğrayabilir

⁵²⁵ Kaynakçıoğlu, **a.g.e.**, s. 58.

⁵²⁶ Göksoy, **a.g.e.**, s. 136; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 266.

⁵²⁷ Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar/ Özaydın / Erden Tüttüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 402.

⁵²⁸ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 192; Özen / Özocak, **a.g.e.**, s. 54.

⁵²⁹ Göksoy, **a.g.e.**, s. 136.

⁵³⁰ Akyol / Yastıkcı, **a.g.e.**, s. 76.

⁵³¹ Özen / Özocak, **a.g.e.**, s. 54.

⁵³² Kaynakçıoğlu, **a.g.e.**, s. 58.

⁵³³ Gül, **a.g.e.**, s. 4.

yapıdadır.⁵³⁴ Bu kapsamda dijital delillerin elde edilmeleri, saklanmaları ve nakledilmeleri aşamalarında bütünlüklerinin korunması ve güvenilirliğinin sağlanması için titiz bir çalışma yürütülmesi gerekir.⁵³⁵

Dijital delillerin kolayca değiştirilmesi mümkündür.⁵³⁶ Bu nedenle mantığa, hayatın olağan akışına uygunluğunun ve diğer deliller ile uyumluluğunun denetlenmesi gerekir. Aranacak bu uyum, birden fazla dijital delil söz konusu olduğunda, bu dijital deliller arasında da aranmalıdır.

Uygulamada en fazla tartışmaya konu olan hususların başında, dijital delillerin güvenilirliğinin nasıl sağlanacağı ve bu delillere ne ölçüde itibar edilebileceği sorunu gelmektedir.⁵³⁷ Bilişim sistemi üzerinden elde edilen verilerin ceza muhakemesinde delil vasfı kazanarak kullanılabilmesi, bu verilerin doğrulanabilmesi ve güvenilir olduğunun ortaya konabilmesini gerektirir.⁵³⁸ Bu doğrulanma, dijital delilin olay yerinde elde edildiği hali ile mevcut halinin aynı olduğunun ortaya konması şeklinde gerçekleşir.⁵³⁹ Bu kapsamda dikkat edilmesi gereken hususlardan ilki; dijital delil elde etmek amacıyla yapılacak müdahalenin yetkin bir kimse, bir adli bilişim uzmanı tarafından gerçekleştirilmesidir.⁵⁴⁰ Bilişim sistemleri üzerinden dijital veri ve devamında dijital delil elde etme faaliyetlerinin alanında uzman kişilerce gerçekleştirilmesi ile bütünlüğü bozulmamış, güvenilir dijital deliller elde edilebilir.⁵⁴¹

Dijital delillerin güvenilirliğinin sağlanması için verinin bulunduğu depolama aygıtının, herhangi bir müdahalede bulunulmaksızın kopyalanması gerekir.⁵⁴² Bu kapsamda elde edilmiş verilerin bütünlüğünün ve güvenilirliğinin sağlanması için "hash" adı verilen özetleme algoritmalarına başvurulur.⁵⁴³ Veriler, bu algoritmalarla

⁵³⁴ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 392; Yargıtay 9. CD, E. 2013/9110, K. 2013/12351, K.T. 09.10.2013, Kazancı.

⁵³⁵ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 173.

⁵³⁶ Dijital delillere ilişkin olarak Yargıtay, “*Dijital delillerin yapısı gereği manipülasyona açık olduğu bilinmektedir.*” tespitinde bulunmuştur. Bkz. Yargıtay 9. CD, E. 2013/9110, K. 2013/12351, K.T. 09.10.2013, Kazancı.

⁵³⁷ Arslan, **Dijital...**, s. 263.

⁵³⁸ Eren, **a.g.e.**, s. 113.

⁵³⁹ Henkoğlu, **a.g.e.**, s. 80; Göksoy, **a.g.e.**, s. 134; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 248.

⁵⁴⁰ Kaynakçıoğlu, **a.g.e.**, s. 51.

⁵⁴¹ Akyol Yastıkcı, **a.g.e.**, s. 86.

⁵⁴² Değirmenci, **a.g.e.**, s. 248.

⁵⁴³ Dülger, **Bilişim...**, s. 688; ŞENTÜRK AKANER Candide, Bir Koruma Tedbiri Olarak Online Arama ve Türk Hukukunda Uygulanabilirliği, Seçkin, Ankara, 2022, s. 184.

işlenerek şifreli bir özet değer elde edilir. Hash değeri alındıktan sonra; veri üzerinde yapılacak en ufak bir değişiklik dahi, yeni alınacak hash değerinin farklı çıkmasına sebep olur.⁵⁴⁴ Eski ve yeni hash değerleri kıyaslanarak dijital delilin sonradan değiştirilip değiştirilmediği denetlenir. Ancak bu yöntemin işe yarayabilmesi için hash değerinin verilerin elde edilmesinin akabinde oluşturulması gerekmektedir.⁵⁴⁵ Hash değeri alma işleminin ivedilikle ve müdafî gözetiminde gerçekleştirilmelidir. Müdafî yokluğun alınan hash değeri ile verilerin güvenilirliğinin sağlandığından söz edilemeyecektir.⁵⁴⁶ Veriler elde edildikten belirli bir süre sonra alınan hash değeri de dijital delilin güvenilirliğinin sağlanması bakımından yeterli kabul edilemeyecektir.⁵⁴⁷ Dolayısıyla sistem üzerinden veriler elde edilirken alınan hash değeri ile daha sonra alınan hash değerleri kıyaslanacak, arada en ufak bir fark mevcutsa delilin bütünlüğünün bozulduğu kabul edilecektir.⁵⁴⁸

Dijital delilin bütünlüğünün korunması ve güvenilirliğini sağlanmasında başvurulması gereken bir diğer araç, zaman damgası kullanılmasıdır.⁵⁴⁹ Zaman damgası sayesinde veri üzerinde gerçekleştirilen işlemlerin gerçekleştirildikleri zaman kaydedilir.⁵⁵⁰ Bu yöntem sayesinde, dijital delil ile temas edilen ilk an ortaya konabilecektir. Zaman damgası vasıtasıyla dijital delil ile ilk temas anı tespit edilerek hash değerinin alınması gereken zamanda alınıp alınmadığı görülebilir.

Dijital delillerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla başvuru önemli yöntemlerden biri de koruma zinciridir.⁵⁵¹ Bu kapsamda verilerin elde edilmesi ve devamında gerçekleştirilecek tüm süreçlerin adım adım belgelendirilmiş olması

⁵⁴⁴ Akarslan, **a.g.e.**, s. 127; Dülger, **Bilişim...**, s. 688; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 249; Eren, **a.g.e.**, s. 114.

⁵⁴⁵ AKTAŞ Batuhan. “Bilgisayarlarda, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Arama, Kopyalama ve Elkoyma Tedbiri Üzerine Bir İnceleme”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 2, 2017, s. 230; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 250; Öztürk, **a.g.e.**, s. 78.

Yargıtay da bir kararında “*Saniğin kullandığı bilgisayar üzerinde usulünce imaj alma işlemi yapılarak sonucunda çıkan veri bütünlük (hash) değerlerinin tespit edilmemiş bulunması*”nı öne sürerek kesin bir delil bulunmadan varsayımlarla hüküm kurulamayacağını belirtmiştir. Bkz. Yargıtay 8. CD, E. 2012/21817, K. 2013/25428, K.T. 24.10.2013, Kazancı.

⁵⁴⁶ Dülger, **Bilişim...**, s. 644.

⁵⁴⁷ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 250; Göksoy, **a.g.e.**, s. 134.

⁵⁴⁸ Henkoğlu, **a.g.e.**, s. 57.

⁵⁴⁹ Başlar, **Elektronik Delilin...**, s. 95; Aydoğan, **a.g.e.**, s. 37.

⁵⁵⁰ Başlar, **Elektronik Delilin...**, s. 95.

⁵⁵¹ GÖZÜŞİRİN Mesih, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Bilişim Suçları ve Bilişim Suçları ile Mücadeleye İlişkin Model Önerisi”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Kara Harp Okulu Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 93; Akyol Yastıkcı, **a.g.e.**, s. 74.

gerekir.⁵⁵² Koruma zinciri ifadesiyle, gerçekten de birbirine bağlı aşamalar işlemler bütünü kastedilmektedir. Bu zincirin halkaları ise bilişim sistemine ulaşılan yer, sistem içerisindeki verilerin elde edildiği yer ve zamanı, veriye müdahaleyi gerçekleştiren kişi, kişi tarafından hangi yöntemlerin kullanıldığı gibi bilgilerdir. Dolayısıyla süreçlerinde belgelenmesinde yapılacak bir atlama, ihmal yahut eksiklik zincirin kopmasına neden olacaktır.⁵⁵³ Zira kolluk ve adli bilişim uzmanları tarafından verilerin elde edilmesi süreçlerinin nasıl gerçekleştirildiği bilinmeyen bir veri güvenilir bir dijital delil olarak kabul edilemeyecektir. Koruma zincirinin halkaları birbirine tek tek geçirilerek yapılan işlemlerin belgelenmesi, dijital verilerin ceza muhakemesi bakımından delil olarak kabul edilebilmesine hizmet eder.⁵⁵⁴

Dijital delillerin muhafazası da ayrı bir dikkat ve özen gerektirmektedir. Zira dijital delillerin, fiziksel varlığa sahip olan ve dış müdahalelerden kolayca etkilenebilen depolama birimlerinin üzerinde taşıyıp saklanabilmesi mümkündür.⁵⁵⁵ Dijital delil ihtiva eden depolama birimlerinin zarar görmesi halinde, üzerinde saklanan dijital deliller bu durumdan kısmen etkilenebileceği gibi tamamen etkilenecek ulaşamaz hale de gelebilir.⁵⁵⁶ Bu nedenle fiziksel etkilerden korunması gereken⁵⁵⁷ depolama birimlerinin taşınması ve saklanması işlemleri sırasında bütünlüğüne ve güvenilirliğine zarar gelmemesi için hassas nitelikleri dikkate alınarak taşınmaları için üretilen ekipmanların kullanılması gerekir.⁵⁵⁸ Aksi takdirde uygunsuz muhafaza ve taşıma koşulları sebebiyle dijital delilin bütünlüğü bozulabilir. Bozulan dijital delil, güvenilir bir delil olarak hükme esas alınamayacaktır.⁵⁵⁹ Ayrıca bu işlemler

⁵⁵² Başlar, **Elektronik Delilin...**, s. 98.

⁵⁵³ Başlar, **Elektronik Delilin...**, s. 98-99.

⁵⁵⁴ Akyol Yastıkcı, **a.g.e.**, s. 74;

⁵⁵⁵ Kaynakçıoğlu, **a.g.e.**, s. 54.

⁵⁵⁶ Göksoy, **a.g.e.**, s. 135.

⁵⁵⁷ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 253-255; Başlar, **Elektronik Delilin...**, s. 101; Çakır / Sert, **a.g.e.**, s. 160.

⁵⁵⁸ YETİM Servet, "Dijital Kanıt Araştırma Yöntemleri", İstanbul Barosu Dergisi, C. 82, S. 3, 2008, s. 1208; Dülger, **Bilişim...**, s. 684; Ünal / Özdemirci, **a.g.e.**, s. 22; Başlar, **Elektronik Delilin...**, s. 100; Akyol Yastıkcı, **a.g.e.**, s. 75; Suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme (TCK m. 281); suçluyu kayırma (TCK m. 283) ve kaçmaya imkân sağlama suçları (TCK m. 294) ile delilleri ortadan kaldırmanın düzenlendiği TCK m. 82/1h'de yer verilen nitelikli hal vasıtasıyla kanun koyucu tarafından da delillerin korunmasının amaçlandığı söylenebilir. Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar / Özyaydın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 419-420.

⁵⁵⁹ Göksoy, **a.g.e.**, s. 134.

de yine teknik ve özel bilgi sahibi adli bilişim uzmanları tarafından gerçekleştirilmelidir.⁵⁶⁰

4. Dijital Delillerin Raporlanması

Raporlama aşaması dijital delil elde etme sürecinin son aşamasıdır.⁵⁶¹ Bu aşamaya gelene kadar gerçekleştirilen işlemler ve bunların anlamları adli bilişim uzmanı tarafından rapor haline getirilir.⁵⁶² Bu raporlama işlemi, CMK m. 67 kapsamında bilirkişi raporudur.⁵⁶³ Teknik ve uzmanlık bilgisi gerektiren bir alanda hazırlanan raporun teknik bilgi sahibi olmayan kimselerce de anlaşılabilir şekilde yazılması ve gerekli açıklamaları içermesi gerekir.⁵⁶⁴ Raporda; yapılan işlemlere dair kurulması beklenen koruma zincirinin mevcudiyeti değerlendirilmeli ve anlatılmalı, toplanan veriler ile olay arasındaki bağlantı açıklanmalıdır. Süreç sonunda dijital delil elde edilmiş olabileceği gibi, herhangi bir dijital delile ulaşılmamış da olabilir. Bu kapsamda dijital delil elde edilemediği takdirde, bu husus raporda açık ve net bir biçimde belirtilmelidir. Analiz sonucunda birtakım dijital deliller elde edilebilir, ancak bu delillerin kimin etkisiyle bilişim sistemi üzerinde varlık kazandığı tespit edilemeyebilir. Bu kapsamda şüpheden sanık yararlanacaktır.

G. Dijital Delillerin Değerlendirilmesi

Ceza muhakemesinde delillerin değerlendirilmesi, muhakeme yetkisini haiz merciler tarafından yapılan bir faaliyettir.⁵⁶⁵ Bu kapsamda deliller ilgili merci tarafından incelenecek, delillerden birtakım çıkarımlar yapılacak ve bu çerçevede sonuçlara ulaşılmaya çalışılacaktır. Merci tarafından elde edilen bu çıktıların verecekleri kararlara yansıtılması ise delillerin değerlendirilmesidir.⁵⁶⁶ Delillerin değerlendirilmesi kovuşturma evresine ait bir faaliyet olmakla birlikte soruşturma

⁵⁶⁰ Öztürk / Tezcan / Erdem / Erden Tütüncü / Seyhan / Altınok Çalışkan / Alan / Sırma Gezer / Saygılar Kırıt / Özaydın / Tok / Güzel / Köker, **a.g.e.**, s. 402.

⁵⁶¹ Henkoğlu, **a.g.e.**, s. 241; Özen / Özocak, **a.g.e.**, s. 55.

⁵⁶² Gül, **a.g.e.**, s. 5.

⁵⁶³ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 117.

⁵⁶⁴ Koç / Çakır, **a.g.e.**, s. 1104-1105.

⁵⁶⁵ Öztürk, **a.g.e.**, s. 373.

⁵⁶⁶ Öztürk, **a.g.e.**, s. 373-374.

evresinde Cumhuriyet savcısı tarafından da kısmi bir delil değerlendirmesi yapılacağı ifade edilmektedir.⁵⁶⁷

Soruşturma evresinde muhakeme yetkisini haiz merci olarak Cumhuriyet savcısının delilleri değerlendirmesi gerekir. Soruşturma evresinin sonunda Cumhuriyet savcısı tarafından elde edilen deliller değerlendirmek suretiyle kamu davası açmaya yeterli şüphe takdir edilecektir. Kovuşturma evresinde ise delil değerlendirilmesi hâkim tarafından yapılır. Kovuşturma evresinin sonunda, deliller değerlendirilerek hüküm verilecektir.⁵⁶⁸

Hâkim tarafından deliller, *vicdani* kanaate göre herhangi bir kısıtlamaya tabi tutulmaksızın değerlendirilir.⁵⁶⁹ Bu değerlendirme sonucunda hâkim hükme esas alacağı delilleri seçme serbestisine sahiptir. Ancak hâkime tanınan bu delilleri değerlendirme serbestisi sınırsız bir serbesti değildir.⁵⁷⁰ Vicdani kanaat, muhakeme veya başka bir deyişle akıl yürütme süreçlerinin sonucunda ortaya çıkar.⁵⁷¹ Hâkimin vicdani kanaatini nasıl oluşturduğunu makul, akla yatkın bir gerekçe ile açıklaması gerekir. Bu kapsamda delillerin hukuka uygun yollardan elde edilmiş ve duruşmada ortaya konarak tartışmaya açılmış olması şarttır. Yalnızca hukuka uygun yollardan elde edilen ve duruşmada ortaya konmak suretiyle tartışılması mümkün kılınan delillere dayanılarak vicdani kanaat oluşturulabilir.⁵⁷² Hâkimin sübut noktasında bir kanaate ulaştım diyebilmesi için akla yakın diğer tüm ihtimalleri yenebilmesi gerekir.⁵⁷³ Delilleri değerlendirme serbestisi çerçevesinde bir ispat vasıtasının ispat etmek iddiasında olduğu hususu, ispatlayamadığının kabul edildiği takdirde; bu kabulün hâkim tarafından gerekçeli bir biçimde açıklaması gerekir.⁵⁷⁴

Deliller değerlendirilirken, daha önceki kısımlarda bahsedilen delillerin taşımaları beklenen özellikleri taşıyıp taşımadıklarının da değerlendirilmesi gerekir.

⁵⁶⁷ Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 20.

⁵⁶⁸ Öztürk, **a.g.e.**, s. 373-374.

⁵⁶⁹ Bu durumun istisnası, gizli tanık beyanına dayanılarak hüküm kurulamayacağını düzenleyen Tanık Koruma Kanunu m. 9/8'dir. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 841.

⁵⁷⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 839; Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesinde...**, s. 243.

⁵⁷¹ Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesinde...**, s. 170.

⁵⁷² Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesinde...**, s. 243-244.

⁵⁷³ Hakimin yenmesi gereken şüphe için “*gerekçeye dayanan şüphe*” kavramının kullanılması gerektiğine ilişkin bkz. Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesinde...**, s. 168.

⁵⁷⁴ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 839; Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesinde...**, s. 170.

Bu özelliklerden hukuka uygun elde edilme bağlamında delilin hukuka aykırılığının tespiti halinde dosyadan çıkartılması gerekip gerekmediği hususu tartışılmıştır.⁵⁷⁵ Hukuka aykırı delillerin dosyadan çıkarılmadığı takdirde daha sonra delili gören mercileri etkileyebileceği, bu sebeple tali bir ceza yargılamasıyla dosya kapsamından çıkarılmasına karar verilebilmesi imkânı tanınması gerektiği ifade edilmiştir.⁵⁷⁶

Anayasa m. 38'e eklenen⁵⁷⁷ hüküm ile hukuka aykırı yollardan elde edilen bulguların delil vasfı taşımadığı düzenlenmiştir.⁵⁷⁸ Bu düzenleme ile hukuka aykırı delilin delil niteliği taşımadığı, bu nedenle dosya içerisine giremeyeceği için dosya kapsamından çıkarılmasının da gündeme gelmeyeceği ifade edilmiştir.⁵⁷⁹ Ancak bu uygulamalar sakıncalı olabilir. Zira delilin dosya kapsamına hiç alınmaması, hukuka gerçekten aykırı olup olmadığının denetlenebilmesi imkanını ortadan kaldırır.⁵⁸⁰ Bu nedenle delilin dosyasından çıkarılması yerinde bir uygulama olmayacaktır. Bu kapsamda CMK m. 230/1 uyarınca dosya içerisinde yer alan ve hukuka aykırılığı değerlendirilen delillerin hükmün gerekçesinde ayrıca ve açıkça belirtilmesi gerekmektedir.

Öğretide hâkim görüş, CMK m. 230/1 uyarınca delilin dosyadan çıkarılmaması gerektiğini yönündedir.⁵⁸¹ Zira delilin hukuka aykırılığının mahkemenin kararında gerekçeleriyle birlikte tespit etmesi gerekmektedir. Buna paralel olarak Adli Kolluk Yönetmeliği m. 6/8 uyarınca hukuka aykırı şekilde elde edilse dahi delilin hazırlanan fezlekeye dâhil edilmesi gerekmektedir. Eğer hukuka aykırı delil dosya kapsamına girmişse hukuka aykırılığı tespit edilecek ancak dosyadan çıkarılamayacaktır.⁵⁸² Yargıtay da CMK m.230/1 uyarınca hukuka aykırı delillerin mahkûmiyet hükmü

⁵⁷⁵ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 865; Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 598; Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar/ Özaydın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 402; Dündar, **a.g.e.**, s. 534.

⁵⁷⁶ Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 598; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 866.

⁵⁷⁷ RG. 17.10.2001-24556 (Mükerrer).

⁵⁷⁸ Anayasa m. 38/6: “*Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.*”

⁵⁷⁹ Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar/ Özaydın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 402.

⁵⁸⁰ Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar/ Özaydın / Erden Tütüncü / Tok, s. 402; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 866.

⁵⁸¹ Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 598; Öztürk / Erdem, **a.g.e.**, s. 485; Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar/ Özaydın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 402.

⁵⁸² DÜLGER Murat Volkan, Ceza Muhakemesi Hukukunda Dışlama Kuralı ve Hukuka Aykırı Delillerin Uzak Etkisi (Zehirli Ağacın Meyvesi Öğretisi), Seçkin, Ankara, 2014, s. 126.

verilirken gösterilmesi gerektiği kanaatindedir.⁵⁸³ Bu kapsamda deliller değerlendirilecek ve gerekçede delillerin değerlendirilmesine dair açıklamalara yer verilecektir. Bu açıklamalar ışığında, dijital delil üzerinde yapılacak değerlendirmede delilin hukuka aykırılığı tespit edildiği takdirde dosya kapsamından çıkarılmaması gerekir.

Ceza muhakemesinde maddi gerçeğe ulaşılabilmesi için, delillerin gerçeği temsil ediyor olması gerekir. Bu kapsamda delillerin güvenilirliği değerlendirilmelidir. Dijital deliller kolayca değiştirilebilir, bozulabilir veya yok edilebilir yapıda bulunurlar.⁵⁸⁴ Güvenilir bir dijital delilden söz edilebilmesi için delilin herhangi bir müdahaleye uğramadan, değiştirilmeden, bozulmadan ve manipüle edilmeden muhakeme işlemlerine konu edilip edilmediği incelenmelidir. Bu kapsamda dijital delilin elde edildikten sonra değiştirilmiş olabileceği ihtimalinin de değerlendirilmesi gerekir. Delilin güvenilirlik değerlendirmesinin yapılabilmesi için ise, delilin orijinaline ihtiyaç duyulur. Ancak dijital deliller söz konusu olduğunda, orijinal ile kopya kavramları teknik anlamda birbirine yaklaşır. Dijital sinyaller sayı haline getirilerek işlenebildiği ve saklanabildiği için orijinalliklerinden söz edilemeyeceği ifade edilmiştir.⁵⁸⁵ Bu kapsamda dijital delillerin orijinallik değerlendirmesi, imaj dosyası ile orijinal dosyanın hash değerleri karşılaştırılarak gerçekleştirilir.⁵⁸⁶ Bu karşılaştırma neticesinde dijital delilin elde edildikten sonra değişikliğe uğrayıp uğramadığı ortaya konur.

Dijital delillerin üretimini etkileyen faktörlere göre güvenilirliklerinin değerlendirilmesi farklılık arz eder. Bu kapsamda kullanıcı tarafından, sistem tarafından otomatik şekilde veya kullanıcı ile sistem tarafından ortak katkı ile üretilmesine neden olunan dijital delillerden söz edilebilir. Kullanıcının tarafından üretilmesine neden olunan dijital deliller, kullanıcının talebi üzerine veya kullanıcının bu yönde bir isteği olmaksızın da varlık kazanabilir. Bu şekilde oluşturulmuş dijital

⁵⁸³ “Kaldı ki aynı Kanun'un 230. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, mahkûmiyet hükmünün gerekçesinde, delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, hükme esas alınan ve reddedilen delillerin belirtilmesi; bu kapsamda dosya içerisinde bulunan ve hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ayrıca ve açıkça gösterilmesi de zorunludur.” Yargıtay CGK., E. 2023/378, K. 2024/64, K.T. 14.02.2024, Lexpera.

⁵⁸⁴ Gül, **a.g.e.**, s. 4.

⁵⁸⁵ Arslan, **Dijital...**, s. 256.

⁵⁸⁶ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 135.

delillerin kabul edilebilmesi için değiştirilmemiş halde bulunmaları aranır. Bir diğer durum, dijital delilin bilişim sistemi tarafından otomatik üretilmesidir. Bu delilin üretimi; bilişim sistemi tarafından kendiliğinden gerçekleştirilir, bir insan katkısı bulunmaz. Bu şekilde üretilen delilin güvenilir kabul edilebilmesi, değiştirilmemiş olduğunun yanı sıra veriyi üreten sistemin düzgün çalıştığının da ortaya konabilmesini gerektirir. Son olarak, kullanıcı ve sistemin birlikte katkısı ile üretilmiş delillerin güvenilir kabul edilebilmesi için verinin bulunduğu sistemin güvenilirliğinin ve kullanıcı tarafından sağlanan verinin doğruluğunun araştırılması gerekir.⁵⁸⁷

Dijital delilin güvenilirliğine dair yapılacak değerlendirmede, adli bilişim uzmanları hâkime teknik ve uzmanlık bilgisi ile fayda sağlar. Bu kapsamda bilirkişilik kurumu ile karşılaşmaktadır. Ceza muhakemesinde özel ve teknik bilgi gerektiren konularda hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısının kararıyla⁵⁸⁸ bilgisine başvurulana bağımsız, tarafsız ve dürüst bir şekilde görev yapan kişiye bilirkişi denilmektedir.⁵⁸⁹ Ceza muhakemesinde bilirkişiye başvurunun amacı, mahkemeye kendi bilgisi ve uzmanlığı dışında bilgi sağlamaktır.⁵⁹⁰ Bilirkişi hâkime bilgisiyle yardımcı olarak hakimin delili anlamasını ve anlamlandırmasını sağlar.⁵⁹¹ Bilirkişiye başvurulana alanlar oldukça çeşitlidir ve bunlara her geçen gün yeni alanlar eklenmektedir.⁵⁹² Hâkimin sahip olduğu genel bilgi ve tecrübesiyle çözmesi beklenen

⁵⁸⁷ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 141.

⁵⁸⁸ Bkz. CMK m. 63 ve m. 66/1; Ayrıca bkz. Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar/ Özaydın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 389.

⁵⁸⁹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 318-319; Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar/ Özaydın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 387.

⁵⁹⁰ McGourlay / Thomas / Gower, **a.g.e.**, s. 427.

⁵⁹¹ İngiliz hukuk sisteminde de ceza davalarında belirli şartların varlığı halinde bilirkişiye başvurulabileceği ifade edilmiştir. Bu şartlar; bilirkişiliğin davayla ilgili bir meselede yapılması, mahkemeye mahkemenin bilgi ve deneyiminin ötesinde bilgi sağlamanın amaçlanması, bilirkişinin bilirkişilik yapmak konusunda yetkin ve kanaatinin kabul edilebilecek kadar güvenilir bulunması şeklinde ifade edilmiştir. Ceza Uygulama Yönergeleri 2023 (*Criminal Practice Directions 2023*), <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2023/04/Criminal-Practice-Directions-2023-1.pdf>, (Erişim Tarihi:11.01.2025).

⁵⁹² Birleşik Krallık Uzman Tanıklar (Bilirkişiler) Kaydı (*UK Register of Expert Witnesses*) listesinde şu anda 17.000'den fazla uzmanlık konusu girişi yapıldığı ifade edilmiştir. Bu listedeki çeşitlilik bilirkişiliğin ne kadar çeşitli konulara ilişkin olabileceğini göstermektedir. McGourlay / Thomas / Gower, **a.g.e.**, s. 426.

konularda⁵⁹³ ise bu anlamayı ve anlamlandırmayı kendisinin yapması gerektiğinden bilirkişiye başvurulamaz.⁵⁹⁴

Doğrudan doğruyalık ve sözlülük ilkeleri gereğince yazılı bilirkişi raporlarının elde edilmesi ile yetinilmemesi, bilirkişilerin duruşmaya çağrılarak dinlenmesi gerekir.⁵⁹⁵ Ancak uygulamada bilirkişilerin hazırladıkları raporların dosyaya sunulmasıyla yetinilmektedir.⁵⁹⁶ Bu uygulama delilin çelişme ilkesi bağlamında bilme ve tartışma haklarını sınırlar niteliktedir. Zira dijital delil hakkında bilirkişi vasıtasıyla bilgi sahibi olunabilecektir. Bilirkişi yaptığı inceleme ile çelişmeli muhakemeye, çelişme ilkesinin altında yer alan iki temel hak olan bilme ve bilmekle mümkün hale gelen tartışma haklarının kullanılmasına hizmet eder.

Öğretide, bilirkişi raporunun niteliğine ilişkin farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre, bilirkişi raporu özel bir delil türünü teşkil ederken⁵⁹⁷, diğer görüşe göre bilirkişi tarafından tanzim edilen rapor yalnızca mevcut delilin değerlendirmesine yarayan bir araçtır.⁵⁹⁸ Diğer bir görüşe göre ise bilirkişi raporunun duruma göre iki türlü de değerlendirilebileceği, delil olup olmadığının somut olayda üstlendiği fonksiyona göre belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁵⁹⁹ Raporun delil olarak kabul edildiği durumda, duruşmada tartışmaya açılması gerekecektir.⁶⁰⁰ Yargıtay tarafından bilirkişi raporunun delil değerlendirme aracı olduğu kabul edilmektedir.⁶⁰¹ Ancak

⁵⁹³ İngiliz hukuk sisteminde bir meselenin, hüküm verecek makamın bilgisi dahilinde kaldığı durumlarda veya günlük sınırlar içerisinde insan doğası ve davranışıyla ilgili bir mesele olduğu takdirde, bu mesele hakkında bilirkişiye başvurulamayacağı kabul edilmektedir. McGourlay / Thomas / Gower, **a.g.e.**, s. 427.

⁵⁹⁴ Bkz. CMK m. 63/1. Ayrıca bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 319; Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar/ Özaydın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 390; "... *belgede sahtecilik suçlarında aldaticılık niteliğinin bulunup bulunmadığının takdir ve tespitinin hâkime ait olduğu dikkate alınarak...*" Yargıtay 11. CD., E. 2020/6275, K. 2023/7602, K.T. 25.10.2023, Lexpera; aynı yönde bkz. Yargıtay 11. CD., E. 2021/1316, K. 2024/2001, K.T. 21.02.2024, Lexpera.

⁵⁹⁵ TANER Fahri Gökçen, Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği, 2. Baskı, Seçkin, Ankara, 2021, s. 280.

⁵⁹⁶ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 330.

⁵⁹⁷ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 320.

⁵⁹⁸ EREM Faruk, Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku, 6. Bası, Işın Yayıncılık, Ankara, 1986, s. 404; Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar/ Özaydın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 395; Öztürk / Tezcan / Erdem / Erden Tütüncü / Seyhan / Altınok Çalışkan / Alan / Sırma Gezer / Saygılar Kırıt / Özaydın / Tok / Güzel / Köker, **a.g.e.**, s. 429.

⁵⁹⁹ GÜRELLİ Nevzat, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1967, s. 18.

⁶⁰⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 320.

⁶⁰¹ "Bilirkişi düşüncesi değil, delillerin değerlendirilmesi vasıtasıdır." Yargıtay 1. CD., E. 1985/93, K. 1985/341, K.T. 04.02.1985, Lexpera; "Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet

Yargıtay'ın aksi yönde kararları da mevcuttur.⁶⁰² Bilirkişi tarafından yapılan incelemeler sırasında delil elde edilebileceği; bu nedenle bilirkişiliğin yalnızca delilin değerlendirilmesini değil, aynı zamanda delile ulaşmasını da sağlayan bir araç olduğu ifade edilmiştir.⁶⁰³

Ceza muhakemesi hukukunda genel kural, bilirkişiye başvurunun zorunlu olmamasıdır.⁶⁰⁴ Hangi hallerde bilirkişiye başvurulması gerekeceği ifade edilmiş, bunun dışında kalan hallerde ise bilirkişiye başvuru hakkında açık bir zorunluluk belirlenmemiştir.⁶⁰⁵ Bu kapsamda kanun koyucu tarafından belirli konuların teknik ve uzmanlık bilgisi gerektirdiği önceden kabul edilerek bu durumlarda bilirkişiye başvuru takdiri olmaktan çıkarmıştır.⁶⁰⁶ Bu hallerde dahi mahkeme ilgili merciden gelen raporla doğrudan bağlı kabul edilmez, alınan raporu yetersiz bulduğu takdirde yeni bir rapor tanzim edilmesini isteyebilir.⁶⁰⁷ Bilirkişinin maddi vakıaya dair tespitleri

Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik'in 3. maddesi ile sonradan 03.08.2017 tarihli ve 30143 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren ve anılan Yönetmelik'i yürürlükten kaldıran Bilirkişilik Yönetmeliği'nin 4. maddesinin (c) bendinde bilirkişi; "Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde oy ve görüşünü sözlü ya da yazılı olarak vermesi için başvurulmuş gerçek veya tüzel kişi" şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımdan da hareketle, sahip bulunduğu uzmanlık bilgisiyle mahkemeye bir ispat sorununda yardımcı olup, raporu delil değil, delil değerlendirmesi aracı olan bilirkişiye başvurma amacı; "Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hallerde görüş alınmasıdır." Yargıtay CGK., E. 2016/1174, K. 2019/378, K.T. 07.05.2019, Lexpera.

⁶⁰² "Deliller gerçekçi olmalıdır, beş duyu organıyla öğrenilmelidir. Tanık beyanı, bilirkişi raporu dış dünya ile ilgili olmakla delil niteliğindedir. Ancak dış dünya ilgili olmayan hayali şeyler ya da afaki varsayımlar veya çıkarımlar delil olmazlar." Yargıtay 16. CD., E. 2015/4672, K. 2016/2330, K.T. 21.04.2016, Lexpera.

⁶⁰³ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 321.

⁶⁰⁴ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 322; "CMK'nın 63. maddesinde de bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına "Karar verilebileceği" belirtilmek suretiyle bilirkişiye başvurma zorunlu kılınmamıştır." Yargıtay CGK., E. 2016/1174, K. 2019/378, K.T. 07.05.2019, Lexpera.

⁶⁰⁵ "Sanığın şuurunun tespiti (madde 66/4, 74) otopsi ve ölümün adli muayenesi (madde 79) zehirlenme şüphesi halinde incelemeler (madde 83) ve sanığın işlediği suçun farik ve mümeyyizi olup olmadığına ilişkin belli bir ilmi ve tekniği ilgilendiren, özel bir bilgiyi gerektiren incelemeler dışında hangi hallerde bilirkişiye başvurulacağı belirlenmemiştir." Yargıtay 1. CD., E. 1985/93, K. 1985/341, K.T. 04.02.1985, Lexpera.

⁶⁰⁶ "Bu konular şunlardır: Para ve benzeri değerlerde sahteciliğin tespiti (CMK m.73), şüphelinin bilincinin incelenmesi (CMK m.74)267, şüpheli veya sanığın ve diğer kişilerin beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması (CMK m.75-77), moleküler genetik incelemeler (CMK m.78), ölünün muayenesi (CMK m.86), otopsi (CMK m.87), yeni doğanın cesedinin muayenesi veya otopsi (CMK m.88), zehirlenmenin tespiti (CMK m.89)." Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 333; Ayrıca bkz. Yargıtay CGK., E. 2016/1174, K. 2019/378, K.T. 07.05.2019, Lexpera.

⁶⁰⁷ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 333; "...Kanun koyucu bu durumlarda bilirkişi incelemesi yaptırılması zorunluluğunu kendisi belirlemiş ve böylece bilirkişi incelemesi yaptırmaya yetkili olan mercii, sorunun çözümünün özel ve teknik bilgiyi gerektirip gerektirmediği konusundaki takdir yetkisini ortadan kaldırmıştır." Yargıtay CGK., E. 2016/1174, K. 2019/378, K.T. 07.05.2019, Lexpera.

mahkemeyi bağlamayacaktır⁶⁰⁸, zira nihai olarak maddi vakıanın nasıl gerçekleştiğini belirlemek hâkimin görevidir.⁶⁰⁹

Yetkili merci tarafından, çözümü gereken meselenin teknik ve özel bilgi gerektirdiği durumlarda bilirkişiye başvurulması zorunludur.⁶¹⁰ Zira ancak bu sayede delilden anlam çıkarılabilecektir. Bu başvuru mecburiyeti hâkimin teknik ve özel bilgisiyse somut olaydaki delilleri anlamlandırabilecek olması halinde de devam etmektedir. Hâkim kendi özel ve teknik bilgisine dayanarak bilirkişi gibi inceleme yapması ve elde ettiği sonuçlara dayanarak hüküm kurması mümkün değildir.⁶¹¹ Savunma hakkının kısıtlanmaması için teknik ve özel bilgi gerektiren delilin bilirkişiye incelettirilmesi gerekir.⁶¹²

Örneğin, bilgisayar mühendisi bir hâkim, bilişim sistemi üzerinde inceleme yaparak dijital delilleri bizzat tespit etmek isteyebilir. Hâkim yapacağı incelemenin sonucunda suçun işlendiğine kanaat getirebilir. Böyle bir durumda hâkimin, vicdani kanaatini yalnız başına inşa etmesi söz konusudur. Ancak hâkim; savunma hakkının sınırlanmaması, çelişme ve silahların eşitliği ilkesinin sağlanabilmesi için teknik ve uzmanlık bilgisi gerektiren dijital delillerin incelenmesine kendisi girişmeyecek, bilirkişiye başvurmak zorunda kalacaktır. Bu sayede muhakemenin diğer sùjeleri de dijital delil hakkında bilgi sahibi olabilecek, delile dair beyanda bulunabilecek ve karşı çıkabilecektir.

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 63, bilirkişiden görüş alınmasına "*karar verilebilir*" ifadesiyle düzenlenmiş, bu hususun takdiri yetki kapsamında bırakılmıştır. Ancak özellikle ekran görüntüsü gibi dijital kaynaklı belgelerin değerlendirilmesi söz konusu olduğunda, yargılamanın sağlıklı yürütülebilmesi adına bilirkişi incelemesine

⁶⁰⁸ "Bilirkişi düşüncesi değil, delillerin değerlendirilmesi vasıtasıdır. Bu istişari niteliği nedeniyle hüküm veren hakimleri bağlamaz, çünkü bilirkişilerinde yanılmaları mümkündür." Yargıtay 1. CD., E. 1985/93, K. 1985/341, K.T. 04.02.198, Lexpera.

⁶⁰⁹ Bkz. CMK m. 217.

⁶¹⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 323; Gürelli, **a.g.e.**, s. 26.

⁶¹¹ "Hakimlerin kişisel bilgi ve kanaati delil olmaz. Kişisel bilginin delil olabilmesi için hakim değil tanık olması gerekir. Delili yalnızca Cumhuriyet savcısı ya da hakimnin öğrenmesi yeterli olmayıp tarafların da öğrenip tartışması zorunludur." Yargıtay, 16. CD., E. 2015/4672, K. 2016/2330, K.T. 21.04.2016, Lexpera.

⁶¹² Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 324.

başvurulması zorunlu hale gelmektedir. Bununla birlikte, sahte olduğu açıkça gözlemlenebilen belgeler için bilirkişiye başvurmaya ihtiyaç duyulmayabilir.⁶¹³

Dijital delil, adli bilişim uzmanları tarafından incelenmiş ve mahkemeye sunulmuş olabilir. Bu tür durumlarda; delilin tamamen güvenilirliğinden bahsedilemeyeceği gibi, adli bilişim uzmanları tarafından yapılan incelemeler sonucu elde edilen çıktının da mutlak doğruluğundan söz edilemez. Bu tür durumlarda dahi delilin güvenilir olmadığının öne sürülmesi mümkündür. Böyle bir iddia ileri sürüldüğü takdirde, delile güvenilmemesi için ileri sürülen makul gerekçelerin somut bir biçimde ortaya konması ve açıklanması gerekmektedir. Bir kez incelenmiş ve mahkemeye sunulmuş ancak güvenilir olmadıklarına dair makul itirazlar bulunan dijital delillerin güvenilirliklerinin şüpheye yer bırakmayacak kesinlikte ortaya konması, bunun üzerine karar verilmesi gerekir. Bu kapsamda; dijital delilin güvenilirliğinin eksiksiz bir şekilde sağlanabilmesi için savunma makamının makul itirazlarına ilişkin bir değerlendirme yapılmalı, gerekiyorsa dijital delil tekrar incelenmelidir.⁶¹⁴

Anayasa Mahkemesi, Sencer Başat ve Diğerleri başvurusunda dijital delile dair önemli tespitlerde bulunmuştur.⁶¹⁵ Başvurucu tarafından mahkûmiyet hükmüne esas 2003 yılına ait kabul edilen dijital delillerin, 2007 yılına ait bir programdan yazıldığının anlaşıldığı, bu sayede delillerin gerçekten 2003 yılına ait olamayacağı ve manipüle edildiği uzmanlardan alınan raporların yardımıyla ortaya konmuştur. Ancak ilk derece mahkemesi, iddia makamı tarafından alınan raporlar ile savunma makamı tarafından alınan raporlar arasındaki çelişkiye rağmen, iddia makamının raporlarına itibar ederek karar vermiştir. Başvuru konusu olayda iki bin civarında çelişkili verinin mevcut olduğu savunulmuştur.⁶¹⁶ Böyle bir durumda objektif ölçütlere dayalı olarak gerçekleştirilmesi gereken adli bilişim incelemeleri arasındaki farklılıkların giderilmesi suretiyle delilin güvenilirliğinin sağlanması gerekir. Bu kapsamda AYM tarafından “*dijital delillerin değerlendirilmesine ilişkin şikayetlerin*” giderilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkı bağlamında silahların eşitliğinin ihlal edildiğine karar

⁶¹³ Özkan, **a.g.e.**, s. 282.

⁶¹⁴ Başlar, **Elektronik Delil...**, s. 1681.

⁶¹⁵ AYM, Sencer Başat ve Diğerleri Başvurusu, B.No: 2013/7800, K.T.18.06.2014.

⁶¹⁶ AYM, Sencer Başat ve Diğerleri Başvurusu, §40.

verilmiştir.⁶¹⁷ Dijital delillere dair yapılan makul itirazların değerlendirilmesi ve bu kapsamda yeni bir bilirkişi heyeti tayin edilmek suretiyle başta eldeki verinin güvenilirliğinin araştırılması amacıyla incelemenin tekrarlatılması gerekir.

Bir şüphelinin bilişim sisteminde, örneğin kişisel bilgisayarında suç unsuru taşıyan görsel içeriklere rastlanması mümkündür. Ancak yürütülen analiz sürecinde bu içeriklerin tespit edilmesi, şüphelinin bu içerikleri bilerek ve isteyerek bilgisayarında bulundurduğunu mutlak şekilde koymaz. Zira bu içeriklerin şüphelinin bilgisi dışında, arka planda internet üzerinden otomatik olarak bilgisayara indirilmesi ve kaydedilmesi de mümkündür. Bu içerikler şüphelinin kendisi veya daha sonra yüklediği bir program tarafından tespit edilip silinse dahi, yapılacak adli bilişim incelemelerinde tespit edilebilmektedir. Bu gibi hallerde, elde edilen salt içeriğin mevcudiyetini ortaya koyan raporların şüphelinin suç teşkil eden bir eylemde bulunduğunu ispatlaması için yeterli kabul edilmemesi gerekir.⁶¹⁸ Ayrıca belirtmek gerekir ki bu içeriklerin silinmesi de şüphelinin içerikler hakkında bilgisi bulunduğu anlamına gelmez. Silme işlemi de arka planda şüphelinin bilgisi dışında gerçekleşebilir. Silme işleminin şüpheli tarafından gerçekleştirildiğinin ortaya konduğu durumda ise yine ilgili içeriklerin kişinin bilgisi dışında indirilmiş olabileceği ihtimalinin diğer delillerle bertaraf edilmesi gerekir.

⁶¹⁷ AYM, Sencer Başat ve Diğerleri Başvurusu, §72.

⁶¹⁸ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 267.

İKİNCİ BÖLÜM: CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNDA DÜZENLENEN TEMEL DİJİTAL DELİL ELDE ETME YÖNTEMLERİ

Yukarıda açıklandığı üzere Türk ceza hukukunda delil serbestisi ilkesi kabul edilmiştir. CMK m. 217’de delil serbestisi ilkesinin benimsendiği isnat edilen suçun hukuka uygun şekilde elde edilen her türden delil ile ispat edilebileceği ifade edilmiş ve hukuka uygun şekilde elde edilen deliller bakımından herhangi bir sınırlama getirilmemiştir⁶¹⁹. Delil serbestisi ilkesinin kabul edilmiş olması elde edilecek dijital deliller bakımından da bir serbestlik getirmektedir.

Dijital deliller yalnızca ceza ve ceza muhakemesi hukukuyla değil hukuk muhakemesi gibi diğer hukuk alanları ile de yakından ilişkilidir.⁶²⁰ Ceza muhakemesi hukuku bakımından dijital delillere muhakemenin sağlıklı bir şekilde yürüyebilmesi için başvurulmaktadır. Soruşturma evresi sonunda Cumhuriyet savcısı tarafından yeterli şüpheyne ulaşılıp ulaşılamadığının doğru değerlendirilebilmesi ve gerekli görüldüğü takdirde iddianamenin hazırlanabilmesi için, kovuşturma evresinde ise mahkeme tarafından şüphenin yenilmesinde dijital delillere başvurulmaktadır.⁶²¹

Kolayca bozulabilecek bir yapıda olan dijital delillerin,⁶²² toplanması sırasında yüksek düzeyde dikkat ve özen gerekmektedir. Bu özenin gösterilmemesi delil bütünlüğünün korunamaması sonucunu doğuracaktır. Gösterilmesi beklenen dikkat ve özen; başvurulacak dijital delil elde etme yöntemine göre değişkenlik arz edebilir. Ancak her durumda, delillerde aranan özelliklerden noksan ispat vasıtalarının delil olarak kullanılamayacağı gözetilmeli ve süreç öngörülen usule uygun şekilde

⁶¹⁹ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 114.

⁶²⁰ Araalan, **a.g.e.**, s. 207.

⁶²¹ CMK md. 170 ve m. 217.

⁶²² Taşkaya, **a.g.e.**, s. 133.

yürütülmelidir. Aksi takdirde elde edildiği düşünülen dijital ispat vasıtası, delil niteliğini haiz olmayacaktır.⁶²³

Ceza muhakemesi hukukunda dijital delil elde etme yöntemlerinden CMK'nın m. 134'te bilişim sistemlerinde arama ve elkoyma, m. 135'te belirli suç tiplerine⁶²⁴ ilişkin telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi⁶²⁵ düzenlenmiştir. Bunlara ilaveten müşteki veya sanık tarafından elde edilen dijital deliller ile de sıklıkla karşılaşmaktadır. Bu bölümde CMK'da düzenlenen bu temel dijital delil elde etme yöntemleri ele alınacaktır.

I. Bilgisayarlarda, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Arama, Kopyalama ve Elkoyma (CMK m. 134)

CMK'da birtakım koruma tedbirleri düzenlenmiş, m. 116 ile m. 134 arasında yer alan dördüncü bölüm ise arama ve elkoyma koruma tedbirlerine ayrılmıştır.⁶²⁶ Bu kapsamda CMK m. 134⁶²⁷ ile bilişim sistemlerinde arama, kopyalama ve elkoyma

⁶²³Özen / Özocak, **a.g.e.**, s. 43.

⁶²⁴ CMK m. 135/8 uyarınca kanun koyucu tarafından belirtilen suçlar arasında, göçmen kaçakçılığı, insan ticareti, kasten öldürme, işkence, cinsel saldırı, çocuklara yönelik cinsel istismar, nitelikli hırsızlık ve yağma, uyuşturucu madde üretimi ve ticareti, suç işlemek amacıyla örgüt kurma, devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma gibi suçlar yer almaktadır.

⁶²⁵ CMK m.135'in başlığı "*İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması*" şeklinde olmasına rağmen, bu başlığın madde içeriğinde düzenlenen tedbirlerin tamamını kapsamadığına ilişkin olarak bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 50; Kaymaz, **a.g.e.**, s. 109.

⁶²⁶ "*Koruma tedbirleri genel itibarıyla CMK'da düzenlenmiştir. Anılan Kanun'un Birinci Kitabının Dördüncü Kısım "Koruma Tedbirleri" başlığını taşımakta olup arama ve yakalama tedbirine de bu kısımda yer verilmiştir. Kanun'un bu açık düzenlemesine göre arama ve yakalama birer koruma tedbidir.*" Yargıtay CGK., E. 2023/378, K. 2024/64, K.T. 14.02.2024, Lexpera.

⁶²⁷ "*Madde 134 – (1) Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması halinde, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine karar verilir. Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kararlar yirmi dört saat içinde hâkim onayına sunulur. Hâkim kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi hâlinde çıkarılan kopyalar ve çözümü yapılan metinler derhâl imha edilir.*

(2) Bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerine şifrenin çözülememesinden dolayı girilememesi veya gizlenmiş bilgilere ulaşılamaması ya da işlemin uzun sürecek olması halinde çözümün yapılabilmesi ve gerekli kopyaların alınabilmesi için, bu araç ve gereçlere elkonulabilir. Şifrenin çözümünün yapılması ve gerekli kopyaların alınması halinde, elkonulan cihazlar gecikme olmaksızın iade edilir.

(3) Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoyma işlemi sırasında, sistemdeki bütün verilerin yedeklemesi yapılır.

(4) Üçüncü fıkraya göre alınan yedekten bir kopya çıkarılarak şüpheliye veya vekiline verilir ve bu husus tutanağa geçirilerek imza altına alınır.

tedbiri düzenlenmiştir. Tedbir, genel nitelikteki arama ve elkoymanın bilişim sistemleri özelindeki görünümüdür.⁶²⁸ CMK m. 134'ün arama ve elkoyma tedbirinin özel bir görünümünü teşkil ettiği Yargıtay tarafından da ifade edilmiştir.⁶²⁹ Ayrıca tedbir, dijital delil elde edilmesi için başvurulacak temel tedbirdir.⁶³⁰ Tedbirin uygulanması ile bilişim sistemlerinden dijital delil elde edilebilmektedir. Dijital delillere yalnızca bilişim suçları bağlamında değil, geleneksel suç tiplerine dair maddi gerçeğin araştırılmasında da ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle, günümüzde pek çok soruşturmada dijital delil elde etmek için bilişim sistemlerine yönelmek kaçınılmaz hale gelmektedir.⁶³¹

Bir koruma tedbiri olarak düzenlenen CMK m. 134 temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil etmektedir. Kanun koyucu, CMK m. 116 kapsamındaki arama işlemine göre birtakım farklılıklar içeren, bilişim sistemlerinden delil elde edilmesine dair yürütülecek işlemlerin sınırlarını belirlemiştir. Zira tedbirin uygulanmasının sonucu olarak kişinin en mahrem bilgilerine ulaşılmakta, özel yaşam alanına müdahale edilmektedir.⁶³² Tedbire ve şartlarına kanunda açıkça yer verilmiş olması temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması bağlamında yerindedir.⁶³³ Tedbirin düzenlendiği CMK m. 134'ün başlığı incelendiğinde “*Bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde*” ifadelerinin tercih edildiği, madde metninde ise bu ifadelere “*bilgisayar kayıtları*” ifadesinin ilave edildiği görülmektedir. Bu kapsamda başlık ile içerik arasında farklılık bulunmaktadır.

Tedbiri düzenleyen madde metninde yer verilen sistemlerin kapsamı, yalnızca bilgisayarlardan ibaret değildir. Madde başlığının yanı sıra maddenin içeriğinde de

(5) *Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoymaksızın da, sistemdeki verilerin tamamının veya bir kısmının kopyası alınabilir. Kopyası alınan veriler kâğıda yazdırılarak, bu husus tutanağa kaydedilir ve ilgililer tarafından imza altına alınır.*”

⁶²⁸ DÜLGER Murat Volkan / TAŞKIN Şaban Cankat, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Baskı, Seçkin, Ankara, 2024, s. 472.

⁶²⁹ “*Bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve el koyma CMK'nın 134. maddesinde düzenlenmiş olup CMK'nın 116 ve 123. maddeleri arasında yer alan arama koruma tedbirinin özel bir görünümünü oluşturmaktadır.*” Yargıtay CGK., E. 2016/544, K. 2020/127, K.T. 25.02.2020, Lexpera.

⁶³⁰ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 454.

⁶³¹ Araalan, **a.g.e.**, s. 204-212; Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 364.

⁶³² Özen / Özocak, **a.g.e.**, s. 47.; Özbek / Doğan / Bacaksız, **Ceza...**, s. 372; Şahin, **Ceza Muhakemesinde Bilgisayarlarda...**, s. 271; Erdoğan, **a.g.e.**, s. 174; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 313.

⁶³³ CMK'da bilişim sisteminde arama tedbirine yer verilmeseydi dahi CMK m. 116'da düzenlenen genel arama tedbiri kapsamında bilişim sistemlerinde arama yapılabileceğine dair bkz. Değirmenci, **a.g.e.**, s. 313.

kapsamın bilgisayarları aştığı ifade edilmiştir. Gerek maddenin başlığında gerekse içeriğinde yer verilen çok sayıda kavram, arama yapılacak yerin tek bir kavramla karşılanması ihtiyacını ortaya koymaktadır. Maddenin başlığında arama yapılabilecek yerleri tespit eden “*bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde*” ifadeleri ile , bilişim sistemlerinden veri elde edilmesi amacıyla arama yapılmasından söz edilmektedir. Bu doğrultuda madde metninde bu yerlere “*bilgisayar kayıtları*” da eklenmiştir. Kanun koyucu, bilişim sistemleri üzerindeki veri elde etme amacını ortaya koymaktadır. Tedbir bilişim sistemlerinde arama, kopyalama ve elkoyma şeklinde anlaşılmalıdır.⁶³⁴

Bilişim sistemi kavramının tanımına, ilişkili olduğu diğer kavramlarla beraber ilgili kısımda yer verilmiştir. Bilişim sistemi; bilgisayarlar, bilgisayar kütükleri ve bilgisayar programlarının yanı sıra veri işleme, saklama ve iletme kapasitesine sahip sistemleri kapsar nitelikte bir kavramdır.⁶³⁵ Bu noktada tedbiri uygulamak isteyen merciin; tedbire konu edilmek istenen sistemin, tedbirin kapsamında kalıp kalmadığı hususunda tereddüde düşmesi halinde, bu konunun netleştirilebilmesi amacıyla bilirkişiye başvurulması gerekir.⁶³⁶

A. Tedbirin Hukuki Niteliği

Mülga 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nda, 5237 sayılı CMK’nın aksine bilgisayarda arama ve elkoyma koruma tedbiri yer almamaktaydı. Kanunlar arasındaki zaman farkı gözetildiğinde; bilgisayar teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla birlikte kanun koyucunun bilişim sistemlerinden delil elde edilebileceği, bu kapsamda temel hak ve özgürlüklere getirilen bu sınırlamanın kanunla düzenlenmesi gerektiği bilinciyle hareket ettiği ve zamanın gereklerine uygun bir tedbire kanunda yer verdiği söylenebilir. Tedbirin düzenlenme amacı, bilişim sistemleri üzerinde depolanan verilerin elde edilmesi ve aralarından dijital delil niteliğine sahip olanların tespitidir.⁶³⁷ Bilişim sistemleri üzerinden elde edilecek

⁶³⁴ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 310; Dülger, **Bilişim...**, s. 638.

⁶³⁵ Bilişim sistemi Bilişim Ağı Hizmetlerinin Düzenlenmesi ve Bilişim Sistemleri Hakkında Kanun Tasarısı m. 2/1/d hükmünde “... *Bilgisayar, çevre bilimleri, iletişim altyapısı ve programlarından oluşan veri işleme, saklama ve iletmeye yönelik sistemi*” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre bilişim sistemi; bilgisayarları, bilgisayar kütüklerini ve bilgisayar programlarını da kapsamaktadır.

⁶³⁶ Apış, **a.g.e.**, s. 55.

⁶³⁷ Benek, **a.g.e.** s. 380; Değirmenci, s. 146.

delillerin maddi gerçeğe ulaşılmasında kullanılması öngörülmüş ve CMK m. 134 kapsamında, bilişim sistemlerinde arama ve elkoyma koruma tedbirlerinin özel bir görünümü olarak bilişim sistemlerinde arama düzenlenmiştir.⁶³⁸ Tedbirin düzenlendiği m. 134'te bilişim sistemlerinde arama tedbirinin yanı sıra elkoyma tedbirine de yer verilmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki bu iki farklı tedbir, aynı şartlara tabi değildir.⁶³⁹

Bilişim sistemlerinde arama ve elkoyma tedbiri, arama koruma tedbirinin özel bir şeklidir. Bu kapsamda arama koruma tedbirinin kısaca ele alınması bu tedbirin hukuki niteliğinin ortaya konabilmesi bakımından yerinde olacaktır. Arama tedbiri, CMK m. 116⁶⁴⁰ ve devamında düzenlenmiştir. Arama gizli bir şeyin elde edilmesi amacıyla başvurulmuş bir tedbirdir.⁶⁴¹ Bu bakımdan bilişim sistemlerinde arama tedbiriyle örtüşür niteliktedir. CMK'da arama yapılacak yerler; “*şüphelinin veya sanığın üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler*”⁶⁴² ile “*diğer bir kişinin de üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler*”⁶⁴³ şeklinde tespit edilmiştir. Bilişim sistemlerinde arama tedbiri ile ise bu tanımın kapsamı dışında bir yerde, bilişim sistemlerinde arama yapılması düzenlenmiştir. Bilişim sistemlerinde aramanın esas itibarıyla bilişim sistemi üzerinde gerçekleştirilen bir teknik inceleme niteliğinde olduğu ifade edilmiştir.⁶⁴⁴

Öğretide arama “*Arama, kural olarak hâkim, gecikmede sakınca bulunması halinde savcı tarafından yakalama ve/veya delil elde etme amacına yönelik olarak sanık, şüpheli veya üçüncü bir kişinin mesken, işyeri ve sair yerlerinde, üstünde veya eşyasında yapılan bir araştırma işlemi*” şeklinde tanımlanmıştır.⁶⁴⁵ Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği⁶⁴⁶ m. 5'te ise arama “*bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek makul şüphesi altında bulunan kimsenin, saklananın, şüphelinin, sanığın veya hükümlünün yakalanması ve suçun iz, eser, emare veya delillerinin elde*

⁶³⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 450; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 313; ATEŞ BENEK Neslihan, “Bilgisayarlarda, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Arama, Kopyalama ve Elkoyma”, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, C. 10, S. 2, s. 380.

⁶³⁹ Çalışır, **a.g.e.**, s. 137.

⁶⁴⁰ CMK m. 116: “*Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe varsa; şüphelinin veya sanığın üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir.*”

⁶⁴¹ Özbek / Doğan / Bacaksız, **Ceza...**, s. 297.

⁶⁴² CMK m. 116.

⁶⁴³ CMK m. 117/1.

⁶⁴⁴ KOPER Murat, Ceza Yargılamasında Arama ve Elkoyma, 3. Baskı, Seçkin, Ankara, 2025, s. 198.

⁶⁴⁵ Özbek / Doğan / Bacaksız, **Ceza...**, s. 297.

⁶⁴⁶ RG. 01.06.2005-25832.

edilmesi için bir kimsenin özel hayatının ve aile hayatının gizliliğinin sınırlandırılarak konutunda, işyerinde, kendisine ait diğer yerlerde, üzerinde, özel kâğıtlarında, eşyasında, aracında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile diğer kanunlara göre yapılan araştırma işlemi” olarak tanımlanmıştır.

Yönetmelikte yapılan tanım, CMK m. 134 kapsamında düzenlenen bilişim sistemlerinde arama tedbirini kapsayıcı nitelikte değildir. Yönetmelik m. 17 “*Bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma*” başlığıyla bilişim sistemlerinde aramayı düzenlemektedir. Maddenin birinci fıkrasının⁶⁴⁷ yürütmesi Danıştay İDDK’nın 23/1/2025 tarihli ve YD İtiraz No: 2024/629 sayılı kararıyla durdurulmuştur.⁶⁴⁸ Yürütmesi durdurulan birinci fıkranın, kanuni düzenlemeden birtakım yönleriyle farklılaştığının belirtilmesi gerekir. Bu kapsamda ilgili hüküm CMK m. 134’te bulunan “*somut delillere dayanan kuvvetli suç şüphesi*” şartına ve tedbire Cumhuriyet savcısı tarafından başvurulmasına ilişkin olarak “*gecikmesinde sakınca bulunan hallerde*” başvurulabileceğine dair şarta yer vermemesi yönüyle ayrılmaktadır. Devamında yer alan ikinci fıkrada ise, arama yapılacak bilişim sisteminin şüpheliye ait olması gerekmediğine, aramanın yapılabilmesi için ilgili bilişim sisteminin şüpheli tarafından kullanılmasının aranacağına ilişkin CMK düzenlemesi ile uyumlu bir hükme yer verilmiştir.⁶⁴⁹

CMK m. 134 kapsamında bilişim sistemlerinde aramanın yanında elkoyma tedbirine de yer verilmiştir. Elkoyma ile muhafaza kavramları farklı hukuki muameleleri ifade etmektedir. Elkoyma kapsamında; eşyanın zilyedi olan kişinin tasarruf yetkisi, rızasına aykırı bir şekilde ortadan kaldırılır. Buna karşın, muhafaza altına almada, eşya zilyet tarafından gönüllü bir şekilde soruşturma makamlarına teslim edilmektedir. Elkoyma ile muhafaza altına alma, zilyedin eşyayı teslimindeki rızası bakımından birbirinden ayrılmaktadır.⁶⁵⁰ Muhafaza altına almanın amacı, delil

⁶⁴⁷ Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği m. 17/1, “*Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması hâlinde, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine hâkim tarafından karar verilir.*”

⁶⁴⁸ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8203&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

⁶⁴⁹ Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği m. 17/2.

⁶⁵⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 474.

olma ihtimali bulunan eşyaların güvenli bir şekilde korunmasıdır.⁶⁵¹ Elkoyma ise delil niteliği taşıyabileceği veya müsadereye konu olabileceği değerlendirilen bir eşya üzerinde, zilyedin tasarruf yetkisinin sona erdirilmesidir.⁶⁵² Ayrıca bu kapsamda değerlendirilen diğer durum, sahipsiz veya ekonomik değeri bulunmayan eşyaların geçici olarak alıkonulmasıdır.⁶⁵³

Ceza muhakemesinde elkoyma bir koruma tedbiri olup, Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği m. 4'te *"suçun veya tehlikelerin önlenmesi amacıyla ya da suçun kanıtı olabileceği veya zorlama tâbi olduğu için, bir eşya üzerinde zilyedin rızası dışında tasarruf yetkisinin kaldırılması"* işlemi şeklinde tanımlanmıştır. Bu tedbirin uygulanabilmesi için öncelikle, suçun işlenmesiyle bağlantılı veya tehlikelerin önlenmesi açısından önemli olan bir eşyanın varlığı gereklidir. Ayrıca; eşyayı yanında bulunduran kişi, bu eşyayı soruşturma makamlarına kendi rızasıyla teslim etmeye yanaşmamalıdır. Son olarak; bu kişinin eşya üzerindeki tasarruf yetkisi, hukuki bir işlemle zorla kaldırılmalıdır. Bu hususlar, elkoyma tedbirinin uygulanması sırasında dikkate alınması gereken temel şartlardır.⁶⁵⁴

CMK m. 134'te düzenlenen tedbir; arama ve elkoyma tedbirinin özel bir görünümü kabul edildiği takdirde bir görüşe göre, CMK m. 116 ila m. 133 arasında düzenlenen arama ve elkoymaya ilişkin genel düzenlemeler, özel düzenleme niteliğindeki m. 134 hükmü ile ters düşmediği ölçüde bilişim sisteminde arama tedbiri bakımından uygulanabilir hale gelecektir. Bu kapsamda; aramada kimlerin bizzat bulunabileceğine yahut aramanın yapılabileceği zaman aralığına dair genel nitelikteki hükümler, bilişim sisteminde arama tedbiri bakımından uygulanabilecektir.⁶⁵⁵

CMK m. 134'te düzenlenen tedbiri; arama ve elkoymanın özel bir görünümü kabul eden görüşün aksine, bilişim sistemlerine elkoyma tedbirinin bilişim sistemleri

⁶⁵¹ Çalışır, **a.g.e.**, s. 118.

⁶⁵² Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 474.

⁶⁵³ YILDIZ Hüseyin Serkan, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama ve Elkoyma", Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010 s. 12-13.

⁶⁵⁴ Çalışır, **a.g.e.**, s. 117.

⁶⁵⁵ TANRIKULU Cengiz, Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilişim Sistemlerinde Arama ve Elkoyma, Adalet, Ankara, 2014, s. 351; ÇEKİÇ Burak, "Bilgisayar Verilerinde Arama, Kopyalama, Elkoyma Tedbirinin Hukuki Niteliği ve Benzer Kavramlar" Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 1, 2021, s. 158; Ateş Benek, **a.g.e.**, s. 381.

bağlamında değerlendirilmesi gereken bir arama hükmü olduğu ifade edilmiştir. Bu görüşe göre bilişim sistemlerine elkonması için CMK m. 134'e ihtiyaç duyulmayacaktır. Tedbirin işlevi, dijital verilerin bilişim sistemine elkonmaksızın elde edilebileceği durumlarda bilişim sistemlerine elkonmasının engellenmesidir.⁶⁵⁶ CMK m. 134'te elkoyma tedbirinin uygulanabilmesi için özel şartlar öngörülmesi, kanun koyucu tarafından bilişim sistemleri bağlamında yalnızca arama yapılması suretiyle dijital delile ulaşılmasının öncelendiğini göstermektedir. Zira bilişim sistemlerine elkonulması, teknoloji merkezi bir yaşam sürdürdüğümüz günümüzde bireyler bakımından yenilerinin temin edilmesi istendiğinde ciddi masraflara neden olacağı gibi kurumlar bakımından sürdürdükleri faaliyetleri durma noktasına dahi getirebilecektir.

Bilişim sistemlerinde arama ve elkoyma tedbirinin, arama ve elkoyma tedbirinin özel bir görünümü kabul edilmesi temel hak ve özgürlükler bağlamında daha yerinde görülmektedir. Zira arama ve elkoyma için öngörülen sınırlayıcı düzenlemelerin bilişim sistemlerinde arama ve elkoyma bağlamında da uygulanabilmesi mümkün hale gelmektedir. Bu kapsamda bir örnek vermek gerekirse; gece yapılacak aramanın düzenlendiği CMK m. 118/1⁶⁵⁷ hükmü uyarınca, “*Konutta, işyerinde veya diğer kapalı yerlerde*” bulunan bilişim sistemleri üzerinde de gece vakti arama yapılamayacağı kabul edilebilecektir.

B. Tedbire Başvurma Şartları

Bilişim sistemlerinde arama, uygulamada sıklıkla başvurulanan bir yöntemdir.⁶⁵⁸ CMK m. 134/1 uyarınca; “*bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması halinde, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine karar verilir*”.

⁶⁵⁶ ÜNVER Yener / HAKERİ Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 23. Baskı, Adalet, Ankara, 2024, s. 428-429.

⁶⁵⁷ CMK m. 118/1: “*Konutta, işyerinde veya diğer kapalı yerlerde gece vaktinde arama yapılamaz.*”

⁶⁵⁸ Araalan, **a.g.e.**, s. 204-212.

Madde metninde tedbire Cumhuriyet savcısının karar vermesi halinde, verilen kararın “*yirmi dört saat*” içinde hâkim onayına sunulacağı düzenlenmiştir.⁶⁵⁹

Madde metninde bilişim sistemleri üzerinden gerçekleştirilecek arama ve elkoyma tedbirine başvurulabilmesi için aranan şartlar tespit edilmiştir. Madde metni incelendiğinde tedbire başvurulabilmesi için “*somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması*” şartlarının kümülatif olarak gerçekleşmesi gerektiğinin düzenlendiği görülmektedir. Bu iki koşul bir arada gerçekleşmeden, bilgisayarda arama ve elkoyma tedbirine başvurulamayacaktır.⁶⁶⁰

1. Somut Delillere Dayanan Kuvvetli Şüphe Sebeplerinin Varlığı

Tedbire başvurmak için aranan şartlardan ilki “*somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin*” tespit edilmiş olmasıdır. Bu tespit tedbire başvurmak isteyen merci tarafından yapılacak ve gerekçelendirilecektir. Şüphe sebebine dair şart madde metnine 21.02.2014 tarihli ve 6526 sayılı Kanun’un m. 11 ile eklenmiştir.⁶⁶¹ Bu kapsamda somut delillere dayanması gereken kuvvetli şüphe sebeplerinden anlaşılması gereken ile getirmiş olduğu yenilik öğretide farklı şekillerde değerlendirilmiştir. Hâkim görüşe göre bu şartın gerçekleştiği ancak mahkûmiyete hükmedilmesi ihtimalinin yüksek görülüşü takdirde kabul edilebilir.⁶⁶² Kanun koyucu, anılan değişiklikten önce bu tedbirin uygulanması bakımından suç işlendiğine ilişkin bir şüphe derecesi öngörmemiş; değişiklik ile tedbire başvurulabilmesi için belirli bir şüphe düzeyi şartı getirmiştir.⁶⁶³ Somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığından söz edilebilmesi için, en başta delil niteliğini haiz ispat vasıtalarının varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak madde metninde “*somut delillere*” ifadesine gerçekten yer verilmesinin gerekip gerekmediği tartışılabilir. Zira kuvvetli şüphe

⁶⁵⁹ Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar/ Özaydın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 516; Şahin / Göktürk, **a.g.e.**, s. 364.

⁶⁶⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 490.

⁶⁶¹ 06.03.2014 tarihli ve 28933 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 21.02.2014 tarihli 6526 sayılı Kanun m. 11: “5271 sayılı Kanunun 134 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “soruşturmada,” ibaresinden sonra gelmek üzere “somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve” ibaresi eklenmiş...”

⁶⁶² Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 506; Kaymaz, **a.g.e.**, s. 215.

⁶⁶³ Ateş Benek, **a.g.e.**, s. 382; Dülger, **Bilişim...**, s. 639.

sebeplerinin somut delillere dayanmaması söz konusu değildir. Bu kapsamda aranan şartın gerçekleşmesi için, şüphelinin mahkumiyetinin kuvvetle muhtemel olduğu somut deliller ile ortaya konmalıdır.⁶⁶⁴ Kuvvetli şüphenin; şüphelinin suçlu bulunacağına dair olması ise yeterli değildir, ayrıca kuvvetli bir şekilde bilişim sistemi üzerinden delil elde edilebileceğinin ortaya konması da gerekir.⁶⁶⁵

Tedbire başvuru şartı olarak kuvvetli şüphe aranmaktayken, kamu davasının açılması için aranan şüphe CMK m. 170/2⁶⁶⁶ uyarınca yeterli şüphedir. Bu kapsamda kanun koyucu tarafından CMK m. 134'te düzenlenen tedbire başvurulması için kamu davasının açılması için gereken şüphe eşiğinden daha yüksek bir eşik öngörülmüştür. Somut delillere dayanan kuvvetli şüphe şartı ile tedbire kolaylıkla başvurulabilmesi engellenmiştir.⁶⁶⁷

2. Başka Surette Delil Elde Etme İmkânının Bulunması

Madde metninde açıkça düzenlendiği üzere bu tedbire başvurulabilmesi için gereken bir diğer koşul, başka bir suretle delil elde etme imkânının bulunmamasıdır. Bu kapsamda kanun koyucu; suçun aydınlatılabilmesi için bilgisayarda, bilgisayar programında ya da bilgisayar kütüğünde arama yapılmadan ulaşılmak istenen sonuca ulaşılabilecek olunması halinde, bu tedbire başvurulmaması gerektiğini ifade etmiştir.⁶⁶⁸ Delil elde edilmesi için öncelikle diğer tedbirlere başvurulması gerekmektedir. Kanun koyucu başka suretle delil elde etme imkânının bulunmaması şartı ile tedbirin “*ikincil ve istisnai*” bir tedbir olduğunu, dolayısıyla tedbire yalnızca son çare olarak başvurulabileceği ifade etmiştir.⁶⁶⁹

Başka bir suretle delil elde etme imkânının bulunmaması şartı nedeniyle öncelikle “*klasik tedbirler*” olarak da ifade edilen bu şartın aranmadığı diğer tedbirlere başvurulması gerekmesine karşın⁶⁷⁰, bilişim sistemleri üzerinden dijital delil elde

⁶⁶⁴ Dülger, **Bilişim...**, s. 640.

⁶⁶⁵ Şen / Eryıldız, **a.g.e.**, s. 190.

⁶⁶⁶ CMK m. 170/2 “*Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler.*”

⁶⁶⁷ Dülger, **Bilişim...**, s. 640.

⁶⁶⁸ Çalışır, **a.g.e.**, s. 45; Dülger, **Bilişim...**, s. 640-641.

⁶⁶⁹ Özbek / Doğan / Bacaksız, **Ceza...**, s. 384; Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 474.

⁶⁷⁰ “*Arama, ifade alma, elkoyma gibi*” Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 474.

etmenin en temel yolu CMK m. 134'te düzenlenen tedbire başvurmaktır. Bilişim sistemleri kullanılarak işlenen suçlar bakımından başka suretle delil elde edilemeyeceği şartının kolaylıkla sağlanacağı, zira bilişim sistemleri üzerinden başka yollardan delil elde edilmesinin mümkün olmadığı, bu suçlar bakımından şartın manasız olduğu ifade edilmiştir.⁶⁷¹ Bunun yanı sıra başka suretle delil elde etme imkanı bulunmaması şartının, somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı şartı ile birlikte aranması; bilişim sistemleri kullanılarak işlenen suçlar bakımından bir açmaza sebebiyet verdiği gerekçesiyle eleştirilmiştir.⁶⁷² Zira kuvvetli şüphe sebebi sayılabilecek tüm delillerin bilişim sistemi içerisinde yer alması ve bu delillerin başka suretle edilememesi muhtemeldir. Böyle bir durumda somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebepleri şartı nedeniyle tedbire başvurulması mümkün olmayacaktır.

Tedbir ile elde edilecek çıktının ortaya konulması, tedbire başvurulabilmesi bakımından aranan başka suretle delil elde etme imkânı bulunmaması kriterinin ortaya konması bakımından önem arz etmektedir. Tedbire başvurmayı talep eden makam olarak Cumhuriyet savcısı tarafından, elde edilmesi beklenen çıktının ortaya konması; başka suretle delil elde edilip edilemeyeceğinin denetlenebilmesini sağlayacaktır. Başka suretle delil elde edilemeyeceğinin kabulü için, başka delil elde etme yöntemlerine başvurulmuş olması gerektiği de ifade edilmektedir.⁶⁷³ Başka tedbirlere başvurulması halinde sonuç alınamayacağı, sonuç alma umudu bulunmadığı da ortaya konabilir.⁶⁷⁴

Cumhuriyet savcısı lehte ve aleyhteki delillerin tamamını toplamakla yükümlü kılınmıştır. Cumhuriyet savcısının görevi yeterli şüpheyeye ulaşır ulaşmaz kamu davasını açmak değil; lehte ve aleyhteki tüm delilleri toplamak⁶⁷⁵, daha sonra yeterli şüpheyeye ulaşıldığı takdirde kamu davasını açmaktır. Bu kapsamda Cumhuriyet savcısı bilişim sistemi üzerinde yer alan delilleri de elde etmekle yükümlüdür. Tüm delillerin bilişim sistemi üzerinde yer aldığı ihtimalde, somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ortaya konamayacağı için tedbire başvurma mümkün olmadığı

⁶⁷¹ Henkoğlu, **a.g.e.**, s. 18.

⁶⁷² Dülger, **Bilişim...**, s. 641.

⁶⁷³ Dülger, **Bilişim...**, s. 641.

⁶⁷⁴ Yenisey / Nuhoğlu, **a.g.e.**, s. 474.

⁶⁷⁵ CMK m.160.

görülmekle birlikte, tedbire başvuru şartları arasında bu şartın aranması yerindedir. Zira tedbir kişinin en mahrem alanlarından birine müdahale içermektedir. Bu nedenle klasik delil elde etme yöntemlerine başvurulduktan sonra eğer somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ortaya konulamıyorsa, bilişim sistemi üzerinde arama gerçekleştirilmemelidir.

C. Tedbire Karar Vermeye Yetkili Mercî

Bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerinde yapılacak aramaya, arama sonucunda elde edilen kayıtların kopyalanması veya çözümlenerek metin haline getirilmesi işlemlerine ilişkin karar; Cumhuriyet savcısının talebi üzerine hâkim tarafından verilir. Bu süreçte yetkili hâkim, CMK m. 134/1 uyarınca Sulh Ceza Hâkimi olarak belirlenmiştir. Ancak; gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, bu kararı Cumhuriyet savcısı da verebilir. Cumhuriyet savcısının verdiği karar, en geç yirmi dört saat içinde hâkimin onayına sunulmalıdır. Hâkim de kararını yine yirmi dört saat içinde vermek zorundadır. Eğer süre dolarsa ya da hâkim savcının kararını onaylamazsa, CMK m. 134/1 uyarınca çıkarılan kopyalar ve çözülen metinler derhâl imha edilecektir.⁶⁷⁶

Madde metninde soruşturma evresinden ve cumhuriyet savcının talebi üzerine hâkim tarafından karar verileceğinden söz edilerek "*şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılması*" düzenlenmiştir. Bu hükümler uyarınca düzenlemenin yalnızca soruşturma evresine ilişkin olarak öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Zira kovuşturma evresinde tedbire başvurulması açıkça öngörülmediği gibi duruşma sırasında mahkeme tarafından böyle bir tedbire başvurulduğu durumda ilgili kişiler haberdar alarak söz konusu kayıtları yok edebilecek veya değiştirebilecektir. Bu nedenle, kovuşturma evresinde bu tedbirin uygulanmasının amaca hizmet edemeyeceği ifade edilmiştir.⁶⁷⁷ Ancak bu peşin kabul, uygulamada kovuşturma evresinde hiçbir şekilde bilişim sistemleri üzerinde arama yapılamamasına sebebiyet vermektedir. Uygulamada tedbire kovuşturma evresinde başvurulamaması sorunu; yeni bir soruşturma açılması ve yeni soruşturmada CMK m.

⁶⁷⁶ Dülger, **Bilişim...**, s. 638-639; Ateş Benek, **a.g.e.**, s. 386; Özbek / Doğan / Bacaksız, **Ceza...**, s. 374.

⁶⁷⁷ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 490; Dülger, **Bilişim...**, s. 638.

134'e başvurmak suretiyle giderilmektedir. Bu nedenle tedbirin yalnızca soruşturma evresine özgülenmesi yerinde bir tercih değildir.

D. Tedbirin Uygulanması

CMK m. 134'te kanun koyucu tarafından doğrudan "*şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde*" ifadesine yer verilmiş ve tedbire konu bilişim sisteminin şüpheli tarafından kullanılmış olması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda tedbirinin konusu bilişim sisteminin şüphelinin mülkiyetinde bulunması gerekmemektedir. Zira kanun, "*şüphelinin kullandığı*" cihazlar üzerinde tedbirin uygulanabileceğini belirterek, üçüncü kişilere ait cihazların da incelenbilmesine imkân vermektedir. Bu düzenleme, tedbirin uygulanacağı bilişim sistemlerinin kapsamını genişletmektedir.⁶⁷⁸ Bu kapsamda tedbirin yalnızca şüpheli tarafından kullanılan bilişim sistemleri üzerinde uygulanabilmesinin ise elde edilmek istenen delillerin tamamının elde edilmesinde yetersiz olduğu, şüpheli tarafından kullanılmayan başka kimselere ait bilişim sistemleri üzerinde de tedbirin uygulanabilir olması gerektiği ifade edilmiştir.⁶⁷⁹

Tedbirin şüphelinin mülkiyetini aramaması, bilişim sisteminin şüpheli tarafından kullanılmasını merkeze alması oldukça yerinde bir tercihtir. Zira şüpheliler, genellikle kendi adlarına kayıtlı bilgisayarları ya da doğrudan kendileri adına düzenlenmiş faturaların bulunduğu cihazları kullanmayı tercih etmezler. Bu kapsamda tedbirin uygulanacağı bilişim sisteminin mülkiyeti hususunda ortaya çıkabilecek sorunlar engellenmiştir. Burada fail tarafından bırakılan dijital veri elde edilmek istendiğinden verinin üzerinde bırakıldığı cihazın malikine göre bir kısıtlamaya gidilmemesi yerinde bir tercihtir. Bu kapsamda dijital delil; şüpheli tarafından bırakılan ayak izleri gibidir, ayak izinin bırakıldığı zeminin kime ait olduğuna bakılmaksızın ayak izi elde edilmelidir. Aksinin kabulü halinde, her ne kadar artık sayıları giderek azalsa da internet kafe gibi ortamlarda tedbirin uygulanması imkânsız hale gelecektir.

1. Arama

⁶⁷⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 424.

⁶⁷⁹ Dülger, **Bilişim...**, s. 639.

Tedbirin ilk görünüş biçimi bilişim sisteminde arama şeklindedir. CMK m. 134/1 uyarınca bir arama yapılabilmesi için bir suç isnadının varlığı ile bu isnat kapsamında yürütülen bir soruşturmanın bulunması gerekmektedir. Bu kapsamda disiplin cezaları ile kabahatler hakkında yürütülen soruşturmalarda CMK m. 134 kapsamında arama ve elkoyma yapılması mümkün değildir.⁶⁸⁰ Bilişim sisteminde arama tedbirine ancak bir soruşturmanın varlığı halinde başvurulabileceği Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi m. 19'un gerekçesinde de ifade edilmiştir.⁶⁸¹ Tedbirin kıyas yapılmak suretiyle kovuşturma evresinde uygulanması, Anayasa m. 13 çerçevesinde temel hak ve özgürlükler rejimi bakımından mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte CMK m. 134'ün, ceza muhakemesinin maddi gerçeğin araştırılması amacıyla bağdaştırılması güçtür. Zira kovuşturma evresinde elde edilen bir bilişim sistemi üzerinde arama gerçekleştirilemeyecektir. Konuşturma evresinde tedbirin uygulanmasının mümkün olmamasının uygulamada sorunlara yol açacağı öngörülmektedir.

Sistemde yapılacak arama fiziken sistemin elde edilmesi suretiyle yapılır. Belirtmek gerekir ki CMK m. 134 uyarınca uzaktan arama yapılması mümkün değildir.⁶⁸² Bazı durumlarda, şüpheliye ait bilişim sisteminde bilişim sistemi ile diğer sistemler arasında veri akışı gerçekleşebilir. Bu tür akış halindeki verilerin toplanması ise, CMK m. 134 kapsamına dahil olmayıp m. 135'te düzenlenen iletişimin denetlenmesi tedbiri ile mümkündür.⁶⁸³

CMK m. 134'te düzenlenen koruma tedbiri ile bilişim sistemlerinde arama yapılmasına, sistem üzerinde depolanan verilerin kopyalanmasına ve çözülmesine imkân tanınmaktadır. Bu tedbirin uygulanması için tedbirin konusu cihaza fiziksel olarak elkonulması gerekli değildir. Yalnızca sistemin bulunduğu yere gidilmesi ve giriş yapılması ile depolanan verilerin kopyalanması mümkündür. CMK'da kopyalanan verilerin "*kâğıda yazdırılarak*" yapılan işlemlerin tutanağa geçirileceği ve

⁶⁸⁰ Değirmenci, s. 337; Çalışır, **a.g.e.**, s. 44.

⁶⁸¹ Bkz. ERDOĞAN Yavuz, "Türk Hukuk Sisteminde Bilgisayar Araması ve Bulunan Delillere Elkonulması", Editör: Fahrettin Özdemirci / Zeynep Akdoğan, Bilgi Sistemleri ve Bilişim Yönetimi, Ankara, 2017, s. 177.

⁶⁸² Değirmenci, **a.g.e.**, s. 364; Öztürk / Tezcan / Erdem / Erden Tütüncü / Seyhan / Altınok Çalışkan / Alan / Sırma Gezer / Saygılar Kırıt / Özaydın / Tok / Güzel / Köker, **a.g.e.**, s. 547.

⁶⁸³ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 309-312.

tutanağın ilgililer tarafından imzalanacağı düzenlenmiştir.⁶⁸⁴ Ancak kopyalanan verilerin kâğıda yazdırılması her zaman mümkün değildir. Bunun önündeki engellerin başında sunucularda tutulan verilerdeki büyüklüğün yanı sıra verilerin yazıya döküldükleri zaman anlamlarını kaybetmeleri ile birtakım verilerin içerik ve bulunduğu format itibarıyla yazdırılmaya elverişli bulunmaması gelmektedir.⁶⁸⁵ Ayrıca çıktısı alınan verilerin çıktı hali değil, dijital ortamdaki aslı delil niteliğini haizdir. Zira çıktısı alınan ve kâğıda basılan verilerin üst bilgisini görmek mümkün değildir.

CMK m. 134 kapsamında arama yapılırken elde edilebilecek deliller arasında elektronik postalar da yer almaktadır. Elektronik postalar ile uygulamada sıklıkla karşılaşılmaktadır. Ancak elektronik postalalar, bir başkası tarafından dahi ilgili hesabın şifresi elde edilerek gönderilebilmeleri yahut taklitlerinin kolaylıkla üretilmesi nedeniyle güvenilir bir delil olarak kabul edilmez. Elektronik postaya ait gönderici bilgileri ve içerik değiştirilebilir, IP adresi değiştirilerek e-posta başka bir IP adresinden gönderiliyormuş gibi gösterilebilir, e-posta hesabının şifresi ele geçirilerek gönderim sağlanabilir veya bilgisayara dışarıdan bir erişim sağlanarak gerçek gönderici dışında bir kimse tarafından e-posta gönderilebilir. Bu nedenle, elektronik postaların delil olarak kullanılmadan önce güvenilirliğinin sağlanması gerekir.⁶⁸⁶

E-posta gönderme işlemindeki gibi, dijital dünyada kişiler bilişim sistemleri aracılığıyla varlık göstermekte ve faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Kişilerin kullandıkları bilişim sistemleri, adeta birer maske gibidir. Bu maskeyi kullanan kişinin ne yaptığının yanı sıra maskenin kim tarafından kullanıldığı da önemlidir. Bu kapsamda bilişim sistemi üzerinde kişilerin bıraktığı dijital delil niteliğindeki veriler tespit edilse dahi, verinin kim tarafından bırakıldığına ayrıca tespit edilmesi

⁶⁸⁴ CMK m. 134/5.

⁶⁸⁵ Buna örnek olarak bir video dosyası gösterilebilir. Saniyede 60 kare içeren 10 dakika uzunluğundaki bir video dosyasının tespit edildiği durumda, basit bir hesaplamayla video dosyasının içerdiği her karenin eksiksiz bir şekilde çıktı alınabilmesi için 36.000 sayfa çıktı alınması gerekmektedir. Engeller bununla da bitmemekte; alınan çıktılardaki kalite videonun dijital halinin kalitenin altında kalabilmekte, çıktı alınan sayfaların ise renkli değil siyah beyaz tercih edilebilmekte ve bu nedenle pek çok detay görünmez hale gelebilmektedir. Ayrıca videoda sesin mevcut olduğu durumda ise ses ancak dikte edilmek suretiyle kâğıda aktarılabilir ki bu aktarım da hakimin delile doğrudan temas etme yükümlüğü bakımından yerinde değildir. Zira sesi hakim hiçbir zaman duymamaktadır. Burada yapılması gereken dijital delilin çıktı alınarak değil dijital ortamda incelenmesidir.

⁶⁸⁶ Araalan, **a.g.e.**, s. 204-212; Değirmenci, **a.g.e.**, s. 394.

gerekmektedir. Ceza muhakemesinde masumiyet karinesi kabul edilmiştir.⁶⁸⁷ Bu kapsamda kişiden bilişim sistemini kullanmadığını, dijital delil niteliğindeki verinin kendi faaliyeti neticesinde sistemde kalmadığını ispat etmesi beklenemeyecektir. Benzer biçimde kişinin bilişim sisteminin sahibi olması kişiyi doğrudan fail yapmayacaktır.

Dijital deliller, bir hususun yokluğunu ispat etmekte de kullanılabilir.⁶⁸⁸ Tedbir uygulandıktan sonra, elde edilmesi amaçlanan deliller elde edebileceği gibi herhangi bir delil elde edilememiş de olabilir. Yapılan arama işlemi neticesinde isnada dair herhangi bir delil elde edilemediğinin adli bilişim uzmanları tarafından ortaya konulması, şüpheli lehine bir delil olarak değerlendirilebilir. Zira şüphelinin kullanmış olduğu bilişim sisteminde yapılan arama neticesinde isnat edilen suça dair herhangi bir delilin bulunamaması şüpheli lehine değerlendirilebilecek bir husus teşkil edecektir.

Bilişim sistemlerinde arama tedbiri; bilişim sistemi olarak kabul edilen bilgisayar, cep telefonu gibi mahremiyet beklentisi içeren cihazlar üzerinde uygulanmaktadır. Bu cihazlar üzerinden suçun aydınlatılması için ihtiyaç duyulabilecek geniş ölçekte verilerin yanı sıra, isnat edilen suç ile ilgisiz veriler ile üçüncü bir kişiye ait olabilecek pek çok kişisel veriye de erişilmesi de söz konusudur. Tedbir kapsamında yalnızca şüphelinin değil, şüpheli olmayan bir üçüncü kişinin de bilişim sistemlerinde arama yapılabilmektedir. Üçüncü kişilerin sahip olduğu bilişim sistemleri bakımından arama ve elkoyma tedbirine başvurulabilmesi için şüpheli tarafından suç işlendiğine yönelik somut delillerin varlığını yeterli kabul etmek eksik bir düzenlemedir. Zira bilişim sistemlerinde arama yapılan ve şüpheli sıfatına haiz olmayan malik üçüncü kişinin kişilik haklarına da uygulanan koruma tedbiri ile ağır bir müdahalede bulunmaktadır. Bu kapsamda tedbirin üçüncü kişiler bakımından uygulanması için birtakım özel ve şüphelinin bilişim sistemlerinde yapılacak aramaya nazaran daha ağır koşulların getirilmesi yerinde olacaktır. Madde metninde buna dair bir düzenlemeye yer verilmelidir. Bu düzenlemenin, “*bilişim sisteminin maliki üçüncü kişi bakımından soruşturulan suçun işlendiğine*” veya “*tedbir vasıtasıyla elde edilmesi*

⁶⁸⁷ MEMİŞ KARTAL Pınar, “Masumiyet Karinesi Perspektifiyle “Kelepçe””, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 193-194, 2020, s. 1128.

⁶⁸⁸ Garfinkel, a.g.e., s. 371.

*amaçlanan dijital delillerin üçüncü kişi malikin bilişim sisteminde bulunabileceğine işaret eden delillerin varlığı” şeklinde düzenlenmesi yerinde olacaktır.*⁶⁸⁹

Şüpheliyle beraber verilerine erişilen üçüncü kişilerin kişilik haklarının korunması için; kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilerek kovuşturma evresine hiç geçilmediği yahut kamu davasının açıldığı ancak beraat kararı kesinleştiği takdirde tedbirin uygulanması sonucunda elde edilen verilerle ne yapılması gerektiğine ilişkin açık bir düzenlemeye madde metninde yer verilmelidir. Zira bu kimselerin kişilik hakları dikkate alındığında, kovuşturmaya yer olmadığı kararı veya beraat kararının alınmasının ve bu kararların kesinleşmesinin ardından bu verilerin; dava ve soruşturma dosyalarını da kapsar şekilde kaydedildikleri tüm yerlerden silinmesi ve yok edilmesi gerekmektedir.⁶⁹⁰

2. Elkoyma

Şüpheli tarafından kullanılan cihazın şifrelenmesi nedeniyle cihazda bulunan verilere kolaylıkla erişilemeyebilir. Zira pek çok kimse, kullandığı cihazları bir şifre yardımıyla kilitlemekte ve üçüncü kişiler bakımından erişimi sınırlamayı amaçlamaktadır. Cihaza girilerek verilere ulaşılabilmesi için bir şifre gerekmesi ancak şifre çözülemediği için sisteme girilememesi, sistemde gizli bilgiler tespit edilmesi ancak bu bilgilere erişilememesi veya işlemin uzun sürecektir olması hallerinde yapılması gerekenler kanun koyucu tarafından CMK m. 134/2⁶⁹¹,de düzenlenmiştir. Bu hallerde cihazlara elkonulabilmesi mümkündür. Ancak cihazın şifreye rağmen yedeği alınabiliyorsa, elkoyma tedbirine başvurulmaması gerekir. Bu kapsamda elkoyma, dijital delillerin bozulmaksızın elde edilebilmesi için getirilmiş son çare bir imkandır.

Koruma tedbirlerinin yapısı gereği kanun koyucu tarafından madde metninde yer verilen *elkonulabilir* ifadesi ile bilgisayara elkonulması yönünde bir zorunluluk

⁶⁸⁹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 493.

⁶⁹⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 493.

⁶⁹¹ “Bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerine şifrenin çözilememesinden dolayı girilememesi veya gizlenmiş bilgilere ulaşılabilmesi ya da işlemin uzun sürecektir olması halinde çözümün yapılabilmesi ve gerekli kopyaların alınabilmesi için, bu araç ve gereklere elkonulabilir. Şifrenin çözümünün yapılması ve gerekli kopyaların alınması halinde, elkonulan cihazlar gecikme olmaksızın iade edilir.”

olmadığı belirtilmiştir. Ancak delillerin tümünü toplamakla yükümlü Cumhuriyet savcısının takdir yetkisi kullanarak varlığına inanarak yola çıktığı bir delili toplamaktan vazgeçmesi yerinde kabul edilemeyeceğinden her ne kadar kanun koyucu tarafından elkonabilir dense de savcı bilişim sistemine elkoymak ve sistemi incelemek durumundadır.

Cumhuriyet savcısı lehte ve aleyhteki tüm delilleri topladıktan sonra kamu davasını açabilir. Ancak burada kanun koyucu tarafından yer verilen elkonulabilir ifadesinin savcıya yüklenen delillerin tamamının toplanması yükümlüğü bakımından da bir çelişki oluşturduğu ve savcıya delil toplama hususunda bir takdir yetkisi veriyor gibi görüldüğü düşünülebilir. Bu durumda savcının delillerin tamamını topladıktan sonra kamu davası açması yükümlüğü ile delil ihtiva ettiğine inandığı bir cihazdan elkoyma tedbirine başvurmamak suretiyle delil elde etmekten vazgeçmesi ihtimali karşı karşıya gelmektedir. Dolayısıyla eğer savcı arama koruma tedbirine başvurduktan sonra, örneğin cihaz şifreli diyerek elkoyma tedbirine başvurmazsa takdirde varlığına inandığı bir delili toplamaktan vazgeçmiş sayılacaktır. Gereken tüm şartlar sağlandıktan, uygulama harekete geçildikten ve bilişim sistemi fiziken elde edildikten sonra şifrelemeden dolayı sisteme girilemediği yahut madde metninde sayılan diğer hallerin varlığı halinde elkoyma ihtiyari değil, mecburi şekilde uygulanmalıdır.

Cumhuriyet savcısı tarafından elkoyma koruma tedbiri uygulanan cihazların şifrelerinin çözülmesi ve gerekli kopyaların alınmasının ardından cihazlar yine aynı fıkra uyarınca iade edilmek zorundadır. Zira elkoyma koruma tedbirinin özel bir görünümü olan bilişim sistemlerine elkoyma koruma tedbiri de tedbir niteliğinden dolayı geçicidir. Madde metninde sayılan nedenlerle elkonulan bir bilişim sisteminin ne kadar sürede iade edilmesi gerektiğine ilişkin açık bir düzenleme yer almamaktadır. Bu kapsamda madde metninden şifrenin kırılmasına kadar elkoymanın uygulanabileceği anlaşılmaktadır. Ancak şifrenin kırılmayacağının anlaşıldığı durumlarda geri verme zorunluluğu olacağından süresiz uygulamalar kabul edilemeyecektir. Ayrıca veriler her zaman cihaz üzerinde yer alan bir depolama biriminde tutulmamaktadır. Verilerin bulutta veya merkezi bir sunucuda tutulduğu hallerde bilişim sistemine elkonulması verinin elde edilmesi açısından fayda sağlamayacaktır.

Bilişim sistemlerinde elkoyma için CMK m. 134'e göre bir karar alınmış olması gerekmektedir.⁶⁹² Günümüzde gerek iş hayatının gerekse sosyal hayatın merkezinde yer alan bilişim sistemlerine elkonması ciddi sorunlara neden olmaktadır. Örneğin şirket bilgisayarları üzerinde bilişim sistemlerinde arama ve elkoyma koruma tedbiri uygulandığı takdirde bu işletme bir nevi iş ve işlemlerine devam edemeyecek duruma getirilmektedir. Bu kapsamda elkoyma tedbirinin yol açtığı bir diğer önemli sonuç, ticari ve bilimsel sırlar ile mülkiyet hakkı gibi farklı ve değerli hukuki menfaatlere müdahale edilmesidir. Bu nedenle kanun koyucu bilişim sistemleri bakımından elkoyma tedbirini özel olarak düzenlemiş, yaratabileceği ağır sonuçları dikkate alarak ilave koşullara tabi tutmuştur.⁶⁹³ Günümüzde otomobillerin dahi içerdikleri bilgisayar sayesinde bir bilişim sistemi haline gelmesiyle, tedbirin elkoyma bakımından açık bir süre belirtilmek suretiyle sınırlandırılması gerekmektedir.

Elkoyma bakımından değinilmesi gereken bir diğer mesele ise cihazın şifresinin çözülemediği durumlarda akıbetinin ne olacağıdır. CMK m. 134'te yer alan tedbirinin hızlı bir şekilde uygulanması ve sonra erdirilmesinin gerekmesine karşın belirli bir azami süre düzenlenmemiştir. Madde metni incelendiğinde, cihazın iadesinin yalnızca şifrenin çözülmesi ve gerekli kopyaların alınması şartıyla gerçekleştirilebileceğinin düzenlendiği görülmektedir.⁶⁹⁴ Aksi yorum yapıldığında şifrenin çözümünün yapılamaması ve gerekli kopyaların alınamaması halinde, elkonulan cihazlar iade edilmez gibi bir mana çıkmaktadır. Hükmün bu şekilde uygulanması, hiç kimse kendi aleyhinde delil vermeye zorlanamaz ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. “*Şifrenin çözümünün yapılması ve gerekli kopyaların alınması*” tamamlanana kadar, belirsiz bir süre bilişim sistemi iade edilmeyerek şüpheli şifresini vermeye zorlanmamalıdır. Elkoyma için bir süre öngörülmeli, bu süre içerisinde işlemler tamamlanmalı; aksi takdirde bilişim sistemi iade edilmelidir.

CMK m. 134/3 uyarınca elkoyma işlemi yapılması gerektiği takdirde sistemdeki tüm veriler yedeklenecektir. Ancak bu yedekleme işlemi tek başına yeterli

⁶⁹² Özbek / Doğan / Bacaksız, **Ceza...**, s. 373.

⁶⁹³ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 490.

⁶⁹⁴ CMK m. 134/2: “*Şifrenin çözümünün yapılması ve gerekli kopyaların alınması halinde, elkonulan cihazlar gecikme olmaksızın iade edilir.*”

değildir. Ayrıca CMK m. 134/4 uyarınca, elde edilen bu yedeğin bir kopyasının şüpheli veya müdafiiye teslim edilmesi gerekir. Kopyanın şüpheli veya müdafiiye teslimine dair düzenleme, madde metninin ilk halinde mevcut değildir. Kopyanın teslimi 6 Mart 2014 tarihli ve 28933 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 6526 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun m. 11 ile getirilen bir zorunluluktur. Bu kapsamda değişiklik maddesi gerekçesinde⁶⁹⁵ elde edilen kopya üzerinde daha sonra gerçekleştirilecek orijinallik denetiminin yapılabilmesinin amaçlandığı ifade edilmiştir. Bu kapsamda tedbir, esasında veri elde edilmesine yönelik olarak uygulanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda verilerin imajı alındığı takdirde bilişim sisteminin donanım unsurlarına elkonulması gerekmeyecektir. İmaj dosyaları elde edildikten sonra verilere elkonması, tedbirin amacına hizmet eder nitelikte değildir. Ancak uygulamada teknik imkanların yetersizliği nedeniyle verilerin imajının alınmasında eksiklikler yaşanmaktadır.⁶⁹⁶

Bilişim sistemindeki veriler kopyalanabildiği takdirde, elkoyma işlemi uygulanamaz. Adli bilişim incelemeleri de orijinal verilerin değil kopyaların üzerinde gerçekleştirilir.⁶⁹⁷ Tedbir uygulanırken bilişim sisteminde yer alan verilerin bir bütün halinde ele alınıp tamamının kopyalanarak incelenmesi, özel hayatın gizliliğini ihlal edecektir.⁶⁹⁸ Zira AİHM tarafından kendisi eski bir başbakan olan sanığa isnat edilen suçla ilgisi değerlendirilmeksizin sanığın bilgisayarında yer alan tüm verilerin incelenmesi ve bu verilerin bir kısmının da kamuya açık gerçekleştirilen duruşmada tartışılması özel hayata saygı hakkının ihlali şeklinde değerlendirilmiştir.⁶⁹⁹ Başka bir

⁶⁹⁵ “...bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoyma işlemi sırasında, sistemdeki bütün verilerin yedeklemesi yapılmaktadır. Mevcut düzenlemeye göre istemesi halinde bunlardan bir kopya çıkarılarak şüpheliye veya vekiline verilmektedir. Değişiklikle, bu uygulamanın isteğe bağlılıktan çıkarılıp zorunlu hale getirilmesi öngörülmektedir. Düzenlemeyle, yedeklemesi yapılan sistemdeki verilerde değişiklik yapıldığı iddiasının gündeme gelmesi durumunda şüpheli veya vekiline verilen yedek ile ekleme yapıldığı iddia edilen kopya arasında karşılaştırma yapılabilmesi imkânı sağlanmaktadır.” RG. 06.03.2014- 28933 (Mükerrer).

⁶⁹⁶ “...mahallinde imaj alındıktan sonra orijinal medyanın şüpheliye bırakılması gerekmekte ise de bu şart soruşturma yapan kolluk personelinin teknik yetersizliği, ekipman yokluğu, ortamın incelemeye elverişli olmaması gibi nedenlerle yerine getirilememektedir.” Yargıtay 16. CD., E. 2015/4672, K. 2016/2330, K.T. 21.04.2016, Lexpera.

⁶⁹⁷ Ateş Benek, **a.g.e.**, s. 404.

⁶⁹⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 492.

⁶⁹⁹ AİHM, Craxi/İtalya, B. No: 25337/94, K.T. 07.12.2000, HUDOC.

kararda ise AİHM bilgisayardaki verilerin tamamının incelenmesinin meşru bir amaca hizmet etmediğini ifade etmiştir.⁷⁰⁰

E. Tedbire Kararına İtiraz

Sulh ceza hâkiminin aldığı tedbir kararlarına karşı itiraz yolu açıktır.⁷⁰¹ Ancak bu itirazın yapılabilmesi için şüphelinin koruma tedbirlerine dair karardan haberdar olması gerekir. Kural olarak ilgili kişi eğer duruşmada hazır bulunmuyorsa koruma tedbirlerine dair verilen kararlar kendisine tebliğ edilmez⁷⁰². Bununla birlikte, tedbire yalnızca soruşturma evresinde başvurulabilecek ve kişinin tedbirden haberi olmayacaktır. Tedbir uygulandıktan sonra kişi kararı öğrenecek ve tedbiri öğrendiği andan itibaren itiraz süresi işlemeye başlayacaktır.⁷⁰³

F. Tedbirin Hukuka Aykırı Olarak Uygulanması

Bilişim sisteminde arama ve elkoyma koruma tedbirinin hukuka aykırı şekilde uygulanması söz konusu olabilir. Hukuka aykırı arama yalnızca arama kararı olmaksızın icra edilen arama neticesinde meydana gelmez. Tamamen usulüne uygun şekilde tesis edilmiş bir arama kararının uygulanmasına ilişkin de hukuka aykırılık gündeme gelebilir.⁷⁰⁴ Hukuka uygun bir arama koruma tedbirinden bahsedilebilmesi için, tedbire başvurulurken aranacak şartların yanı sıra uygulanırken de pozitif hukuk kurallarına ve evrensel hukuk ilkelerine uygun hareket edilmelidir.⁷⁰⁵ Tedbirin hangi şartların varlığı halinde ne şekilde uygulanacağına dair mevcut düzenlemelere uyulması gerekmektedir. Aksi takdirde elde edilen delil, hukuka aykırı delil niteliğindedir.⁷⁰⁶ Bu kural ve ilkelere aykırı gerçekleştirilen bilişim sisteminde arama

⁷⁰⁰ AİHM, Robathin/Avusturya, B. No: 30457/06, K.T. 03.07.2012, §52, HUDOC.

⁷⁰¹ Soruşturma evresinde sulh ceza hakimince verilen tedbir kararına CMK m. 267 hükmü uyarınca itiraz edilebilir.

⁷⁰² CMK m. 35/2 uyarınca koruma tedbirlerine ilişkin verilen kararlar haricindeki kararlar, kanun yoluna başvurulabilecek hazır bulunmayan ilgisine tebliğ olunur.

⁷⁰³ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 492; Özbek / Doğan / Bacaksız, **Ceza...**, s. 378.

⁷⁰⁴ “Aramanın hukuka aykırı olması, arama karar veya emrinin ya da aramanın icrasının hukuka aykırı olması anlamına gelmektedir.” Yargıtay CGK., E. 2023/378, K. 2024/64, K.T. 14.2.2024, Lexpera.

⁷⁰⁵ “Bu itibarla aramanın hukuka uygun olup olmadığı arama tedbirine başvurulma şartları ve uygulanmasıyla ilgili gerek pozitif hukuk kuralları gerekse evrensel hukuk kaideleri göz önünde bulundurularak bütüncül bir bakış açısıyla belirlenmelidir.” Yargıtay CGK., E. 2023/378, K. 2024/64, K.T. 14.02.2024, Lexpera.

⁷⁰⁶ Koper, **a.g.e.**, s. 200.

ve elkoyma hukuka aykırı bir arama işlemi olacaktır. Hukuka aykırı bir arama işleminden söz edildiği takdirde ise bunun gerek ceza muhakemesi gerekse tazminat hukuku bakımından birtakım sonuçları olacaktır. Hukuka aykırı icra edilen arama işleminin ceza muhakemesi bakımından sonucu, arama neticesinde ortaya konulan delillerin hukuka aykırı delil olarak hükme esas alınamamasıdır.⁷⁰⁷

CMK m. 134'ü uygulama şartları arasında başka suretle delil elde edilemeyecek olması sayılmıştır. Eğer savcılık tarafından CMK m. 134'te düzenlenen tedbire başvurulduktan sonra başka suretle delil elde edilme girişiminde bulunulursa; gerçekte başka suretle delil elde etme imkânı bulunduğu, ancak Cumhuriyet savcısı tarafından bu imkân kullanılmak yerine CMK m. 134'e başvurulduğu sonucu çıkarılabilir. Tedbire başvurulması için aranan şartlarının yerine getirilmediğinin savcılığın başka suretle delil elde etme arayışı ile adeta kabul edildiği ve CMK m. 134'ün uygulanmasıyla elde edilen delillerin ise hukuka aykırı şekilde elde edildiği ileri sürülebilir. CMK m. 134'te yer verilen koruma tedbiri uygulandıktan sonra; yeni herhangi bir delilin dosya kapsamında girmediği durumda, başka suretle delil elde edilemeyeceğinden; soruşturmanın sonlandırılması ve kamu davası açıp açmama noktasında bir karar verilmesi gerekmektedir.

Başka suretle delil elde edilemeyeceği ortaya konulduktan sonra başvurulabilen bilişim sisteminde arama ve elkoyma koruma tedbiri uygulandıktan ve incelenmek istenen bilişim sistemleri incelendikten sonra; savcılık tarafından kamu davası açma veya açmama noktasında karar verilmeksizin uzun süreler beklenmesi, savcılığın görevi ihmal ettiği ve toplayabileceği tüm delilleri toplamasına rağmen davayı açmakta geciktiği şeklinde değerlendirilebilir. Bu kapsamda TCK m. 257'de düzenlenen görevi kötüye kullanma suçu gündeme gelebilecektir.

CMK m. 134 uyarınca bilişim sistemlerinde yapılacak arama, usuli güvenceler sağlandığı ve şartlara uyularak uygulandığı takdirde TCK m. 243'te düzenlenen bilişim sistemine girme, kalma suçu bakımından bir hukuka uygunluk nedenidir.⁷⁰⁸ Hukuka

⁷⁰⁷ “Hukuka aykırı olarak yapılan aramanın hem ceza muhakemesi hukuku, hem maddi ceza hukuku, hem de tazminat hukuku bakımından birtakım müeyyideleri ortaya çıkabilecektir. Aramanın hukuka aykırı olmasının ceza muhakemesi açısından sonucu arama sonucunda elde edilen delillerin hükme esas alınamamasıdır.” Yargıtay CGK., E.2023/378, K. 2024/64, K.T. 14.02.2024, Lexpera.

⁷⁰⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 493.

aykırı bir şekilde arama koruma tedbirinin uygulanması ise suç oluşturmaktadır.⁷⁰⁹ TCK m. 120’de haksız aramanın yaptırımı üç aydan bir yıla kadar hapis cezası olarak düzenlenmiştir. Düzenlenen yaptırım bilişim sistemlerinde arama için değil, genel arama tedbiri için düzenlenmiştir. Bir kamu görevlisi tarafından kişinin üzeri veya eşyaları hukuka aykırı şekilde arandığı takdirde ilgili yaptırım uygulanabilecektir. Bilgisayarda arama koruma tedbiri, arama koruma tedbirinin özel bir görünümü olduğundan ve TCK m. 120’de eşyaların aranmasından söz edildiğinden; kişinin eşyaları olan mobil telefon veya bilgisayar gibi bilişim sistemlerinde yapılacak aramaların da bu kapsama girmesi gerekmektedir. Konut ve çatılı işyerine gerçekleştirilen hukuka aykırı aramalar ise TCK m. 120 kapsamında değil, m. 116 ve m. 119/1-e kapsamındadır.⁷¹⁰

CMK m. 141/1 uyarınca, amaç bakımından orantısız ve ölçüsüz şekilde yapılan aramadan etkilenen kişilerin maddi ve manevi zararlarının devlet tarafından tazmin edilmesi öngörülmektedir. Bu kapsamda hukuka aykırı şekilde icra edilen arama işleminin bir diğer sonucu, devletin ve işleme karar veren makam ile uygulayan kamu görevlilerinin tazminat sorumluluğunun ortaya çıkmasıdır.⁷¹¹ Ancak tazminat sorumluluğu öncelikle devletin olacaktır.

II. Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi (CMK m.135)

İletişim; *"bilgi, düşünce ve tutumların ortak semboller sistemi aracılığı ile kişiler veya gruplar arasında değiş tokuş edildiği bir süreç"* olarak tanımlanabilir.⁷¹² İnsanlar tarih boyunca başka kimselerle bağlantı kurmaya ihtiyaç duymuşlar, bu ihtiyaçlarını ise çeşitli şekillerde karşılamışlardır. Bu ihtiyaç, sonraki kuşaklara tecrübelerini aktarma ve uzak mesafedeki kişiler ile haberleşme ihtiyacı olarak da kendini göstermiştir. Bu ihtiyaca yönelik olarak kullanılan araçlar arasında mağara duvar

⁷⁰⁹ “Hukuka aykırı aramanın maddi ceza hukuku bakımından yaptırımı ise eylemin suç teşkil etmesidir.” Yargıtay CGK., E. 2023/378, K. 2024/64, K.T. 14.02.2024, Lexpera.

⁷¹⁰ “Konut ve iş yerleri bakımından hukuka aykırı aramalar ise TCK’nın 116 ve 119/1-e maddeleri kapsamında değerlendirilecektir.” Yargıtay CGK., E. 2023/378, K. 2024/64, K.T. 14.02.2024, Lexpera.

⁷¹¹ “Nihayet, aramadaki hukuka aykırılıklar gerek Devletin, gerekse arama kararını veren veya uygulayan kamu görevlilerinin tazminat sorumluluğunu gündeme getirebilecektir. Bu kapsamda CMK’nın 141/1. maddesinde aramanın amacıyla orantılı olmayacak biçimde ölçüsüz gerçekleştirilmesi durumunda kişilerin maddi ve manevi her türlü zararlarını Devletten isteyebilecekleri öngörülmüştür.” Yargıtay CGK., E. 2023/378, K. 2024/64, K.T. 14.02.2024, Lexpera.

⁷¹² İÇEL Kayıhan, Kitle İletişim Hukuku, 15. Bası, Beta, İstanbul, 2023, s. 44.

resimleri, duman, hayvan boynuzları, mektup ve posta güvercinleri sayılabilir. Duvar resimleri ile gelecek nesillere bilgi ve tecrübe aktarımı, duman ve hayvan boynuzlarından yapılan araçlar ile uzak mesafelerdeki kişilerle haberleşme sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak insanlık her zaman yeni iletişim araçları arayışı içerisinde olmuştur.⁷¹³ İletişim yöntemlerinde 19. yüzyılda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu kapsamda telgraf ve telefon gibi elektronik iletişim yöntemleri ortaya çıkmış, sonraki yüzyılda ortaya çıkan internet ise yeni bir iletişim yöntemi olarak yaygınlaşmıştır.⁷¹⁴ Teknoloji insan yaşamını kolaylaştırmakla kalmamış insanların birbirleriyle hiç olmadığı kadar sık ve zamana bağlı kalmaksızın iletişime geçebilmelerine de imkân tanımıştır.⁷¹⁵

Bilişim sistemleri içerisinde sabit bulunan dijital veriler arasından delil niteliğindeki verilerin elde edilmesi için bilişim sisteminde arama ve elkoyma tedbirine başvurulması gerekir. Hareket halindeki dijital verilerin elde edilmesi ise telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi tedbiri vasıtasıyla sağlanmaktadır. Tedbirin uygulanması ile bilişim sistemleri arasında akış halinde olan dijital verilerin elde edilebilmesi mümkündür. Bu kapsamda elde edilen deliller dijital delil olarak kabul edilebilir.⁷¹⁶ Zira elde edilen delil, dijital nitelikteki veridir. Bu çerçevede CMK m. 135'te düzenlenen dijital delil elde etme yöntemleri incelenecektir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun dördüncü kısmı koruma tedbirlerine, m. 135 ila 138'i kapsayan beşinci bölüm ise "*telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi*" koruma tedbirine ayrılmıştır. Burada düzenlenen tedbir halihazırda işlenmiş veya işlenmekte olan bir suça ilişkin soruşturma ve kovuşturmayla sınırlı şekilde adli amaçlı iletişimin denetlenmesidir.⁷¹⁷ İletişimin denetlenmesi bakımından iletişimin varlığı aranmakta, bu yönüyle tedbir bilişim sistemlerinde arama ve elkoyma tedbirinden ayrılmaktadır. Zira herhangi bir iletişimde kullanılmayan bilişim sistemi üzerinde, CMK m. 134'te düzenlenen tedbir uygulanabilecektir.⁷¹⁸

⁷¹³ SÜLLÜ Zübeyde, "Sözlü Kültürden Dijital Kültüre İletişim ve İletişim Araçlarının Tarihsel Kökenleri", Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi, S. 1, 2018, s. 121-122.

⁷¹⁴ Süllü, a.g.e., s. 128.

⁷¹⁵ BİRTEK Fatih, Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçları, Seçkin, Ankara 2013, s. 21.

⁷¹⁶ Değirmenci, s. 382-383.

⁷¹⁷ Centel / Zafer, s. 501; Öztürk / Kazancı / Güleç, s. 290; ŞEN Ersan, Türk Hukuku'nda Telefon Dinleme – Gizli Soruşturmacı – X Muhabir Sorular ve Cevaplarla, 6. Baskı, Seçkin, Ankara, 2013, s. 81.

⁷¹⁸ Özbek, Doğan, Bacaksız, **Ceza...**, s. 371.

Kanun koyucu tarafından gerek tedbirin düzenlendiği bölümün başlığında gerekse madde başlıkları ve içeriklerinde iletişim için kullanılacak araçlar *numerus clausus*⁷¹⁹ şekilde sayılmamış, bunun yerine genel bir ifade tercih edilmiştir. Bu genel ifade “*telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişim*” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Kanun koyucu tarafından genel bir ifade tercih edilmiş olmasının sebebi, daha sonra ortaya çıkabilecek uygun nitelikteki iletişim araçlarının da tedbir kapsamına alınmak istenmesidir.⁷²⁰ Teknolojik ilerlemedeki hız göz önüne alındığında; iletişim araçlarının isimlerinin yapılan düzenlemede tek tek sayılmamasının yerinde bir tercih olduğu söylenebilir.⁷²¹ AİHM iletişim kavramını dar yorumlayarak belirli bir iletişim aracı şeklinde ele almakta, ancak tedbirin uygulanabileceği iletişim araçlarını ilgili ülkenin takdirine bırakmaktadır.⁷²² Bu kapsamda denetlenmesine karar verilebilecek iletişim araçlarının madde metninde belirtilmemesi, tedbirin belirsiz bırakıldığı şeklinde eleştirilebilir.

Telekomünikasyona dair tanıma Danıştay 10. Dairesi tarafından iptal edilen Ceza Muhakemesi Kanununda Öngörülen Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi, Gizli Soruşturmacı ve Teknik Araçlarla İzleme Tedbirlerinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik m. 4/1-j’de⁷²³ (iptal edilen İletişimin Denetlenmesi Yönetmeliği) yer verilmiştir.⁷²⁴ Bu kapsamda telekomünikasyon çeşitli işaretler, semboller, sesler, görüntüler ve elektriksel sinyallere dönüştürülebilen her türlü verinin

⁷¹⁹ “*sınırlı sayıda*” manasına gelir. Bkz. <https://sozluk.adalet.gov.tr/numerus%20clausus> (Erişim Tarihi: 03.01.2024)

⁷²⁰ TIRTIR Mustafa, “Telekomünikasyon Yoluyla İletişimin Denetlenmesi”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 1-1, 2010, s. 1554-1555.

⁷²¹ KAYMAZ Seydi, Ceza Muhakemesinde Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişim Denetlenmesi, Seçkin, Ankara, 2009, s. 134.

⁷²² Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 284.

⁷²³ 14.02.2007 tarihli ve 26434 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Yönetmelik, Danıştay 10. Dairesi’nin E.2012/1001, K.2017/1361 K.T.09/03/2017 sayılı kararı ile iptal edilmiş, daha sonra Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu’nun E.2017/2123, K.2019/2471, K.T.20/5/2019 sayılı kararı ile bu iptal kararı onanmıştır.

⁷²⁴ ÖZTÜRK Bahri / KAZANCI Behiye Eker / GÜLEÇ Sesim Soyer, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri, 5. Baskı, Seçkin, Ankara, 2022, s. 281. Benzer şekilde başka bir tanım Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Sinyal Bilgilerinin Değerlendirilmesi ve Kayda Alınmasına Dair Usul ve Esaslar ile Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Yönetmelik m. 3/1-r’de “*Her türlü işaret, sembol, ses ve görüntünün ve elektrik sinyallerine dönüştürülebilen her türlü verinin kablo, telsiz, optik, elektrik, manyetik, elektromanyetik, elektrokimyasal, elektromekanik ve diğer iletim sistemleri vasıtasıyla iletilmesi, gönderilmesi ve alınması*” şeklinde yapılmıştır.

elektronik ve sair yollarla aktarılması, iletilmesi ve alınması sürecini ifade eder.⁷²⁵ Klasik posta dışındaki her türlü iletişim; elektronik posta, WhatsApp görüşmeleri, Discord⁷²⁶ sohbetleri gibi internet vasıtasıyla gerçekleştirilecek iletişim tedbirin kapsamı içerisinde kalmaktadır.⁷²⁷ Kanun koyucunun genel bir ifade genel bir ifade tercih edilmesi sayesinde tedbir, modern iletişim araçları ile gerçekleşen iletişimi de kapsar niteliktedir.

Her ne kadar bölümün başlığında telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi ifadesi kullanılsa da bu bölümün kişilerin bir vasıta kullanarak gerçekleştirdikleri haberleşmelerin kişilerden habersiz şekilde dinlenmesi ve kaydedilmesi şeklinde anlaşılması gerekmektedir.⁷²⁸ İletişimin denetlenmesi kapsamında gerçekleştirilecek müdahaleler kişinin bilişim sistemine girmek suretiyle gerçekleştirilemez. Bilişim sistemine uzaktan bağlanmak suretiyle iletişimin denetlenmesi, sistemde saklanan içeriğe de erişildiği için Türk hukuk sisteminde yer verilmeyen uzaktan arama kapsamındadır.⁷²⁹ Bu çerçevede cep telefonuna uzaktan bağlanmak ve dahili depolama birimine erişmek suretiyle depolanan mesaj içeriklerinin elde edilmesi de CMK m. 135 kapsamında iletişimin denetlenmesi kapsamında değerlendirilemeyecektir. İletişimin denetlenmesi tedbiri; bilişim sisteminde arama tedbirinin aksine bilişim sistemin fiziksel temas gerektirmemektedir. Ancak iletişimin denetlenmesi tedbiri için bilişim sistemlerinin fiziken elde edilmesine ihtiyaç duyulmamaktadır.⁷³⁰

“İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması” başlığıyla düzenlenen m. 135’te iletişimin hangi şekillerde denetlenebileceği düzenlenmiştir. Ancak maddenin başlığı, içerikte yer alan yolların tamamını kapsamamaktadır.⁷³¹ Madde metni incelendiğinde tedbirin; birinci fıkra uyarınca “iletişimin dinlenmesi”, “kayda

⁷²⁵ Kaymaz, **a.g.e.**, s. 134; Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 281; ŞAHİN Cumhur, “Telekomünikasyon Yoluyla İletişimin Denetlenmesi Yargıtay Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 1, 2007, s. 1098.

⁷²⁶ Discord platformu hakkında detaylı bilgi için bkz. ÖZCAN Zeynep / SAVAŞ Sezgin, “Sanal Topluluk Platformu Olarak Discord”, NOSYON: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi, S. 7, 2021.

⁷²⁷ Öztürk / Kazancı / Soyer Güleç, **a.g.e.**, s. 282.

⁷²⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 502; Öztürk / Tezcan / Erdem / Alan / Sırma Gezer / Saygılar/ Özaydın / Erden Tütüncü / Tok, **a.g.e.**, s. 544.

⁷²⁹ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 384.

⁷³⁰ Özbek, Doğan, Bacaksız, **Ceza...**, s. 370.

⁷³¹ ÖZEN Mustafa, Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Muhakemesi Hukuku, Adalet, Ankara, 2017, s. 620; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 501; Kaymaz, **a.g.e.**, s. 109.

alınması" ve *"sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi"*, beşinci fıkra uyarınca *"mobil telefonun yerinin tespiti"* ve altıncı fıkra uyarınca ise *"iletişimin tespiti"* şeklinde uygulanabileceği hükme bağlanmıştır. Aynı madde içerisinde farklı fıkralarda düzenlenen bu tedbirlerin temel hak ve özgürlüklere müdahaleleri de farklılık arz etmektedir. Bu nedenle özellikle iletişimin içeriğine dair bilgi edinilmesi imkanı tanıyan iletişimin dinlenmesi ve kayda alınması tedbirlerinin müstakil şekilde düzenlenmesi ve şartlarının bu durum gözetilerek ayrıca belirlenmesi daha yerinde bir tercih olurdu.⁷³² Öğretide iletişimin denetlenmesinin koruma tedbirleri arasında düzenlenmesine rağmen esas itibarıyla delil elde etmeye yönelik bir araştırma yöntemi⁷³³ şeklinde nitelendirilebileceği, ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalesi nedeniyle koruma tedbirlerine özgü anayasal ve yasal güvencelere tabi kılınmasının yerinde bir tercih olduğu ifade edilmiştir.⁷³⁴

A. İletişimin Dinlenmesi, İletişimin Kayda Alınması veya Sinyal Bilgilerinin Değerlendirilmesi

Anayasa m. 20’de özel hayata saygı hakkı, m. 22’de haberleşme hürriyeti ile haberleşmenin gizliliği koruma altına alınmıştır. CMK m. 135’te ise delil elde etmek amacıyla bu hakların kısıtlanabileceği öngörülmüştür.⁷³⁵ İletişimin dinlenmesi, kaydedilmesi ile sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirleri haberleşmenin gizliliğine ve özel hayata saygı hakkına müdahale teşkil eder.⁷³⁶ Zira burada haberleşme sağlanır ancak haberleşmenin gizliliği müdahaleden etkilenir. Haberleşme

⁷³² Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 292; Kaymaz, **a.g.e.**, s. 500.

⁷³³ “İletişimin dinlenmesi koruma tedbirine başvurulmasındaki asıl amaç, maddî delillere ulaşmada telefon konuşmalarından bir araç olarak yararlanmaktır. Konuşmalardan hareket edilerek, varsa maddî deliller elde edilmelidir.” Yargıtay CGK., E. 2013/468, K. 2014/268, K.T. 20.5.2014, Karşı oy, Lexpera; aynı gerekçelerle karşı oy için bkz. Yargıtay 10. CD., E. 2014/4064, K. 2015/29249, K.T. 16.03.2015, Lexpera.

⁷³⁴ Centel / Zafer, s. 503.

⁷³⁵ “Kanunda, kişiler arasında telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi yalnızca belirli ağırlıktaki suç tipleri bakımından meşru kabul edilmiş, bunlar dışındaki suçlar yönünden ise özel hayatın ve haberleşmenin gizliliğinin korunmasına ilişkin yarar üstün tutulmuştur.” Yargıtay 4. CD., E. 2011/23270, K. 2012/16014, K.T. 04.07.2012, Lexpera.

⁷³⁶ SÖZÜER Adem, “Organize Suçlulukla İlgili Kovuşturma Yöntemleri (İletişimin Dinlenmesi)”, Legal Hukuk Dergisi, C. 1, S. 10, 2003, s. 2499; DOĞAN Recep, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İletişimin Denetlenmesi Tedbiri ve AIHM Yaklaşımı”, Adalet Dergisi, S. 73, 2024, s. 123; Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 283. Ayrıca bkz. AYM, Tahir Kızmaz Başvurusu, B. No: 2021/3229, K.T. 04.02.2025, §29.

gizliliği ile özel hayata saygı hakkı⁷³⁷ ancak Anayasa m. 13 çerçevesinde sınırlandırılabilir.⁷³⁸ Haberleşme hürriyetinin kapsamına elektronik veya fiziksel posta, telefon görüşmeleri, faks gibi haberleşme yöntemlerinin yanı sıra internet vasıtasıyla sağlanan haberleşme de girmektedir.⁷³⁹ Bu doğrultuda; iletişimin dinlenmesi, kaydedilmesi ya da sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirleriyle haberleşmenin gizliliğine bir müdahalede bulunulabilmesi için açık bir kanuni düzenlemenin varlığı gerekir. Gizli yürütüleceği düzenlenen bu tedbirler CMK m. 135'te kapsamlı bir biçimde düzenlenmiş ve başvurulması gereken koşullar açıkça belirtilmiştir.⁷⁴⁰ Bu kapsamda CMK m. 135'te öngörülen iletişimin dinlenmesi, kaydedilmesi ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi haberleşmenin gizliliğini ihlal⁷⁴¹ suçları bakımından bir hukuka uygunluk nedeni olacaktır.⁷⁴²

CMK m. 135, telekomünikasyon yoluyla iletişimin dinlenmesi ve kayda alınması için birtakım esaslar düzenlemektedir. Tedbirin uygulanabilmesi için kişiler arasında iletişim niteliğinde; duygu, düşünce veya bilgilerinin karşılıklı şekilde aktarıldığı bir sürecin varlığı gerekir. Tedbirin konusu, denetlenmesi imkân dahilinde olan ve gizlilik beklentisi içerisinde gerçekleştirilen haberleşme faaliyetleridir. Bu kapsamda kitle iletişim araçlarıyla kamuya açık yapılan yayınların tedbir kapsamına girmediği ifade edilmiştir.⁷⁴³ Ancak internet üzerinden gerçekleştirilen iletişimin de tedbirin kapsamına girdiği hususunda bir şüphe bulunmamaktadır.⁷⁴⁴

CMK m. 135/1'de kanun koyucu “*dinlenebilir; kayda alınabilir*” ifadelerine yer vermiştir. Madde metninde bu iki denetleme faaliyeti, ayrı faaliyetler olarak düzenlenmiştir. Dinleme ile kayda almayı ayrı ayrı belirten kanundaki düzenlemenin aksine iptal edilen İletişimin Denetlenmesi Yönetmeliği m. 9/1'de dinlemenin

⁷³⁷ Anayasa m. 22/2: “*Anayasa'nın 20. maddesinde, özel hayata saygı hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez.*”. Ayrıca bkz. AYM, Tahir Kızmaz Başvurusu, B. No:2021/3229, K.T. 04.02.2025, §33.

⁷³⁸ AYM, Tahir Kızmaz Başvurusu, B. No:2021/3229, K.T. 04.02.2025, §31.

⁷³⁹ AYM, Mehmet Koray Eryaşa Başvurusu, B. No: 2013/6693, K.T. 16.04.2015, § 49.

⁷⁴⁰ Şahin, **Telekomünikasyon...**, s. 1097.

⁷⁴¹ TCK m. 132

⁷⁴² Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 501-502; Birtok, **Haberleşmenin...**, s. 201-210; Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 283.

⁷⁴³ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 502.

⁷⁴⁴ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 385.

iletişimin kaydedilmesi şeklinde yapılması gerektiği düzenlenmekteydi.⁷⁴⁵ Kanuni düzenlemeye uygun şekilde öğretide dinlemek suretiyle icra edilen iletişimin denetlenmesi tedbiri esnasında, kişiler arasındaki haberleşmenin üçüncü kişi tarafından işitilmesi gerektiği; kayda alma suretiyle iletişimin denetlenmesinde ise anlık dinleme unsurunun yer almadığı dolayısıyla dinleme ile kayda alma denetimleri arasındaki temel farkın anlık dinleme unsuru bakımından ortaya çıktığı ifade edilmektedir.⁷⁴⁶

Söz konusu tedbire halihazırda işlenmiş bir suçun delillerine ulaşmak amacıyla başvurulabileceği gibi mevcut ve işlenmekte olan bir suçun delillerine ulaşmak amacıyla da başvurulabilir. Zira işlenmiş suçlara kıyasla işlenmekte olan suçlar hakkında faillerin iletişim kurmasını gerektirecek daha çok sebep bulunmaktadır. Uygulamada da tedbir bu kapsamda sıklıkla, henüz tamamlanmamış bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla kullanılmaktadır.⁷⁴⁷

CMK m.135 uyarınca bir tedbirin uygulandığından bahsedilebilmesi için iki bilişim sistemi arasında⁷⁴⁸ gerçekleşen iletişimin, bu iletişime taraf olmayan bir kimse tarafından dinlenmesi ve/veya kaydedilmesi gerekir. İletişimin dinlenmesi ve kayda alınması faaliyeti eğer iletişime taraf bir kimse tarafından gerçekleştiriliyorsa, CMK m. 135 kapsamında bir iletişimin denetlenmesinden bahsedilemeyecektir.⁷⁴⁹

CMK m. 135/1’de maddenin ilk halinde yer almayan sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi de düzenlenmiştir. Sinyal bilgilerinden anlaşılması gereken hizmet sağlayıcılar tarafından iletişimin gerçekleşmesini ve ücretlendirilme maksadıyla tutulan teknik bilgilerdir.⁷⁵⁰ Sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine dair tanıma ise iptal edilen İletişimin Denetlenmesi Yönetmeliği m. 4/1-ı’da yer verilmiştir. Bu kapsamda sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi; “*iletişimin içeriğine müdahale niteliğinde olmayıp yetkili makamdan alınan karar kapsamında sinyal bilgilerinin*

⁷⁴⁵ Danıştay tarafından iptal edilen İletişimin Denetlenmesi Yönetmeliği m. 9/1: “*Dinleme, iletişimin kayda alınması suretiyle yapılır ve gizlilik kurallarına tam uyularak gerçekleştirilir.*”

⁷⁴⁶ Kaymaz, **a.g.e.**, s. 110.

⁷⁴⁷ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 502.

⁷⁴⁸ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 385.

⁷⁴⁹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 502-503.

⁷⁵⁰ Kaymaz, **a.g.e.**, s. 125.

iletişim sistemleri üzerinde bıraktığı izlerin tespit edilerek, bunlardan anlamlandırılan sonuçlar çıkarmak üzere gerçekleştirilen değerlendirme işlemleri” şeklinde tanımlanmıştır.

1. Tedbirin Hukuki Niteliği

İletişimin dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi; CMK m. 135/7 uyarınca gizlilik esasına dayanan, yalnızca madde metninde kanun koyucu tarafından sayılan suçlar bakımından; soruşturma evresinde şüpheli, kovuşturma evresinde sanık hakkında uygulanabilen koruma tedbidir.⁷⁵¹ Koruma tedbiri niteliği itibariyle geçicidir. Tedbir ayrıca gizli uygulanması gereken koruma tedbirleri arasında yer alır. CMK m. 135/7 uyarınca iletişimin denetlenmesi kararı ile yürütülen işlemlerin tedbir süresince gizli tutulması gerekmektedir. Tedbirin gizli uygulanmasının sebebi kişilerin tedbirden haber alması halinde tedbirin amacına ulaşma imkanının ortadan kalkmasıdır.⁷⁵² Bu çerçevede soruşturma evresinde tedbir kararının ve uygulanmasının kamuoyuna sızdırılması, tedbirin amacına ulaşmasını engelleyeceği gibi soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun oluşmasına da sebep olur.⁷⁵³ Belirtmek gerekir ki şüpheli veya daha çok sanık tarafından iletişiminin denetlendiğinin tahmin edilmesi mümkündür. Bu kapsamda tedbirin muhataplarının iletişimlerini farklı anlamlara gelebilecek üstü kapalı ifadelerle gerçekleştirmesi mümkündür. Ancak bu ifadelerden de makul anlamlar çıkarılabilir.⁷⁵⁴

Tedbirin vurgulanması gereken bir diğer özelliği ise yalnızca şüpheli veya sanık hakkında ancak CMK m. 135/8’de sınırlı sayıda sayılan suçlar bakımından başvurulabilecek olmasıdır. Ancak özellikle kovuşturma evresinde sanık hakkında uygulanacak tedbirlerin, tedbirin gizli uygulanmasını düzenleyen yedinci fıkra ile bağdaşmadığı ifade edilmektedir.⁷⁵⁵ CMK m. 135/7 uyarınca gizli uygulanacağı

⁷⁵¹ Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 290; CMK m. 135/1: “Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada...” şeklinde başlamaktadır.

⁷⁵² Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 503; Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 289.

⁷⁵³ Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 289.

⁷⁵⁴ “K2: Görüştüm telefonla, zeytini koyacağım oraya gideceğim, K1: İyi tamam, var bakım, bir ne diyor birader, işte biliyorsun, K2: Tamam” şeklindeki telefon görüşmelerinden sanık ...’in, kullanmak için uyuşturucu madde almak isteyen ve bu amaçla kendisini arayan tanık K3’in telefon numarasını mesaj yoluyla sanık ...’a göndererek, uyuşturucu madde alım ve satımına ilişkin olarak tanık ile sanık ...’un buluşabilmesine imkân sağladığının, diğer bir anlatımla yardımcı olduğunun...” Yargıtay CGK., E. 2017/1123, K. 2021/239, K.T. 01.06.2021, Lexpera.

⁷⁵⁵ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 503.

hüküm altına alınan tedbirin kovuşturma evresinde başvurulabilir şekilde düzenlenmesi gerçekten de gizli niteliği ile uyuşmamaktadır.

2. Tedbire Başvurma Şartları

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 135/1’de düzenlenen iletişimin dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirinin temel hak ve özgürlükleri sınırlar sonuçlar doğurması nedeniyle uygulanması birtakım şartların birlikte varlığı halinde mümkün kılınmıştır.⁷⁵⁶ Bu doğrultuda m. 135/1 “*bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada*” şeklinde başlamaktadır. Tedbirin uygulanabilmesi için aranacak şartlardan birinin, tedbire bir soruşturma veya kovuşturma kapsamında karar verilmesi olduğu anlaşılmaktadır. Tedbire, CMK m. 134’te düzenlenen bilişim sistemlerinde arama ve elkoyma tedbirinin aksine yalnızca soruşturma evresinde değil hem soruşturma hem de kovuşturma evresinde başvurulabilmektedir.⁷⁵⁷ Tedbire soruşturma ve kovuşturma evrelerinde başvurulabileceği ifade edildikten sonra “*suç işlendiğine ilişkin somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı*” ile “*başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması*” koşullarının gerçekleşmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Tedbirin uygulanabilmesinin bir diğer şartı olarak CMK m. 135/1’de hâkim kararı veya onayının varlığının gerektiği düzenlenmiştir. Tedbire Cumhuriyet savcısı tarafından ancak “*gecikmesinde sakınca bulunan hallerde*” karar verebileceği, verilen bu kararın hâkim onayına sunulması gerektiği hükme bağlanmıştır. Arama tedbirinin aksine gecikmesinde sakınca bulunan hallerde dahi bilişim sistemlerinde arama ve elkoyma tedbirine kolluk amirinin yazılı emri ile başvurulamayacaktır. Gecikmesinde sakınca bulunan halden ne anlaşılması gerektiği ise CMK’da yer almamaktadır. Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği m. 4’te tanımlanmıştır.⁷⁵⁸

⁷⁵⁶ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 506.

⁷⁵⁷ CMK m. 134/1: “*Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada...*”; CMK m. 135/1: “*Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada...*”; CMK m. 135/5, “*Şüpheli veya sanığın yakalanabilmesi için, mobil telefonun yeri...*”; CMK m.135/6: “*Şüpheli ve sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişiminin tespiti, soruşturma aşamasında hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma aşamasında mahkeme kararına istinaden yapılır.*”

⁷⁵⁸ “*Derhal işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin tespit edilememesi ihtimalinin ortaya çıkması ve gerektiğinde hakimden karar almak için vakit bulunmaması hâli*”

Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde tedbire başvurulmasının mümkün kılınmasının uygulamada kötüye kullanıldığı ifade edilmektedir.⁷⁵⁹ Tedbirin özel hayatın gizliliğine içerdiği müdahale dikkate alındığında, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde dahi hakim kararı olmaksızın hiçbir şekilde uygulanamayacağının kabul edilmesi yerinde olacaktır.

Cumhuriyet savcısı tarafından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde verilecek kararın onay için sunulduğu hâkimin, bu kararı değerlendirmesi için yirmi dört saatlik bir süre öngörülmüştür. Cumhuriyet savcısı kararı ile uygulanan tedbir, yirmi dört saatlik onay süresi içerisinde onaylanmazsa tedbirin uygulanmasına son verilir.⁷⁶⁰ Bu sayede temel hak ve özgürlüklere müdahale bakımından hâkim güvencesi getirilmiştir. Cumhuriyet savcısı tarafından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde verilecek olan tedbir kararını değerlendiren hakim ise tedbirin hukuka uygunluğunun yanı sıra ulaşılmak istenen amaca uygunluğunu da denetlemelidir.⁷⁶¹ Tedbirin gizli yürütülmesi gerektiğinden, şüpheli veya sanık tarafından verilen rıza ile uygulanan tedbir amacına ulaşmaya elverişli değildir.⁷⁶² Bu kapsamda alınacak rıza, hâkim tarafından verilecek kararın veya onayın yerine geçmez.⁷⁶³ Ancak rızanın şüpheli veya sanık tarafından değil, iletişim kurduğu kişiler tarafından verilmesi halinde hakim kararı veya onayı olmaksızın tedbirin uygulanıp uygulanamayacağı konusunda bir görüş birliği mevcut değildir. Ancak bu kişiler tarafından verilen rızanın bir hukuka uygunluk nedeninden yararlandıkları ölçüde geçerli kabul edilebileceği ifade edilmiştir.⁷⁶⁴ Ancak belirtmek gerekir ki tedbirin düzenlendiği CMK m. 135'te düzenlenen hakim kararının yahut onayının aranması şartı yalnızca iletişime taraf üçüncü kişilerin hakları sınırlandırıldığı için getirilmiş bir güvence değildir. Bu kapsamda rıza, iletişime taraf üçüncü kişi tarafından verilmesi halinde de hakim kararı veya onayının yerine geçmeyecektir.

⁷⁵⁹ Özbek / Doğan / Bacaksız, **Ceza...**, s. 297.

⁷⁶⁰ CMK m. 135/1. Ayrıca bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 508; Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 294.

⁷⁶¹ Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 296.

⁷⁶² Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 507; Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 296.

⁷⁶³ Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 296; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 507.

⁷⁶⁴ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 507.

İletişimin denetlenmesine ilişkin tedbir kararının hukuka uygun kabul edilebilmesi için bazı asgari güvenceleri taşıması gerekmektedir. Bu husus Mustafa Sezgin Tanrıkulu kararında⁷⁶⁵ AİHM tarafından da vurgulanmıştır. Başvuruya konu karar, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisindeki herkesin iletişimini kapsayacak şekilde çok geniş ve genel şekilde verilen⁷⁶⁶ bir önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi kararıdır.⁷⁶⁷ Adli amaçlı iletişimin denetlenmesine kıyasla, önleme amaçlı iletişimin denetlenmesini şartları daha esnek düzenlenmiştir.⁷⁶⁸ Bu çalışmada adli amaçlı iletişim denetlenmesi ele alınmasına karşın AİHM tarafından verilen kararın ortaya konulması yerinde olacaktır.

AİHM tarafından; başvuruya konu tedbirin düzenlendiği 4422 sayılı mülga Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu'nda iletişimin denetlenmesine yalnızca suç işlendiğine dair kuvvetli belirtilerin bulunması hâlinde izin verildiği, ancak kararda bu yönde herhangi bir değerlendirme yapılmadığı, bu eksikliğin tedbirin keyfi biçimde uygulanmasına neden olduğu tespit edilmiştir.⁷⁶⁹ İletişimin denetlenmesi gibi temel hak ve özgürlüklere ağır müdahale içeren tedbirlerin istisnaen uygulanması gerektiği, temel hak ve özgürlüklere daha hafif müdahaleler ile aynı amaca ulaşılabileceği hallerde bu tedbirlere başvurulmaması gerektiği, mahkemenin diğer tedbirlerin yetersiz kalacağını gerekçelendirmesi gerektiğini vurgulanmıştır.⁷⁷⁰ Ayrıca müdahalenin muhataplarının isim, adres, telefon numarası gibi ayırt edici bilgilerinin açıkça belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁷⁷¹ Tüm bu nedenlerle AİHM, müdahalenin hukuka uygun olmadığını belirtmiş, özel hayatın ve haberleşmenin gizliliğinin ihlal edildiğine karar vermiştir.⁷⁷²

CMK m. 135'in birinci fıkrasındaki şartlara değindikten sonra, bir diğer şart ile sekizinci fıkra karşılaşılmaktadır. Bu fıkra tedbirin herhangi bir suça ilişkin olarak yürütülen soruşturma veya kovuşturmada uygulanamayacağı, yalnızca bu fıkra

⁷⁶⁵ AİHM, Mustafa Sezgin Tanrıkulu / Türkiye Kararı, B. No: 27473/06, K.T. 18.07.2017, HUDOC.

⁷⁶⁶ Mustafa Sezgin Tanrıkulu / Türkiye, § 51.

⁷⁶⁷ Mustafa Sezgin Tanrıkulu / Türkiye, § 7.

⁷⁶⁸ MARAL Maşallah, İstihbarat ve İstihbarat Hukuku Kapsamında Suçun İşlenmesini Önlemek Amacıyla İletişimin Denetlenmesi Tedbiri, Seçkin, Ankara, 2020, s. 59.

⁷⁶⁹ Mustafa Sezgin Tanrıkulu / Türkiye, § 58.

⁷⁷⁰ Mustafa Sezgin Tanrıkulu / Türkiye, § 59.

⁷⁷¹ Mustafa Sezgin Tanrıkulu / Türkiye, § 57.

⁷⁷² Mustafa Sezgin Tanrıkulu / Türkiye, § 64-65.

sayılan suçlarla ilgili bir soruşturma veya kovuşturmada uygulanabileceği hükme bağlanmıştır. Bu bağlamda temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın, yerinde bir şekilde yalnızca katalogda yer alan suçlara uygulanabileceğinin düzenlendiği söylenebilir. CMK m. 135'in yalnızca katalog suçlar bakımından uygulanabileceği düzenlenmesine karşın CMK m. 134'te yer alan bilişim sisteminde arama ve elkoyma tedbiri bakımından herhangi bir katalog öngörülmemiştir. Bu kapsamda CMK m. 135'te yer alan tedbir bilişim sistemlerinde arama ve elkoymanın aksine, herhangi bir suç bakımından uygulanamamaktadır.

CMK m. 135'te düzenlenen tedbirin uygulanması için aranan "*kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı*" ifadesinin önüne, daha sonra yapılan bir değişiklik ile "*somut delillere dayanan*" ifadesi eklenmiştir.⁷⁷³ Bu değişiklik neticesinde somut delillere dayanacağı açıkça düzenlenen kuvvetli şüphe sebeplerinin nasıl anlaşılması gerektiği öğretide çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Hâkim görüşe göre tedbire başvurulabilmesi için yürütülen ceza muhakemesi sonucunda mahkûmiyete hükmedilmesi ihtimalinin yüksek olması gerekir.⁷⁷⁴ Söz konusu ekleme yapılmadan önce, kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığının her durumda aranmasının gerekmeyeceği, bu şartın başka şekilde delil elde edilemeyecek olması şartı ile birlikte değerlendirildiğinde tedbire başvurmayı güçleştireceği ifade edilmekteydi.⁷⁷⁵ CMK m. 135'in aksine Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 100a'da düzenlenen iletişimin denetlenmesi tedbirinin uygulanması şartları arasında yalnızca şüpheden söz edilmiştir.⁷⁷⁶ Düzenleme, belirli olguların kişinin katalogda sayılan suçların faili olabileceği, bu suçlara iştirak veya teşebbüs ettiği veya başka bir suç işleyerek bu suçu hazırladığı şüphesini haklı göstermesini aramaktadır. Bu bağlamda, Alman Federal Yüksek Mahkemesi'nin telekomünikasyon yoluyla yapılan haberleşmenin dinlenmesi ve kayda alınmasına dair yaklaşımı; tedbirin yalnızca somut vakıalara dayanan suç şüphesinin mevcudiyeti

⁷⁷³ Bu ifade, 6 Mart 2014 Tarihli ve 28933 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 6526 Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun m. 12 ile eklenmiştir.

⁷⁷⁴ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 506; Kaymaz, **a.g.e.**, s. 215.

⁷⁷⁵ Kaymaz, **a.g.e.**, s. 219.

⁷⁷⁶ YENİSEY Feridun/ OKTAR Salih/ OKTAR Ayla, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu-Strafprozeßordnung(StPO), 3. Baskı, Beta, İstanbul, 2020, s. 104; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 506.

halinde uygulanabileceği yönündedir.⁷⁷⁷ Tedbir kararında, kararın verilmesinde etkili olan somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebepleri gösterilmelidir.⁷⁷⁸

Diğer görüşe göre ise, tedbire başvurulabilmesi için basit bir başlangıç şüphesinin yetersizliği kabul edilmekle birlikte, somut delillere dayanan kuvvetli şüpheden kişinin mahkûm edilmesi ihtimalinin yüksek olması gerektiği de anlaşılmamalıdır.⁷⁷⁹ Bu noktada tedbirin uygulanması için aranması gereken şüphe; suçun işlendiğine dair somut göstergelere dayanan ve basit şüpheden daha fazla ancak kuvvetli şüphe derecesine ulaşması zorunlu olmayan bir şüphedir.⁷⁸⁰ Zira tedbire başvurmadan önce şüpheli veya sanığın mahkûm edilmesini sağlayacak kadar güçlü delillerin mevcudiyeti halinde tedbire başvurulması anlamsız hale gelir.⁷⁸¹ Kişinin mahkûm edilmesinin kuvvetle muhtemel olmadığı takdirde somut delillere dayanan kuvvetli şüphesi şartının yerine getirilmediğinin kabulü halinde; mahkûmiyetine neredeyse kesin gözüyle bakılmayan kimseye tedbirin uygulanması orantılı kabul edilemez hale gelecektir.⁷⁸² Bu kapsamda tedbir, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için kullanılmak yerine çok sınırlı bir alana hapsedilecektir.

Uygulamada hiçbir somut delil elde edilmeksizin doğrudan iletişimin dinlenmesi ve kayda alınması tedbirleri uygulanmasına karar verildiği ifade edilmiştir.⁷⁸³ Kanunda somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığının aranma sebebinin ise tedbirin keyfi şekilde uygulanmasını engellemektir. Ancak bunun engellenebilmesi için düzenlenen bu şüphe eşiği ile tedbirin uygulanamayacak hale getirilmemesi gerekmektedir.⁷⁸⁴ CMK m. 137/3 hükmü ile tedbirin uygulandığı bir soruşturmada, kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verildiği durumda; tedbirin uygulanmasına son verilmesi ile kayıtların yok edilmesi düzenlenmiştir. Bu hüküm dikkate alındığında, tedbir uygulandıktan sonra soruşturmaya yer olmadığına dair karar verilebilir. Soruşturmaya yer olmadığı kararı, yalnızca kamu davası açmak için

⁷⁷⁷ Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 291.

⁷⁷⁸ Sözüer, **Organize...**, s. 2508.

⁷⁷⁹ Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 291.

⁷⁸⁰ Kaymaz, **a.g.e.**, s. 503; Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 290.

⁷⁸¹ Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 291.

⁷⁸² Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 291.

⁷⁸³ Kaymaz, **a.g.e.**, s. 503; Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 291.

⁷⁸⁴ ŞEN Ersan, "İletişimin Denetlenmesi Tedbiri", Ceza Hukuku Dergisi, C. 2., S. 4, s. 107; Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 291.

gereken yeterli şüpheyeye ulaşılamaması durumunda verilebilecektir.⁷⁸⁵ Kuvvetli suç şüphesi ile CMK m. 137/3 hükmü birlikte değerlendirildiğinde tedbire yeterli şüpheyeye ulaşılmadan dahi karar verilebilmesinin mümkün olduğu görülmektedir.⁷⁸⁶ Bu şartın getirilmesiyle; tedbirin keyfî bir şekilde uygulanması ve herhangi bir somut delil bulunmaksızın tedbire başvurulması engellenmek istenmesine karşın şartın hükmün geneliyle uyumlu olmadığı görülmektedir.

Tedbire başvurulabilmesi bakımından aranacak bir diğer şart, başka suretle delil elde etme imkânının bulunmaması şartıdır.⁷⁸⁷ Madde metninde yer verilen bu ifade ile kanun koyucu tedbirin ikincil niteliğini vurgulamıştır. Ancak bu ikincil nitelik, diğer tedbirlerin mutlaka uygulandıktan sonra iletişimin denetlenmesine karar verilebileceği şeklinde kendini göstermez.⁷⁸⁸ Delil elde etmek amacıyla uygulanabilecek diğer yöntemlere başvurulması tehlikeli, aşırı ölçüde güç⁷⁸⁹ veya sonuç vermeyecek⁷⁹⁰ ise başka suretle delil elde etme imkânının bulunmadığı kabul edilebilir. Bu kapsamda tedbirin esas itibarıyla *ultima ratio* olarak başvurulacak bir tedbir olarak düzenlendiği söylenebilir.⁷⁹¹ Tedbire son çare olarak başvurulması gerektiği, maddenin gerekçesinde; “*yapılan soruşturmada başka suretle delil, iz, eser veya emare elde edilemeyeceği anlaşılmış olmalıdır yani bu yola “ultima ratio” olarak başvurulabilecektir*” şeklinde ifade edilmiştir.⁷⁹² Tedbire, delil elde edilebilecek yegane yöntem olması halinde başvurulabileceğinin kabulü; gerçekleşmesi ve ortaya konması güç bir şarttır.⁷⁹³ Bu şartın, ilgili makam tarafından tedbire başvurmadan önce ortaya konmasının, tedbir bakımından aranan koşullar içerisinde en önemlisi olduğu ifade edilmektedir.⁷⁹⁴ Ancak son çare niteliğinde düzenlenen tedbirin, uygulamada ilk başvurulacak yöntem olduğu da görülmektedir.⁷⁹⁵

⁷⁸⁵ CMK m. 170/2.

⁷⁸⁶ Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 291-292.

⁷⁸⁷ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 507; Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 292.

⁷⁸⁸ Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 292-293.

⁷⁸⁹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 507.

⁷⁹⁰ Şen, **İletişimin...**, s. 107.

⁷⁹¹ Kaymaz, **a.g.e.**, s. 223; Şen, **İletişimin...**, s. 107.

⁷⁹² CMK m. 135 gerekçesi, TBMM internet sitesi, <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/Kanun/KanunDetay?YasamaKanunId=f72877bd-9f98-037b-e050-007f01005610&kanunNumarasi=5271#step-2> (Erişim Tarihi: 06.04.2024)

⁷⁹³ Kaymaz, **a.g.e.**, s. 225.

⁷⁹⁴ Şen, **İletişimin...**, s. 107.

⁷⁹⁵ Bilgiç, **a.g.e.**, s. 512: “*For instance, many investigative measures which are designed as last resort measures to collect evidence, such as interception of telecommunications, are often the first measures the authorities use*”

Tedbirlerden, elde edilmek istenen sonuca ulaşmaya elverişli ve temel hak ve özgürlüklere en az müdahale içeren tedbirin somut olay özelinde değerlendirme yapılarak uygulanması gerekir.⁷⁹⁶ Tedbire son çare olarak başvurulabilmesi, diğer tüm delil elde etme yöntemlerinin denenmesini ve başarısız sonuçlanmasını gerektirmeyeceği gibi; tedbir diğer gizli koruma tedbirleri ile birlikte de uygulanabilir.⁷⁹⁷ Zira aynı koşulun arandığı gizli koruma tedbirlerinden teknik araçlarla izleme tedbirinin⁷⁹⁸ kanun koyucu tarafından açıkça gizli soruşturmacı görevlendirme tedbiriyle birlikte uygulanabileceği⁷⁹⁹ düzenlemiş, bu sayede birden fazla gizli koruma tedbirinin birlikte uygulanabileceği kabul edilmiştir.⁸⁰⁰ Yargıtay bir kararında aksi yönde; iletişimin denetlenmesi ile gizli soruşturmacı görevlendirilmesi ve teknik araçlarla izleme arasında öncelik-sonralık ilişkisi olduğunu ifade etmiştir.⁸⁰¹ Öte yandan; arama, elkoyma, tutuklama gibi geleneksel⁸⁰² koruma tedbirleri ile telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi arasında bir öncelik-sonralık ilişkisi bulunmaktadır. İlgili geleneksel tedbirler uygulanmaksızın iletişimin denetlenmesine başvurulması elde edilen delilleri hukuka aykırı ve gerek soruşturmada gerekse kovuşturmada kullanılamaz hale getirecektir.⁸⁰³

Somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı şartı ile başka suretle delil elde edilememesi gerekmesi şartlarının birbirinden ayrı değerlendirilmesi gerekir.⁸⁰⁴ Belirtmek gerekir ki, CMK m. 160/2’de düzenlenen soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının şüphelinin lehindeki ve aleyhindeki tüm delilleri toplama yükümlüğü ile tedbirin son çare uygulanması ve tedbire somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde başvurulabilmesi birbirini tamamlar niteliktedir. Soruşturma evresinde somut delillere dayanan kuvvetli suç şüphesinin yokluğunda tedbire başvurulduğu takdirde önemli deliller elde edilebileceği düşünülebilir. Ancak katalogta yer alan suçlardan birinin işlendiğine dair somut

⁷⁹⁶ Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 294.

⁷⁹⁷ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 507; Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 294.

⁷⁹⁸ CMK m. 140/1

⁷⁹⁹ CMK m. 140/3’ün son cümlesi; “*Teknik araçlarla izleme tedbiri ile birlikte gizli soruşturmacı görevlendirilmesi...*” şeklindedir.

⁸⁰⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 507.

⁸⁰¹ Yargıtay 18. CD, E. 2015/29744, K. 2015/4468, K.T. 09.07.2015, Legalbank.

⁸⁰² Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 41.

⁸⁰³ Öztürk / Kazancı / Güleç, **a.g.e.**, s. 284

⁸⁰⁴ Şen, **İletişimin...**, s. 107.

delillerle desteklenmemiş ve kuvvetli olmayan şüphe ile tedbire başvurulması mümkün değildir. Bu kapsamda tedbire başvurmak arzusunda bulunan Cumhuriyet savcısı; tedbir son çare uygulanabileceğinden öncelikle başka yöntemlerle delil toplayacaktır. Daha sonra somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerine ulaşması halinde diğer yöntemlere de halihazırda başvurduğundan son çare olarak, kendisine CMK m. 160/2’de yüklenen delillerin tüm toplama yükümlülüğü çerçevesinde iletişimin denetlenmesi tedbirine başvurabilecektir.

3. Tedbir ile Elde Edilen Deliller

Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesini düzenleyen CMK m. 135 uyarınca iletişimin dinlenmesi ve kayda alınması tedbirlerine kural olarak, sadece ileri dönük şekilde sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirine ise hem ileriye hem de geriye yönelik başvurulabilir. Dinleme ve kayda alma tedbirinin uygulanması esnasında suçun tamamlanmadığı anlaşılabılır. Bu kapsamda dinleme suretiyle elde edilen kayıtlar, keşfe konu belirti delili niteliğinde kabul edilir.⁸⁰⁵ Yargıtay’a tarafından ise bu kayıtlar başka delillerle desteklenmeye muhtaç belirti delilleri arasında yer alır.⁸⁰⁶ Kayıtların yazıya geçirilmesi halinde bu tutanakların duruşmada okunması gerekir.⁸⁰⁷

İletişimin dinlenmesi ve kaydedilmesi tedbiri uygulanırken muhatap, doğrudan ya da dolaylı biçimde suçunu ikrar edebilir. Bu noktada, CMK m. 135’e başvurularak elde edilen ikrarın CMK m. 147’de düzenlenen ifade alma usulünün bir istinasını teşkil edip etmediği değerlendirilmelidir. Tedbirin uygulanması suretiyle elde edilen ikrara geçerlilik tanınması, CMK m. 147’de düzenlenen sanığın ifade ve sorgusu için öngörülmüş usullerin dolanılmasına sebep olmamalıdır.⁸⁰⁸ Kovuşturma evresinde sanık sorgusunda ikrarı reddediyorsa, ikrara ilişkin delillerin duruşmada okunmaması ve tartışmaya açılmaması gerekir. Aksi takdirde, CMK m. 148’de öngörülen yasak

⁸⁰⁵ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 504.

⁸⁰⁶ “*sanıkların iletişim tespit kararlarına dayanarak dinlenen telefon görüşmelerinde (...) savunmaların aksine içeriği maddi bulgularla desteklenmeyen belirti delil niteliğindeki iletişim kayıtları dışında üzerlerine atılı suçu işlediklerine dair cezalandırılmalarına yeterli, kesin ve inandırıcı kanıt bulunmadığı gözetilmeden, atılı suçtan beraatleri yerine yazılı şekilde mahkumiyet hükmü kurulması...*” Yargıtay 8. CD., E. 2009/6876, K. 2009/16182, K.T. 21.12.2009, Lexpera.

⁸⁰⁷ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 504.

⁸⁰⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 504.

usullerle elde edilen bir ifadeye geçerlilik tanınmış olacaktır.⁸⁰⁹ Şüphelinin dinlendiğinden habersiz bir şekilde ikrarda bulunmasının CMK m. 148/1 uyarınca aldatma teşkil edebileceği, zira dinlendiğini bilse özgür iradesiyle ikrarda bulunmayacağı ileri sürülebilir. Ancak öğretide iletişimin dinlenmesi ve kaydedilmesi suretiyle elde edilen ikrarın, genel ifade alma usulünün istisnası olarak da değerlendirilebileceği ifade edilmiştir.⁸¹⁰ Ancak kişi kurduğu iletişim esnasında, karşısındaki kişiye yalnızca gözdağı vermek için dahi bir suçu işlediğini beyan edebilir. Bu kapsamda kişinin tedbirin uygulanması sırasında elde edilen ikrarına geçerlilik tanınmaması gerekir.

Belirtmek gerekir ki özellikle dolaylı ikrarın varlığı, dinlemeye kıyasla tutanak üzerinden yeterince ortaya koyulamayabilir. İletişimin dinlenmesi ve dinlenmesiyle beraber kayda alınması tedbirlerini icra eden görevlilerin doğrudan doğruyalık ilkesi uyarınca ikrar tanığı olarak duruşmada dinlenmesi gerekir.⁸¹¹

Son olarak iletişime taraf olan kimseler tarafından iletişimin kaydedilmesi hususuna değinilebilir. İletişimin kaydının, bizzat mağdur tarafından alınabilmesi de mümkündür. İletişime taraf kimselerce elde edilen kayıtlar bu tür kayıtlar, CMK m. 135'te düzenlenen iletişimin denetlenmesi tedbiri kapsamı dışında kalmaktadır.⁸¹² CMK m. 135/9 hükmü uyarınca, “*bu maddede belirlenen esas ve usuller dışında hiç kimse, bir başkasının telekomünikasyon yoluyla iletişimini dinleyemez ve kayda alamaz*”. İletişime taraf kişinin elde ettiği kayıt hukuka aykırı delil niteliğindedir.

⁸⁰⁹ “Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı madde 108/3 uyarınca “*Yukarıdaki fıkralar gereğince gerçekleştirilecek kayıt ve saptamalar yargılamada sanığın ikrarına ilişkin delil olarak değerlendirilemez.*”. Madde gerekçesi ise “*İlgilinin 147 nci maddede, ifade almada ve sorguda, isnat açıklandıktan, susma hakkı tanındıktan sonra, serbest irade ile yapılan açıklamaların delil niteliği kazandığı belirtildiği için, gizlice yapılan telefon ve benzeri dinlemelerde, ilgilinin beyanda bulunması, ikrar delili değil, bir belirti delili olarak anlam kazanır. İkrar, suçun doğrudan doğruya ispatı açısından elverişli bir delil olduğu hâlde, emare delili, parmak izi gibi dolaylı bir ispat gücüne sahiptir ve başka delillerle bütünleşmeden tek başına ispat bakımından yeterli olmaz. Bu nedenle maddenin üçüncü fıkrasında kayıt ve saptamaların yargılamada sanığın ikrarına ilişkin delil olarak değerlendirilemeyeceği belirtilmiştir.*” Bkz.

<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c066/tbmm22066026ss0698.pdf>

(Erişim Tarihi: 11.03.2024); YILDIRIM Ertuğrul Kaan, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Nemo Tenetur İlkesi”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Sorunlar, C. 8, Seçkin, Ankara, 2021, s. 138.

⁸¹⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 504.

⁸¹¹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 505.

⁸¹² “*Katılanın kendisinden rüşvet istedikleri gerekçesiyle sanıklar ile aynı ortamda ve telefonda yaptığı görüşmeleri cep telefonuna kaydetmek suretiyle elde ettiği kayıtların 5271 sayılı CYY'nın 135. maddesi kapsamında değerlendirilmesi olanağı bulunmamaktadır.*” Yargıtay, CGK., E. 2010/187, K. 2011/131, K.T. 21.06.2011, Lexpera.

Ancak bu kayıtların meşru savunma hali içerisinde değerlendirilebilmektedir.⁸¹³ Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından beklenmedik bir durumda suç ile karşı karşıya kalan kişinin; daha sonra başka şekilde elde edemeyeceği delili plansız şekilde kaydetmesi halinde delil hukuka uygun kabul edilmiştir.⁸¹⁴

4. Tedbire Karar Verecek Merci ve Mercii Kararına Karşı Kanun Yolu

CMK m. 135'in birinci fıkrasında, iletişimin dinlenmesi, kaydedilmesi ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirlerinin şüpheli hakkında uygulanabileceği gibi sanık hakkında da uygulanabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda tedbirin yalnızca soruşturma evresine özgülenmediği, kovuşturma evresinde de tedbire başvurulabileceği madde metninde açıkça madde metninde düzenlenmiştir.⁸¹⁵

AİHS m. 6/1, Anayasa m. 141/1 ve CMK m. 182/1 uyarınca kovuşturma evresinde duruşmaların aleni yürütülmesi esastır.⁸¹⁶ Duruşmaların aleni yürütülmesi ile kovuşturma evresinde karar verilebilecek tedbirin gizli niteliği birbiriyle uyuşmamaktadır. Tedbirin amacına ulaşması için gizli yürütülmesi, tedbir kapsamında kalan kimselerin tedbire karar verildiği hakkında bilgi sahibi olmaması gerekmektedir. Kanun koyucu bu doğrultuda CMK m. 135/7 kapsamında tedbir kararlarının tedbir süresi boyunca gizli tutulacağını düzenlemiştir. Amacına ulaşabilmesi için gizli uygulanmasını gereken tedbir, kovuşturma evresinde de uygulanabilir şekilde düzenlenmiştir. Bu kapsamda öğretide, tedbirin kovuşturma evresinde uygulanması durumunda amacına hizmet edemeyeceği gerekçesiyle yalnızca soruşturma evresinde uygulanabileceği, tedbire karar verecek merciin düzenlenme şeklinin de tedbirin soruşturma evresinde uygulanmasının esas alındığını gösterdiği ifade edilmiştir.⁸¹⁷ Tedbirin uygulamada da çok yüksek oranda soruşturma evresinde uygulanmaktadır.⁸¹⁸ Kovuşturma evresinde amacına ulaşabilme ihtimali ise düşük görünmektedir.

⁸¹³ Özbek / Doğan / Bacaksız, *Ceza...*, s. 388.

⁸¹⁴ “Kişinin kendisine karşı işlenmekte olan bir suçla ilgili olarak, bir daha kanıt elde etme olanağının bulunmadığı ve yetkili makamlara başvurma imkanının olmadığı ani gelişen durumlarda karşı tarafla yaptığı konuşmaları kayda alması halinin hukuka uygun olduğunun kabulü zorunludur. Aksi takdirde kanıtların kaybolması ve bir daha elde edilememesi söz konusudur.” Yargıtay, CGK., E. 2010/187, K. 2011/131, K.T. 21.06.2011, Lexpera.

⁸¹⁵ Centel / Zafer, *a.g.e.*, s. 507.

⁸¹⁶ Yenisey / Nuhoğlu, *a.g.e.*, s. 95; Centel / Zafer, *a.g.e.*, s. 508.

⁸¹⁷ Centel / Zafer, *a.g.e.*, s. 508.

⁸¹⁸ Centel / Zafer, *a.g.e.*, s. 508; Dülger / Taşkın, *a.g.e.*, s. 494.

Soruşturma evresinde iletişimin dinlenmesi, kaydedilmesi veya sinyal bilgilerinin değerlendirilebilmesi tedbirlerine kural olarak hâkim kararı ile başvurulabilir. Cumhuriyet savcısına tedbire karar verme yetkisi, yalnızca gecikmesinde sakınca bulunan hallerde verilmiştir. Bununla birlikte gecikmesinde sakınca bulunan hallerde hâkim güvencesi tamamen ortadan kaldırılmamıştır. Bu kapsamda verilen kararın derhal⁸¹⁹ hâkimin onayına sunulacağı hükme bağlanmıştır. Savcı tarafından verilen tedbir kararı önüne gelen hâkim kararını yirmi dört saat içerisinde vermelidir. Hâkimin bu süre zarfında kararı onaylamaması halinde tedbirin uygulamasına son verilmesi gerekir.⁸²⁰ Tedbir talep edilirken tedbire konu edilmek istenen iletişim aracının sahibi ile kullanıcısının kimliğini eklenmelidir.⁸²¹ Kanun koyucu bu düzenleme ile tedbirin başvurulma amacı dışında kullanılmasını engellemek istemiştir.⁸²²

Tedbir, temel hak ve özgürlüklerden özel yaşamın gizliliği ile haberleşme hürriyetine ağır bir müdahale teşkil etmektedir. Bu nedenle tedbir kararının, somut ve belirli bir şekilde verilmesi gerekir. Dolayısıyla tedbire genel bir kitleye yönelik veya kişinin her türlü iletişimine yönelik karar verilemez. Kararda yer alması gereken hususlar “*yüklenen suçun türü, hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının türü, telefon numarası veya iletişim bağlantısını tespiti imkân veren kodu, tedbirin türü, kapsamı ve süresi*” şeklinde sıralanmıştır.⁸²³ Kararı verecek merci, kararının gerekçesinde başka suretle delil elde edilemeyeceği şartının nasıl gerçekleştiğini ortaya koymalıdır.⁸²⁴ Tedbir kararında maddede yer verilen birden fazla tedbirin uygulanmasına aynı anda karar verilebilir.⁸²⁵

Tedbirin gizli niteliğinden dolayı, hakkında tedbir kararı verilen kimselerin karardan ve yapılan işlemlerden haberdar olmaları tedbirin amacına ulaşabilmesi için tedbir süresince engellenmiştir.⁸²⁶ Tedbirin varlığından, tedbir kararı sonucunda elde

⁸¹⁹ CMK m. 135/1.

⁸²⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 508.

⁸²¹ CMK m. 135/2.

⁸²² Dülger / Taşkın, **a.g.e.**, s. 490.

⁸²³ CMK m. 135/4

⁸²⁴ Şen, **İletişimin...**, s. 107.

⁸²⁵ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 508; Dülger / Taşkın, **a.g.e.**, s. 490-491.

⁸²⁶ CMK m. 135/7.

edilen kayıtların imhasının ardından haberdar olunabilecektir.⁸²⁷ Dolayısıyla bu halde de tedbir halihazırda uygulanmış olacaktır. Tedbirin habersiz uygulanması, muhatabın tedbir kararının varlığından haberdar edilmemesi nedeniyle karara itiraz edilmesi pratikte mümkün değildir.⁸²⁸

CMK m. 135/1 kapsamında iletişimin dinlenmesi, kaydedilmesi ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirine hâkim tarafından karar verilebileceği hükme bağlanmıştır. Hâkim kararlarına karşı kural olarak itiraz yolu açıktır.⁸²⁹ Bu kapsamda hâkim kararı niteliğinde verilen tedbir kararına karşı ilgililer tarafından öğrenmeden itibaren iki hafta içinde itiraz yoluna başvurulabilir.⁸³⁰

5. Tedbir Kararının Uygulanması

Tedbir CMK m. 137’de hem şüpheli hem de sanık hakkında uygulanabilir şekilde düzenlenmiştir. Bu kapsamda en başta belirtmek gerekir ki CMK m. 137/1’deki düzenleme, CMK m. 135/1’de düzenlenen tedbirlerden biri olan sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi bakımından uygulanamayacaktır. Zira sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbiri sistemde zaten mevcut olan verilerin toplanarak ilgili makama ulaştırılması şeklinde uygulanmaktadır.⁸³¹

Cumhuriyet savcısı ya da Cumhuriyet savcısının görevlendirdiği adli kolluk görevlisi tarafından yazılı şekilde tedbirin uygulanmasının istenmesi gerekir. Bu talebin muhatabın telekomünikasyon hizmeti veren kuruluşlardır. Telekomünikasyon hizmeti veren kuruluşların talebi yerine getirmemesi halinde Cumhuriyet savcısının tedbirin uygulanması için zor kullanabilir.⁸³² Ancak CMK m. 137/1 ile çelişir nitelikte bir düzenleme PYSK ek m. 7/10’da yer almaktadır. Bu hükümde iletişimin denetlenmesine ilişkin işlemlerin BTK tarafından gerçekleştirileceği düzenlenmiştir.⁸³³ Cumhuriyet savcısı tarafından görevlendirilecek adli kolluk

⁸²⁷ CMK m. 137/4.

⁸²⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 508; Dülger / Taşkın, **a.g.e.**, s. 498.

⁸²⁹ CMK m. 267.

⁸³⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 508.

⁸³¹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 509-510.

⁸³² CMK m. 137/1.

⁸³³ Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu ek m. 7/10: “Bu maddede belirtilen telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişime ilişkin işlemler ile 5271 sayılı Kanunun 135 inci maddesi kapsamında yapılacak

görevlileri yerine işlemlerin bilişim teknolojileri ve iletişim hususlarında uzman BTK tarafından yürütülmesi yerinde bir düzenlemedir. Ancak PYSK'da yer verilen düzenleme ile CMK m. 137/1 arasındaki uyumsuzluğun giderilmesi gerekmektedir.

Tedbirin uygulanması sonucu elde edilecek dijital delil niteliğindeki kayıtların, CMK m. 137/2 kapsamında Cumhuriyet savcısı tarafından görevlendirilecek kişiler tarafından yazıya dökülmesi gerekir. Kayıtların Türkçe dışında bir dilde iletişim içermesi halinde bu yabancı dildeki kayıtlar tercüman kullanılarak Türkçeye çevrilecektir.⁸³⁴ Bu kapsamda görev yapacak kişilerin bir tür bilirkişi olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁸³⁵

Uygulanan tedbir kararının sonucunda elde edilen delilin hukuka uygunluğundan söz edilebilmesi için iletişimin taraflarından en azından birine dair dinleme kararının varlığı gerekir. Eğer iletişimin taraflarından herhangi biri hakkında tedbire karar verilmemişse elde edilen kayıtlar hukuka aykırı delil niteliğindedir. Tesadüfen elde edilen delil kapsamında da kullanılamaz.⁸³⁶

Tedbir kararı alınmış olmasına rağmen hakkında karar verilen şüpheli veya sanık ile tanıklıktan çekinebilecek kişiler arasındaki iletişiminin denetlenmesi yasaklanmıştır. Böyle bir iletişimin dinlendiği ve kaydedildiğinin anlaşılmasının ardından kayıtların gecikmeksizin imha edilmesi gerekir.⁸³⁷ Bu durumun istisnasını ise tanıklıktan çekinebilecek kişilerin aynı zamanda şüpheli ya da sanık olmasıdır.⁸³⁸ Bu kapsamda, şüpheli veya sanık ile müdafî arasındaki iletişim de tedbire konu olamayacaktır. Kanun koyucu tanıklıktan çekinebilecek kişiler arasında yer alan müdafî ile şüpheli veya sanık arasındaki iletişimin denetlenemeyeceğini açıkça düzenlemiştir.⁸³⁹ Ancak müdafî bu korumadan faydalanabilmesi için şüpheli ya da sanık olmaması gerekir.⁸⁴⁰

dinlemeler; Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu bünyesinde tek bir merkezden yürütülür." Ayrıca bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 509; Dülger / Taşkın, **a.g.e.**, s. 495.

⁸³⁴ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 509.

⁸³⁵ Özbek / Doğan / Bacaksız, **Ceza...**, s. 390.

⁸³⁶ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 510.

⁸³⁷ CMK m. 135/3.

⁸³⁸ Centel / Zafer, s. 510.

⁸³⁹ Bkz. CMK m. 136.

⁸⁴⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 511.

CMK m. 135 kapsamında iletişimin denetlenmesi tedbirinin, CMK m. 134'ün aksine belirli bir süre için uygulanması öngörülmüştür. Tedbir ancak belirli bir süre zarfında uygulanabilecektir. Bu kapsamda tedbire en fazla iki aylık karar verilebileceği ve verilen kararın en fazla bir ay daha uzatılabileceği düzenlenmiştir.⁸⁴¹ Tedbirin uygulandığı zaman dilimleri, tedbiri uygulayan kişi bilgisinin tutanak altına alınması gerekmektedir. Bu tutanak ile tedbir için öngörülen süre içerisinde hareket edilip edilmediği tespit edilebilecektir.⁸⁴² Kural olarak getirilen bu düzenlemenin istisnası ise örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından mevcuttur. Eğer bu kapsamda bir suç isnadı söz konusuysa hâkim tarafından bu sürelerle ek olarak tedbir, tek seferde bir ayı ve toplamda üç ayı aşmayacak şekilde uzatılabilir. Temel sürenin ardından uzatılan tedbir, uzatmalarla birlikte bir bütün olarak değerlendirilir. Bu kapsamda uzatılmayan ve sona eren tedbire yeniden başvurulabilmesi için azami sürenin aşılmamasının yanı sıra aranan diğer koşulların da yeniden değerlendirilmesi gerekir. Madde metninden tedbir için öngörülmesi gereken sürenin ne zaman başlayacağı, başlangıç zamanının karar tarihi mi yoksa tedbirin uygulanmaya başlandığı tarih mi olduğu hususu anlaşılamamaktadır.⁸⁴³ Ancak bir görüşe göre temel hak ve özgürlükler lehine yorum yapılmalı ve karardan itibaren sürenin işlediği kabul edilmelidir.⁸⁴⁴ Tedbir süresi sona erdiğinde veya hakim kararı olmaksızın uygulanan tedbir, hakim tarafından yirmi dört saat içinde onaylanmadığı takdirde tedbire derhal son verilir.⁸⁴⁵

6. Elde Edilen Kayıtların Yok Edilmesi

CMK m. 135/1 uyarınca hâkim kararı alınmış ve iletişimin dinlenmesi veya kaydedilmesi tedbirleri uygulanmış bir soruşturma kapsamında şüpheli hakkında kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verildiği takdirde, elde edilen kayıtların akıbeti aynı fıkra düzenlenmiştir. Bu kapsamda kayıtların on gün içinde Cumhuriyet savcısının gözetiminde tutanak altına alınarak imha edilmesi gerekmektedir. Eldeki kayıtların imhasını gerektiren bir başka durum ise Cumhuriyet savcısının verdiği tedbir kararının hâkim tarafından onaylanmaması halidir. Bu durumda tedbir derhal sonlandırılacak ve

⁸⁴¹ CMK m. 135/4.

⁸⁴² Dülger / Taşkın, **a.g.e.**, s. 495.

⁸⁴³ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 511.

⁸⁴⁴ Özbek, **Ceza...**, s. 429.

⁸⁴⁵ CMK m. 135/1. Ayrıca bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 511.

elde edilen kayıtlar aynı şekilde imha edilecektir. Benzer şekilde hakkında kamu davası açılmış şüpheli, sanık olarak kamu davasından beraat edebilir. Beraat kararıyla birlikte kayıtları hâkimin denetiminde, aynı şartlar altında yok edilmelidir.⁸⁴⁶

Ceza Muhakemesi Kanunu m.173'e göre; suçtan zarar gören, kendisine tebliğ edilen kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı, iki hafta⁸⁴⁷ içinde itiraz edebilir. CMK m. 137/3 kapsamında ise kayıtların kovuşturmaya yer olmadığı kararının verilmesinden itibaren en geç on gün içerisinde imha edileceği düzenlenmiştir. Cumhuriyet savcısı tarafından kayıtlar on günlük süre dolmadan imha edilirse, kovuşturmaya yer olmadığı kararı için itiraz süresi dolmadan kayıtlar yok edilmesi söz konusudur. Dolayısıyla etkili bir itiraz incelemesi yapılması imkânsız hale gelmektedir. Yine benzer bir sorun ile; kovuşturmaya yer olmadığı kararının kaldırılarak yeniden soruşturma yapıldığı veya kayıtlar yok edildikten sonra yeni ve yok edilen kayıtlarla birlikte değerlendirilebilecek deliller elde edilmesi hallerinde de karşılaşılabilecektir. Bu kapsamda kayıtların ivedilikle yok edilmesi, ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşmasını da engelleyebileceğinden ön görülen on günlük sürenin iki haftayı aşar şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.⁸⁴⁸

7. Tesadüfen Elde Edilen Deliller

Tesadüfen elde edilen delillere ilişkin düzenleme CMK m. 138'de yer almaktadır. Hüküm esas itibarıyla arama ve elkoyma bakımından⁸⁴⁹ tesadüfen elde edilen delil niteliğindeki ispat vasıtalarına ulaşıldığı takdirde delilin Cumhuriyet savcısına haber verilerek muhafaza altına alınacağı düzenlenmiştir.⁸⁵⁰ İletişimin denetlenmesi sırasında tedbir kararının verildiği soruşturma veya kovuşturmada isnada

⁸⁴⁶ CMK m.137/3. Ayrıca bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 512.

⁸⁴⁷ Mülga düzenleme uyarınca süre on beş gün şeklinde düzenlenmişti. Ancak 12 Mart 2024 tarihli ve 32487 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 37'nci maddesi ile iki hafta şeklinde değiştirilmiştir.

⁸⁴⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 512.

⁸⁴⁹ CMK m. 138/1: "Arama veya elkoyma koruma tedbirlerinin uygulanması sırasında, yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmayla ilgisi olmayan ancak, diğer bir suçun işlendiği şüphesini uyandırabilecek bir delil elde edilirse; bu delil muhafaza altına alınır ve durum Cumhuriyet Savcılığına derhâl bildirilir."

⁸⁵⁰ Arama koruma tedbirinin özel bir görünümünü teşkil eden CMK m. 134'ün uygulanması sırasında soruşturmaya konu edilmeyen diğer bir suçun işlendiğine dair delil elde edilmesi halinde de delilin de bu kapsamda muhafaza altına alınarak Cumhuriyet savcısına haber verilmesi gerekmektedir.

konu suç ile doğrudan bağlantılı olmayan, ancak başka bir suçun işlendiği izlenimi uyandıran bir delil elde edildiği takdirde bu delil tesadüfen elde edilen delil niteliğindedir. CMK m. 138/2 uyarınca iletişimin denetlenmesi sırasında CMK m. 135/8’de sayılan katalogda yer alan ancak soruşturma konusu olmayan suçlardan birinin işlendiğine dair delil elde edilmesi durumunda bu delilin Cumhuriyet savcısına bildirilmesi gerekmektedir.

Tesadüfen ilk elde edilen delilin kullanılabilmesi için hakim kararına ihtiyaç duyulmamaktadır.⁸⁵¹ Bu kapsamda kanun koyucu madde metninde Cumhuriyet savcısına bildirilecek delilleri yalnızca katalog suçlara ilişkin olarak elde edilen delillerle sınırlamıştır. Kanun koyucunun amacı CMK m. 135/8’de öngörülen katalogdaki suçların dışında tedbirin uygulanmasını engellemektedir.⁸⁵² Tesadüfen elde edilen delil eğer katalogda sayılan suçlardan, halihazırda iletişimin denetlenmesine elverişli bir suça ilişkin ise delil olarak kullanılabilir.⁸⁵³ Ancak, katalogda yer almayan bir suça ilişkin delil elde edilmesi halinde, delilin akıbetine ilişkin açık bir düzenleme yapılmamıştır.⁸⁵⁴ Bu kapsamda CMK m. 138/2⁸⁵⁵, tesadüfen elde edilen delillerin Cumhuriyet savcısına bildirilmesi üzerinden bir ayırım yaptığı için eleştirilmektedir. Soruşturma evresinde delillerin değerlendirilmesi Cumhuriyet savcısı tarafından yapılmalıdır. Ancak hükümde katalogda yer almayan bir suçun işlendiğine dair elde edilen delilin Cumhuriyet savcısına bildirilmesine dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Yalnızca katalog suçlardan birinin işlendiğine dair elde edilen tesadüfi delillerin Cumhuriyet savcısına bildirilmesinin düzenlenmesi yerinde değildir.⁸⁵⁶ Katalogda yer alıp almadığına bakılmaksızın tesadüfen elde edilen delillerin Cumhuriyet savcısına bildirilmesi, delilin katalogda yer alan suçlarla ilişkisinin değerlendirilmesinin Cumhuriyet savcısına bırakılması gerekmektedir. Bu kapsamda CMK m. 138/2 “*telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi sırasında, yürütülen soruşturma veya kovuşturmayla ilgisi olmayan bir suç işlendiği*

⁸⁵¹ Dülger / Taşkın, **a.g.e.**, s. 498.

⁸⁵² Dülger / Taşkın, **a.g.e.**, s. 497.

⁸⁵³ Kaymaz, **a.g.e.**, s. 478.

⁸⁵⁴ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 513.

⁸⁵⁵ CMK m. 138/2: “*Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi sırasında, yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmayla ilgisi olmayan ve ancak, 135 inci maddenin altıncı fıkrasında sayılan suçlardan birinin işlendiği şüphesini uyandırabilecek bir delil elde edilirse; bu delil muhafaza altına alınır ve durum Cumhuriyet Savcılığına derhâl bildirilir.*”

⁸⁵⁶ Kaymaz, **a.g.e.**, s. 478.

şüphesini uyandırabilecek bir delil elde edilirse; bu delil muhafaza altına alınır ve 135 inci maddenin sekizinci⁸⁵⁷ fıkrasında sayılan suçlardan birinin işlendiği şüphesini uyandırabilecek bir delil olup olmadığını değerlendirmek üzere Cumhuriyet Savcılığına derhâl bildirilir. Tesadüfen elde edilen delil, yalnızca 135 inci maddenin sekizinci fıkrasında sayılan suçlardan birinin işlendiği şüphesini uyandırabilecek nitelikte olması halinde kullanılabilir” şeklinde düzenlenmelidir.

Katalogda yer almayan bir suça ilişkin tesadüfen elde edilen delilin kaynağı, hakkında tedbir uygulanan kimse olabileceği gibi bu kimseyle görüşen üçüncü kişi de olabilir. CMK delilin kaynağına göre herhangi bir ayırım yapmamıştır. Ancak elde edilen delilin başlangıç şüphesini oluşturup oluşturamayacağı hususu dikkate değerdir.⁸⁵⁸ Delil serbestisi ilkesi uyarınca hukuka uygun yollardan elde edilmiş her türlü ispat vasıtasının muhakemede delil olarak kullanılması mümkündür. Kanun koyucu iletişimin denetlenmesi tedbirine başvurulmasına ise yalnızca birtakım suçlarda müsaade etmiştir. Kanun koyucunun bu tercihini CMK m. 138/2’de yalnızca katalog suçlar bakımından bir delil elde edildiği takdirde bu delilin Cumhuriyet savcısına bildirilmesi gerektiğini ifade ederek tekrarlamış, ayrıca tedbirin dolanılması engellenmek istenmiştir. Kanun koyucu tarafından getirilen bu sınırlama, başka suçların işlendiği izlenimini veren delillerin ihbar kabul edilerek başlangıç şüphesi oluşturmamasını engellemeyecektir.⁸⁵⁹ Katalogda yer almayan suçlara ilişkin gerek şüpheli veya sanık gerekse diğer kişiler bakımından iletişimin denetlenmesi sırasında elde edilen deliller ihbar niteliğinde kabul edilebilir ve başlangıç şüphesini ortaya çıkarabilir.⁸⁶⁰ Ancak devamında bu kapsamda gerçekleştirilecek dinlemeye için yeni ve ayrı bir karar alınması gerekir.⁸⁶¹

Yargıtay tarafından verilen bir kararda yer alan karşı oyda⁸⁶²; katalog suçlar dışında kalan bir suça ilişkin tesadüfen elde edilen bir delilin varlığı halinde bu delilin kullanılmamasının, adil olmayan bir sonuç gibi algılanabileceği belirtilmiştir. Ancak

⁸⁵⁷ CMK m. 138/2’de altıncı fıkra denmektedir. Ancak katalog düzenlemesi sekizinci fıkrada yer almaktadır.

⁸⁵⁸ Kaymaz, **a.g.e.**, s. 479.

⁸⁵⁹ Kaymaz, **a.g.e.**, s. 481.

⁸⁶⁰ Kaymaz, **a.g.e.**, s. 481; Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 513.

⁸⁶¹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 513.

⁸⁶² Yargıtay 18. CD., E. 2015/29744, K. 2015/4468, K.T. 09.07.2015, karşı oy, Lexpera.

bu noktada göz ardı edilmemesi gereken esas husus, bu tür koruma tedbirlerinin uygulanması sırasında bireylerin özel hayatına ve haberleşme özgürlüğüne doğrudan müdahale edilmiş olmasıdır. Karşı oyda ayrıca, çağdaş ceza muhakemesi sistemlerinde, özel hayatın korunma düzeyinin; ilgili yargı sisteminin ne denli özgürlükçü ve demokratik olduğunun bir göstergesi kabul edildiği vurgulanmıştır. Bu itibarla, günümüzde özel hayatın korunması yalnızca bireysel bir hak değil; aynı zamanda demokratik ve özgür bir toplum düzeninin temel unsurlarından biri olarak değerlendirilmektedir.

B. Mobil Telefonun Yerini Tespit

Bir iletişiminin denetlenmesi tedbiri türü olan mobil telefonların yerinin tespit edilmesi CMK m. 135/5'te düzenlenmiştir. Bu kapsamda en başta tedbirin; birinci fıkrada düzenlenen iletişimin dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirinden ayrı düzenlendiği söylenebilir. Bu ayrı düzenlenmenin bir sonucu olarak mobil telefonun yerinin tespit edilmesi tedbiri, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesinden farklı ve bağımsız bir koruma tedbiridir. Bu kapsamda sinyal bilgilerinin değerlendirilmesinden farklı olarak tedbirin uygulanması için herhangi bir suç sınırlaması öngörülmemiştir. Tedbir herhangi bir suç hakkında yürütülen soruşturma veya kovuşturma bakımından uygulanabilecektir.⁸⁶³

Mobil telefonun yerinin tespiti üç yöntem öne çıkmaktadır. Bu yöntemlerden ilki telekomünikasyon kuruluşları tarafından sağlanan ve mobil telefonun içinde yer alabileceği gibi artık dijital olarak⁸⁶⁴ da kullanılabilen SIM kartları vasıtasıyla telefonun bağlandığı baz istasyonunun tespit edilmesidir. Baz istasyonuna bağlanan telefona dair kayıt, telekomünikasyon kuruluşu tarafından kaydedilmektedir. İkinci yöntem ise yalnızca bazı mobil telefonlar bakımından geçerlidir. Bu yöntemde mobil telefonların navigasyon sistemleri ile kurdukları bağlantılar üzerinden yerleri tespit edilir.⁸⁶⁵ Üçüncü yöntem ise adını kullanılan cihazın markasından alan *stingray*⁸⁶⁶

⁸⁶³ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 514.

⁸⁶⁴ Fiziksel varlığı olmaksızın kullanılabilen e-SIM kartlar hakkında detaylı bilgi için bkz. <https://www.fcc.gov/consumers/guides/esim-cards-faq> (Erişim Tarihi: 21.03.2024)

⁸⁶⁵ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 149.

⁸⁶⁶ Yöntemle ilgili bilgi için bkz. <https://www.cato.org/policy-analysis/stingray-new-frontier-police-surveillance#> (Erişim Tarihi: 17.12.2024)

yöntemdir. *Stingray* cihazı oldukça küçük boyutlardadır. Cep telefonundan biraz büyük yahut bir evrak çantasına sığacak boyutta olabilir. Bu cihaz, baz istasyonu gibi davranır. Kapsama alanı içerisindeki telefonlar ile diğer cihazları kandırarak telekomünikasyon kuruluşunun baz istasyonu yerine kendisine bağlanmasını sağlar. Ayrıca; mobil telefonların yakındaki baz istasyonlarına düzenli olarak gönderdiği "ping" sinyallerinin yönü ve şiddetini ölçmek suretiyle, kişinin yerini olağanüstü bir hassasiyetle tespit edebilir. Bu tespit o kadar hassas yapılabilir ki kişinin evin içerisinde hangi odada bulunduğu dahi belirlenebilir.⁸⁶⁷ Pek çok yöntemle mobil telefonun yeri belirlenebilse de bu yöntemlerin hepsi CMK m. 135/5'te düzenlenen mobil telefonun yerinin tespiti tedbiri kapsamında başvurulabilecek yöntemler değildir. Birinci yöntem olarak ifade edilen baz istasyonu verilerine dayanılarak gerçekleştirilen yer tespiti, CMK m. 135 kapsamında mobil telefonun yerinin tespiti niteliğindedir.⁸⁶⁸ Bununla birlikte eğer mobil telefonun yerinin tespit edilebilmesi için sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi gerekiyorsa CMK m. 135/1 uyarınca, cihazın kendi belleğinde depolanan konum verilerine ulaşılması amaçlanıyorsa CMK m. 134 uyarınca bir tedbir kararı alınması zorunludur.⁸⁶⁹

Tedbirin düzenlendiği CMK m.135/5 kapsamında, tedbirin koşulları ile tedbire karar verilmesi usulünün hükme bağlanmış olması da tedbirin birinci fıkradaki tedbirlerden ayrıldığını ortaya koymaktadır. Birinci fıkradaki iletişimin dinlenmesi, kaydedilmesi ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirleri için gereken kuvvetli şüphe ve başka suretle delil elde edilemeyecek olması koşullarına tedbirin düzenlendiği beşinci fıkra da yer verilmemiştir. Tedbirin birinci fıkra ile doğrudan ilişkilendirilmemesi de dikkate alındığında, bu şartlar mobil telefonun yerinin tespiti bakımından aranmayacaktır.⁸⁷⁰

Tedbire hâkim tarafından karar verilir. Ancak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının yazılı emriyle tedbirin uygulanabilmesi mümkündür. Birinci fıkranın aksine, tedbirin düzenlendiği beşinci fıkra da Cumhuriyet savcısı tarafından verilen yazılı emir ile uygulanan tedbirin hâkim onayına sunulması

⁸⁶⁷ MCCANDLESS Spencer, "Stingray Confidential", George Washington Law Review, C. 85, S. 3, 2017, s. 999.

⁸⁶⁸ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 312.

⁸⁶⁹ Değirmenci, **a.g.e.**, s. 312.

⁸⁷⁰ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 515.

düzenlenmemiştir. Hâkim tarafından verilen tedbir kararına karşı CMK m. 267 uyarınca itiraz edilebilir. Tedbirin düzenlendiği fıkra, “*şüpheli veya sanığın*” şeklinde başlamaktadır.⁸⁷¹ Bu kapsamda tedbirin kovuşturma evresinde de uygulanabilmesine imkân tanınmıştır.⁸⁷² Ancak kovuşturma evresinde tedbir kararına karşı itiraz için CMK m. 267 uyarınca özel kanuni düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Hâkim tarafından verilen mobil telefonunu yerinin tespit edilmesi kararında tedbirin uygulanacağı mobil telefon numarası ile tedbirin ne kadarlık bir süre için verildiği yer alacaktır. Madde metninde tedbir kararı verilebilecek azami sürenin iki ay olduğu ve bir ay daha ek süre verilebileceği düzenlenmiştir.⁸⁷³ Bu kapsamda belirtmek gerekir ki tedbirin uygulanacağı telefonun şüpheliye veya sanığa ait olması zorunluluğu yoktur. Bu kapsamda tedbire üçüncü kişi hakkında başvurulabilmesi için bu kişilerin şüpheli ya da sanıkla iletişim kurduğunu gösteren somut delillere dayanılması, bu sayede şüpheli veya sanığın yerinin tespit edilebilecek olduğunun ortaya konması gerekir.⁸⁷⁴ Şüpheli veya sanık ile tanıklıktan çekinme hakkına sahip kişiler arasındaki iletişimin dinlenmesi ve kayda alınması yasağı dikkate alındığında, bu kişilerin mobil telefonunun yerinin tespit edilmesiyle sanığın yakalanmaya çalışılmasının da yasak kapsamında yer aldığı ifade edilmiştir.⁸⁷⁵ Tedbir kapsamında elde edilen kayıtların imhası ise düzenlenmemiştir.

C. İletişimin Tespiti

İletişimin tespitinden anlaşılması gereken bir iletişim aracı vasıtasıyla kimlerle iletişim kurulduğunun, bu iletişimlerin ne kadar sürdüğünün belirlenmesidir.⁸⁷⁶ Bu kapsamda tedbir uygulanarak şüpheli veya sanığın ne zaman ve kimlerle görüştüğü veya görüşeceği bilgisi tespit edilir.⁸⁷⁷ Uygulamada tedbirin İngilizce karşılığının baş

⁸⁷¹ Bkz. CMK m. 135/5.

⁸⁷² Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 515.

⁸⁷³ Bkz. CMK m. 135/5.

⁸⁷⁴ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 515.

⁸⁷⁵ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 515.

⁸⁷⁶ TBMM Adalet Komisyonu gerekçesinde “tedbir”; “*iletişimin tespiti, belli bir telefon numarasından kimlerin ne zaman arandığı, konuşmanın ne kadar süreyle yapıldığı, elektronik posta yoluyla kimlerle iletişim kurulduğu hususlarının tespitinden ibarettir*” şeklinde tanımlanmıştır. <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/Kanun/KanunDetay?YasamaKanunId=f72877bd-9f98-037b-e050-007f01005610&kanunNumarasi=5271#step-2> (Erişim Tarihi: 06.04.2024)

⁸⁷⁷ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 516.

harfleri olan HTS (*historical traffic search*) kayıtları ifadesi de kullanılmaktadır.⁸⁷⁸ İçeriğe doğrudan müdahale edilmeksizin elde edilen bu bilgiler, öğretide “*dış bağlantı verileri*” şeklinde de ifade edilmektedir.⁸⁷⁹ Telekomünikasyon hizmeti sağlayan kuruluş nezdinde tutulan bir aboneye ait kimlik, adres, telefon numarası, SIM kart gibi bilgilerin iletişimin tespiti tedbiri kapsamında kalmayan keşfe ve bilirkişi incelemesine konu belirti delili niteliğinde olduğu; bu bilgilerin Cumhuriyet savcısı tarafından genel araştırma yetkisine⁸⁸⁰ dayanılması suretiyle ilgili kuruluştan talep edilebileceği ifade edilmiştir.⁸⁸¹

Birinci ve beşinci fıkradaki tedbirlerden ayrı olarak bu tedbir iletişimin tespiti m. 135’in altıncı fıkrasında düzenlenmiştir. CMK m. 135/1’de yer alan tedbirler için aranan kuvvetli şüphe ile başka suretle delil elde edilemeyecek olması şartı bu tedbir bakımından düzenlenmemiştir. Tedbir şüpheli veya sanık hakkında uygulanabilir.⁸⁸² Kararı verecek merci soruşturma evresinde sulh ceza hâkimi, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısıdır. Kovuşturma evresinde ise tedbire mahkeme tarafından karar verilir. Diğer tedbirler bakımından verilecek kararın belirli olması şartı bu tedbir bakımından da aranmaktadır. Bu kapsamda tedbir kararlarında; “*yüklenen suçun türü, hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının türü, telefon numarası veya iletişim bağlantısını tespiti imkân veren kodu ve tedbirin süresi*” açıkça yer almalıdır.⁸⁸³

CMK m. 135/6 uyarınca yalnızca gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı tarafından verilebileceği düzenlenen iletişimin tespiti kararı, yirmi dört saat içinde hâkim onayına sunulacaktır. Hâkimin kararını yirmi dört saat içerisinde vermesi gerekir. Hâkim tarafından kararın onaylanmaması veya yirmi dört saatlik süre zarfında karar verilmemesi halinde elde edilen kayıtların hemen imha edilmesi gerekmektedir.⁸⁸⁴

⁸⁷⁸ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 515.

⁸⁷⁹ Ünver / Hakeri, **a.g.e.**, s. 445.

⁸⁸⁰ CMK m.160 ve m. 332.

⁸⁸¹ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 517.

⁸⁸² “5271 sayılı CYY’nın 135. maddesinin birinci fıkrasının açık düzenlemesinden de anlaşılacağı üzere iletişimin dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesinde olduğu gibi iletişim tespiti de ancak, şüpheli ve sanık hakkında uygulanabilir.” Yargıtay, CGK., E. 2011/6140, K. 2011/222, K.T. 15.11.2011, Kazancı.

⁸⁸³ CMK m. 135/6. Ayrıca bkz. **a.g.e.**, Centel / Zafer, s. 515.

⁸⁸⁴ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 516.

İletişimin tespiti, şüpheli veya sanık hakkında herhangi bir katalog suç sınırlaması bulunmaksızın uygulanabilir bir tedbirdir. Bu durum, CMK m.135/8’de de açıkça belirtilmiştir. Bu kapsamda iletişimin dinlenmesi, kaydedilmesi ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirlerinin yalnızca belirli suçlar bakımından düzenlenmesine karşın iletişimin tespiti tedbiri için böyle bir sınırlama öngörülmemiştir. Tedbirin tüm suçlar bakımından uygulanabileceği Yargıtay tarafından da kabul edilmektedir.⁸⁸⁵ Tedbir kararı ve işlemler gizli tutulacak⁸⁸⁶, karar geçmişe veya geleceğe yönelik olarak da verilebilecektir.⁸⁸⁷ Ancak belirtmek gerekir ki uygulamada geçmişe yönelik kararlar kovuşturma evresinde açık şekilde verilebilmektedir.

İletişimin dinlenmesi, kaydedilmesi ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirleri bakımından ifade edilen; tedbirin uygulanmasına dair, PVSK ek m. 7/10 ile CMK m.137/1 arasındaki uyumsuzluk iletişimin tespiti bakımından da mevcuttur. Ayrıca tedbirin uygulanmasını düzenleyen madde metnindeki cihaz yerleştirilmesine ilişkin düzenlemeye günümüzde artık ihtiyaç bulunmamaktadır.⁸⁸⁸

İletişimin tespiti ile sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirleri arasındaki farkın ortaya konması gerekir. Bu kapsamda birinci fark sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirinin CMK m. 135 birinci fıkrada, iletişimin tespitinin ise altıncı fıkrada düzenlenmiş olmasıdır. Yargıtay tarafından; iletişimin tespitinde somut bir telefon numarası veya numaraları hakkında tedbir uygulanırken, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesinde ise tedbirin önceden belirlenmiş bir telefon numarası hakkında değil genel bir veri havuzu üzerinden uygulanmasının tedbirlerin farkı olduğu ifade edilmiştir.⁸⁸⁹

⁸⁸⁵ “İletişimin tespiti tedbirinin uygulanabilmesi yönünden dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirlerinde olduğu gibi katalog suç sınırlaması bulunmayıp, tüm suçlar yönünden bu tedbire başvurma olanağı bulunduğundan...” Yargıtay, CGK., E. 2011/6140, K. 2011/222, K.T. 15.11.2011, Kazancı.

⁸⁸⁶ CMK m. 135/7.

⁸⁸⁷ Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 516.

⁸⁸⁸ CMK m.137/1. Ayrıca bkz. Centel / Zafer, **a.g.e.**, s. 516.

⁸⁸⁹ Yargıtay, CGK., E. 2011/6140, K. 2011/222, K.T. 15.11.2011, Kazancı.

SONUÇ

Dijital çağ olarak isimlendirilen günümüzde, insan yaşamı teknoloji merkezli bir hale gelmiştir. Bilgiyi işleme ve saklama teknolojileri ilerlemiş; klasik yöntemler yerini bilişim sistemlerine bırakmış, toplumsal faaliyetler bilişim sistemleri kullanılarak yürütülebilir hale gelmiştir. Bilişim sistemleri sayesinde yüksek miktarda zaman harcanması, emek verilmesi gereken veya zorlu hesaplamalar gerektiren pek çok faaliyet; hızlı ve konforlu bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Teknolojinin sağladığı bu kolaylıklar, toplumda elektronik cihazların hızla kabul görmesi ve yaygınlaşması şeklinde karşılık bulmuştur. Görece kısa bir zaman içerisinde bir bilişim sistemi olan akıllı telefonlar, insanların her an yanında taşıdığı bir eşya halini almıştır. Duruşmaya katılma, doktor muayenesi, sosyalleşme gibi yüz yüzelğin en çok aranacağı faaliyetlerin dahi günümüzde bilişim sistemleri kullanılarak gerçekleştirilebilmesi ile toplumsal yaşamın dijital merkezli hale geldiği görülmektedir.

Aktif bir yaşam alanı sayılabilecek dijital dünya, ceza muhakemesinin doğrudan ilgi alanına girmiştir. Hızlı bir dijitalleşmenin gerçekleştiği günümüzde deliller de dijitalleşmektedir. Fiziksel dünyada olduğu gibi, dijital dünyada da suç işlenmekte; bu yönüyle dijital dünya adeta bir olay yerine dönüşmektedir. Bilişim sistemleri vasıtasıyla işlenen suçların yanı sıra, failin herhangi bir bilişim sistemine müdahalede bulunmadığı hallerde dahi dijital deliller suçun aydınlatılması ve maddi gerçeğe ulaşılması için başvurulacak ispat vasıtalarıdır. Bu duruma örnek olarak şüpheliden habersiz kaydedilen görüntü kayıtları gösterilebilir. Bu yönüyle dijital deliller, yalnızca bilişim suçları bakımından değil, ceza muhakemesini bir bütün halinde ilgilendiren bir konudur.

Geleneksel delilin toplandığı fiziksel dünya ile dijital dünya arasında bazı önemli farklılıklar bulunmaktadır. Dijital dünyada insan, her zaman bir aracı cihaz kullanarak varlık kazanmaktadır. Bu aracı cihaz kimi zaman bir bilgisayar, kimi zaman bir akıllı telefon, kimi zaman ise bir akıllı saat olabilmektedir. Ayrıca dijital dünyanın yapıtaşlarından internetin, herhangi bir kişi veya ülkenin kontrolü altında olmayışı da dijital dünya ile fiziksel dünya arasındaki en kayda değer farklardan biridir. Kişiler dijital dünyada temelde avatarlar, kullanıcı adları ve profiller aracılığıyla tanınmaktadır. Fiziksel dünyanın aksine, dijital dünyada halihazırda bir aracı cihaz vasıtasıyla varlık kazanan kişinin kimliğini gizlemesi daha kolaydır. Kimliğin gizlenmesi için kullanılabilecek VPN (*Virtual Private Network/ Sanal Özel Ağ*) veya vekil sunucu (*proxy*) kullanımı gibi yahut daha teknik yöntemler ise ayrıca mevcuttur. Bu farkların yanı sıra; fiziksel ve dijital dünyalar arasında bulunan bir ortak nokta sayesinde, dijital dünya ceza muhakemesinin amacına ulaşmasına katkı sunabilir hale gelmektedir. Bu nokta, fiziksel dünyada olduğu gibi dijital dünyada da her faaliyetin kim tarafından gerçekleştirildiğine dair bir iz bırakmasıdır. Bilişim sistemleri vasıtasıyla dijital dünyada gerçekleştirilen faaliyetlerin sonucunda üretilen ve bırakılan bu izler, ceza muhakemesi bakımından dijital delil olarak adlandırılmaktadır. Dijital olarak bırakılan bu izler, fiziksel dünyada bırakılan fiziksel izler gibi suçun ortaya çıkmasının önlenmesi amacıyla gizlenmekte yahut temizlenebilmektedir. Ancak diğer yandan dijital delil şeklinde nitelendirilen bu izler kullanılarak işlenen yahut işlenmekte olan suçlar aydınlatılabilmekte, bu izler ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşma amacına hizmet etmektedir.

Dijital delilin ceza muhakemesinde kullanılabilmesi, delillerin önceden belirlenmiş kategoriler ile sınırlanmaksızın kabul edilebilirliğini sağlayan delil serbestisi ilkesi kapsamında mümkün kabul edilmektedir. Delil serbestisi ilkesi çerçevesinde soyut bir yapıda bulunan dijital deliller, ceza muhakemesinde ispat vasıtası olarak kullanılabilmektedir. Bununla birlikte delil serbestisi ilkesi sonsuz bir serbestlik tanımamakta, her türlü vasitanın koşulsuz ve şartsız delil olarak kabul edilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Ceza muhakemesinde ispat vasıtalarının delil niteliğini kazanabilmeleri için temsil edicilik, güvenilirlik ve denetlenebilirlik, müştereklik, akılcılık, erişilebilirlik ve hukuka uygun şekilde elde edilmiş olma özelliklerine sahip bulunmaları gerekmektedir. Ceza muhakemesinde deliller bakımından aranan bu özellikler, dijital deliller bakımından da aranacaktır.

Geleneksel delillere kıyasla farklı bir yapıya sahip olan dijital delilin, geleneksel delil ile aynı özellikleri aynı şekilde üzerinde taşıması beklenemez. Zira somut olaydan bir parçayı temsil etme niteliğini haiz bir delilden söz edilebilmesi için delilin beş duyu organı ile algılanabilir bir halde bulunması gerekmektedir. Ancak fiziksel bir varlığa sahip donanımın üzerinde, fiziksel bir varlığa sahip olmadan bulunan dijital delil; beş duyu organı ile algılanabilir bir yapıda bulunmamaktadır. Dijital delil ancak bir bilişim sistemi vasıtasıyla algılanabilir hale gelmektedir. Bu farklılık; dijital delilin delillerde aranan özellikleri taşımadığını değil, dijital delilde kendine özel yapısına uygun şekilde bu özelliklerin bulunduğunu göstermektedir. Bu kapsamda dijital delillerin beş duyu organı ile algılanabilecek halde bulunmaları değil, beş duyu organı ile algılanabilecek hale getirilmeleri gerekir. Delillerin taşıması gereken bir diğer özellik erişilebilir bulunmaktadır. Ancak dijital deliller kimi zaman erişilemez halde elde edilebilir. Dijital delil barındırdığı bilinen bir bilişim sistemine ait donanımın elde edilmiş ancak bilişim sisteminin içerisindeki verilere ulaşılamamış veya verilere dijitalde ulaşılmış ancak içeriklerine erişim sağlanamamış olması mümkündür. Bir başka ihtimalde ise sistem üzerindeki veriler silinmiş, ancak geri getirilebilir olabilir. Dijital delillerin erişilemeyecek durumda bulunmaları da mümkündür. Bu erişilemezlik durumu ise geçici veya kalıcı olabilir. Yapılacak teknik ve uzmanlık bilgisi gerektiren işlemler sonucunda erişilemezliğin geçici olup olmadığı anlaşılabacaktır. Bu kapsamda dijital delil, erişilebilirlik bakımından da kendine özel bir yapıda bulunmaktadır.

Delillerde aranan özellikleri üzerinde barındıran dijital deliller kullanılarak ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşma gayesine erişilebileceği göz önünde bulundurulduğunda, dijital delillerin kullanılması bir avantaj gibi algılanabilmektedir. Dijital delilin avantajları arasında üst veriye (*metadata*) sahip olması, herhangi bir kayıp veya değişikliğe uğramaksızın kopyalanabilmesi, silindikten sonra geri getirilebilmesi ve içerisinde arama yapılabilir yapısı sayılabilir. Dijital verinin ve dolayısıyla dijital delilin üst verisi; ilgili verinin en son ne zaman değiştirildiği, kim tarafından değiştirildiği, sisteme ne zaman kaydedildiği gibi değerli bilgiler içerebilmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki üst verilerin güvenilirliği tartışmaya açıktır. Kendisi de dijital nitelikteki üst veriler, kolaylıkla değiştirilebilmekte yahut bu verilere yeni bir üst veri eklenebilmektedir. Dijital delilin herhangi bir kayıp veya

değişikliğe uğramaksızın kopyalanabilmesi, sınırsız sayıda üretilebilmesini ve gerek zamana gerekse incelemelerde yapılacak dikkatsizliklere yahut kaybolmaya karşı korunabilmesini sağlayacak niteliktedir. Çok sayıda dijital delil kopyası oluşturularak farklı yerlerde ve şekillerde muhafaza edilebilir. Dijital delilin üzerinde çalışılan kopyası kaybolursa yahut zarar görse dahi, orijinali üzerinden yeni bir kopyası oluşturulabilecektir. Dijital delillerin bir diğer avantajı ise yok edildiği düşünüldükten sonra geri getirilebilmesinin mümkün olmasıdır. Dijital delile, yalnızca silme işlemi uygulanır ancak fiziksel bir müdahale ile yok edilmeye çalışılmazsa dijital delilin geri getirilebilmesi gündeme gelebilir. Ceza muhakemesinde dijital verilerin delil niteliği, delillerin taşınması gereken özelliklere sahip olup olmadığının değerlendirilmesi suretiyle tespit edilmektedir. Bu doğrultuda çalışmada, dijital delillerin ceza muhakemesi hukukundaki yeri detaylı şekilde ele alınmıştır.

Dijital delillerin kendine has yapıları nedeniyle getirdiği birtakım avantajların yanı sıra dezavantajlar da bulunmaktadır. Bilişim sistemlerinin donanım unsurlarında sıfır ve birlerden oluşan dijital formatta depolanan dijital deliller kolaylıkla değiştirilebilmektedir. Bu kapsamda dijital delil elde edildikten sonra değişikliğe uğrayabilmekte, değişikliğe uğradığının ortaya konabilmesi ise gerekli tedbirlerin alınmadığı durumlarda mümkün olmamaktadır. Dijital delilin elde edilmesi ve incelenmesi süreçlerinde yapılacak en ufak bir dikkatsizlikte dijital delil kolaylıkla zarar görebilmekte, bunun sonucunda ceza muhakemesinde delil olarak kullanılamaz hale gelmektedir. Ayrıca dijital delilin üzerinde yer aldığı elektronik fiziksel yapı hassastır ve fiziksel müdahaleler neticesinde kolaylıkla zarar görebilir. Dolayısıyla dijital delil bakımından birinci dezavantaj bu delilin delil vasfını kolayca yitirebilmesidir. Ancak yüksek düzeyde bir titiz çalışmanın ürünü olarak, güvenilirlik niteliğine sahip bir dijital delil elde edilebilecektir. Bununla birlikte dijital delil; genellikle ceza muhakemesini ilgilendirmeyen fazla miktarda ilgisiz veriyle birlikte elde edilmektedir. Bu veriler içerisinde arama yapılması suretiyle dijital delil ile ilgisiz veriler ayrıştırılabilecektir.

Dijital dünyadaki verilerin ceza muhakemesinde kullanılması amacıyla toplanması, bir diğer ifade ile dijital delilin elde edilmesi çeşitli şekillerde gerçekleştirilebilir. Bunlardan başlıcaları CMK m. 134 kapsamında bilişim sistemleri üzerinde durağan halde bulunan verilerin elde edilmesi için arama ve elkoyma

tedbirine başvurulması, CMK m. 135 kapsamında akış halindeki verilerin elde edilmesi amacıyla iletişimin denetlenmesi tedbirine başvurulması, çalışan bir bilişim sisteminin ekran görüntüsü alınması, ekran görüntüsünü almanın özel bir biçimi niteliğindeki noter vasıtasıyla yapılan e-tespit ve uluslararası adli yardımlaşma vasıtasıyla dijital delil elde edilmesidir. Bu yöntemlerden bilişim sistemleri üzerinde arama ve elkoyma ile iletişim denetlenmesi, koruma tedbiri olarak CMK'da düzenlenmiştir. Bunların yanı sıra ekran görüntülerinin ispat vasıtası olarak kullanılması ile uygulamada sıklıkla karşılaşılmaktadır. Ancak ekran görüntüleri; manipüle edilebilir nitelikleri nedeniyle özellikle dijital olarak değil, bilgisayar çıktısı halinde sunuldukları takdirde güvenilir delillerdir. Dijital halde sunulmaları halinde ise yalnızca ekran görüntüsü üzerinden yine kesin bir güvenilirliğin sağlanabilmesi mümkün değildir. Zira günümüzde kısa bir uğraş sonucunda bir sosyal medya gönderisinin yahut mesajlaşma uygulamasının ekran görüntüsü birtakım internet siteleri ve uygulamalar kullanılması suretiyle oluşturulabilmektedir. Bu nedenle ekran görüntülerinin güvenilirliğine dair sorunların çözümü için e-devlet vasıtasıyla giriş yapılacak kişisel bilgisayarlar üzerinden kullanılabilen Noterler Birliği e-tespit hizmeti kullanılmalıdır. Bu sayede alınan ekran görüntüsünün güvenilirliğine dair ortaya çıkabilecek sorunların önüne geçilebilir. E-tespit hizmetinin kullanımının yaygınlaşması için ise öncelikle gizlilik endişelerinin giderilmesi ve düşük maliyetlerle hizmetin sunulması gerekmektedir.

Teknolojik gelişmeler ve özellikle yapay zekâ, dijital delillerin güvenilirliğine gölge düşürmektedir. Günümüzde ekran görüntülerinin yanı sıra ses ve/veya görüntü kayıtlarının sahtelerinin üretilmesi de oldukça kolaylaşmıştır. Yapay zekâ vasıtasıyla hayatımıza giren DeepFake teknolojisi ile kişilerin ses ve görüntüleri orijinaline çok yakın şekilde yeniden oluşturulabilmekte; bu sayede kişilere istenilen söylettirilebilmekte, hatta belli bir seviyeye kadar istenilen yaptırılabilir. İyi hazırlanmış bir DeepFake videosunun orijinalinden ayırt edilebilmesinin mümkün olmadığı dahi uzmanlar tarafından ifade edilmiştir. Bu gelişmeler ışığında ses ve görüntü kayıtlarının güvenilirliği yeni bir boyut kazanmıştır.

Dijital delillerin ceza muhakemesinde kullanımı, güvenilirliğinin sağlanması kapsamında tartışılmaktadır. Hükme esas alınabilir bir dijital delilden söz edilebilmesi için delilin orijinalliğinin bozulmaması ve bunun ortaya konabilmesi gerekir.

Güvenilirlik sorunu, dijital verilerin silinmesi, değiştirilmesi ve manipüle edilmesinin kolay olmasından kaynaklanmaktadır. Bu kapsamda yalnızca özenli yürütülen bir çalışma, dijital delilin güvenilirliğinin sağlanması bakımından gerekli güvenceleri sağlamayacaktır. Adli bilişim uzmanı olarak isimlendirilen bu kişilerden destek alınarak elde edilecek dijital delillerin güvenilirliklerinin sağlanması ve daha sonra denetlenebilmesi amacıyla hash değerinin alınması, zaman damgasının kaydedilmesi ve koruma zincirinin takip edilmesi yöntemlerine başvurulması gerekmektedir.

Ceza muhakemesinde yalnızca huzura getirilmiş ve tartışmaya açılmış deliller hükme esas alınabilmektedir. Dijital delillerin ise anlaşılabilmesi ve tartışılabilmesi teknik ve uzmanlık bilgisi gerektirmektedir. Bu kapsamda dijital deliller söz konusu olduğu takdirde mahkemenin bilirkişiye başvurma zorunluluğu bulunur. Mahkemenin kendi teknik ve özel bilgisinin, dijital delili anlamlandırmasına olanak tanıdığı hallerde dahi bu zorunluluk geçerlidir. Zira delilerin müşterekliği ilkesi gereğince delilin, yalnızca mahkeme tarafından bilinmesi yeterli değildir. İddia, savunma ve yargılama makamlarının müşterek bir şekilde delil üzerinde bilgi sahibi olması ve delile dair tartışma yürütebilme imkânı tanınması gerekir. Bu zorunluluk, adil yargılanma hakkının teminatlarından çelişme ve silahların eşitliği ilkelerinin bir gereğidir. Çelişme ilkesi, bilme ve tartışma hakkı olmak üzere iki temel hakkı içermektedir. Bu kapsamda ancak bir bilirkişi vasıtasıyla incelendiği, yazılı bir rapor ile sonuçlarının taraflar ile paylaşıldığı ve delile dair soruların duruşmada bilirkişi tarafından yanıtladığı bir durumda dijital delilin muhakemenin süjeleri tarafından bilindiği ve tartışılması imkânı tanındığı söylenebilir. Ancak dijital deliller yalnızca dijital olarak eksiksiz bir şekilde ortaya konabilir. Dolayısıyla bilirkişi raporunun duruşmada okunması, dijital delilin ortaya konması anlamına gelmeyecektir.

Ceza muhakemesi bakımından temel kanun olan CMK; geleneksel deliller esas alınarak kaleme alınmış, dijital deliller sistematik bir biçimde düzenlenmemiştir. Bu kapsamda bilirkişiye başvurulması zorunlu haller arasına, dijital delile başvuru hallerin eklenmesi yerinde bir değişiklik olacaktır. CMK'da dijital delillerin duruşmada ortaya konması yahut değerlendirilmesi özelinde herhangi bir düzenleme yer almaması, uygulamada dijital delillerin yalnızca CMK m. 134 uyarınca bilgisayarlar da yapılan aramalar yoluyla elde edilen deliller olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Bu kapsamda dijital delil, mağdur tarafından bir taşınabilir bellek

aracılığıyla dahi, soruşturma makamına sunulabilir. Yahut iletişimin denetlenmesi koruma tedbirleri çerçevesinde elde edilebilir.

CMK m. 134'te düzenlenen bilişim sistemi üzerinde gerçekleştirilecek arama ve elkoyma neticesinde dijital delil elde edilebilir. Bilişim sistemleri üzerinden delil elde edilmesine imkân tanıyan bu düzenleme çerçevesinde şüpheli tarafından kullanılan bilişim sistemleri üzerinde arama yapılabilir. Bu kapsamda öncelikle dijital delil elde edilmesi mümkün ve şüpheli tarafından kullanılan bir bilişim sisteminin tespiti gerekmektedir. Ancak dijital delil elde edilebilecek bilişim sistemi tespit edilebilse, tespit edilen sistem üzerinde arama faaliyeti gerçekleştirilebilse ve sistem üzerinden dijital delil niteliğinde birtakım veriler elde edilebilse dahi; elde edilen bu verilerin fail ile bağlantısının ortaya konulabilmesi gerekir. Bilişim sistemleri üzerinde yapılacak arama sonucunda elde edilen dijital delillerin bir diğer dezavantajı ise verinin ait olduğu kişinin belirlenmesinde yaşanan zorluktur. Dijital delil elde edilebilecek bilişim sisteminin tespiti, faili tespiti giden yoldaki basamaklardan yalnızca bir tanesidir. Bu kapsamda bir bilişim sisteminin geçmişteki bir zaman diliminde şüpheli tarafından kullanılması, sistem üzerinden elde edilen verilerin tamamının şüphelinin kullanımı esnasında oluştuğunu göstermeyecektir. Özellikle, sistem üzerinden elde edilen dijital delil niteliğindeki dijital verinin oluşturulma zamanında kim tarafından kontrol edildiğinin belirlenmesi gerekmektedir. Zira bilişim sistemleri pek çok farklı kimse tarafından kullanılmaya müsaittir. Sistemin kimin kontrolü altındayken veriyi ürettiğinin tespiti ise ayrı bir çalışmayı gerektirmektedir.

Bilişim sistemlerinde arama ve elkoyma neticesinde elde edilen bilişim sistemi şifrelenmiş halde bulunabilir. Şifre ile sağlanan bu korumanın, sistemi sahibi dışındaki kimselerin müdahalesine kapattığı düşünülebilir. Bilişim sisteminin şifresi kırılarak içerisinden delil elde edilmiş olabilir. Ancak böyle bir durumda dahi sistem üzerinden elde edilen veriler, kendiliğinden sistemin sahibine ait kabul edilemeyecektir. Sisteme internet vasıtasıyla uzaktan erişimde bulunulması, zararlı yazılımlar nedeniyle arka planda birtakım işlemlerin gerçekleştirilmesi gibi diğer tüm ihtimallerin de bertaraf edilmesi gerektirir. Dijital dünya ve internet; bu yönüyle fiziksel dünyaya kıyasla çok daha serbest, ancak bir o kadar da kötüye kullanıma müsait bir alan yaratmaktadır.

Arama yapılacak bilişim sisteminin tespiti, dijital delil elde edilmesi amacıyla yürütülecek teknik ve uzmanlık bilgisi gerektiren titiz bir çalışmanın yanı sıra geleneksel delillere başvurmayı da gerektirmektedir. Bu kapsamda dijital delil elde edilmesi süreçlerinde, bilişim sisteminin elde edildiği ortamın çok iyi analiz edilmesi ve ortamdaki fiziksel delillerin de toplanması gerekir. Dijital delillerin belirti delilleri içerisinde kabul edilmesinin ve diğer deliller ile desteklenmediği takdirde tek başına mahkumiyete esas teşkil edemeyeceğinin ifade edilmesinin de altında yatan nedenlerden biri bu zorluktur.

Dijital delil var olabilmek için bir bilişim sistemine ihtiyaç duymaktadır. CMK m. 134 uyarınca durağan haldeki verilerin elde edilmesi amacıyla başvurulanan bilişim sistemlerinde arama tedbiri ile dijital delil elde edilmesi kişinin bilgisayar, cep telefonu gibi bilişim sistemlerine müdahale edilmesini içermektedir. Bu bilişim sistemleri üzerinde yapılacak incelemeler; kişinin en yakınlarının dahi bilmediği hususlarda bilgi edinilmesine, belki kendisi dışında kimsenin bilmediği sırlarının öğrenilmesine ve özel hayatının gizliliğine müdahale edilmesine yol açmaktadır. Bu nedenle bilişim sistemlerinde arama yapılması suretiyle dijital delil elde edilmesi süreci, temel hak ve özgürlüklere getirilmiş ağır bir sınırlamadır. Ancak dijital delil elde edilmesi süreçlerinde özel hayatın gizliliğine getirilen sınırlama bununla sınırlı değildir. CMK m. 135 kapsamında düzenlenen iletişimin denetlenmesi tedbirinin uygulanması da özel hayatın gizliliği ve haberleşmenin gizliliği hakkına müdahale teşkil eder.

CMK m. 134'te düzenlenen, kişinin en mahrem alanlarına müdahale teşkil eden bilişim sisteminde arama tedbiri, her suç bakımından uygulanabilecek şekilde düzenlenmiştir. Bir başka ifade ile CMK m. 135'te düzenlenen iletişimin denetlenmesi tedbirinin aksine, bilişim sisteminde arama tedbirinin yalnızca belirli suçlar bakımından uygulanabileceğini öngören bir kataloğa madde metninde yer verilmemiştir. Ancak düzenleme; her suç bakımından değil, yalnızca ciddi müdahaleyi haklı kılacak ağırlıktaki suçlar bakımından uygulanabilir hale getirilmelidir. Bu kapsamda CMK m. 134'ün uygulanabileceği bir katalog suç düzenlemesi yerinde bir tercih olacaktır. Zira, basit bir suçta dahi, şüpheli tarafından kullanılmış ancak üçüncü kişiye ait bilişim sistemlerindeki verilerin incelenmesine izin verilmesi, özel hayatın gizliliğine yapılan ölçsüz bir sınırlamadır. Bilişim sisteminin şüpheli ait olduğu durumda dahi; herhangi bir suç isnadı ile kişinin özel hayatının adeta kaydını tutan cep

telefonu veya bilgisayar gibi bilişim sistemlerinde arama yapılması temel hak ve özgürlükleri ölçüsüz müdahale teşkil eder niteliktedir.

Bilişim sistemlerinde arama ve elkoyma tedbirine ilişkin CMK’da herhangi bir suç kataloğuna yer verilmemesi, tedbirin herhangi bir suç bakımından uygulanabilir şekilde düzenlenmesinin bir diğer sonucu; tedbir vasıtasıyla elde edilen tesadüfi delillerin oldukça geniş bir çerçevede kullanılabilmesine neden olmasındır. Bu kapsamda CMK m. 134’te düzenlenen tedbirin uygulanması sırasında elde edilecek tesadüfi delil, hangi suça ilişkin olduğuna dair bir filtre yapılmaksızın kullanılabilir. Bunun sonucunda görece hafif bir suça ilişkin başlatılan soruşturmada, başvuru şartlarının da sağlanmasıyla uygulanan tedbir aracılığıyla, bilişim sistemi üzerinde yer alan her türlü tesadüfi delilin de elde edilmesi ve kullanılması mümkün hale gelmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki kanun koyucu tarafından CMK m. 135’te yer alan dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirleri için bir katalog suç düzenlemesine yer verilmiştir. Buna karşın temel hak ve özgürlüklere çok daha ağır bir müdahale teşkil eden bilişim sistemlerinde arama ve elkoyma tedbiri bakımından herhangi bir kataloğa yer verilmemiştir. Bu nedenlerle CMK m. 134’ün uygulanma alanını daraltan bir katalog suç düzenlemesine ihtiyaç bulunmaktadır. Katalog suç düzenlemesi, arama tedbiri ve elkoyma tedbiri bakımından ayrı ayrı düzenlenmelidir. Bu sayede arama tedbirinin temel hak ve özgürlüklere getirdiği sınırlamanın yanı sıra mülkiyet hakkına ve duruma göre teşebbüs hürriyetine müdahale teşkil eden elkoyma tedbirinin uygulanmasının, katalog vasıtasıyla daha fazla sınırlandırılması gerekmektedir. Arama ve elkoyma arasında yapılacak bu ayrım, elkoymanın arama yapılmaksızın keyfi bir şekilde uygulanmasının da önüne geçecektir. Bu kapsamda CMK m. 134’e “*Bu madde kapsamında düzenlenen bilişim sisteminde arama tedbiri ancak aşağıda sayılan suçlarla ilgili olarak uygulanabilir...*” ve “*Bu madde kapsamında düzenlenen bilişim sisteminde elkoyma tedbiri ancak aşağıda sayılan suçlarla ilgili olarak uygulanabilir...*” şeklinde bir fıkralar eklenmesi yerinde olacaktır.

CMK m. 134’te düzenlenen tedbirin herhangi bir suç bakımından uygulanabilecek şekilde düzenlenmesi sonucunda ortaya çıkacak müdahaleler, modern bir demokraside gerekli olarak kabul edilemeyecektir. Bu bağlamda başvurulabilecek bir diğer çözüm; bilişim sistemindeki verilerin tümünün kopyalanmasının ve

incelenmesinin engellenmesine dair yapılabilecek açık bir kanuni düzenlemedir. Bu düzenleme ile verilerin toplu bir incelemeye tabi tutulabileceği durumların yanı sıra yalnızca daha dar kapsamlı bir inceleme yapılacak durumlar ifade edilmelidir. Bu türden bir düzenleme ile temel hak ve özgürlükler daha ölçülü olarak sınırlandırılabilir. Bu kapsamda CMK m. 134'e "*Olay mahallinde gerçekleştirilecek bilişim sisteminde aramanın sonuç vermemesi üzerine, bilişim sisteminin yalnızca elde edilmek istenen delil ihtiva etmesi kuvvetle muhtemel kısımlarının kopyası alınabilir.*" şeklinde bir fıkra eklenmesi yerinde olacaktır.

Bir diğer husus ise bilişim sisteminde arama tedbirinin yalnızca soruşturma evresinde uygulanabilir şekilde düzenlenmiş olmasıdır. Tedbire başvurulması ihtiyacı, kovuşturma evresinde de ortaya çıkabilir. Bir örnek vermek gerekirse; tedbire konu olabilecek bir bilgisayarın şüpheli tarafından kullanıldığı kovuşturma evresinde ortaya çıktığı takdirde, bu bilgisayar üzerinde arama yapılamayacaktır. Aleni duruşmada tedbire karar verilmesi nedeniyle bilişim sistemi üzerinden delil elde edilemeden sistemin temizlenmesi ihtimali, tedbirin yalnızca soruşturma evresine özgülenmesini açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Zira aynı endişe CMK m. 135 kapsamında düzenlenen iletişimin denetlenmesi bakımından da ifade edilebilir. Ancak bir diğer dijital delil elde etme yöntemi olan iletişimin denetlenmesi koruma tedbirine, kovuşturma evresinde de başvurulabilmektedir. Tedbirin yalnızca soruşturma evresine özgülenmesi, ceza muhakemesinin maddi gerçeğin araştırılması amacı ile uygun düşmemektedir. Bu nedenle CMK m. 134/1 hükmünün "*Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma veya kovuşturmada...*" şeklinde yeniden düzenlenmesi yerinde olacaktır.

Maddi gerçeğe ulaşılmasına hizmet eden dijital deliller şüpheli veya sanığın lehine de kullanılabilir. Alibi delili ile sanığın, suçun gerçekleştiği sırada başka bir yerde bulunduğu; dolayısıyla isnada konu suçun sanık gerçekleştirmediğinin ispatına hizmet eden delillerdir. Örneğin, konum geçmişi bilgileri; sanığın olay anında başka bir yerde bulunduğunu ispatlamasına imkan tanıyan *alibi* delili niteliği taşıyabilir. Bu kapsamda sanık; dijital delillerin getirmiş olduğu imkân ve kolaylıklar sayesinde, tanık delili dışında bir delile dayanarak *alibi* gösterebilecektir. Bu yönüyle dijital deliller, sadece temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden bir unsur şeklinde değil, aynı zamanda maddi gerçeğe ulaşılmasına katkı sağlayan bir vasıta niteliğinde değerlendirilmelidir.

Uygulamada dijital delillerle sıklıkla karşılaşılmasına rağmen, hukukçuların ilgili teknik kavramlara ve altyapıya yeterince vakıf olmamaları; ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Bu nedenle hem savunma hem de yargılama makamlarının, dijital delillere dair temel bilgi düzeyine sahip olması gerekir. Zira ceza muhakemesinin sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesi için yalnızca bilirkişinin dijital deliller hakkında bilgi sahibi olması yeterli değildir. İddia, savunma ve yargılama makamlarının da temel düzeyde konuya dair bilgisinin bulunması gerekir. Zira bilirkişinin sunduğu raporun içeriğinin yanında, hazırlanırken yapılabilecek hata yahut eksiklikler ceza muhakemesinin süreçleri tarafından anlaşılabilmesi ve değerlendirilebilmelidir.

Dijital delilin incelenmesi için Adli Tıp Kurumu bünyesinde bulunan, 2659 sayılı Kanun m. 22/A ile bilişim ile ilgili konularda inceleme yapma görevi verilen Adli Bilişim İhtisas Dairesi'ne başvurulmaktadır. Ancak daire tarafından yapılan değerlendirmelerin yerinde olmadığı sıklıkla belirtilmektedir. Bu kapsamda tıpkı Adli Tıp Kurumu gibi, adli bilişim alanında kurumsal bir yapı inşa edilmesi gerekmektedir. Bu sayede hem uygulamacıların başvurması gereken merciin yetkinliğiyle ilgili problemler ortadan kaldırılabilir, uygulamanın yeknesaklaşması sağlanabilir, uzmanların düzenli takibi ve eğitilmesiyle adli bilişim uygulamalarında yüksek standartlara ulaşılabilecektir. Adli bilişim uzmanlarının ise teknolojik gelişmeleri yakından takip ederek sürekli güncellenen ve zaman zaman tekrar eden eğitimlerden geçmeleri elzemdir. Çünkü dijital çağda bilişim teknolojileri çok hızlı bir şekilde değişmekte, edinilen bilgiler geçerliliğini kısa süre içerisinde yitirmektedir.

Her bilimsel çalışmada olduğu gibi, bu çalışma da geliştirilmeye açık yönler taşımaktadır. Hukuk disiplini gibi dinamik ve kapsamlı bir alanda, araştırma konuları sürekli olarak genişlemekte ve derinleşmektedir. Belli bir noktada elde edilen araştırma sonuçları bir araya getirilerek ortaya çıkan sonuçlar ve çözüm önerileri paylaşılmıştır.

Sonuç olarak, dijital delillerin ceza muhakemesinde doğru bir zemine oturtularak değerlendirilebilmesi için deliller arasındaki yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Ceza muhakemesinde kullanılması sırasında ortaya çıkabilen sorunlar ve hak ihlalleri ele alınarak mevzuatın teknolojik gelişmeler ışığında güncellenmesi

gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak dijital delile dair sorunlar yalnızca mevzuat değişikliği ile çözülebilecek nitelikte değildir. Dijital deliller bağlamında kritik bir rol üstlenecek; uygulamanın yeknesaklaşmasını, adli bilişim uzmanlarının eğitilmesini ve uzmanların periyodik olarak verilecek eğitimlerde teknik bilgilerinin güncellenmesini sağlayacak bir kurumsal yapının kurulması gerekmektedir. Ancak bu yolla, dijital deliller temel hak ve özgürlüklere ölçüsüz şekilde müdahale edilmeksizin ve maddi gerçeğe ulaşılmasında etkili bir biçimde kullanılabilir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ASLAN Ahmet / BACAKSIZ Selman / YILDIZ Okan, Sosyal Medya ve Ceza Hukuku, 2. Bası, Adalet, Ankara, 2023.

AKARSLAN Hüseyin, Bilişim Suçları, 2. Baskı, Seçkin, Ankara, 2015.

AYDIN Devrim, Ceza Muhakemesinde Deliller, 1. Bası, Beta, İstanbul, 2013.

BENSGHİR Türksel Kaya, Bilgi Teknolojileri ve Örgütsel Değişim, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara, 1996.

BİLGİÇ Seçil, “Digital Evidence Collection in Turkey”, Editör: Vanessa Franssen / Stanisław Tosza, The Cambridge Handbook of Digital Evidence in Criminal Investigations, Cambridge University Press, Cambridge, 2025, ss. 512-538.

BİRTEK Fatih, AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat, Adalet, Ankara, 2016.

BİRTEK Fatih, Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçları (TCK m. 132), Seçkin, Ankara 2013, s. 21.

CENTEL Nur / ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 22. Bası, Beta, İstanbul, 2024.

ÇALIŞIR Kurtuluş Tayanç, Uygulamada Arama ve Elkoyma, Adalet, Ankara, 2012.

ÇAM Ali Rıza, Adli Bilişim ve Kolluk, On İki Levha, İstanbul, 2015.

ÇETİN Muhammet Sefa, Kovuşturma Evresinde Belge Delillerinin İkamesi ve Değerlendirilmesi- Ceza Hukuku Monografileri, Seçkin, Ankara, 2021.

DEĞİRMENCİ Olgun, Ceza Muhakemesinde Sayısal (Dijital) Delil, Seçkin, Ankara, 2014.

DELIJSKA Boriana / MANOILOV Plamen, Elsevier's Dictionary of Computer Science in English, German, French, and Russian, 1. Bası, Elsevier Science Inc., Amsterdam, 2001.

DEMİRCAN Tunç, Bilişim Alanında Suçlar, Legal, İstanbul, 2016.

DÜNDAR Meltem, İngiliz ve Türk Ceza Muhakemesi Hukuklarında Hukuka Aykırı Deliller, 1. Bası, On İki Levha, İstanbul, 2018.

DÜLGER Murat Volkan, Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku, 10. Baskı, Seçkin, Ankara, 2023.

DÜLGER Murat Volkan, Ceza Muhakemesi Hukukunda Dışlama Kuralı ve Hukuka Aykırı Delillerin Uzak Etkisi (Zehirli Ağacın Meyvesi Öğretisi), Seçkin, Ankara, 2014.

DÜLGER Murat Volkan / TAŞKIN Şaban Cankat, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Baskı, Seçkin, Ankara, 2024.

EKİCİ Şerafettin, Bilişim ve Teknoloji Hukuku, 3. Baskı, Seçkin, Ankara, 2024.

ERDEM Buğra, Cezai Konularda Uluslararası Adli Yardımlaşma, Seçkin, Ankara, 2023.

ERDOĞAN Yavuz, “Türk Hukuk Sisteminde Bilgisayar Araması ve Bulunan Delillere Elkonulması”, Editör: Fahrettin Özdemirci / Zeynep Akdoğan, Bilgi Sistemleri ve Bilişim Yönetimi, Ankara, 2017.

EREM Faruk, Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku, 6. Bası, Işın Yayıncılık, Ankara, 1986.

EREN Muhammet Ali, Dijital Delil ve Delil Yasakları, Seçkin, Ankara, 2023.

GERE Charlie, Digital Culture, 2. Baskı, Reaktion Books, Londra, 2008.

GÜRELLİ Nevzat, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1967.

ÖZKAN Halid, “Ceza Muhakemesinde Ekran Görüntüsü Çıktılarının Delil Niteliği”, Editör: Yener Ünver, Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat, Uluslararası Suçlar, Seçkin, Ankara, 2014, ss. 265-287.

İÇEL Kayıhan, Kitle İletişim Hukuku, 15. Bası, Beta, İstanbul, 2023.

FEYZİOĞLU Metin, Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık, US-A, Ankara, 1996.

FEYZİOĞLU Metin, Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçüsü Olarak Vicdani Kanaat, 2. Bası, Isık, İstanbul, 2015.

GÖKSOY Resul, Ceza Muhakemesinde Dijital Delillerin Elde Edilmesi ve Güvenilirliğinin Sağlanması, Seçkin, Ankara, 2019.

HENKOĞLU Türkay, Adli Bilişim, 2.Baskı, Pusula, İstanbul, 2014.

KANTAR Baha, Ceza Muhakemeleri Usulü İkinci Kitap: Muhakeme Usulü, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1946.

KARAKEHYA Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Bası, Adalet, Ankara, 2024.

KAYGISIZ Mustafa, Temel Kriminalistik Kavram-Teori-Uygulama, 4. Baskı, Seçkin, Ankara, 2017.

KAYMAZ Seydi, Ceza Muhakemesinde Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişim Denetlenmesi, Seçkin, Ankara, 2009.

KESER BERBER Leyla, Adli Bilişim (Computer Forensic), Yetkin, Ankara, 2004.

KILIÇ Mehmet Serkan, “Elektronik Deliller ve Yapısal Özellikleri”, Editör: Hüseyin Çakır / Mehmet Serkan Kılıç, Adli Bilişim ve Elektronik Deliller, Seçkin, Ankara, 2014.

KOPER Murat, Ceza Yargılamasında Arama ve ElKoyma, 3. Baskı, Seçkin, Ankara, 2025.

KÖSE Metin, Ceza Kovuşturmasında Delillerin Ortaya Konulması, 1. Baskı, Seçkin, Ankara, 2017.

KUNTER Nurullah, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Bası, Sermet Matbaası, İstanbul, 1970.

KUNTER Nurullah, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Bası, Kazancı, İstanbul, 1986.

KUNTER Nurullah / YENİSEY Feridun / NUHOĞLU Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Bası, Beta, İstanbul, 2010.

MARAL Maşallah, İstihbarat ve İstihbarat Hukuku Kapsamında Suçun İşlenmesini Önlemek Amacıyla İletişimin Denetlenmesi Tedbiri, Seçkin, Ankara, 2020.

MEMİŞ KARTAL Pınar, “Sonuç Yerine Bilişim Suçlarında İspata İlişkin Kısa Bir Not”, Editör: Pınar Memiş Kartal, Ceza Muhakemesinde Delil, Der Yayıncılık, İstanbul, 2020.

ÖZBEK Veli Özer, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin, Ankara, 2006.

ÖZBEK Veli Özer / DOĞAN Koray / BACAKSIZ Pınar, Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Baskı, Seçkin, Ankara, 2024.

ÖZBEK Veli Özer / DOĞAN Koray / BACAKSIZ Pınar, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 19. Baskı, Seçkin, Ankara, 2024.

ÖZEN Mustafa, Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Muhakemesi Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.

ÖZOCAK Gürkan, “Ceza Muhakemesinde Elektronik Delillerin Tespiti ve Toplanması”, İzmir 2. Uluslararası Bilişim Hukuku Kurultayı Bildiriler Kitabı, İzmir, 2011.

ÖZTÜRK Bahri / KAZANCI Behiye Eker / GÜLEÇ Sesim Soyer, Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri, 5. Baskı, Seçkin, Ankara, 2022.

ÖZTÜRK Bahri / TEZCAN Durmuş / ERDEM Mustafa Ruhan / ALAN Esra / SIRMA GEZER Özge / SAYGILAR Yasemin F. / ÖZAYDIN Özdem / ERDEN TÜTÜNCÜ Efser / TOK Mehmet Can, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Bası, Seçkin, Ankara, 2024.

ÖZTÜRK Bahri / TEZCAN Durmuş / ERDEM Mustafa Ruhan / ERDEN TÜTÜNCÜ Efser / SEYHAN Serkan / ALTINOK ÇALIŞKAN Elif / ALAN Esra / SIRMA GEZER Özge / SAYGILAR KIRIT Yasemin F. / ÖZAYDIN Özdem / TOK Mehmet Can / GÜZEL İdris / KÖKER Nilüfer, Dijital Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Seçkin, İstanbul, 2024.

ÖZTÜRK Bahri, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Bası, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, Ankara, 1995.

ÖZTÜRK Nurten / ÜNVER Yener / SHAHED Baharak / ZİYADOV Nazim / TEKELİOĞLU Leyli / KORKUSUZ Refik / SONAY EVİK Vesile / TINÇ Mehmet, “Bilişim Hukuku”, Editör: Yener ÜNVER, Karşılaştırmalı Hukuk Terimleri Sözlüğü, 2. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.

SEMİZ Murat, Bilişim Suçları ve Soruşturma Yöntemleri, 3. Bası, Adalet, Ankara, 2022.

SOYASLAN Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Bası, Yetkin, Ankara, 2020.

ŞAHİN Cumhur / GÖKTÜRK Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Bası, Seçkin, Ankara, 2024.

ŞAHİN Cumhur, Ceza Muhakemesinde İspat, Yetkin, Ankara, 2001.

ŞEN Ersan / ERYILDIZ H. Sefa, Elkoyma, Seçkin, Ankara, 2017.

ŞENTÜRK AKANER Candide, Bir Koruma Tedbiri Olarak Online Arama ve Türk Hukukunda Uygulanabilirliği, Seçkin, Ankara, 2022.

TANER Fahri Gökçen, Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği, 2. Baskı, Seçkin, Ankara, 2021.

TANRIKULU Cengiz, Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilişim Sistemlerinde Arama ve Elkoyma, Adalet, Ankara, 2014.

TAŞKAYA Sevim Sena, “Dijital Deliller ve Türk Hukukunda Bilişim Sistemlerinde Arama ve Elkoyma”, Editör: Pınar MEMİŞ KARTAL, Ceza Muhakemesinde Delil, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.

TOPAL GİZLENCİ Beyza Nur, Ceza Muhakemesinde Belirti, Adalet, Ankara, 2024.

TOROSLU Nevzat / FEYZİOĞLU Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 21. Baskı, Savaş, Ankara, 2021.

TOSUN Öztekin, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, Cilt I- Genel Kısım, 4. Bası, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1984.

TOSUN Öztekin, Ceza ve Medeni Muhakeme Hukuku Açısından Hukuka Aykırı Yollardan Elde Edilmiş Delillerin İspat Kuvveti, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1976.

TURİNAY Faruk Yasin, Ceza Muhakemesinde Delillerin Toplanması Hâkim ve Mahkemenin Rolü, Seçkin, Ankara, 2024.

ÜNAL Mehmet Altay / ÖZDEMİRCİ Fahrettin, “EBYS (e-BEYAS) ve e-Arşiv Sistemlerinde/Uygulamalarında Yapay Zekâ Yaklaşımı”, Editör: Fahrettin Özdemirci / Zeynep Akdoğan, Bilgi Sistemleri ve Bilişim Yönetimi, Ankara, 2017.

ÜNVER Yener, Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat, Seçkin, Ankara, 2014.

ÜNVER Yener / HAKERİ Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 23. Baskı, Adalet, Ankara, 2024.

YENİSEY, Feridun/ NUHOĞLU Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Bası, Seçkin, Ankara, 2024.

YENİSEY Feridun/ OKTAR Salih/ OKTAR Ayla, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu-Strafprozeßordnung(StPO), 3. Baskı, Beta, İstanbul, 2020.

YETİM Servet, Ceza Muhakemesi Hukuku Kapsamında Sosyal Medyadan Elektronik Delil Toplama ve Değerlendirme (Facebook Örneği), Seçkin, Ankara, 2016.

YILDIRIM Ertuğrul Kaan, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Nemo Tenetur İlkesi”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Sorunlar, C. 8, Seçkin, Ankara, 2021.

MAKALELER

AKBULUT Berrin, “Sistemi Engelleme, Bozma, Verileri Yok Etme veya Değiştirme”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 24, S. 2, 2016, ss. 7-55.

AKTAŞ Batuhan. “Bilgisayarlarda, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Arama, Kopyalama ve Elkoyma Tedbiri Üzerine Bir İnceleme”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 2, 2017, ss. 211-239.

ALDIABAT Khaled / RASHID Ameer Sardar Kwekha / TALAFHA Hind / KARAJEH Ahmad, “The Extent of Smartphones Users to Adopt the Use of Cloud Storage”, *Journal of Computer Science*, C. 14, S. 12, 2018, ss. 1588-1598.

AL-SALEH Mohammed I., “The Impact of the Antivirus on the Digital Evidence”, *International Journal of Electronic Security and Digital Forensics*, C. 5, S. 3-4, 2013, <https://doi.org/10.1504/IJESDF.2013.058656>

APIŞ Özge, “Bilişim Sistemine Girme Suçu Bakımından Bilgisayarlarda, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Arama Kopyalama”, *Yasama Dergisi*, C. 13, S. 37, 2018, ss. 49-86.

ARAALAN Cemal, “Türk Hukukunda Dijital Deliller”, *ARTICLETTER | SUMMER*, 2015, ss. 204-212.

ARSLAN Çetin, “Dijital Delil ve İletişimin Denetlenmesi”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, C. 3, S. 2, 2015, ss. 253-266.

ARSLAN Fatih, “Deepfake Technology: A Criminological Literature Review”, *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 1, 2023, ss. 701-720.

ATEŞ BENEK Neslihan, “Bilgisayarlarda, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Arama, Kopyalama ve Elkoyma” *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, C. 10, S. 2, 2022, ss. 367-411.

BAŞLAR Yusuf, “Ceza Yargılamasında Elektronik Delillerin Elde Edilmesine ve Korunmasına İlişkin Usul Hükümleri”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, C. 3, ss. 82-105.

BAŞLAR Yusuf, “Elektronik Delil ve Ceza Yargılamasında Kabul Edilebilirliğine İlişkin Bir İnceleme”, *Legal Hukuk Dergisi*, C. 16, S. 84, 2018, ss. 1655-1688.

BAŞLAR Yusuf, “Elektronik Delilin Toplanması ve Muhafazası”, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 1, ss. 77-107.

BAYRAKTAR Bülent, “Muhakemelerde Delillerin Önemi”, Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 12, S. 25, 2011, ss. 33-43.

BİRTEK Fatih / TOPAL Beyza Nur, “Dijital İspat Aracı Olarak Sabit veya Ankesörlü Telefonlara İlişkin Arama Kayıtları ve Bu Kayıtların İspat Kuvveti”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 22, S. 2, 2023, ss. 1137-1178.

BOZKURT Aras / HAMUTOĞLU Nazire Burçin / KABAN LİMAN Ayşegül / TAŞÇI Gülşah / AYKUL Mona, “Dijital Bilgi Çağı: Dijital Toplum, Dijital Dönüşüm, Dijital Eğitim ve Dijital Yeterlilikler”, Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, C. 7, S. 2, 2021, ss. 35-63.

CİHAN Murat / YILDIZ Sıtkı, “Sosyal Medya Aracılığı ile İşlenen Suçlar: Facebook, Twitter ve Instagram Örnekleri”, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 11, S. 1, ss. 135-150.

ÇAKIR Hüseyin / KILIÇ Mehmet Serkan, “Bilişim Suçlarına İlişkin Delil Elde Etme Yöntemlerine Genel Bir Bakış”, Polis Bilimleri Dergisi, C. 15, S. 3, 2013, ss. 23- 44.

DOĞAN Haluk, “Byung-Chul Han ve Acının Politikliği”, Premium e-Journal of Social Sciences (PEJOSS), C. 8, S. 48, 2024, ss. 1426-1434
<https://pejoss.com/index.php/pub/article/view/553/527> (Erişim Tarihi: 04.01.2024)

DOĞAN Recep, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İletişimin Denetlenmesi Tedbiri ve AİHM Yaklaşımı”, Adalet Dergisi, S. 73, 2024, ss. 121-163.

ERDAĞ Ali İhsan, “Bilişim Alanında Suçlar (Türk ve Alman Ceza Hukukunda)”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 2, 2010, ss. 275-303.

ERSOY Yüksel, “Genel Hukuki Koruma Çerçevesinde Bilişim Suçları”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 49, S. 3, 1994, ss. 149-183.

FIORELLA Giancarlo / GODART Charlotte / WATERS Nick “Digital Integrity: Exploring Digital Evidence Vulnerabilities and Mitigation Strategies for Open Source Researchers”, Journal of International Criminal Justice, C. 19, S. 1, 2021, ss. 147–161.

HACI Can, “Türk Hukuk Düzeninin Milletlerarası Hukuka Açıklığı”, Yasama Dergisi, S. 12, 2009, ss. 5-65.

HAFIZOĞULLARI Zeki, "Hukuka Aykırı Surette Elde Edilen Deliller Meselesi", Yeni Türkiye – Yargı Reformu Özel Sayısı, S. 10, 1996, ss. 638-643

GARFINKEL Simson L., “Digital Forensics”, American Scientist Dergisi, C. 101, S. 5, 2013, ss. 370–377.

GEDİK Doğan, “Bilişim Suçlarında IP Tespiti ile Ekran Görüntüleri Çıktılarının İspat Değeri”, Bilişim Hukuku Dergisi, C. 1, S. 1, 2019, ss. 51-84.

GEDİK Doğan, “Ceza Muhakemesinde Hakimin Delilleri Değerlendirme Serbestliği (CMK m.217)”, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 21, S. 2, 2019, ss. 913-963.

GÖDEKLİ Mehmet, “Türk Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçeğe Ulaşmanın Ön Koşulu Olarak Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Yasağı”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, S. 4, 2016, ss. 1815-1924.

GÖKÇEN Ahmet / ÇAKIR Kerim, “Ceza Muhakemesinde Delil, Delillerin Muhafazası, Toplanması, Değerlendirilmesi ve Delil Yasakları”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan), C. 21, Özel Sayı, 2019, ss. 2911-2951.

GÖKPINAR Mahmut, “Ceza Muhakemesinin Temel Bir İlkesi Olarak Delillerin Doğrudan Doğrualığı”, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 2, 2024, ss. 937-986

GÜREL Begüm / MENGİLLİ İpek, "Dijital Delil Kavramı ve Yargılamadaki Yeri" *Leges Hukuk Dergisi*, S. 139, 2021, ss. 78-108.

KARAKEHYA Hakan, "Dolaylı Maddi Gerçek: Ceza Muhakemesinde Yargılama Makamının Maddi Gerçeğe Deliller Aracılığıyla Ulaşma Zorunluluğu Üzerine", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C. 7, S. 27, 2016, ss. 59-82.

KARAKEHYA Hakan, "Ceza Muhakemesinin Amacı", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 65, S. 2, 2007, ss. 121- 141.

KARAKÜLAH Devrim / KÜÇÜK Eşref, "Kriminalistik Yönüyle Adli Bilişim ve Bilişim Hukuku", *Adli Bilimler Dergisi*, C. 21, S. 2, 2022, ss. 45-57.

KATYAL Neal Kumar, "Criminal Law in Cyberspace", *University of Pennsylvania Law Review*, C. 149, S. 4, 2001, ss. 1003–1114.

KERR Orin Samuel, "Digital Evidence and the New Criminal Procedure", *Columbia Law Review*, C. 105, S. 1, 2005, ss. 279–318.

KESKİN Salih, "Bilişim Suçlarında Ceza Muhakemesi Kanununun 134. Maddesindeki Hükümlerin Uygulanmasında Yaşanan Aksaklıklar", *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 11, S. 2, 2021, ss. 649- 667.

KOCA Mahmut, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller", *Ceza Hukuku Dergisi*, C. 1, S. 2, 2006, ss. 207-225.

KOCA Mahmut, "Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı Delilleri Değerlendirme Yasağı" *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 4, S. 1-2, 2000, ss. 105-146.

KÜÇÜK Mehmet Emin / AL Umut, *Metadata Kavramı, Bilgi Dünyası Dergisi*, C. 2, S. 2, ss. 169-187.

KÜÇÜK Mehmet Emin / AL Umut, “Üst Veri Standartları ve Uygulamaları”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, C. 20, S. 1., 2003, ss. 167-185.

MADEN Mehmet, “Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Bakımından Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Delil Yasakları” Anayasa Yargısı Dergisi, C. 31, S. 32, 2015, ss. 207-234.

MASON Stephen. “Bilişim Hukukunda Delillerin Toplanması”, Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı, C. 2, Ankara, 2008, ss. 158-189.

MCCANDLESS Spencer, “Stingray Confidential”, George Washington Law Review, C. 85, S. 3, 2017, ss. 993-1038.

MEMİŞ KARTAL Pınar, “Masumiyet Karinesi Perspektifiyle “Kelepçe””, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 193-194, 2020, ss. 1127-1136.

MEMİŞ KARTAL Pınar, “Türk Ceza Hukukunda Suç Üstlenme”, Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi C. 27, S. 1, 2021, ss. 16-25.

ÖNOK Murat, “Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Işığında Siber Suçlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, S. 2, 2013, ss. 1229-1270.

ÖZBEK Veli Özer, “Elektronik Ortamda Saklı Bulunan Verilerin Ceza Muhakemesinde Delil Niteliği ve Değerlendirilmesi”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 59, S. 1-2, 2001, ss. 181-202.

ÖZCAN Zeynep / SAVAŞ Sezgin, “Sanal Topluluk Platformu Olarak Discord”, NOSYON: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi, S. 7, 2021, ss. 120-132.

ÖZEN Muharrem / ÖZOCAK Gürkan, “Adli Bilişim, Elektronik Deliller ve Bilgisayarlarda Arama ve El Koyma Tedbirinin Hukuki Rejimi (CMK M. 134)”, Ankara Barosu Dergisi, S. 1, 2015, ss. 41-77.

SARSIKOĞLU Şenel, “Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat Hukuku Açısından Elektronik Delil (E-Delil) Kavramı”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C. 6, S. 22, 2015, ss. 427-454.

SEVDİREN Öznur, “Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Kamu Görevlileri Tarafından Tutulan Tutanağın Ceza Muhakemesinde İspat Değeri”, Suç ve Ceza Dergisi, S. 2, 2022, ss. 337-375

SÜLLÜ Zübeyde, “Sözlü Kültürden Dijital Kültüre İletişim ve İletişim Araçlarının Tarihsel Kökenleri”, Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi, S. 1, 2018, ss. 119-135.

SOYGÜT Buket, “The Evaluation Of Social Media Evidence In The Trials of Atrocity Crimes”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 21, S. 2, 2022, ss. 1343-1364.

SÖZÜER Adem, “Organize Suçlulukla İlgili Kovuşturma Yöntemleri (İletişimin Dinlenmesi)”, Legal Hukuk Dergisi, C. 1, S. 10, 2003, ss. 2495-2512.

STOYKOVA Radina, “Digital evidence: Unaddressed Threats To Fairness And The Presumption of Innocence”, Computer Law & Security Review, C. 42, 2021, <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105575>

ŞAHİN Cumhuri, “Ceza Muhakemesinde Bilgisayarlarda, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Arama, Kopyalama ve Elkoyma (CMK m. 134)”, Yaşar Hukuk Dergisi, C. 1 S. 2, 2019, ss. 271-286.

ŞAHİN Cumhuri, “Telekominikasyon Yoluyla İletişimin Denetlenmesi Yargıtay Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 1, 2007, ss. 1095-1112.

ŞEN Ersan, "İletişimin Denetlenmesi Tedbiri", Ceza Hukuku Dergisi, C. 2., S. 4, ss. 97-135.

TIRTIR Mustafa, “Telekomünikasyon Yoluyla İletişimin Denetlenmesi”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 1-1, 2010, ss. 1553-1597.

UĞRAŞ Dilek Özge, "Bilgisayarlarda, Bilgisayar Programlarında ve Bilgisayar Kütüklerinde Arama, Kopyalama ve Elkoyma", TBB Dergisi, C. 34, S. 154, 2021, ss. 97-134.

ÜNVER Yener, “Ceza Muhakemesinde İspat, CMK ve Uygulamamız”, Ceza Hukuku Dergisi, C. 1, S. 2, 2006, ss. 103-205.

YARSUVAT Duygun, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukuna Hakim İlkeler”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 1, 2010, ss. 377-388.

YAŞAR Yusuf / DURSUN İsmail, “Bilgisayarlarda, “Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde Arama, Kopyalama ve Elkoyma Koruma Tedbiri”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, S. 3, 2013, ss. 3-34.

YETİM Servet, “Dijital Kanıt Araştırma Yöntemleri”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 82, S. 3, 2008, ss. 1201-1221.

YILDIZ Ali Kemal, “Ses ve/veya Görüntü Kayıtlarının İspat Fonksiyonu”, Ceza Hukuku Dergisi, C. 1, S. 2, 2006, ss. 253-264.

YILMAZ Sacit, “5237 Sayılı TCK’nın 244. Maddesinde Düzenlenen Bilişim Alanındaki Suçlar”, TBB Dergisi, C. 23, S. 92, 2011, ss. 62-100.

TEZLER

ADIGÜZEL Bilal, “Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat Yasakları”, Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021.

AKYOL YASTIKCI Fatma, “Ceza Muhakemesinde Delil Yasakları Bakımından Dijital Deliller”, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2024.

ALTAY Sıtkı Anlam, “Bankaların Mali Durumlarının Bozulmasının Hukuki Sonuçları”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.

BAŞLAR Yusuf, Ceza Yargılamasında Elektronik Delil, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

DOĞANAY Hamza Aytaç, “Mobil Adli Bilişiminin Önemi Bağlamında Hukuki Süreç ve Delil Zinciri Kavramı ile Yeni Nesil Mobil Cihazların İncelenmesinde Karşılaşılan Güncel Zorlukların Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, 2019.

GÖZÜŞİRİN Mesih, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Bilişim Suçları ve Bilişim Suçları ile Mücadeleye İlişkin Model Önerisi”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Kara Harp Okulu Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

KAYNAKÇIOĞLU Uğur, “Ceza Muhakemesinde Dijital Deliller”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

ÖZMESTİK Fehmi Ünsal, “Bilişim Sistemleri Üzerine Arama ve El Koyma Tedbirine İlişkin Mevzuat ve Uygulamada Yaşanan Sorunlar”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

ÖZTÜRK Mustafa İlker, Bilişim Cihazlarındaki Sayısal Delillerin Tespiti ve Değerlendirilmesinde İş Akış Modelleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2007.

UKŞAL Mesut, “Mobil Cihazlarda Adli Bilişim”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

YAVUZ Emrehan, “Bilişim Sistemlerinde Arama, Kopyalama ve Elkoyma”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2024.

YILDIZ Hüseyin Serkan, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama ve Elkoyma”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

İNTERNET KAYNAKLARI

DÜLGER Murat Volkan, “Adli Bilişim ve Ülkemizde Uygulaması”, 2021, SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3790772> (Erişim Tarihi: 26.10.2024)

GOODISON Sean E. / DAVIS Robert C. / JACKSON Brian A., “Digital Evidence and the U.S. Criminal Justice System: Identifying Technology and Other Needs to More Effectively Acquire and Utilize Digital Evidence”, 2015, s. 7, <https://www.jstor.org/stable/10.7249/j.ctt15sk8v3.1> (Erişim Tarihi: 07.08.2024)

GÖZLER Kemal, “Referandum mu, Plebisit mi?”, Türk Anayasa Hukuku Sitesi, 2017, <https://www.anayasa.gen.tr/> (Erişim Tarihi: 28.12.2024)

GÜL Ahmet, “Elektronik Delillerin Değerlendirilmesi ve Kabul Edilebilirliği- İyi Uygulama Örnekleri ve Karşılaşılan Zorluklar” site: <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/552/dosya/elektronik-delillerin-degerlendirilmesi-yargitay-uygulamalari-ahmet-gul28-06-202113-48.pdf> (Erişim Tarihi: 17.02.2025)

<https://dictionary.cambridge.org/> (Erişim Tarihi: 22.10.2024)

https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2812020085427AK185_SanaLortamd a%C4%B0slenenSuclar.pdf (Erişim Tarihi: 29.03.2025)

<https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12.11.2024)

<https://kazanci.com.tr/> (Erişim Tarihi: 01.04.2024)

<https://mevzuat.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 06.04.2024)

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 27.01.2023)

<https://thelawdictionary.org/computer/> (Erişim Tarihi: 01.02.2024)

<https://uyap.gov.tr/Uyap-Editor-Yardim> (Erişim Tarihi: 18.12.2024)

<https://www.cato.org/policy-analysis/stingray-new-frontier-police-surveillance#>
(Erişim Tarihi: 17.12.2024)

<https://www.eenewseurope.com/en/cellphone-memory-capacity-declines-as-online-storage-and-cloud-services-increase/> (Erişim Tarihi: 22.01.2024)

<https://www.fcc.gov/consumers/guides/esim-cards-faq> (Erişim Tarihi: 21.03.2024)

<https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 01.04.2024)

<https://www.resmigazete.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 11.03.2024)

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc098/kanuntbmmc098/kanuntbmmc09806533.pdf (Erişim Tarihi: 14.11.2024)

<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c066/tbmm22066026ss0698.pdf> (Erişim Tarihi: 11.03.2024)

KARAASLAN Reşit / KÜZECİ Elif / KARAKEHYA Hakan / MEMİş Tekin, Bilişim Hukuku, <https://ets.anadolu.edu.tr/storage/nfs/HUK124U/ebook/HUK124U-17V1S1-8-0-1-SV1-ebook.pdf> (Erişim Tarihi: 11.02.2024)

<https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2023/04/Criminal-Practice-Directions-2023-1.pdf> (Erişim Tarihi: 11.01.2025)

KARARLAR

AİHM, Craxi/İtalya, B. No: 25337/94, K.T. 07/12/2000, HUDOC.

AİHM, P.K./Finlandiya, B. No:37442/97, K.T. 09.07.2002, HUDOC.

AİHM, Robathin/Avusturya, B. No: 30457/06, K.T. 03.07.2012, HUDOC.

AİHM, Khan/Birleşik Krallık, B. No: 34394/97, K.T. 28.01.2014, HUDOC.

AİHM, Beraru/Romanya Kararı, B. No: 40107/04, K.T. 08.10.2014, HUDOC.

AİHM, Cutean/Romanya, B. No: 53150/12, K.T. 02.12.2014, HUDOC.

AİHM, Cerovšek ve Božičnik/Slovenya Kararı, B. No: 68939/12, 68949/12, K.T. 07.03.2017, HUDOC.

AİHM, Mustafa Sezgin Tanrıkulu/Türkiye Kararı, B. No: 27473/06, K.T.18.07.2017, HUDOC.

AİHM, Orhan Şahin/Türkiye, B. No: 48309/17, K.T. 12.03.2024, HUDOC.

AYM, E. 2011/43, K.2012/10, K.T. 19.01.2012.

AYM, Yüce Divan, E. 2011/1, K. 2012/1, T. 19.12.2012, s. 156.

AYM, Yaman Akdeniz ve Diğerleri Başvurusu, B. No: 2014/3986, K.T. 02.04.2014.

AYM, Sencer Başat ve Diğerleri Kararı, B. No: 2013/7800, K.T. 18.06.2014.

AYM, Mehmet Koray Eryaşa Başvurusu, B. No: 2013/6693, K.T. 16.04.2015.

AYM, E. 2015/9, K. 2015/94, K.T. 22.10.2015.

AYM, Emrah Yayla, B. No: 2017/38732, K.T. 06.02.2020.

AYM, Erdal Sonduk, B. No: 2020/23093, K.T. 15.02.2024.

AYM, Tahir Kızmaz Başvurusu, B. No :2021/3229, K.T. 04.02.2025.

Danıştay 10. D., E.2012/1001, K.2017/1361 K.T.09/03/2017.

Danıştay İDDK, E. 2017/2123, K. 2019/2471, K.T. 20/5/2019.

Yargıtay 1.CD., E.1985/93, K.1985/341, K.T.04.02.1985.

Yargıtay CGK., E.1993/79, K. 1993/108, K.T. 19.04.1993.

Yargıtay CGK., E.2007/147, K. 2007/159, K.T. 26.06.2007.

Yargıtay 8.CD., E.2009/6876, K.2009/16182, K.T. 21.12.2009.

Yargıtay CGK, E. 2010/187, K. 2011/131, K.T. 21.6.2011.

Yargıtay CGK., E.2011/6140, K. 2011/222, K.T. 15.11.2011.

Yargıtay 4.CD., E.2011/23270, K.2012/16014, K.T.04.07.2012.

Yargıtay 9.CD, E.2013/9110, K.2013/12351, K.T.09.10.2013.

Yargıtay 8. CD, E.2012/21817, K.2013/25428, K.T.24.10.2013.

Yargıtay CGK., E. 2013/251 K. 2013/454 K.T. 12.11.2013.

Yargıtay 5. CD., E. 2013/16791 K. 2014/516 T.17.1.2014.

Yargıtay CGK., E.2013/468, K.2014/268. K.T. 20.5.2014.

Yargıtay 10.CD., E.2014/4064, K.2015/29249, K.T.16.03.2015.

Yargıtay 18.CD, E.2015/29744, K.2015/4468, K.T.09.07.2015.

Yargıtay 16. CD., E.2015/4672, K.2016/2330, K.T.21.04.2016.

Yargıtay 8. CD., E.2016/17804, K.2016/19040, K.T.13.12.2016.

Yargıtay 16. CD., E.2015/2056, K.2017/5023, K.T.21.09.2017.

Yargıtay 16. CD., E.2017/3023, K.2017/5391, K.T.21.11.2017.

Yargıtay CGK., E.2018/429 K.2019/33 K.T.22.01.2019.

Yargıtay CGK., E.2016/1174, K.2019/378, K.T.07.05.2019.

Yargıtay CGK., E.2018/545, K.2019/504 K.T.27.06.2019.

Yargıtay, 10. CD., E.2020/20954 K.2021/6547, K.T.31.05.2021.

Yargıtay 12. CD., E.2021/4344, K.2021/8684, K.T.08.12.2021.

Yargıtay CGK., E. 2021/99 K. 2022/713 K.T. 15.11.2022.

Yargıtay 9. CD., E.2021/7372, K.2023/5109 K.T.13.09.2023.

Yargıtay 11.CD., E.2020/6275, K.2023/7602 K.T.25.10.2023.

Yargıtay CGK., E.2023/378 K.2024/64, K.T. 14.02.2024.

Yargıtay 11.CD., E.2021/1316, K.2024/2001, K.T.21.02.2024.

DIĞER KAYNAKLAR

UZUNAY Yusuf / KOÇAK Mustafa, “Bilişim Suçları Kapsamında Dijital Deliller”,
AB’05- Akademik Bilişim Konferansı, Şubat 2005, Gaziantep s. 1-9.

TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : T.C. GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
Enstitü : SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Hazırlayanın Adı Soyadı : Yusuf Ziya TAN
Tez Başlığı : Ceza Muhakemesinde Dijital Deliller
Savunma Tarihi : 27/08/2025
Danışman : Prof. Dr. Pınar MEMİŞ KARTAL

JÜRİ ÜYELERİ:

Unvan, Ad-SOYADI

İmza

Prof. Dr. Adem SÖZÜER

Prof. Dr. Pınar MEMİŞ KARTAL

Dr. Öğr. Üyesi Selin ALPASLAN

Prof. Dr. Ulun AKTURAN

Enstitü Müdürü